

Тетяна Шевченко

ЄЗУЇТСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО

на українських землях останньої
чверти XVI - середини XVII ст.

Тетяна Шевченко

Єзуїтське шкільництво
на українських землях останньої
чверти XVI – середини XVII ст.

Alleluia
confitemini Domino et invocate nomen eius
adnuntiate inter gentes opera eius.

(Liber Psalmorum, 104:1)

Прославляйте Господа і призывайте ім'я Його,
повідайте між народами діла Його.

(Книга псалмів, 104:1)

В и д а н н я   Т о в а р и с т в а   І с у с а

Тетяна Шевченко

Єзуїтське шкільництво
на українських землях останньої
чверти XVI – середини XVII ст.

Серія: **Studia rationis 1.**

Львів
Видавництво «Свічадо»
2005

Художнє оформлення
Романа Скиби

Шевченко Тетяна

Ш 37 Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. – Львів: Свічадо, 2005. (Серія: *Studia rationis 1*). – 340 с.
ISBN 966-8744-21-7

У книзі розглянуто процес формування концепції єзуїтського шкільництва, пов'язаної з гуманістичною програмою, проаналізовано організацію навчального процесу на основі плану "Ratio studiorum", окреслено обсяг дисциплін, перераховано підручники, охарактеризовано методику студій. Окрему увагу приділено виховній роботі з учнями, засобам духовного впливу на них, функціям шкільного театру. Досліджено матеріальне забезпечення єзуїтських домів, діяльність шкіл для екстернів як одної зі складових діяльності домів у Ярославі, Львові, Луцьку, Кам'янці, Бересті, Острозі, Кросні, Вінниці, Барі, Переяславі, Новгороді-Сіверському, Ксаверові, Фастові, Києві, Перемишлі. Охарактеризовано принципи підготовки вчителів для єзуїтських шкіл. Також було укладено іменні переліки ректорів (суперіорів), префектів і вчителів, які проаналізовано за такими параметрами: середній вік, середні терміни перебування на посадах, соціальне і територіальне походження, ступінь у Товаристві, рівень освіти, наявність наукового ступеня. Укладено іменні переліки студентів та жертводавців єзуїтів. Останні проаналізовано за такими параметрами: соціальне становище, конфесійна приналежність, стать, родинні зв'язки.

ББК 86.375-3

• ПЕРЕДМОВА •

З приємністю пропонуємо увазі читача нову наукову серію видань, які ввійдуть в інтелектуальний простір України.

Назва серії “Studia rationis” історично є своєрідним продовженням концепції єзуїтської системи освіти, відомої як “Ratio studiorum”

“Ratio” характеризує філософію і структуру навчання, які використовували єзуїтські школи у світі. Її використовували в різний час і в різних місцях, але завжди з наміром виховувати всебічно розвинену – інтелектуально, духовно, емоційно і фізично – особистість для кращого служіння Богові та людській спільноті. Без сумніву, “Ratio” вплинула на формування Богдана Хмельницького та Івана Мазепи, а також лягла в основу створення Києво-Могилянської та Острозької колегій.

На сучасному етапі “Studia rationis” має на меті продовжити кращі традиції “Ratio studiorum” Кожне видання серії – дослідження в певній галузі, яке розширюватиме межі наукових знань в Україні. Перший випуск присвячено історичним дослідженням, інші видання передбачають наукові пошуки в ділянках культури, богослов’я, соціології, бажаючи таким чином збагатити давню українську наукову традицію.

Перед вами “Єзуїтське шкільництво...” Тетяни Шевченко – результат наукової роботи автора у стінах Києво-Могилянської Академії. Це дослідження охоплює перші 75 років освітньої роботи єзуїтів на теренах сучасної України.

Педагогічна спадщина Ордену була водночас схвально і критично оцінена. Сподіваємося, що це наукове видання, як і наступні, спонукає до творчої та інтелектуальної дискусії в українському суспільстві, будуючи його на засадах гуманності й справедливості.

О. Давид Назар, ПІ
Протоігумен Єзуїтів України

• ЗМІСТ •

Передмова.....	5
Вступ	7
РОЗДІЛ 1	
Джерела й історіографія дослідження.....	9
РОЗДІЛ 2	
Концепція й організація єзуїтського шкільництва	
Формування концепції єзуїтської освіти	42
Організація навчального процесу	53
Обсяг дисциплін, підручники і методика студій.....	57
Виховна робота з учнями. Засоби духовного впливу. Шкільний театр	74
РОЗДІЛ 3	
Діяльність домів Товариства Ісуса на українських землях	
Польської провінції	
Прихід єзуїтів до Речі Посполитої. Формування мережі шкіл (1564-1648).....	91
Жертводавці Ордену на українських землях.....	95
Єзуїтські дома і школи при них на українських землях	108
Студенти-уніяти з Руси в єзуїтських навчальних закладах академічного типу.....	150
Чисельність учнів єзуїтських шкіл	151
Ставлення руського суспільства до єзуїтського шкільництва	153
РОЗДІЛ 4	
Освітні кадри Ордену на українських землях Польської провінції	
Підготовка і принципи підбору шкільного персоналу	159
Характеристика ректорів (суперіорів), префектів і вчителів: походження, вік, освіта, статус у Товаристві, терміни викладання	162
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	176
ПОЯСНЕННЯ ДО ДОДАТКІВ Б, В, Г, Д, Е, Ж.....	200
Додаток А. Фактографічні уточнення і доповнення з історії єзуїтських домів на українських землях Польської провінції Товариства Ісуса (остання чверть XVI – перша половина XVII ст.).....	209
Додаток Б. Список ректорів (суперіорів)	215
Додаток В. Список префектів	220
Додаток Г. Список викладачів.....	229
Додаток Д. Список учнів	263
Додаток Е. Список жертводавців	276
Додаток Ж. Діаграми залежності кількості єзуїтів у домах на українських землях Польської провінції від року існування домів	298
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	314

• ВСТУП •

Товариство Ісуса від початку не обмежувало мету своєї діяльності конкретними завданнями і зобов'язаннями. Єзуїти мали надавати допомогу церковній ієрархії скрізь, де їх допомога була б найпотрібнішою і найефективнішою. Члени Ордену мусили вдосконалювати паству у християнському вченні і житті, поширювати віру через проповідництво, духовні вправи, умертвлення плоті, подвиги любови, виховання молоді, повчання тих, хто не має істинного розуміння християнства, а також через сповідництво і подання християнської розради. Таке тлумачення функцій Ордену створило широкі можливості для його багатогранної діяльності, яка, проте, зосередилась у двох головних напрямках – місіонерському й освітньому.

Єзуїти не були першим орденом, який присвятив себе шкільництву, але тільки вони включили до свого статуту пункт про навчання як постійне завдання (хоча IV частина “Конституції” стосувалася насамперед освіти майбутніх членів Ордену, але не виключала можливості навчання серед них і світських учнів) [1]), перетворившись на головних опонентів протестантів у боротьбі за душі вірних і заживши слави “вчителів Європи” Про темпи і масштаби опанування єзуїтами цього фаху свідчать хоча б такі цифри: 1579 р. в усьому світі нараховувалось 144 орденські колегії (у значенні шкіл для учнів-екстернів), 1626 р. – 444 колегії, 56 семінарій, 44 школи для власних клириків, а 1749 р. – відповідно вже 669, 176 і 61, а також 24 університети, якими єзуїти повністю або частково керували [2]. “Ratio studiorum” мала вплив як на роз-

-
1. Constitutiones Societatis Iesu a Congregatione Generali XXXIV annotatae et Normae complementariae ab eadem Congregatione approbatae. – Romae, 1995. – Pars 3 [338], pars 7 [392].
  2. Donohue J. W. Jesuit Education: An Essay on the Foundation of Its Idea. – New York, 1963. – P. 4.

виток католицьких, так і іновірних шкіл, визначивши напрям освіти в Європі на кілька сторіч уперед.

Водночас Орден не створив принципово нової навчальної програми, перейнявши та застосовувавши до власних потреб програми та виховні методи університетських колегій і протестантських гімназій того часу [3].

На католицькому ґрунті школи Товариства Ісуса тривалий час залишалися безальтернативними навчальними закладами, адже жоден інший орден не провадив подібної педагогічної діяльності. Поступово єзуїтська освітня система набула великої популярності, про що свідчить її запозичення іншими орденами, насамперед піярами.

Загальноновизнаним є вплив єзуїтського шкільництва на культурну ситуацію в Україні кінця XVI – середини XVII ст. Проте оцінка цього впливу, зазвичай, негативна, спирається головним чином на старі стереотипи й антисезуїтську риторику, тимчасом, як конкретні прояви освітньої активності Товариства Ісуса залишались непроаналізованими.

Мені вперше в історичній науці вдалося прослідкувати процес створення мережі єзуїтських домів і шкіл при них на українських землях Польської провінції; встановити персоналії єзуїтів-ректорів (суперіорів), шкільних префектів і вчителів на згаданих територіях; провести статистичний аналіз шкільного персоналу за віком, походженням (територіальним і соціальним), освітою, науковими ступенями, приналежністю до орденської еліти (професів чотирьох обітів), термінами перебування на посадах; виявити жертводавців єзуїтських домів та їхнє територіальне походження, конфесійну приналежність, соціальний статус, родинні зв'язки; реконструювати склад учнів єзуїтських шкіл для світських на українських землях Польської провінції.

Дослідження охоплює час від відкриття першої єзуїтської школи в Ярославі (1575 р.) до середини XVII ст. У цей час доми Ордену діяли в Ярославі, Львові, Луцьку, Кам'янці, Бересті, Острозі, Кросні, Вінниці, Барі, Переяславі, Новгороді-Сіверському, Ксаверові, Фастові, Києві, Перемишлі (усі вони належали до Польської провінції). За межами роботи залишаються єзуїтські доми на українських землях у Литовській (у Пінську) та Австрійській (у Гуменному й Ужгороді) провінціях.

---

3. Natoński B. Szkolnictwo jezuickie w dobie kontrreformacji // Wiek XVII: Kontrreformacja. Barok. Prace z historii kultury / Ed. J. Pelc. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970. – Т. XXIX. – S.310; O'Malley J. W. Pierwsi jezuici. – Kraków, 1999. – S. 324, 342.

• РОЗДІЛ 1 •

Джерела й історіографія дослідження

Основний масив джерел з історії єзуїтів на українських землях складають рукописи, які зберігаються в Римському архіві Товариства Ісуса (Archivum Romanum Societatis Iesu) й Архіві Товариства Ісуса в Кракові (Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, далі – Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.) Видання друком документів Римського архіву в серії “Monumenta Historica Societatis Iesu” Орден розпочав 1894 р. у Мадриді, а продовжив 1929 р. в Римі (детальніше див. далі).

Джерела, які склалися внаслідок діяльності Товариства Ісуса, можна поділити на: 1) нормативно-регламентаційні, 2) актові і майнові, 3) епістолярні, 4) наративні, 5) спеціальні. Коротко охарактеризуємо інформаційний потенціал кожного із зазначених різновидів джерел.

1) До нормативно-регламентаційних джерел відносять такі: статут Товариства Ісуса – “Конституція”, постанови (офіційна назва – *канони*, а з 1594 р. – *декрети*) *Генеральних Конгрегацій* – найвищого органу влади в Товаристві, *розпорядження генералів* Ордену (ординації), шкільний статут “*Ratio studiorum*”, листи і приписи генералів єзуїтам Польської провінції. Названі джерела базуються на двох т. зв. “формулах Інституту” Це булли Павла III 1539 р. “*Regimini militantis Ecclesiae*” і Юлія III 1550 р. “*Exposcit debitum*”

Уперше головні принципи єзуїтського шкільництва було накреслено в IV частині “*Конституції*” (“*Constitutiones*”) Товариства Ісуса, опублікованої в 1558-1559 рр. у Римі. Востаннє офіційний латинський текст “*Конституції*” видано також у Римі в 1995 р. [4]. “Конституція” визначала порядок органі-

---

4. Constitutiones Societatis Iesu a Congregatione Generali XXXIV annotatae et Normae complementariae ab eadem Congregatione approbatae. – Romae, 1995.

зації студій і містила навчальний план для єзуїтських шкіл для учнів-єзуїтів (схоластиків). При цьому не виключалась можливість прийняття до цих шкіл і світських осіб (екстернів). До постанови єдиної *“Ratio studiorum”* діяльність шкіл спиралась саме на положення *“Конституції”* і *постанови Генеральних Конгрегацій*.

Першу версію *“Ratio studiorum”* 1586 р. уклала протягом дев'яти місяців у Римі комісія із шести священників головних провінцій Ордену. Повною назвою надрукованої в квітні 1586 р. *“Ratio studiorum”* була *“Ratio atque institutio studiorum per sex patres ad id iussu R. P. Praepositi Generalis deputatos conscripta”*. Вона складалась із двох головних частин: *“De opinionum delectu in theologica facultate”* і *“Praxis et ordo studiorum”*. Важливо, що ця перша *“Ratio studiorum”* не мала характеру статуту, а була лише проектом майбутнього шкільного законодавства, по суті – зібрання трактатів, що стосувалися різних дисциплін. При цьому окремим школам надавалася значна свобода. *“Ratio studiorum”* 1586 р. було розіслано по провінціях, аби місцеві комісії фахівців обміркували проект і надіслали свої зауваження до Риму. Там усі зауваження провінцій було розглянуто й обговорено.

У результаті 1588 р. було створено нову версію *“Ratio studiorum”*, яку не було ані оприлюднено, ані поширено в провінціях у формі рукопису. Версія *“Ratio studiorum”* 1588 р. слугувала основою для складання інструкцій відповідальним за навчання. (Уперше проект опубліковано в п'ятому томі *“Monumenta Paedagogica”*.)

Упродовж 1589-1591 рр. у Римі було вироблено чергову версію *“Ratio studiorum”*. Її опубліковано восени 1591 р. і розіслано до провінцій для апробації протягом трьох років. За цей час провінції мали скласти свої зауваження і спостереження щодо *“Ratio studiorum”* і надіслати їх генералові як допомогу в опрацюванні остаточної версії. *“Ratio studiorum”* 1591 р. мала вже більш конкретний характер нормативних приписів. Текст складався з невеликих за обсягом частин, які називали правилами для осіб, що мали відношення до навчального процесу. Це були правила провінціяла, ректора, префектів вищих і нижчих студій, професорів Св. Письма, схоластичного богослов'я, морального богослов'я, філософії, моральної філософії, математики, професорів окремих класів – граматичних, поезики і риторики. Ця версія *“Ratio studiorum”* містила і правила схоластиків Товариства. До додатків з окремою нумерацією входили спеціальні інструкції для різних провінцій Ордену та додатки до правил професорів середньої школи.

Остаточну версію *“Ratio studiorum”* надруковано в Неаполі в 1599 р. Як і попередня, вона складалась із правил для осіб, пов'язаних із навчанням. Це правила провінціяла, ректора, префекта вищих студій, префекта нижчих студій, спільні правила для професорів вищих курсів – філософії і богослов'я – та

нижчих (граматики, поетики і риторики), окремі правила для професорів Св. Письма, гебрайської мови, схоластичного богослов'я, “казусів совісти” (морального богослов'я), філософії, моральної філософії, математики, риторики, поетики, синтаксису, другого граматичного класу, інфіми, помічників магістрів. Тут же було описано засади складання письмових іспитів, вручення нагород, а також правила для схоластиків, світських учнів і для тих, хто протягом двох років індивідуально повторював богослов'я. Окреслювала “*Ratio studiorum*” і правила функціонування т. зв. академій і їх префектів. Зокрема академії філософів і богословів і її префекта, академії риторів і гуманістів і її префекта, а також правила академії граматиків. Генеральна Конгрегація 1615 р. двома декретами внесла кілька доповнень щодо іспитів з філософії і богослов'я, включивши їх у другому виданні “*Ratio studiorum*” 1616 р. до правил провінціала. “*Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu*” 1599 р. з додатками 1615 р. була основою шкільного права Товариства Ісуса не тільки до ліквідації Ордену в 1773 р., але і пізніше у вцілілих його частинах у Пруссії (до 1780 р.) і Російській імперії (до 1820 р.)

Листи і рукописи генералів єзуїтам Польської провінції зберігаються в Римському архіві Товариства Ісуса у фондах Польської (томи 3 і 5) і Німецької (томи 103-110, 112) провінцій, у Папському секретному архіві у фондах Німецької (том 13) і Польської (томи 15a, 15b, 15c, 17a) нунціатури, а також у Краківському архіві Товариства Ісуса (рукописи 224, 234, 280, 309, 324, 496, 553, 1795), у відділі рукописів Ягеллонської бібліотеки (рукописи 51, 94, 270, 3289, 5195).

Постанови Генеральних Конгрегацій і розпорядження генералів було видано в “*Institutum Societatis Iesu*”. До цього збірника головних документів Товариства ввійшли також папські булли та апостольські листи, які стосуються єзуїтів, привілеї Товариства, іспити, які складали в Ордені єзуїти, “*Конституція*”, формула Генеральної Конгрегації (правила її проведення), норми життя окремих спільнот Ордену і обов'язки, закріплені за різними посадами в Товаристві, “*Ratio studiorum*” “*Institutum Societatis Iesu*” зазнав шістьох видань. Першим було п'ятнадцятитомне антверпенське видання, надруковане 1635 р., але оприлюднене через війну лише за три роки. Два наступні видання у двох томах вийшли у Празі в 1705 і 1757рр. Потім було авіньйонське семитомне видання 1827-1836 рр. і два тритомні видання: римське 1869-1891 рр. і флорентійське 1892-1893 рр.

Серійне видавання джерел, які стосувались історії Товариства, розпочалось 1894 р. у Мадриді. Тоді побачив світ перший том збірника “*Monumenta Historica Societatis Iesu*”, який зараз нараховує понад сто тридцять томів документів. У серії “*Monumenta Historica Societatis Iesu*” окремим корпусом – “*Monumenta Paedagogica*” – видано джерела, які безпосередньо стосува-

лися функціонування й організації шкіл, шкільного персоналу. Попередником “*Monumenta Paedagogica*” було тритомне видання Німецької провінції “*Ratio studiorum et institutiones scholasticae Societatis Iesu per Germaniam olim vigentes collectae, concinnatae, dilucidatae a G. M. Pachtler SJ*”. Збірник вийшов у Берліні в 1887-1894 рр. і містив формули Інституту, IV частину “Конституції”, декрети Генеральних Конгрегацій 1558-1883 рр. щодо викладання в школах, різні версії “*Ratio studiorum*” до 1832 р. включно, вказівки, інструкції генералів, переліки авторів і підручників для шкіл, приписи та офіційні документи, які регулювали діяльність колегій, конвіктів, семінарій і Німецько-угорської колегії (Collegium Germanico-Hungaricum) на території Німецької провінції.

Перше однотомне видання “*Monumenta Paedagogicae*” було підготовлено єзуїтами Мадридської колегії і називалось “*Monumenta Paedagogica Societatis Iesu, quae primam Rationem studiorum anno 1586 editam praecessere*”. Збірник видано 1901 р. у Мадриді. З 1965 р. у Римі розпочалося перевидання цієї серії у новій редакції Ладислава Лукаша, ТІ (з його ж коментарями). Відтоді до 1992 р. побачили світ сім томів. Томи містять шкільні плани (розклади й способи організації занять), кореспонденцію вищих достойників Ордену і ректорів шкіл, візитаторів провінцій, провінціалів; вказівки провінціалам і ректорам від генералів; уривки із *актів Провінційних Конгрегацій* різних асистенцій, які стосуються питань навчального і виховного процесу, діяльності шкільного персоналу, і відповіді на них Генеральної Конгрегації чи генерала; *декрети Генеральних Конгрегацій*, які регулюють педагогічну діяльність Ордену; матеріали обговорення у провінціях різних версій “*Ratio studiorum*”; розпорядження генералів провінціалам, огляди діяльності шкіл провінцій тощо.

П’ятий том “*Monumentae Paedagogicae*” містить тексти трьох версій шкільного статуту Ордену “*Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu*” (“*План і організація шкільних занять Товариства Ісуса*”) – 1586, 1591 і 1599 рр.

Окрім “*Monumenta Paedagogica*”, серія “*Monumenta Historica Societatis Iesu*” містить такі джерельні корпуси: “*Monumenta Ignatiana*” у двадцяти одному томі, “*Monumenta Xaveriana*” у двох томах, “*Monumenta Fabri*” в одному томі, “*Lainii Monumenta*” у восьми томах, “*Epistolae P. Alphonsi Salmeronis*” у двох томах, “*Epistolae P. Paschasii Broeti, Claudii Iaii, Ioannis Codurii et Simonis Rodericii*” в одному томі, “*Bobadillae Monumenta*” в одному томі, “*Epistolae P. Hieronimi Nadal*” у п’яти томах, у двох томах “*Polanci complementa*” і “*Ribadeneira, Confessiones, epistolae aliaque scripta*”, у п’яти томах “*Monumenta S. Fr. Borgiae*” і “*Epistolae mixtae*”, у шести томах “*Litterae quadrimestres*” і “*I. A. Polanco, Vita Ignatii Loyolae et rerum Soc. Iesu historia*”

Із них ми використали “*Monumenta Ignatiana*”, “*Lainii Monumenta*” і “*Epistolae P. Hieronimi Nadal*”.

Перший том третьої серії (“Constitutiones et Regulae Societatis Iesu”) “Monumenta Ignatiana” подає перші варіанти “Конституції” Товариства, даючи змогу простежити еволюцію ставлення Ордену до педагогічної діяльності. П’ятий том “Epistolarum P. Hieronimi Nadal” подає коментарі найкращого коментатора й одного з найближчих співробітників Лойоли, першого організатора єзуїтських шкіл Єроніма Надаля до головних документів Товариства, розкриваючи бачення вищих достойників Ордену на Товариство та його персональну політику.

2) До актових і майнових документів належать: фундаційні документи, листи про надання, листи і привілеї, заповіти, інвентарі, книги прибутків і видатків домів.

Фундаційні документи надавались новозаснованим церквам, домам, школам при них на земельну і матеріальну власність.

Листи про надання – підтверджували право на володіння маєтностями, наданими фундатором, чи передавали у володіння нові маєтності.

Королівські листи і привілеї – підтверджують право на заснування, власність та інші привілеї.

Заповіти – містять перелік майна, коштів, земель, які передавались Ордену. Часто в них є згадки про попередні надання, імена духовних осіб.

Інвентарі – подають перелік маєтностей (із зазначенням донаторів) єзуїтських домів, їх забудову, опис угідь, ставків, млинів, бортей, рибних ловів тощо. *Інвентарі* єзуїтських домів розпорошені по різних архівах і відділах рукописів бібліотек. Так, інвентарі маєтностей Переяславської і Новгород-Сіверської колегії зберігаються у “папках Шнайдера” у Воєводському державному архіві в Кракові (Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu), *інвентар* Ярославської колегії і храму св. Йоана, а також господарські, майнові та юридичні документи цього дому – у рукописі 255 Бібліотеки Польської Академії Наук у Кракові (Biblioteka PAN w Krakowie).

У Воєводському державному архіві в Кракові знаходяться майнові і господарські документи єзуїтських домів у Ярославі, Кросні, Перемишлі, Барі і Луцьку (“папки Шнайдера” № 670, 671, 703, 706, 707, 823, 824, 1305, 1306, 1307) Майнові документи домів у Переяславі, Кам’янці, Вінниці, і Новгород-Сіверському зберігаються у Російському державному архіві давніх актів у Москві (Российский государственный архив древних актов), (ф. 1473, оп. 1, ф. 1603, оп. 7). В Архіві Товариства Ісуса в Кракові зберігаються копії й оригінали різних юридичних документів Львівського (рукописи 1176-IX, 1733, 1734, 1735, 1736) і Вінницького домів (рукопис 1367). У відділі рукописів бібліотеки Оссолінських у Вроцлаві – історія та акти єзуїтських домів і церков у Ярославі (рукопис 9535). Переліки майнових документів домів у Ярославі, Кросні, Перемишлі знаходяться в Центральному державному історичному архіві України у Львові (ф. 140, оп. 1, спр. 188, 230, 297, 298).

Книги прибутків і видатків містили щомісячні записи про різні статті прибутків і видатків домів, зокрема детально повідомляли про донаторів і розміри донацій. На сьогодні виявлено лише книгу Ярославської колегії, яка зберігається у відділі рукописів Ягеллонської бібліотеки (рукопис 270).

3) Епістолярні документи з історії Товариства Ісуса включають насамперед листування між самими єзуїтами, а також між єзуїтами і світськими особами. Усі листи єзуїти писали виключно латиною. У 1576 р. Конгрегація Польської провінції впровадила латинську мову як обов'язкову для кореспонденції [5]. Частина кореспонденції містить відомості про школи та проблеми, пов'язані з їх функціонуванням, про кількість учнів, про фундаторів і благодійників шкіл, про Марійські Содаліції тощо. Такі листи зберігаються у фондах Польської (томи 77-82) і Німецької (томи 121-122, 133-181) провінцій Римського архіву Товариства Ісуса.

До епістолярних документів можна віднести і дипломатичну кореспонденцію Католицької Церкви. Так, *реляції, звіти, донесення папських нунційів* містять опис подій, характеристику окремих єзуїтів, політики Ордену. Ми використали “Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690” (Т. I-II, Berlin-Poznań, 1864) і “Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850)” (Vol. I: 1550-1593, Romae, 1959).

4) Наративні джерела містять більш чи менш повні описи подій, що стосувалися історії єзуїтських домів. Це *історії (historiae)* і *щорічні нотатки (litterae annuae)*.

Історії є щорічним звітом про діяльність певної єзуїтської місії, резиденції чи колегії. Написання *історій* було впроваджено генералом Франсіско Борджіа у 1568 р. *Історії* складала суперіор чи ректор дому. Вони мусили містити опис початків і розвитку дому із зазначенням найважливіших подій у духовних і матеріальних справах, відомості, які могли б знадобитися в майбутньому. *Історії* цензурував провінціал під час візитації дому і зауваження записував до спеціальної книги. Від 1598 р. копії історій домів висилали генералові до Риму кожні три роки. Відтоді на основі історій домів кожна провінція складала власну історію, складену в повчальній формі і присвячену переважно добрим справам і побожному життю покійних членів Ордену. У 1616 р. генерал Мутіо Вітеллескі уточнив коло проблем, яке мали висвітлювати *історії* домів. Це інформація про час, обставини і спосіб заснування дому, зміни в його матеріальному стані, прізвища фундаторів і благодійників, проблеми, які виникли у зв'язку з фундацією і організацією шкіл, кількість єзуїтів, які є в домі. Польська провінція надсилала до Риму копії історій під

---

5. Poplatek J. Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – S. 283.

різними назвами. Так, спочатку кожен дім опрацьовував *Origo et progressus collegii (missionis, residentiae)*. Пізніше ці нотатки виділено в Римському архіві Товариства Ісуса в межах фонду Польської і Литовської провінцій в окрему історію фундацій (*Historia foundationum*). Домів на українських землях стосуються: том 33 фонду Литовської провінції, томи 66, 71, 72, 73, 74 і 75 фонду Польської провінції.

У 1574 р. доми Польської провінції вислали до Риму *Compendium historiae collegii (missionis, residentiae) a prima eius foundationis origine ad a. 1574*. У 1579 р. знову постала *Historia Societatis Iesu*. У 1587 р. склали *Historiam seu succincta narratio de origine et fundatione collegii (missionis, residentiae)*, відновлену 1611 р. У 1616 р. з'явилися *Quo anno, qua occasione, quo auctore Societatis ingressa sit in regnum Poloniae*. Вживалися і традиційні назви: *Historia, Supplementum historiae*. Щорічні історії єзуїтських домів на українських землях, які надсилали до архіву провінції, а потім до Риму, зберігаються у фонді Польської провінції Римського архіву Товариства Ісуса (томи 50, 51, 52, 66).

До нас дійшли окремі історії колегій у Львові, Острозі, Переяславі і Ярославі. *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino* у двох томах зберігається у Віденській національній бібліотеці (Österreichische Nationalbibliothek in Wien). Мікрофільм оригіналу – в Архіві Товариства Ісуса в Кракові (Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie) та Центральному державному історичному архіві України у Львові (ф. 52, оп. 2, спр. 1113-1117).

Друга – *Historia Collegii Ostrogiensis 1626-1731*. Оригінал зберігається в Архіві Товариства Ісуса в Кракові (рукопис 527).

Історія Переяславської колегії, написана після захоплення міста козацькими військами, зберігається в Російському державному архіві давніх актів фонд 1473: Поместно-вотчинные архивы юго-западных земель XVI-XIX вв., оп. 1, спр. 928.

Історія Ярославської колегії св. Йоана зберігається також у Баварському державному архіві у Мюнхені (Bayerisches Stadtarchiv, München, Abt. I, sygn. "Jesuiten 100").

До такого роду окремих історій можна віднести і короткий огляд (*Informatio*) історії Київської колегії, написаний єзуїтом Йоаном (Яном) Зуховичем (Жуховичем) у 1666 р. Документ зберігається в Центральному державному історичному архіві у Львові (ф. 140, оп. 1, спр. 126, арк. 1-3).

Із тих окремих історій колегій Польської провінції, які вціліли, опубліковано лише одну – *Dziennik spraw Domu Zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie*, написаний Йоаном (Яном) Велевіцьким. Перший том *Dziennika* вийшов

у Кракові в 1881 р., а останній, п'ятий, там же в 1999 р. *Dziennik*, який охоплює період з 1579 по 1639 рр., є цінним джерелом не тільки з історії Ордену, але і з політичної, релігійної і культурної історії Речі Посполитої цього періоду.

Щорічні нотатки (litterae annuae) впроваджено 1565 р., замість *litterae quadrimestres*, які писали щотижня і кожні чотири місяці надсилали до Риму, а в 1564 р. були перетворені на *піврічні нотатки (litterae semestres)*. *Щорічні нотатки*, як і *історії*, складали під керівництвом настоятеля у кожному домі провінції, але в стількох примірниках, у скількох це було потрібно для провінцій і генеральної курії. При цьому провінції регулярно обмінювались своїми *щорічними нотатками* [6]. *Нотатки* домів редагувала курія провінції і надсилала до Генеральної курії. З 1581 р. провінції надсилали до Риму тільки один примірник *щорічних нотаток*. У Римі *нотатки* ще раз редагував спеціальний історик, і їх надсилали до інших провінцій. Ще один примірник мав залишатись у домі, який його складав. *Нотатки* мали характер звітів і мусили містити дані про кількість єзуїтів-священиків, клириків, магістрів, братів, новиків, а також померлих: їх ім'я і прізвище, територіяльне походження (*patria*), вік, становище в Ордені, функції, особливі чесноти. *Нотатки* мали торкатися і душпастирської діяльності: проповідництво, викладання Св. Письма, катехизи, реколекції, опіку над бідними, хворими, в'язнями тощо. Висвітлювали вони і діяльність шкіл для екстернів: які класи діяли, успіхи в навчанні і вихованні студентів, репутація школи. Не мусили забувати *щорічні нотатки* і про труднощі, які спіткали доми в їхній діяльності, і про стосунки домів зі світськими особами. Від початку *щорічні нотатки* були доступні для ознайомлення світським особам. У різний час *litterae annuae* Польської провінції називали по-різному. У 1566-1572 рр. – *Annuae litterae*, у 1673-1585 рр. – *Puncta pro annuis*, у 1585-1593 рр. – *Rerum gestarum capita in provincia Poloniae pro Litteris Annualibus Romae conficiendis* і з 1594 р. – *Litterae annuae*. *Щорічні нотатки* не містять повної інформації про діяльність шкіл для світських учнів, їх зміст залежить від зацікавлень і сумлінності автора і редакторів. Найбільшу цінність мають *нотатки*, складені в домах, і значно меншу – зредаговані в Римі. *Щорічні нотатки* за 1581-1614 і 1650-1654 рр. було опубліковано.

Більшість *щорічних нотаток* зберігається в Римському архіві Товариства Ісуса. Ті з них, які стосуються діяльності шкіл для екстернів за 1575-1648 рр. на українських землях, знаходяться у фондах Германської (том 141) і Польської (томи 50, 51, 52) провінцій, а також у Баварському державному архіві в Мюнхені (відділ I, шифр "Jesuiten 100").

---

6. Poplatek J. Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku... S. 285, 313-314; Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy: 1564-1995 / Oprac. L. Grzebień. – Kraków, 1996. – S. 368.

У 1960 р. у журналі Інституту історії Товариства Ісуса “Archivum Historicum Societatis Iesu” Анджей Бобер і Мечислав Беднаж опублікували *мартирологічну оповідь* 1665 р. вінницького суперіора Йоана (Яна) Зуховича (Жуховича) про єзуїтів, загиблих у 1648-1665 рр. під час Хмельниччини і війни зі Швецією [7].

5) Спеціальні джерела – це *персональні каталоги, некрологи, книги новіціятів, автобіографії єзуїтів*. Вони мають величезне значення для встановлення і характеристики персоналій єзуїтів, а тому були виділені в окрему групу спеціальних джерел.

Персональні каталоги впровадив Ігнатій Лойола, аби генерал мав інформацію про всіх підвладних у всіх краях і міг доручити їм відповідне завдання. *Каталоги* – це списки єзуїтів усіх домів за певний час. Їх склали ректори і суперіори домів щоквартально (звідси і їх назва – *catalogi breves trimestres*) і надсилали у двох примірниках до курії провінції. Звідти один примірник надсилали до Генеральної курії в Римі. *Каталоги* містили перелік прізвищ єзуїтів, опис рис їх характеру і здібностей, а також зміни в особовому складі відносно попереднього кварталу.

У зв'язку зі збільшенням чисельності членів Ордену і розширенням терену його діяльності в 1564 р. генерал Якоб Лайнез впровадив, замість щоквартальних каталогів, щорічні *catalogi informationi*. Доми кожної провінції мали щороку подавати переліки осіб, які в них знаходились: спочатку професів, потім духовних коад'юторів, клириків, братів і новиків. Біля прізвища єзуїта писали дату його вступу до Товариства, дату складення останнього обіту, місце народження (батьківщина), кваліфікацію, заняття до і після вступу до Ордену. У 1566 р. було впроваджено додатковий каталог – *секретний*. *Catalogus secretus (privatus)* додавався до щорічного *інформаційного* каталогу і призначався виключно для генерала. *Секретний каталог* містив таємну інформацію про членів провінції, які виступали в ньому під номерами, що стояли навпроти їхніх прізвищ в *інформаційному каталозі*.

У 1578 р. генерал Еверардо Меркуріан увів до обігу ще один каталог – *трирічний*. Його складали кожні три роки за зразком попередніх. *Перший трирічний каталог (catalogus triennalis primus)* містив таку інформацію про членів Ордену: порядковий номер; ім'я; прізвище; місце народження (батьківщина); вік; стан здоров'я на той час; дата вступу до Ордену; освіта, отримана до вступу; освіта, отримана в Товаристві; орденські функції і кількість років, упродовж яких вони виконувались; науковий ступінь; вид і дата останніх обітів. *Другий трирічний каталог (catalogus triennalis secundus)* був *каталогом секретним*.

---

7. Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665). / Ed. A. Bober SJ et M. Bednarz SJ // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 329-380.

Він містив характеристику осіб за розумовими здібностями (*ingenium*), розсудливістю (*iudicium*), мудрістю (*prudencia*), життєвим досвідом (*experientia rerum*), успіхами в навчанні, рисами характеру (*naturalis complexio*), характером здібностей і здатністю до праці в Ордені. *Третій трирічний каталог* (*catalogus tertius triennalis*) коротко характеризував майновий стан дому, подаючи суми доходів, видатків, боргів, а інколи і прибутків. Найбільшу цінність для нашого дослідження становлять *перші трирічні каталоги*, оскільки за браком *коротких каталогів* (див. нижче) вони дають, принаймні, змогу з'ясувати, у якій школі, скільки років і який предмет викладав той чи інший єзуїт, чи був префектом, чи був ректором (суперіором). У фонді Польської провінції Римського архіву Товариства Ісуса *перші трирічні каталоги*, використані нами, зберігаються в томах 6 (за 1584, 1587 pp.), 7 II (за 1587, 1590, 1593 pp.), 7 I (за 1597, 1599, 1603 pp.), 8 (за 1606, 1611, 1614, 1619, 1622 pp.), 9 (за 1625, 1628, 1633 pp.), 10 (за 1636, 1639 pp.), 11 (за 1642, 1645, 1649 pp.), 12 (за 1651 p.).

Процес еволюції *каталогів* завершили розпорядження 1592 і 1594 pp. генерала – Клаудіо Аквавіві. Він затвердив *каталоги*, які існували без змін до 1773 p. Це вже описані *трирічні*: *перший*, *другий* і *третій* і *щорічний короткий каталог* (*catalogus brevis, catalogus annuus*). Як *трирічні*, так і *короткі каталоги* подавали імена і прізвища провінціалів, їх секретарів, перераховували всі доми провінції за роками постанови, а з тридцятих років XVII ст. – за абеткою, нотували померлих і тих, хто залишив Товариство. *Короткі каталоги* містили списки осіб, які знаходились у домах певної провінції, із зазначенням їх тогорічних занять. Спочатку подавали ім'я і прізвище настоятеля, потім – імена і прізвища священників (*patres*), клириків-викладачів (*magistres*), клириків-студентів (*scholastici*), новиків (*novitii*) і братів (*fratres coadiutores*). *Короткі каталоги* є головним джерелом для встановлення списку єзуїтів-викладачів, префектів і ректорів (суперіорів) у школах для світських учнів. *Трирічні* і *короткі каталоги* писали у двох примірниках. Обидва надсилали до архіву провінції, звідки один примірник ішов до Риму. Усі *трирічні* і *короткі каталоги*, які зберігали в архіві Польської провінції, за винятком *трирічного каталогу* за 1597 p., зникли під час ліквідації Ордену. Другі ж примірники збереглись у Римському архіві Товариства Ісуса. Ми використали *короткі каталоги* із фонду Польської провінції Товариства Ісуса, які зберігаються у томах 7 I (за 1602 (1601/02) pp.), 43 (за 1591/92, 1593/94, 1595/96, 1596/97, 1597/98, 1598/99, 1602/03, 1604/05, 1605/06, 1607/08, 1608/09, 1609/10, 1610/11, 1611/12, 1612/13, 1613/14, 1614/15, 1615/16, 1616/17, 1617/18, 1618/19, 1619/20, 1620/21, 1622/23, 1623/24, 1626/27, 1627/28, 1628/29, 1629/30, 1630/31, 1631/32, 1632/33, 1633/34, 1634/35, 1636/37 pp.), 44 (за 1638/39, 1641/42, 1642/43, 1643/44, 1644/45, 1645/46, 1646/47, 1647/48, 1648/49, 1649/50 pp.).

Відсутність у Римському архіві Товариства Ісуса *каталогів, історій і щорічних нотаток* за певні роки пояснюється, очевидно, тим, що вони пропали при перевезенні з архіву Польської провінції до Риму.

Некрологи складались на померлих єзуїтів у кожному домі. Кожні три роки по примірнику *некрологів* надсилали із домів до провінційного та генерального архівів, а ще одну копію залишали у себе в домі. Збереглись *некрологи* від 1612 р. Польської провінції в Римському архіві Товариства Ісуса (фонд Польської провінції, томи 68 і 69). Цінність *некрологів* як біографічних джерел неоднакова, але більшість із них мають занадто загальний характер.

Книги новіціятів містять відомості про соціальне і територіальне походження осіб, які розпочинають життя в ордені, про їх освіту, фах, батьків, братів і сестер тощо. Новіціяти Польської провінції знаходились у Браунсберзі (у 1569-1585 рр.) і Кракові (з 1585 р.). Але збереглась лише *книга Браунсберзького новіціяту* (*Examina novitiorum ad novitiatum Braunsbergensem*) за 1569-1575 рр. Її оригінал знаходиться в бібліотеці Уппсальського університету (Швеція) (рукопис Н-167), фотокопія – в Архіві Товариства Ісуса в Кракові.

Збірник (кодекс) автобіографій єзуїтів Польської провінції XVI ст. містить дев'яносто дві автобіографії, автори яких розповідають про свої шляхи покликання до Ордену. *Кодекс* видав 1966 р. єзуїт Юзеф Варшавський у Римі [8].

* * *

Написання *історії* Товариства Ісуса розпочали самі єзуїти. У 1572 р. Педро де Рібаденейра на доручення генерала Франсіско Борджіа видав біографію Ігнатія Лойоли. Книгу було написано згідно з канонами класичної риторики, засвоєними авторами історичних творів і біографій (агіографій), але на основі критичного підходу до джерел, і вона мала значний вплив на подальший спосіб писання єзуїтами біографій та історичних творів [9].

З 1581 р. видавали друком *щорічні нотатки – litterae annuae* (див. вище). Надіслані до Риму звіти різних домів редагував призначений для цього історик, потім їх видавали друком і надсилали до всіх провінцій Ордену. Призначались *щорічні нотатки* не лише для єзуїтів, але і для світських. Ці історії, створені

---

8. Unicus universae Societatis Iesu vocationum liber authobiographicus, Poloniae provinciae proprius (1574-1580) / Cura J. Warszawski SJ. – Romae, 1966.

9. Сучасне видання цього тексту див.: Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ignatiana. – Series 4: Fontes narrativi de Sancto Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis. – Vol. 4: Vita Ignatii Loyolae auctore Petro de Ribadeneyra. Textus latinus et hispanus cum censuris. Romae, 1965.

за часів боротьби з Реформацією, мали апологетичний характер і містили лише позитивні і повчальні відомості без жодного негативу. Світ побачили *щорічні нотатки* за 1581-1614 рр. (складені за окремими домами і провінціями) і за 1650-1654 рр. (складені за тематичним принципом).

До написання “офіційної історії” Товариства єзуїти приступили на початку XVII ст. за дорученням генерала Клаудіо Аквавиви. На основі матеріалів центрального орденського архіву в Римі від 1614 р. до середини XIX ст. було видано вісім томів загальної історії Товариства, доведеної до 1645 р. Томи було укладено за хронологічним принципом, відповідно до термінів повноважень чергових генералів [10]. Уже перші історії Нікколо Орландіні і Франческо Саккіні свідчать, що єзуїтська історіографія від самого зародження оперувала лише документально підтвердженими фактами – *nihil nisi testatissimum* [нічого, окрім найпідтвердженішого]. (Критичний підхід до джерел найяскравіше виявився у роботі болландистів, розпочатій кількома десятиліттями пізніше в Антверпені.) Історичні твори єзуїтів містили набір фактів, дібраний під певним кутом зору і ґрунтовно підтверджений документами. Ґрунтовне опертя на джерела і їх часте цитування було характерною рисою історичних досліджень єзуїтів. З огляду на те, що частина із цих джерел не збереглась до наших днів, зараз ці праці самі використовуються як джерела. До XIX ст. у Товаристві Ісуса не спостерігалось тенденції до активного дослідження власної історії, і її написання (за виключенням “офіційної версії”) було виключно приватною ініціативою окремих єзуїтів.

Автором майже половини томів “офіційної історії” був Франческо Саккіні. Він задекларував своє бачення історії Ордену як повчального звіту про значні внутрішні і зовнішні події – як про добрі і сприятливі для Товариства, так і про невдачі. Опис останніх, по-перше, мав навчити майбутнє покоління єзуїтів на помилках попередників, а по-друге, оберегти від пихи, яка вбачалась у спробах переконати світ у тому, що на єзуїтів ніколи не впала тінь гріха [11]. Попри те, що цей підхід втілювався в межах орденської цензури, результати досліджень Саккіні викликали в Товаристві скандал. Іспанські єзуїти були

---

10. Orlandinius N. *Historiae Societatis Iesu pars prima, sive Ignatius*. – Antverpiae, 1614; Sacchini F. *Historiae Societatis Iesu pars secunda, sive Lainius*. – Antverpiae, 1620; Sacchini F. *Historiae Societatis Iesu pars tertia, sive Borgia*. – Romae, 1649; Sacchini F. *Historiae Societatis Iesu pars quarta, sive Everardus*. – Romae, 1652; Sacchini F. *Historiae Societatis Iesu pars quinta, sive Aquaviva*. – Romae, 1661; Iuencius I. *Historiae Societatis Iesu pars quinta, sive Aquaviva*. – Romae, 1710; Cordara I. C. *Historiae Societatis Iesu pars sexta, sive Mutio Vitellescho*. – Romae, 1750-1859. – T. I-II.

11. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ignatiana*. – Series 4: *Scripta de Sancto Ignatio de Loyola Societatis Iesu fundatore*. – Matriti, 1904. – Vol. I. – P. 701-707.

обурені згадкою походження із “нових християн” (хрещених юдеїв) батька генерала Лайнеза. Вони вимагали заміни цього твердження іншим – про “чистоту і шляхетність походження”. Вимоги Іспанської провінції було задоволено. Автор же ще довго виправдовувався, що історія є ствердженням фактів і не може догоджати різним смакам, руйнуючи довіру до твору, а чесноти генерала не маліють від його походження [12].

Для Саккіні та інших авторів римських “офіційних історій”, як і для їхніх колег у провінціях, історія була вчителькою життя, що мусила подавати як зразки для наслідування життя єзуїтів-місіонерів, мучеників і т. п. Водночас не можна твердити про існування якоїсь певної “позитивної моделі” писання єзуїтських історій. Натомість цензура Ордену виробила досить витончену “негативну модель”: про що писати не можна. Не можна ж було писати про те, що могло явно зашкодити інтересам Церкви і Товариства.

Першими спробами висвітлити історію діяльності Ордену в окремих землях можна вважати друковані історії єзуїтів у Короні Польській (1620) [13], історію Англійської віце-провінції з 1580 до 1635 р., написану одним із учасників єзуїтської місії на основі джерел і власних свідчень [14]. На початку XVIII ст. побачила світ історія єзуїтів у Неаполітанському королівстві (1706) [15].

Трохи пізніше з’явилися історії окремих адміністративно-територіальних одиниць – провінцій Товариства Ісуса. Єзуїти з Італії, Іспанії, Франції, Португалії і т. д. на основі друкованих і рукописних джерел вивчали передусім матеріали “своїх” провінцій Ордену. Першим результатом такого вивчення була двотомна історія Сицилійської провінції, видана у 1737-1740 рр. у Палермо [16]. Трохи пізніше побачили світ також історії: двотомна Австрійської провінції (видана у Відні в 1740-1741 рр.), п’ятитомна Богемської (видана у 1747-1748 рр. у Празі), Нижньорейнської (видана 1764 р. у Кьольні) і Литов-

---

12. Monumenta Historica Societatis Iesu. Lainii Monumenta. – Т. 8: Epistolae et acta patris Iacobi Lainii secundi praepositi generalis Societatis Iesu ex autographis, originalibus, vel regestis exemplis potissimum deprompta a patribus eiusdem Societatis edita, 1564-1565. – Matriti, 1917. – P. 831-855.

13. Argentus I. De rebus Societatis Iesu in Regno Poloniae. – Cracoviae, 1620.

14. More H. Historia missionis Anglicanae Societatis Iesu, ab anno salutis, MDLXXX ad MDCXIX et vice provinciae primum ad eiusdem saeculi annum XXXV. – Audomari, 1660.

15. Schinosi F. Istorìa della Compagnia di Gesù, appartenente al regno di Napoli. – Napoli, 1706.

16. Aguilera E. Provinciae Siculae Societatis Iesu ortus et res gestae. – Panormi, 1734-1740. – Vol. I-II.

ської провінції (видана у 1768 р. у Вільні) [17]. Фактологічний матеріал у цих працях підбирали з позицій оборони Ордену і майже не коментували.

Від часу скасування Товариства Ісуса до другої половини XIX ст. єзуїти майже не займались власною історією. Наприкінці 50-х рр. XIX ст. окремі орденські провінції і асистенції розпочали дослідження і видання своїх історій. До 1888 р. побачили світ історії єзуїтів в Італії, Франції і Бельгії [18]. У 1892 р., згідно з рішенням XXIV Генеральної Конгрегації, новообраний генерал Людовік Мартін офіційно наказав продовжувати писання історій. За два роки після цього рішення з'явилась історія єзуїтів у Німеччині [19]. У 1900-1906 рр. видано історію Польської асистенції ("Jezuici w Polsce") Станіслава Заленського [20]. До кінця 20-х рр. XX ст. вийшли друком: історія Іспанської асистенції, історії єзуїтів у Північній Америці, у Німеччині, Італії, Франції, Угорщині, Іспанії і Бельгії [21]. До кінця 50-х рр. побачили світ історії Ордену

-
17. Socherus A. *Historia Provinciae Austriae Societatis Iesu.* – Viennae, 1740-1741. – Vol. I-II; Schmidl I. *Historia S. I. Provinciae Bohemiae.* – Pragae, 1747-1748. – Vol. I-V; Reiffenberg F. *Historia Societatis Iesu ad Rhenum inferiorem e MSS codicibus, principum, urbiumque diplomatibus, et authoribus synchronis nunc primum eruta; atque ad historiam patriae ex occasione illustrandam accomodata.* – Cologne, 1764; Rostowski S. *Lithuanicarum Societatis Iesu historiarum libri decem.* – Vilnae, 1768.
  18. Bartoli D. *Dell'istoria della Compagnia di Gesù – Italia.* – Napoli, 1860-1861. – Vol. I-IV; Prat J. M. *Mémoires pour servir à l'histoire du Père Broet et des origines de la Compagnie de Jésus en France 1500-1564.* – Le Puy, 1885; Deplace L. *L'établissement de la Compagnie de Jésus dans les Pays-Bas.* – Bruxelles, 1887.
  19. Reusch H. *Beiträge zur Geschichte des Jesuitenordens.* – München, 1894.
  20. Załęski S. *Jezuici w Polsce.* – Lwów-Kraków, 1900-1906. – T. I-V.
  21. Astrain A. *Historia de la Compañía de Jesús en la Assistencia de España.* – Madrid, 1902-1925. – Vol. I-VII; Hughes T. *History of the Society of Jesus in the North America (1580-1773).* – London, 1907-1917. – Vol. I-IV; Duhr B. *Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutscher Zunge im XVI Jahrhundert.* – Freiburg im Breisgau-München-Regensburg, 1907-1928. – Vol. I-IV; Fouqueray H. *Histoire de la Compagnie de Jésus en France, 1528-1762.* – Paris, 1910-1925. – Vol. I-V; Burnichon J. *La Compagnie de Jésus en France, 1814-1914.* – Paris, 1914-1922. – Vol. I-IV; Velics L. *Vázlatok a magyar jesuiták multjából.* – Budapest, 1912-1914. – Vol. I-II; [Aldegheri A.] *Breve storia della provincia veneta della Compagnia di Gesù dalle sue origini fino ai nostri giorni, 1874-1914.* – Venezia, 1914; Galetti P. *Memorie storiche intorno alla provincia romana della Compagnia di Gesù, 1814-1914.* – Roma, 1914; Leanza A. *La Compagnia di Gesù in Sicilia e il primo secolo del suo rinascimento.* – Palermo, 1914; Volpe M. *I gesuiti nel Napoletano.* – Napoli, 1914-1915. – Vol. I-III; Monti A. *Compagnia di Gesù nel territorio della provincia torinese.* – Chieri, 1914-1920. – Vol. I-V; Barrella G. *I gesuiti nel Salentino, 1574-1767.* – Lecce, 1918; Pfülf O. *Die Anfänge der deutschen Ordensprovinz der neuerstandenen Gesellschaft Jesu, 1805-1847.* – Frankfurt – St Louis, 1922; Frías L. *Historia de la Compañía de Jesús en su Assistencia moderna de España.* – Madrid, 1923; Poncelet A. *Histoire de la Compagnie de*

в Чехії, Португалії, США, Венесуелі, Бразилії, Франції, Італії, Мексиці [22]. У 1960-х рр. видано історії єзуїтів у Перу і Японії [23]. Останніми в цьому ряді є історія єзуїтів у Колумбії (видавалась у Боготі з 1959 по 1989 р.) і сучасна історія Товариства Ісуса в Іспанії (вийшла в Мадриді у 1984-1991 рр.) [24]. Найвідомішими серед цих історій є німецька Бернгарда Дура (видана в 1907-1928 рр.), іспанська Антоніо Астрайна (видана в 1902-1925 рр.) та італійська П'єтро Таккі Вентурі (видана в 1910-1951 рр.). Історії провінцій і асистенцій написано на основі доброї джерельної бази із залученням документації з орденських і місцевих архівів. Ці праці поклали край риторичним традиціям Ренесансу, які до того часу жили написані єзуїтами історії і біографії. За виключенням найсучасніших, ці історії мають апологетичний характер і майже не торкаються історичного контексту.

Праці єзуїтських істориків до ХХ ст. мали апологетичний характер, оскільки відповідали на численні закиди, боронячи Католицьку Церкву й Орден. Практикувався утилітарний підхід до історії, яку використовували для доведення правоти власної позиції. У ХХ ст. з припиненням шквалу атак на Товариство історики-єзуїти відійшли від позицій оборони (апологетики) і писали власну історію, уже не полемізуючи з численними противниками Ордену. Питання про об'єктивність єзуїтів щодо власної історії залишається відкритим.

Зразком підходу до загальної історії Товариства єзуїтів ХХ ст. є наукове дослідження англійського єзуїта Джеймса Бродріка "The Origin of the Jesuits"

Jésus dans les anciens Pays-Bas: Etablissement de la Compagnie de Jésus en Belgique et ses développements jusqu' à la fin du règne d'Albert et d'Isabelle. – Bruxelles, 1926-1927. – Vol. I-II.

22. Kroess A. Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. – Wien, 1910-1938. – Vol. I-II; Rodrigues F. História da Companhia de Jesus na Assistencia de Portugal. – Porto, 1931-1950. – Vol. I-IV; Garraghan G. The Jesuits of the Middle United States. – New York, 1938. – Vol. I-III; Elorriaga M. A. La Compañía de Jesús en Venezuela. – Caracas, 1941; Leite S. História da Companhia de Jesus no Brasil. – Lisboa – Rio de Janeiro, 1938-1950. – Vol. I-X; Delattre P. Les établissements de Jésuites en France depuis quatre siècles. – Enghien – Wetteren, 1949-1957. – Vol. I-V; Tacchi Venturi P. Storia della Compagnia di Gesù in Italia. – Roma, 1910-1951. – Vol. I-II; Decorme G. Historia de la Compañía de Jesús en la República Mexicana durante el siglo XIX. – Guadalajara – Chihuahua, 1914-1959. – Vol. I-III.
23. Ugarte R. V. Historia de la Compañía de Jesús en el Perú. – Burgos, 1963-1965. – Vol. I-IV; Schütte J. F. Introdúcio ad historiam Societatis Iesu in Japonia, 1549-1650. – Romae, 1968.
24. Pacheco J. M. Los jesuitas en Colombia. – Bogotá, 1959-1989. – Vol. I-III; González M. R. La Compañía de Jesús en la España contemporánea. – Madrid, 1984-1991. – Vol. I-II.

(перше видання – Лондон, 1941). Перший том книги охоплює період від навернення Ігнатія Лойоли в 1521 р. до вибору його четвертого наступника в 1581 р. Другий том (вийшов у Лондоні в 1952 р.) є біографією св. Франциска Ксаверія. Дослідження характеризують ґрунтовне знання автора джерел і тематичний виклад матеріалу. Бродрик всебічно висвітлює провідні постаті Товариства, секуляризуючи їх житійні образи.

Паралельно із виданням історій окремих провінцій і асистенцій Товариство започаткувало видання джерел. У 1894 р. у Мадриді з'явився перший том збірника **“Monumenta Historica Societatis Iesu”** (докладніше див. вище). У 1929 р. редакцію **“Monumenta Historica”** було перенесено разом із бібліотекою до Риму. За рік для подальшої праці над виданням джерел за наказом генерала Влодзімежа Ледуховського в Римі було створено Інститут історії Товариства Ісуса (*Institutum Historicum Societatis Iesu*).

Праці з історії Товариства Ісуса, написані неєзуїтами, як правило, займали критичну позицію щодо Ордену і його ролі в історії. Найбільших атак зазнала єзуїтська казуїстика і місіонерська діяльність. Час зародження наукової історіографії був “золотим віком єзуїтофобської літератури”, хоча антиєзуїтська література зародилась майже одночасно з єзуїтською історіографією. Першими такими працями були **“Le catéchisme des jésuites”** (1592) французького правника Етьєна Паск'є, **“Historia Jesuitici Ordinis”** (1593) німецького екс-новика Еліяса Газенмюллера і **“Monita secreta”** (1614) волинського шляхтича і польського екс-єзуїта Єроніма Загоровського.

Неприятелі єзуїтів з католицького боку і протестантські історики нерідко послуговувались однаковими аргументами. Серед науково-популярних розвідок з історії єзуїтів варто згадати критичний нарис початку ХХ ст. відомого німецького історика-лютеранина Гайнріха Бьомера [25], який кілька разів перевидавали в Німеччині та інших країнах до 1957 р. Товариство Ісуса тут подане як опозиційне сучасному світові, репрезентованого протестантизмом. Але за популярністю книгу Бьомера перевершила **“Macht und Geheimnis der Jesuiten”** німецького історика і журналіста Рене Фюльопа-Міллера. Від першого видання у 1929 р. до 1963 р. цей бестселер перевидавали різними мовами п'ятнадцять разів [26]. Автор писав про історію Ордену як про культурне явище чотирьох століть, приділяючи основну увагу мистецькій, літературній та іншим видам культурної діяльності єзуїтів, і не звертаючись до всеохопних категорій на кшталт **“Контрреформації”** Успіхи Товариства тут подано як результат поєднання сліпої підкори завданням із приватною ініціативою.

---

25. Böhmer H. Die Jesuiten. Eine historische Skizze. – Leipzig, 1904.

26. Перше видання: Fülöp-Miller R. Macht und Geheimnis der Jesuiten: Kulturhistorische Monographie. – Leipzig-Zurich, 1929.

Світські автори наукових, а не популярних чи науково-популярних праць, отримавши у другій половині ХХ ст. доступ до архівів Товариства Ісуса, уже могли не обмежуватись наданням власної інтерпретації запозичених із праць єзуїтів фактів, а проводити свої дослідження. Останні, як правило, стосувались культурної діяльності Ордену – освіти, мистецтва, літератури, театру, архітектури тощо.

Спеціальні дослідження з історії єзуїтського шкільництва на основі орденських і місцевих архівів почали з'являтися у другій половині ХІХ ст. у Франції [27]. Відтоді і надалі авторами найважливіших праць з цієї проблематики були єзуїти. Це французький єзуїт Франсуа де Денвілль, дослідник французького гуманізму, картограф та історик географії [28]; болівійський єзуїт Габріель Кодіна Мір, автор відомої монографії про “*Modus Parisiensis*” і його вплив на розвиток орденської педагогіки [29]; угорський єзуїт Ладислав Лукаш, співробітник Інституту історії Товариства Ісуса, історик педагогіки ХVІ ст., дослідник шкіл для екстернів і “*Ratio studiorum*” [30]; італійські єзуїти Маріо Скадуто, співробітник Інституту історії Товариства Ісуса, автор праць

-
27. Prat J. M. Maldonat et l'université de Paris au XVIe siècle. – Paris, 1856; Daniel C. Les Jésuites instituteurs de la Jeunesse française au XVIIe siècle et au XVIIIe siècle. – Paris, 1880; de Rochemonteix C. Un collège de Jésuites aux XVIIe et XVIIIe siècles: Le collège Henri IV de la Flèche. – Le Mans, 1889. – Vol. I-IV; Delbrel J. Les Jésuites et la Pédagogie au XVIe siècle. – Paris, 1894.
28. de Dainville F. L'éducation des jésuites (XVIe-XVIIIe siècle) / Ed. M.-M. Compère. – Paris, 1978; de Dainville F. La naissance de l'humanisme moderne. I. Les jésuites et l'humanisme. – Genève, 1969; de Dainville F. La géographie des humanistes. – Paris, 1940, réimpression: Genève, 1969; de Dainville F. L'auteur du “Bref discours” sur les écoles de la Compagnie (Liège 1608) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1947. – Vol. 16. – P. 182-185; de Dainville F. L'enseignement de l'histoire et de la géographie et le *Ratio studiorum* // Studi sulla Chiesa antica e sull'umanesimo. – Roma, 1954. – P. 123-156; de Dainville F. La naissance de l'humanisme moderne. Les Jésuites et l'éducation de la Société française. – Paris, 1940.
29. Codina Mir G. Aux sources de la pédagogie des jésuites: Le “*Modus parisiensis*”. – Roma, 1968; Codina G. *Ratio studiorum*: quatrocentos annos (1599-1999) // Revista de educação. – 1999. – № 7 (dezembro). – P. 61-78; Codina G. The *Modus Parisiensis* // The Jesuit *Ratio studiorum*. 400th anniversary perspective. – № 281. – P. 28-55; Codina G. Il ministero de la educación jesuita e ignaciana // Revista de espiritualidad ignaciana. – 1999. – № 92. – P. 71-78; Codina G. Misión de una universidad de la Compañía de Jesús hoy // Lección inaugural 2000, 40 aniversario. Universidad Centroamericana. – Managua, 2000.
30. Lukács L. De origine collegiorum externorum deque controversiis circa eorum paupertatem obortis // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 189-245, Romae, 1961. – Vol. 29. – P. 1-89; Lukács L. De prima Societatis *Ratione studiorum* sancto Francisco Borgia praeposito generali constituta (1565-1569) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1958. – Vol. 27. – P. 209-232; Lukács L. L'origine dei collegi della Compagnia di Gesù per

про початки єзуїтського шкільництва, гуманізм і Відродження в Італії XVI ст. [31], і Маріо Барбера, який вивчає теоретичні основи єзуїтської педагогіки [32]. Серед американських єзуїтів – це Аллан Феррелл, дослідник “*Ratio studiorum*” і перших єзуїтських шкіл для світських [33]; Джон Донех’ю і Джордж Гансс, історики освіти і виховання [34]; Джон О’Меллі, автор монографії про перше покоління єзуїтів і численних розвідок з історії гуманізму і його впливу на Товариство Ісуса [35], та інші [36].

-
- alumni esterni // *Didattica*. – Roma, 1963. – № 102. – P. 3-27; Lukács L. L’origine dei collegi e l’insegnamento pubblico nella storia pedagogica della Compagnia di Gesù // *La pedagogia della Compagnia di Gesù*. (Atti del Convegno internazionale, Messina 14-16 novembre 1991). – Messina, 1992. – P. 109-126; Lukács L. A History of Jesuit *Ratio studiorum* // *Church, Culture, and Curriculum*. – Philadelphia, 1999. – P. 17-46.
31. Scaduto M. Alle origini della pedagogia dei gesuiti // *La civiltà cattolica*. – 1976. – Vol. I. – P. 451-462; Scaduto M. Le origini dell’Università di Messina // *Archivum Historicum Societatis Iesu*. – Romae, 1948. – Vol. 17. – P. 102-159; Scaduto M. Seminari e collegi // *La civiltà cattolica*. – 1964. – Vol. II. – P. 343-352, Vol. III. – P. 18-28.
32. Barbera M. *La Ratio studiorum* e la parte quarta delle Costituzioni della Compagnia di Gesù. – Padova, 1942; Barbera M. La pedagogia nelle scuole della Compagnia di Gesù // *Il Quarto centenario della Costituzione della Compagnia di Gesù / Conferenze commemorative tenute alla Università cattolica del Sacro Cuore, 2-11 maggio MCMXLI-XIX*. – Milano, 1941. – P.125-161; Barbera M. *Pedagogia e didattica della Ratio* // *Rassegna di pedagogia*. – 1999. – № 57. – P. 111-123.
33. Farrell A. P. *The Jesuit Code of Liberal Education: Development and Scope of the Ratio Studiorum*. – Milwaukee, 1938; Farrell A. P. *Colleges for Extern Students Opened in the Lifetime of St. Ignatius* // *Archivum Historicum Societatis Iesu*. – Romae, 1937. – Vol. 6. – P. 287-291.
34. Donohue J. W. *Jesuit Education: An Essay on the Foundation of Its Idea*. – New York, 1963; Ganss G. *Saint Ignatius’ Idea of a Jesuit University*. – Milwaukee, 1954.
35. O’Malley J. W. *The First Jesuits*. – London, 1993 (ми використали польський переклад цієї праці: O’Malley J. W. *Pierwsi jezuiti*. – Kraków, 1999.); O’Malley J. W. *Renaissance Humanism and the First Jesuits* // *Ignacio de Loyola y su tiempo*. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 381-403; O’Malley J. W. *Renaissance Humanism and the Religious Culture of the First Jesuits* // *Heythrop Journal*. – 1990. – № 31. – P. 471-487; O’Malley J. W. *Praise and Blame in Renaissance Rome: Rhetoric, Doctrine, and Reform in the Sacred Orators of the Papal Court, c. 1450-1521*. – Durham, 1979; O’Malley J. W. *Erasmus and the History of Sacred Rhetoric: The Ecclesiastes of 1535* // *Erasmus of Rotterdam Society Yearbook*. – 1985. – № 5. – P. 1-29; O’Malley J. W. *Priesthood, Ministry and Religious Life: Some Historical and Historiographical Considerations* // *Theological Studies*. – 1988. – № 49. – P. 223-257; O’Malley J. W. *How the First Jesuits Became Involved in Education* // *The Jesuit Ratio studiorum. 400th anniversary perspective*. – № 281. – P. 56-79.
36. Hughes T. *Loyola and the Educational System of the Jesuits*. – New York, 1907; Charmot F. *La pédagogie des Jésuites. Ses principes – Son actualité*. – Paris, 1943; Costa M. *Appunti*

Світські історики писали на основі джерел як синтетичні праці про початки єзуїтського шкільництва та творення власних університетів (як-от шведський історик Мабель Люндберг [37], німецький Карл Генгст [38] та італійський Альдо Скальйоне [39]), так і окремі статті, присвячені різним аспектам освітньої проблематики (як-от італійська дослідниця Аніта Манчіа) [40].

Перша спроба скласти бібліографію Товариства Ісуса зробив ще в 1606 р. єзуїт Педро де Рібаденейра [41]. Відтоді до сьогодні найціннішими бібліографічними джерелами Товариства Ісуса є десяти томне опрацювання за абеткою авторів Кароля Зоммерфогеля (видане протягом 1890-х рр. у Брюсселі) [42], доповнене предметною бібліографією П'єра Бліяра [43] й Ернеста Рів'єра [44]; двадцятитомний бібліографічний покажчик за абеткою авторів "Index bibliographicus" [45]; а також предметне опрацювання Ласло Полгара

---

intorno alle linee fondamentali della pedagogia della Compagnia di Gesù. – Roma, 1978; Granero J. M. Orígenes de la educación jesuítica. – Madrid, 1952; Herman J.-B. La pédagogie des Jésuites au XVIe siècle. Ses sources, ses caractéristiques. – Louvain – Bruxelles – Paris, 1914; Quera B. M. Los principios de la primera pedagogía de los jesuitas (Un nuevo análisis y sistematización de sus fuentes desde san Ignacio hasta las primeras "Ratio studiorum"). – Barcelona, 1967.

37. Lundberg M. Jesuitische Anthropologie und Erziehungslehre in der Frühzeit des Ordens (ca. 1540-1650). – Uppsala, 1966.
38. Hengst K. Jesuiten an Universitäten und Jesuitenuniversitäten: Zur Geschichte der Universitäten in der Oberdeutschen und Rheinischen Provinz der Gesellschaft Jesu im Zeitalter der konfessionellen Auseinandersetzung. – Paderborn, 1981.
39. Scaglione A. The Liberal Arts and the Jesuit College System. – Amsterdam-Philadelphia, 1986.
40. Mancía A. La *Ratio studiorum*: genesi e sviluppo in relazione con alcuni ordinamenti coevi fino al 1599 // Università dell'Aquila. – № 519. – P. 129-147; Mancía A. Gesuiti e scienza note su un recente volume // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1993. – Vol. 62. – P. 215-248; Mancía A. Il concetto di "dottrina" fra gli Esercizi spirituali (1539) e la Ratio Studiorum (1599) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1992. – Vol. 61. – P. 3-70; Mancía A. La controversia con i protestanti e i programmi degli studi teologici nella Compagnia di Gesù: 1547-1599 // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1985. – Vol. 54. – P. 24, Romae, 1986. – Vol. 86. – P. 3-43, 209-266.
41. Ribadeneira P. Illustrium scriptorum Societatis Iesu catalogus. – Antverpiae, 1606.
42. Sommervogel C. Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. – Bruxelles, 1890-1900. – Vol. I-IX.
43. Bliard P. Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. – Paris, 1909. – Vol. X, Paris, 1932. – Vol. XI.
44. Rivière E. Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. – Toulouose, 1911-1930. – Vol. XII.
45. Index bibliographicus Societatis Iesu. – Romae, 1937-1977. – Vol. I-XX.

бібліографії ХХ ст. [46]. Від 1933 р. часопис “Archivum Historicum Societatis Iesu” публікує поточну предметну бібліографію Ордену.

* * *

У Речі Посполитій історія Товариства Ісуса почала викликати зацікавлення єзуїтів у першій чверті ХVІІ ст. Першою спробою її написання можна вважати вже згадану книгу “De rebus Societatis Iesu in Regno Poloniae” (Краків, 1620). Її автором був італієць Джованні Ардженті, візитатор, а згодом і провінціал Польської провінції. Книгу було видано за часів переслідування єзуїтів у Чехії й Австрії, і вона мала яскраво виражений “оборонний” характер Ордену. (Про історії окремих домів Польської провінції докладніше див. вище).

У рукописі залишилась історія Польської провінції єзуїта Рафала Скви-нецького “Ortus et progressus Provinciae Poloniae SI”, написана напередодні скасування Ордену і доведена до 1607 р. [47]. У той самий час історію Литовської провінції до 1654 р. опрацював і видав друком перший том єзуїт Станіслав Ростовський (“Lithuanicarum Societatis Iesu historiarum libri decem”, Вільно, 1768). Приготований до друку рукопис другого тому не зберігся. Цінність обидвох спроб синтез полягає у використанні їх авторами не збережених до наших днів джерел із орденських архівів і оперті на критичний підхід у використанні цих джерел.

Освітня діяльність єзуїтів у Речі Посполитій почала викликати зацікавлення світських дослідників ще за часів поділів держави, коли головним завданням досліджень був пошук причин її занепаду. Скасування Ордену збіглося з початком поділів, і Товариство Ісуса стало об’єктом аналізу і критики істориків. Майже кожний, хто писав про історію Речі Посполитої, займався з’ясуванням ролі в ній єзуїтів.

Історики часів Просвітництва ввели в науковий обіг польської історіографії негативне судження про Товариство, зробивши його відповідальним за всі національні поразки. Ці історики вірили в силу освіти і прогрес, звідси – їх атаки на непрактичність і заскніння єзуїтських шкіл. Першою такою атакою в науковій площині була праця Гуго Коллонтая “Stan oświecenia w Polsce w

---

46. Polgár L. Bibliographie sur l’histoire de la Compagnie de Jésus (1901-1980). – Rome, 1981. – Vol. 1: Toute la Compagnie; Rome, 1983. – Vol. 2, P. I: Les Pays. Europe; Rome, 1986. – Vol. 2, P. II: Les Pays. Amérique. Asie. Afrique. Océanie; Rome, 1990. – Vol. 3, P. I: Les personnes. Dictionnaires: A-F; Rome, 1990. – Vol. 3, P. II: Les personnes. Dictionnaires: G-Q; Rome, 1990. – Vol. 3, P. III: Les personnes. Dictionnaires: R-Z.

47. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАНУ. Відділ рукописів. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 628/І.

ostatnich latach panowania Augusta III”, написана в 1801-1811 рр. [48]. Повторюючи закиди популярного памфлету Яна Брожка, Коллонтай доповнив їх звинуваченнями Ордену в інтелектуальному застої, відсутності наукових досягнень, неприйнятті педагогічних новацій. Діяльності єзуїтів приписувались злі наміри тримати народ в темряві і фанатизмі, оскільки керувати освіченим народом було б важко.

Подальшому поширенню негативного образу Товариства Ісуса сприяли дві синтетичні праці – з історії і культури Єжи-Самуеля Бандтке (“Krótkie wyobrażenie dziejów Królestwa Polskiego”) та з літератури й освіти Фелікса Бентковського (“Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych”), видані в 1810-х рр. [49]. З огляду на свій новаторський характер історичних компендіумів обидві праці широко використовували як підручники, вони відіграли принципову роль у вкоріненні в науці стереотипу зловорожого і підступного єзуїта. За Бандтке і Бентковським численні автори популяризаторських творів і навіть монографій повторювали їх оцінки і твердження як доведені і безсумнівні.

Другим після Коллонтая автором наукового дослідження, присвяченого виключно історії шкільництва в Речі Посполитій, був Броніслав Трентовський. Його двотомна “Chowanna, czyli system pedagogiki narodowej” (Познань, 1842) приділяла значне місце єзуїтській проблемі, цитуючи працю Коллонтая як джерело [50]. Не заперечуючи, що Орден впровадив до шкільництва здобутки гуманізму, Трентовський звинувачує його у незацікавленості наукою, плеканні вад шляхти і поширенні ненависти до іновірців. Тут же вперше з’являється характеристика єзуїтів як “найстрашніших ворогів людства, світла і прогресу, які замордували не один народ”

Якщо історики-просвітники лише впровадили до наукового обігу образ єзуїта, почерпнутий із антиєзуїтської полеміки, то вчені доби романтизму завершили його висновком: “Єзуїти занапали Польщу!” Історики з кола Й. Лелевеля, перейняті ідеєю народовладдя, критикували абсолютистські наміри єзуїтів, а їх школи – за відволікання від справ краю молоді, яка, будучи схильною підпорядковуватись авторитетові, не могла брати участь у створенні демократії [51].

---

48. Kołłątaj H. Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III (1750-1764) / Wyd. z rękopisu przez E. Raczyńskiego. – Poznań, 1841. – Т. I-II.

49. Bandtkie J. S. Krótkie wyobrażenie dziejów Królestwa Polskiego. – Warszawa, 1810; Bentkowski F. J. Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych. – Warszawa, 1814. – Т. 1-2.

50. Trentowski B. Chowanna, czyli system pedagogiki narodowej. – Poznań, 1842. – Т. 1-2.

51. Siwek A. Spory o jezuitów w polskiej historiografii // Studia Historyczne. – R. XXXIV. – 1991. – Z. 4. – S. 553-555, 567.

На сорокові роки XIX ст. припав апогей критики ролі єзуїтів у польській історії. Величезне значення у формуванні судження про Товариство Ісуса і, зокрема, про його освітню систему відіграла чотиритомна “*Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794*” (Познань, 1849-1851) Юзефа Лукашевича. Характеристику шкільної системи Ордену тут подано переважно на основі “*Ratio studiorum*” Історія єзуїтських домів і шкіл при них переказується на підставі фактографічних даних зі згаданого вже дослідження Коллонтая, а також праць єзуїтів Джованні Ардженті “*De rebus Societatis Iesu in Polonia*” (Краків, 1620), Станіслава Ростовського “*Lithuanicarum Societatis Iesu historiarum pars prima*” (Вільно, 1768), Каспара Несецького “*Herbarz*” (цей десятитомник було перевидано в Лейпцигу протягом 1839-1845 рр.) і Францішка Жепніцького “*Vitae praesulum Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae res praecipuae*” (тритомник, виданий у 1761-1763 рр. у Познані).

У першому, другому і четвертому томах Лукашевич розглядає й освітню систему Товариства Ісуса. Він викладає історію фундацій і становлення єзуїтських шкіл, їх діяльність у Речі Посполитій. Окремий великий розділ присвячено організаційній структурі шкіл Ордену, планові і розкладу занять у кожному класі, заняттям єзуїтських учнів у позанавчальний час, їх бешкетам і сваволі.

“*Historia*” Лукашевича вперше спробувала змінити уявлення про виключно вороже ставлення єзуїтів до реформ Конарського, зауважуючи їх швидке пристосування до нових вимог і підкреслюючи заслуги Ордену в поширенні освіти на “нові території” – Литву, Волинь, Поділля. Визнаючи єзуїтські школи за кращі від академій за рівнем освіти і викладання, ставлячи їм у заслугу розгалужену мережу і доступність для бідної молоді, Лукашевич пише про їх надзвичайну шкідливість з точки зору “устремлінь” – плекання побожності у своїх вихованців. Адже перебування учнів у школі – це не здобуття спасіння, як вчили єзуїти, а служіння інтересам Ордену. Автор підкреслював, що школи, які керують душами, а не виховують свідомих громадян, були причиною національних вад, що призвели до занепаду шляхетського суспільства. Черговий раз повторена теза “Єзуїти занапали Польщу!” була добре задокументована і проголошена мовою не публіциста, а науковця. Книгу часто цитували як захисники Ордену, так і затяті противники. Сучасники-єзуїти визнавали його одним із найменш упереджених авторів, який описував вади всіх досліджуваних навчальних закладів [52].

За часів позитивізму критика єзуїтів не припинилась, але відійшла на другий план. Польські науковці визнали, що навіть найвсемогутніший Орден не міг бути джерелом усіх негараздів. Історики Краківської школи критичне ставлення до єзуїтів поєднували із загальною критикою минулого, шукаючи

---

52. Załęski S. Czy jezuita zgubili Polskę? – Lwów, 1874. – S. 167, 435.

внутрішні провини і причини занепаду. Єзуїтів уже не вважали джерелом зла, вони лише підпорядковувались тим самим механізмам, що і решта суспільства. Історики Варшавської школи проблемі Ордену приділяли менше уваги, та й то на сторінках монографій, а не історичних синтез і підручників. Найдовше традиційних поглядів дотримувались історики освіти і виховання, повторюючи стару звинувачувальну схему своїх попередників-просвітників [53].

Окрім критичної, у польській історіографії паралельно існувала і проєзуїтська течія, яка ототожнювала інтереси польської держави з обороною католицтва і підкреслювала внесок окремих видатних єзуїтів у розвиток культури [54].

Одним із палких оборонців Ордену був єзуїт Станіслав Заленський, автор полемічної праці “Czy jezuita zgubili Polskę?” (Львів, 1872) і п’ятитомної монографії “Jezuici w Polsce” (Львів-Краків, 1900-1906). У першій Заленський зібрав усі тогочасні закиди Ордену і спростовував кожен із них, доводячи, що історію Польщі треба трактувати із католицької точки зору. Друга базується на багатому джерельному матеріалі, частина якого не збереглась до наших днів.

Готуючи дослідження “Jezuici w Polsce”, Заленський опрацював документи Ватиканського архіву, Римського архіву Товариства Ісуса, єзуїтських архівів Польської і Литовської провінцій, Таємного архіву двору і держави у Відні, міських, єпископських і капітульних архівів Польщі, рукописи архіву князів Острозьких у Кракові, Національної бібліотеки в Римі, Імператорської у Відні, Ягеллонської у Кракові, Львівського університету та бібліотеки Оссолінеум у Львові. На жаль, нечасті посилання ускладнюють ідентифікацію джерела, на основі якого був встановлений той чи інший факт. Історію шкіл подано тут як складову частину історії єзуїтських домів у Речі Посполитій. Водночас окремо подано розділи про “Ratio studiorum” і його історію, про освіту єзуїтського шкільного персоналу, шкільні предмети і перебіг їх вивчення, виховання учнів у єзуїтських школах, свавілля студентів тощо. Попри застарілу методологію, багата джерельна база, мінімальна кількість фактологічних неузгодженостей і втрата частини джерел сприяють збереженню наукової вартості монографії Заленського.

У другій половині ХХ ст. з’явилося кілька праць, які висвітлюють діяльність і роль Товариства Ісуса в Речі Посполитій ХVI-ХVII ст. Це праці світських істориків Януша Тазбіра, Станіслава Літака, Єжи Ключовського, а також єзуїта Станіслава Обірка. Я. Тазбір і С. Обірек з’ясовували суспільно-політичну

---

53. Siwek A. U źródeł “czarnego” wizerunku jezuitów w historiografii polskiej // Horyzonty Wiary. – R 7. – № 1. – S. 74.

54. Siarczyński F. Obraz wieku panowania Zygmunta III. – Lwów, 1828. – Т. 1-2; Dzieduszycki M. Piotr Skarga i jego wiek. – Kraków, 1850-1851. – Т. 1-2; Tarnowski S. Historia literatury polskiej. – Kraków, 1903. – Т. 1-3.

роль єзуїтів в історії Речі Посполитої [55], С. Літак і Є. Ключовський провели порівняльний аналіз діяльності єзуїтів та інших орденів [56].

Впровадженню єзуїтів до Польщі присвячені синтетичні праці єзуїтів Броніслава Натонського [57] і Яна Кореви [58], а також українського історика Олександра Сушка [59]. Єзуїт Мечислав Беднаж досліджував вплив Ордену на польську релігійність, Генрик Станек – склад єзуїтських фундаторів і фундації в Короні Польській і Великому князівстві Литовському у 1564-1773 рр. [60]. Зв'язки польських єзуїтів і їх шкіл із чеськими єзуїтами і їх навчальними закладами висвітлювали Генрик Гмітерек [61], Зденек Гойда [62], Йозеф Полішенський [63] і Антоній Флоровський [64].

-
55. Tazbir J. Społeczno-polityczna rola jezuitów w Polsce (1565-1660) // Szkice z dziejów papieżstwa. – Warszawa, 1958. – S. 99-144; Tazbir J. Jezuici w Polsce do połowy XVII wieku // Szkice z dziejów papieżstwa. – Warszawa, 1961; Tazbir J. Jezuici między Rzeczpospolitą a Rzymem // Szkice z dziejów papieżstwa. – Warszawa, 1989. – T. I. – S. 74-133; Obirek S. Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668. (Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna). – Kraków, 1996.
  56. Litak S. Jezuici na tle innych zakonów męskich w Polsce w XVI-XVIII wieku // Jezuici a kultura polska. (Materiały symposium z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.). – Kraków, 1993. – S. 185-198; Kłoczowski J. Zakony męskie w Polsce w XVI – XVIII w. // Kościół w Polsce. – Kraków, 1969. – S. 483-530.
  57. Natoński B. Początki i rozwój Towarzystwa Jezusowego w Polsce (1564-1580) / Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969 p. – S. 414-476; Natoński B. Jezuici a Uniwersytet Krakowski w XVI w. // Studia z historii jezuitów. – Kraków, 1983. – S. 173-245.
  58. Korewa J. Z dziejów diecezji warmińskiej w XVI w. Geneza braniewskiego Hosianum, Przyczynę do dziejów zespolenia Warmii z Rzeczpospolitą. – Poznań, 1965; Korewa J. Sprowadzenie jezuitów do Polski // Nasza Przeszłość. – 1964. – № 20. – S. 13-49.
  59. Сушко О. Впровадження єзуїтів до Польщі. Історично-критична студія // Записки НТШ. – 1904. – № 57. – С. 1-28, № 58. – С. 29-60.
  60. Bednarz M. Jezuici a religijność polska (1564-1964) // Nasza Przeszłość. – 1964. – T. 19. – S. 149-224; Staniek H. Fundatorzy i fundacje kolegiów jezuickich w Polsce w latach 1564-1772/73 // Summarium Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL. – № 1(21) 1971. – Lublin, 1974. – S. 55-60.
  61. Gmiterek H. Związki intelektualne polsko-czeskie w okresie Odrodzenia (1526-1620). – Lublin, 1989.
  62. Hojda Z. České země a univerzita ve Vilniusu v prvních letech její existence // Praha – Vilnius. Sborník prací k 400 výročí založení univerzity ve Vilniusu. – Praha, 1981. – S. 33-44; Hojda Z. Několik poznámek k dějinám *collegia nordica* v Olomouci // Histokická Olomouc a její současné problémy. – Olomouc, 1983. – S. 47-63.
  63. Polišíenský J. Příspěvek k dějinám styků Univerzity Karlovy a Vilniuské státní univerzity // Praha – Vilnius. Sborník prací k 400 výročí založení univerzity ve Vilniusu. – Praha, 1981. – S. 9-18.
  64. Florovský A. V. Čeští jesuité na Rusi. – Praha, 1941.

Серед досліджень XIX і XX ст., безпосередньо присвячених освітній діяльності Ордену на території Речі Посполитої у XVI – першій половині XVII ст., варто виділити праці польських світських дослідників та істориків-езуїтів, які складають більшість у порівнянні з першими. Серед істориків-езуїтів слід назвати Станіслава Беднарського, Броніслава Натонського, Людвіка Пехніка, Яна Поплятка, Романа Даровського і Людвіка Гжебеня. Так, С. Беднарський, учень відомого польського історика педагогіки Станіслава Кота, є автором досі актуальної синтетичної праці з історії річпосполитських єзуїтських шкіл у другій половині XVII-XVIII ст. “Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce” (Краків, 1933) і кількох статей про початки Віленської академії [65].

Б. Натонський досліджував навчально-виховний план єзуїтів у контексті тогочасної освіти, типи єзуїтських шкіл у Речі Посполитій, персональний склад їх учителів і учнів, стосунки Ордену з Краківською академією, а також вивчав полемічну і позитивну філософію єзуїтів Польської і Литовської провінцій [66].

До кола наукових зацікавлень Л. Пехніка входять проблеми історії Віленської академії, польських єпархіяльних семінарій, керованих єзуїтами, а також теоретичні аспекти єзуїтського шкільництва і найрізноманітніші питання з історії і функціонування орденських шкіл [67].

-
65. Bednarski S. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. – Kraków, 1933; Bednarski S. Jezuici polscy wobec projektu ordynacji studiów // Przegląd Powszechny. – 1935. – Т. 205. – S. 69-84, 223-240; Bednarski S. Geneza Akademii Wileńskiej // Księga pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego. – Wilno, 1929. – Т. I. – S. 1-22; Bednarski S. Geneza Akademii Wileńskiej. – Wilno, 1929; Bednarski S. Geneza seminarium papieskiego w Wilnie // Oriens. – 1933. – Marzec-kwiecień. – S. 47-50.
66. Natoński B. Szkolnictwo jezuickie w dobie kontrreformacji // Wiek XVII: Kontrreformacja. Barok. Prace z historii kultury. – Т. XXIX, Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970. – S. 309-337; Natoński B. Humanizm jezuicki i teologia pozytywno-kontrowersyjna w XVII i XVIII wieku. Nauczanie i piśmiennictwo // Dzieje teologii katolickiej w Polsce. – Т. II: Od Odrodzenia do Oświecenia, cz. I: Teologia humanistyczna. / Pod red. Bpa M. Rechowicza. – Lublin, 1975; Natoński B. Jezuici a Uniwersytet Krakowski w XVI w. // Studia z historii jezuitów. – Kraków, 1983. – S. 173-245 (останнє видання: Natoński B. Jezuici a Uniwersytet Krakowski w XVI wieku. – Kraków, 2002); Natoński B. Początki i rozwój Towarzystwa Jezusowego w Polsce (1564-1580) / Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969. – S. 414-476.
67. Piechnik L. Dzieje Akademii Wileńskiej. – Rzym, 1983-1990. – Т. I-IV; Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej *Ratio studiorum* (1548-1599). – Kraków, 2003; Piechnik L. Działalność kulturalna Towarzystwa Jezusowego na północnych i wschodnich ziemiach Polski w XVI-XVII wieku // Dzieje Lubelszczyzny. – 1989. – Т. VI. – S. 75-96; Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w. Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce // Nasza Przeszość. – Kraków, 1958. – Т. VII. – S. 5-71; Piechnik. L. Akademie i

Я. Поплятек на основі єзуїтських архівних джерел уклав енциклопедію єзуїтів Польської провінції XVI ст., а також вивчав діяльність Папської семінарії у Вільні та єзуїтського шкільного театру [68].

Р. Даровський є чи не єдиним і найпліднішим дослідником курсів філософії в навчальних закладах Ордену в Речі Посполитій у XVI-XVIII ст. [69].

Л. Гжебень на сьогодні є найавторитетнішим дослідником історії Товариства Ісуса на землях Речі Посполитої. Його перу належать: стаття – скорочений варіант докторської дисертації про організацію єзуїтських бібліотек [70], статті загального характеру з історії орденських шкіл і музичних бурс [71], енцикло-

-
- uczelnie jezuickie // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*. – Lublin, 1975. – Т. II. – Cz. 2. – S. 51-101; Piechnik L. Szkoły jezuickie w latach 1564-1773 // *Horyzonty Wiary*. – 1990. – № 3. – S. 69-79; Piechnik L. Nowe elementy wniesione przez jezuitów do szkolnictwa polskiego w XVI wieku // *Collectanea theologica*. – 1976. – № 46. – S. 67-77; Piechnik L. Model średniej szkoły jezuickiej w Polsce i na Litwie przed wydaniem *Ratio studiorum* // *Nasza Przeszość*. – 2000. – Т. 94. – S. 299-332; Piechnik L. Seminaria diecezjalne w Polsce prowadzone przez jezuitów od XVI do XVIII wieku. – Kraków, 2001. Повнішу бібліографію праць Людвіка Пехніка до 1994 р. включно вміщено в: *Jezuicka ars educandi. Prace ofiarowane Księdzu Profesorowi Ludwikowi Piechnikowi SJ*. – Kraków, 1995. – S. 15-18.
68. Poplatek J. Encyklopedia jezuitów w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie; Poplatek J. Zarys dziejów Seminarium Papieskiego w Wilnie 1585-1773 // *Ateneum Wileńskie*. – 1930. – Т. VII; Poplatek J. Wykaz alumnów Seminarium Papieskiego w Wilnie 1582-1773 // *Ateneum Wileńskie*. – 1937. – Т. XI; Poplatek J. Studia jezuitów polskich w Akademii Krakowskiej w XVI w. // *Nasza Przeszość*. – 1964. – № 20. – S. 77-111; Poplatek J. Powstanie Seminarjum papieskiego w Wilnie (1582-1585) // *Ateneum Wileńskie*. – 1929. – Т. VI; Poplatek J. Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce. – Wrocław, 1957.
69. Darowski R. Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku. – Kraków, 1994; Darowski R. Przepisy dotyczące nauczania filozofii w uczelniach jezuickich w Polsce w XVI wieku // *Studia z historii filozofii. Księga pamiątkowa z okazji 50-lecia pracy naukowej ks. Pawła Siwka s. j.* – Kraków, 1980. – S. 47-85; Darowski R. Stan obecny i perspektywy badań nad filozofią w szkołach jezuickich w Polsce (XVI-XVIII) // *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej*. – 1978. – Т. 24. – S. 237-885; Darowski R. Uwagi na temat filozofii jezuitów w Polsce w XVI w. // *Rocznik Wydziału Filozoficznego TJ w Krakowie*. 1988. – Kraków, 1989. – S. 77-104. Повнішу бібліографію праць Даровського див. в: Darowski R. *Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku*. – Kraków, 1994. – S. 34-36.
70. Grzebień L. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku // *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*. – Lublin, 1975. – Т. 30. – S. 223-278; – Lublin, 1975. – Т. 31. – S. 225-281.
71. Grzebień L. Działalność jezuitów na polu szkolnictwa do połowy XVII w. // *Nauka z poczci Macieja Kazimierza Sarbiewskiego SJ*. – Warszawa, 1995. – S. 33-50; Grzebień L. Bursy muzyczne // *W służbie człowiekowi. Studium duszpastersko-katechetyczne*. – Kraków, 1991. – S. 184-189.

педичні статті “Jezuici. Geneza i dzieje”, “Jezuici. W Polsce”, “Jezuickie misje” і “Jezuickie szkoły” [72], а також опрацьована ним та групою польських єзуїтів під його керівництвом “Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy: 1564-1995” [73]. “Encyklopedia” охоплює діяльність єзуїтів на території Речі Посполитої (1564-1773), у Білорусі (1773-1820), на Галичині (1820-1918) і в незалежній Польщі (з 1918 р.). Це території колишньої Польської асистенції (сучасні Польща, Литва, Латвія, Білорусь, Україна). Поза увагою залишається Сілезія, яка належала до Чеської провінції, а від 1754 р. складала окрему провінцію. “Encyklopedia” містить 7592 статей із зазначенням бібліографії і головних архівних джерел. Із цих статей 6452 – особові, 745 – географічні і 395 – речові. До географічних статей належать насамперед єзуїтські колегії і резиденції, частково місії і маєтки, а також континенти, країни і міста, де працювали чи навчались єзуїти. Особові статті містять біографії найвидатніших єзуїтів на певній території, у тому числі тих, які вийшли з Ордену. Як виняток в “Encyklopedii” містяться біографії єзуїтів з-поза Польської і Литовської провінцій і деяких заможних світських осіб, аби показати їх стосунки з єзуїтами.

Серед праць світських істориків, які працювали над проблематикою єзуїтського шкільництва, слід виділити дослідження Станіслава Кота, Казимира Пуховського і Анджея Войтковського. С. Кот і А. Войтковський основну увагу звертали на навчальну і виховну модель єзуїтської школи [74], К. Пуховський – на викладання історії в школах Ордену і підготовку викладацького складу [75].

-
72. Grzebień L. Jezuici. Geneza i dzieje // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – Т. VII. – S. 1254-1260; Grzebień L. Jezuici w Polsce // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – Т. VII. – S. 1260-1268; Grzebień L. Jezuickie misje // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – Т. VII. – S. 1276-1280; Grzebień L. Jezuickie szkoły // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – Т. VII. – S. 1280-1285.
73. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy: 1564-1995 / Oprac. L. Grzebień SJ. – Kraków, 1996.
74. Kot S. Historia wychowania. – Lwów, 1934. – S. 228-239; Wojtkowski A. Z dziejów szkolnictwa jezuickiego i pijarskiego w Polsce // Zeszyty Naukowe KUL. – 1966. – № 1-2. – S. 99-107; Wojtkowski A. Z dziejów szkolnictwa katolickiego dla świeckich (do 1918 r.) // Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce. – Cz. 3: Kościół w ramach społeczeństwa. – Lublin, 1969. – S. 24-34.
75. Puchowski K. Edukacja historyczna w jezuickich kolegiach Rzeczypospolitej: 1565-1773. – Gdańsk, 1999; Puchowski K. Kształcenie nauczycieli dla szkolnictwa jezuickiego w Polsce do 1773 r. // Acta Universitatis Lodziensis. – Folia paedagogica et psychologia. – Т. 22. – 1989. – Cz. I. – S. 17-29; Puchowski K. Nauczanie historii w polskich kolegiach jezuickich (1565-1773). Zarys problematyki // Jezuici a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.) / Pod red. ks. L. Grzebienia SJ, ks. St. Obirka SJ. – Kraków, 1993. – S. 279-296.

Єзуїтський шкільний театр у Речі Посполитій мав багато дослідників, серед яких був лише один єзуїт – уже згаданий Ян Поплятек [76]. Він автор монографії з історії шкільного театру Товариства Ісуса “*Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce*” (Вроцлав, 1959). Автором першої праці, присвяченої єзуїтському театру (видана у Кракові в 1922 р.), був Станіслав Віндакевич [77]. Ян Оконь став другою світською особою, що видала монографію з історії шкільного театру єзуїтів (“*Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*” (Вроцлав – Варшава – Краків, 1970)), а також автором численних статей з різних аспектів цієї проблематики [78]. Єзуїтським інтермедіям і їх впливові на розвиток шкільних театрів в Україні, Росії і Білорусі присвячено дослідження Павліни Левін [79] і Володимира Резано-

---

76. Poplatek J. *Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce*. – Wrocław, 1957.

77. Windakiewicz S. *Teatr kollegiów jezuickich w dawnej Polsce*. – Kraków, 1922.

78. Okoń J. *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970; Okoń J. *Jezuicka scena religijna w Polsce w XVII w. // Dramat i teatr religijny w Polsce*. / Red. I. Sławińska, W. Kaczmarek. – Lublin, 1991. – S. 73-97; Okoń J. *Autorzy tekstów dramatycznych w rękopisie 182 Biblioteki Jagiellońskiej // Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – 1971. – № 21. – S. 105-133; Okoń J. *Recherches sur le Théâtre Scolaire des Jésuites en Pologne // Archivum Historicum Societatis Iesu*. – Romae, 1972. – № 41. – P. 294-307; Okoń J. *Sul teatro dei gesuiti nell'antica Polonia // Archivum Historicum Societatis Iesu*. – 1982. – Romae, № 51. – P. 319-328; Okoń J. *Rękopiśmienne teatralia staropolskie w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej // Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – 1970. – № 20. – S. 89-131; Okoń J. *Teatralia w zbiorze Adama Wolańskiego i nieznanne materiały do dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce // Pamiętnik Literacki*. – 1965. – № 56. – S. 167-178; Okoń J. *Z zagadnień baroku w szkolnym dramacie jezuickim w Polsce wieku XVII // Dramat i teatr*. – Wrocław, 1967. – S. 9-27; Okoń J. *Dramaty eucharystyczne jezuitów XVII wieku*. – Warszawa, 1992; Okoń J. *L'umanesimo gesuitico nella Polonia del Cinque e Seicento tra Occidente e Oriente // Acta Conventus neo-latini Bariensis (Tempe, AZ, Medieval and Renaissance Texts and Studies)*. – 1998. – P. 461-468.

79. Lewin P. *Intermedia wschodniosłowiańskie XVI – XVIII wieku*. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969; Lewin P. *Intermedia wschodniosłowiańskie a intermedia polskie // O wzajemnych powiązaniach literackich polsko-rosyjskich*. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969. – S.12-35; Lewin P. *Intermedia białoruskie, ukraińskie i rosyjskie – ważniejsze cechy i różnice // Wrocławskie spotkanie teatralne*. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1967. – T. XVIII. – S.121-140; Lewin P. *Początki teatru ukraińskiego. Problematyka i zamierzenia badawcze // Języki i literatury wschodniosłowiańskie. Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej (Łódź, 14-15 czerwca 1976 r.)*. – Łódź, 1976. – S.115-121; Lewin P. *Nieznaný staropolski utwór sceniczny z Kijowa // Pamiętnik Teatralny*. – 1978. – № 3 (107). – S. 383-408; Lewin P. *Literatura staropolska a literatury wschodniosłowiańskie. Stan badań i postulaty badawcze // Literatura staropolska w kontekście europejskim*. – Ossolineum, 1977. – S.139-168; Lewin P. *Staging of Plays at the Kiev Mohyla Academy in the Seventeenth and Eighteenth Centuries // Harvard Ukrainian Studies*. – September, 1981. –

ва [80]. Початки єзуїтського шкільного театру і його політичні функції були предметом зацікавлення Єжи Аксера [81], єзуїтський театр часів бароко – Ірени Кадульської [82]. Решта науковців опрацьовувала інші теми з проблематики орденських шкільних театрів, як-от: театральні програми, комедії, функції античних мотивів, окремі сценарії вистав тощо [83]. Огляд бібліографії єзуїтського

Vol. V. – № 3. – P. 320-334; Lewin P. Drama and Theater at Ukrainian Schools in the Seventeenth and Eighteenth Centuries: The Bible as Inspiration of Images, Meanings, Style, and Stage Production // *Harvard Ukrainian Studies*. – June, 1984. – Vol. VIII. – № 1/2. – P. 93-122; Левин П. Сценическая структура восточнославянских интермедий // *Русская литература на рубеже двух эпох (XVII – начало XVIII в.)* – М., 1971. – С. 105-127.

80. Резанов В. Из истории русской драмы. Школьные действия XVII-XVIII в. и театр иезуитов. – Москва, 1910; Резанов В. К истории русской драмы. Экскурс в область театра иезуитов. – Нежин, 1910.
81. Axer J. Polski teatr jezuicki jako teatr polityczny // *Jezuici a kultura polska...* S. 11-22; Axer J. Notes on the Early Jesuit Theatre in Poland // *Theatrum europaeum. Festschrift E. M. Szarota*. – München, 1982. – P. 109-113.
82. Kadulska I. Ze studiów nad dramatem jezuickim wczesnego Oświecenia (1746-1765). – Wrocław, 1974; Kadulska I. Formy intermedii sceny szkolnej połowy XVII wieku // *Miscellanea z doby Oświecenia*. – Warszawa, 1980. – S. 5-52; Kadulska I. Publiczność szkolnego teatru jezuickiego w XVIII wieku. W kręgu reguł, norm i praktyk // *Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce / Pod red. H. Dziechcińskiej*. – Warszawa – Łódź, 1985; Kadulska I. The Persistence of the Baroque in the Polish Jesuit Theatre of the Eighteenth Century // *Gesuiti e il teatro barocco*. – № 321. – P. 311-330; Kadulska I. L'influence de la Commedia dell'arte sur le théâtre de la Compagnie de Jésus en Pologne. – Paris, 1991.
83. Bieńkowski T. Motywy antyczne i ich funkcja w jezuckim dramacie szkolnym w Polsce // *Meander*. – 1961. – № 16. – S. 26-43, 99-112, 149-165; Grabowski T. Ze studiów nad teatrem jezuickim we Francji i w Polsce w wiekach XVI-XVIII. – Poznań, 1963; Stender-Petersen A. Tragoediae sacrae. Materialien und Beiträge zur Geschichte der polnisch-lateinischen Jesuitendramatik der Frühzeit. – Tartu, 1931; Bolte J. Jesuiten-Komödien in Posen ums Jahr 1600 // *Zeitschrift der Historische Gesellschaft für die Provinz Posen*. – 1888. – № 3. – S. 230-231; Klinger W. Zapomniany *Dialogus Polonicus* z roku 1604. Przyczynek do dziejów dramatu jezuickiego w Polsce // *Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*. – 1956. – № 1. – S. 13-17; Bernacki L. Dwa najstarsze jezuickie intermedia szkolne // *Pamiętnik Literacki*. – 1903. – № 2. – S. 101-114; Nadolski B. Intermedia i dialogi z końca XVII w. // *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu*. – 1953. – № 7; Skulski R. Z dziejów teatru jezuickiego we Lwowie // *Pamiętnik Literacki*. – 1935. – № 32. – S. 541-547; Załęski A. Wiadomość o rękopiśmie z XVI wieku, znalezionym na kościele niegdyś jezuickim, a teraz benedyktyńskim w Pułtusku // *Wójcicki K. W. Biblioteka starożytna pisarzy polskich*. – Warszawa, 1844. – T. 6. – S. 265-317; *Dramaty staropolskie. Antologia / Wyd. J. Lewański*. – Warszawa, 1963. – T. 6; *Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia*. – T. 2: Programy drukiem wydane do r. 1765. – Cz. I: Programy teatru jezuickiego. – Wrocław, 1976; Simon L. Dykcjonarz teatrów polskich czynnych od czasów najdawniejszych do roku 1863. –

шкільного театру подав співробітник Інституту історії Товариства Ісуса Маріо Скадуто у журналі Інституту “Archivum Historicum Societatis Iesu” [84].

Внескові польських єзуїтів у розвиток музики та історії музичних бурс присвячено дослідження Анни Швейковської, Людвіка Гжебеня, Романа Пельчара і Єжи Кохановича [85].

Історія і діяльність єзуїтських шкіл для світських учнів у Речі Посполитій не була предметом наукових зацікавлень православної російської історіографії. Про це свідчать лише дві статті з цієї проблематики: Михайла Ястребова [86] і Олександра Гожалчинського [87]. Статті як самостійні дослідження не мають великої наукової цінності, оскільки не вводять в обіг нового фактографічного матеріалу, спираються переважно на згадану вище працю Лукашевича і по-слуговуються давно відомими аргументами антиєзуїтської риторики. Подібне пропагандистське спрямування має і розділ праці Дем'яновича “Иезуиты в Западной России”, присвячений школам Ордену на землях України і Білорусі [88]. На цьому тлі винятком є праці відомого історика Церкви Костянтина Харламповича, які висвітлюють єзуїтську освітню систему і її вплив на руське шкільництво в XVI-XVII ст. [89].

Warszawa, 1935; Lewański J. Oblicze teatru religijnego w dawnej Polsce // Roczniki Teologiczno-Kanoniczne. – 1965. – Т. 12. – № 4. – С. 51-81; Lewański J. Studia nad dramatem polskiego Odrodzenia. – Wrocław, 1956; Dürr-Durski J. Antitemiusz. Jezuicki dramat szkolny. – Warszawa, 1975; Winniczuk L. Szkoła jezuicka w zwiercadle szkolnego teatru jezuickiego // Europejskie związki literatury polskiej. – Warszawa, 1969. – С. 127-143.

84. Scaduto M. Pedagogia e teatro. Conspectus bibliographici // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1969. – Vol. 38. – P. 353-367.
85. Szweykowska A. Wkład jezuitów w kulturę muzyczną Rzeczypospolitej w XVII wieku // Jezuiti a kultura polska... S. 297-308; Grzebień L. Bursy muzyczne // W służbie człowiekowi. Studium duszpastersko-katechetyczne. – Kraków, 1991. – С. 184-189; Pelczar R. Jezuickie bursy muzków (bursae musicorum) w diecezji przemyskiej w XVII i XVIII wieku // Muzyka. – 1998. – R. 43. – № 3. – С. 73-87; Kochanowicz J. Geneza, organizacja i działalność jezuickich burs muzycznych. – Kraków, 2002; Kochanowicz J. Przepisy dotyczące jezuickich burs muzycznych. – Kraków, 2002.
86. Ястребов М. Иезуиты и их педагогическая деятельность в Польше и Литве // Труды Киевской Духовной Академии. – 1869. – Т. I. – С. 260-294.
87. Гожалчинский А. Иезуитские школы в юго-западной России // Труды Киевской Духовной Академии. – 1869. – Т. II. – С. 85-127.
88. Демьянович А. Иезуиты в Западной России (в 1569-1772 годах) // Журнал Министерства Народного Просвещения. – СПб., 1871. – Ч. CLVI (август). – С. 181-236, Ч. CLVII (сентябрь). – С. 1-46, Ч. CLVII (октябрь). – С. 250-279, Ч. CLVIII (ноябрь). – С. 40-86, Ч. CLVIII (декабрь). – С. 181-231.
89. Харлампович К. Западно-русские православные школы XVI и начала XVII века, их отношение к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты

У радянській історіографії єзуїтські школи були безпосереднім предметом зацікавлень лише білоруського історика Олександра Савича, чії статті з цієї проблематики мають загальний характер [90].

Вплив єзуїтського шкільництва на уніятські та православні школи (зокрема на Києво-Могилянську колегію) на українських землях висвітлено у працях сучасних істориків: єзуїта Людвіка Пехніка [91], Наталії Пилипюк [92], Джона Кракрафта [93], Ігоря Шевченка [94]. Студентам-уніятам у папських навчальних закладах, якими керували єзуїти, присвячено праці василіянина Дмитра Блажейовського [95], єзуїта Яна Поплятка [96] і монографія Антонія Флоровського про чеських єзуїтів на українських і білоруських землях [97].

Уперше єзуїтські школи для світських виключно на українських землях були безпосереднім предметом зацікавлень статей єзуїта Константіна Саймона й українського історика Наталії Яковенко. К. Саймон розглядає єзуїтські

православной веры и церкви. – Казань, 1898; Харлампович К. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. – Казань, 1914; Charłampowicz K. Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu. – Lwów, 1924.

90. Савич А. А. Западно-русские униатские школы XVII-XVIII вв. // Труды Белорусского государственного университета в Минске. – 1922. – № 2-3. – С. 130-197; Савич О. Нариси з історії культурних рухів на Україні та Білорусі в XVI-XVIII в. // ВУАН. Збірник історично-філологічного відділу. – Київ, 1929. – № 90.
91. Piechnik L. Działalność kulturalna Towarzystwa Jezusowego na północnych i wschodnich ziemiach Polski w XVI-XVII wieku // Dzieje Lubelszczyzny. – T. VI, cz. 1: Między Wschodem i Zachodem. Kultura umysłowa / Pod red. J. Kłoczowskiego. – Warszawa, 1989. – S. 75-96.
92. Pylypiuk N. *Eucharisterion. Albo Vdjačnost: The First Panegyric of the Kiev Mohyla School* // Harvard Ukrainian Studies. – 1984. – № 1/2. – P. 45-70.
93. Cracraft J. Theology at the Kiev Mohyla Academy During Its Golden Age // Harvard Ukrainian Studies. – 1984. – № 1/2. – P. 71-80.
94. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVII ст. / Пер. М. Габлевич під ред. А. Ясіновського. – Львів, 2001.
95. Blažejovskyj D. Ukrainian and Bielorussian Students at the Pontifical Greek College of Rome (1576-1976) // *Analecta OSBM*. – 1979. – Vol. 10. – P. 132-192; Blažejovskyj D. Ukrainian and Bielorussian Students at the Pontificio Collegio Urbano de Propaganda Fide (1627-1848) // *Analecta OSBM*. – 1974. – Vol. 9. – P. 202-222; Blažejovskyj D. Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576-1983) // *Analecta OSBM*. – Rome, 1974. – Vol. 43. – Series II. – Sectio I.
96. Поплятек Я. Студенти василіяни у Віленській академії // *Analecta OSBM*. – 1932. – Vol. 4. – P. 211-218; Poplatek J. Wykaz alumnów Seminarjum Papieskiego w Wilnie 1585-1773 // *Ateneum Wileńskie*. – 1936. – № 9. – S. 218-282.
97. Florovský A. V. *Čeští jesuité na Rusi*. – Praha, 1941.

школи як одну зі складових багатогранної діяльності Ордену, приділяючи їм незначну увагу [98]. Н. Яковенко подає освітню систему Товариства Ісуса в контексті загальноєвропейської гуманістичної освітньої системи. Діяльність єзуїтських шкіл вона розглядає паралельно з діяльністю протестантських шкіл і Замойської академії [99].

Низка робіт, присвячених діяльності єзуїтських домів і шкіл у західноукраїнських містах, що виходили протягом минулого століття у Польщі, належить перу переважно світських дослідників, які широко використовували матеріали місцевих та орденських архівів. Так, історію єзуїтської колегії в Ярославі опрацьовували у першій половині ХХ ст. місцевий історик Казимир Готтфрід [100], наші сучасники єзуїт Казимир Лень [101] і Роман Пельчар [102]. Частково історію Ярославської колегії і діяльність школи при ній висвітлено в статтях єзуїта Яна Сиганського і світських науковців Мавриція Горна, Кристини Кеферлінг, Мечислава Пастерського, Ігнація Рихліка [103]. Історію єзуїтської колегії у Львові досліджував український історик Василь Кметь [104]. Діяльність колегій Ордену в Перемишлі і Кросні висвітлювали

-
98. Simon C. I gesuiti e l'Ucraina // La civiltà cattolica. – 1992, 18 aprile. – Vol. II. – Anno 143. – P. 135-149.
99. Яковенко Н. Латинське шкільництво і *шкільний гуманізм* в Україні кінця XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. – № 12. – С. 11-27.
100. Gottfried K. Anna Ostrogska wojewodzina wołyńska. – Jarosław, 1939; Gottfried K. Jezuiti w Jarosławiu. – Jarosław, 1933; Gottfried K. Szkolnictwo w dawnym Jarosławiu // Księga pamiątkowa poświęcona zjazdowi jubileuszowemu z okazji 50-lecia istnienia gimnazjum I w Jarosławiu. – Jarosław, 1934; Gottfried K. Z przeszłości jarosławskiego szkolnictwa // Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia. R. 1963-64.
101. Leń K. Rekonstrukcja archiwum dawnego kolegium jezuitów w Jarosławiu // Studia z historii Kościoła w Polsce. – Warszawa, 1983. – T. VII; Leń K. Jezuickie kolegium św. Jana w Jarosławiu 1573-1773. – Kraków, 2000.
102. Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVIII wieku. – Przemyśl, 1999; Pelczar R. Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 R. // Nasza Przeszłość. – 1995. – T. 84. – S. 13-46.
103. Sygański J. O relikwiach w dawnym kościele jarosławskim Tow. Jez. u św. Jana // Nasze Wiadomości. – 1912 (styczeń). – T. III, z. 4. – S. 395-401; Horn M. Szkolnictwo na terenie ziemi przemyskiej i sanockiej do połowy XVII wieku // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. – Pedagogika. – Opole, 1968. – T. V. – S. 77-105; Kieferling K., Pasterski M. Zarys dziejów miasta i szkolnictwa Jarosławia // Księga pamiątkowa jubileuszu 100-lecia I gimnazjum i liceum ogólnokształcącego w Jarosławiu: 1884-1984. – Jarosław, 1987. – S. 21-29; Rychlik I. Kościół i klasztor PP. Benedyktynek w Jarosławiu. – Jarosław, 1903.
104. Кметь В. Львівський єзуїтський колегіум на тлі Контрреформації у Речі Посполитій в XVI – першій половині XVII ст. // Проблеми джерелознавства і архівознавства.

Роман Пельчар [105], Данута Квіріні-Поплавська [106], єзуїт Ян Сиганський [107], Маврицій Горн [108], Єжи Ключовський [109]. Історії Ордену в Кам'янці-Подільському присвячена стаття Романа Пельчара [110].

Збірник наукових праць до 90-річчя від дня народження професора В'ячеслава Стрельського. – Серія: Історія архівної справи. Спогади, дослідження, джерела. – Київ, 2001. – Вип. 4. – С. 351-388.

105. Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVIII wieku. – Przemyśl, 1999.
106. Quirini-Popławska D. Szkolnictwo krośnieńskie od XVII do 1914 R. // Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu. – Kraków, 1973. – Т. II: 1918-1970. – S. 332-342.
107. Sygański J. Kartka z przeszłości collegium przemyskiego // Nasze Wiadomości. – 1910, styczeń-lipiec. – Т. III, z. 1. – S. 61-63.
108. Horn M. Szkolnictwo na terenie ziemi przemyskiej i sanockiej do połowy XVII wieku // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. – Pedagogika. – Opole, 1968. – Т. V. – S. 77-105.
109. Kłoczowski J. Zakony w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV-XVIII wieku // Nasza Przeszłość. – Kraków, 1975. – Т. XLIII. – S. 37-70.
110. Pelczar R. Jezuici w Kamieńcu Podolskim (1608-1773) // Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu / Pod. red. F. Kiryka. – Kraków, 2000. – Т. I. – S. 193-213.

• РОЗДІЛ 2 •

Концепція й організація єзуїтського шкільництва

Формування концепції єзуїтської освіти

Середню освіту, яку переважно давали єзуїтські школи, можна охарактеризувати як гуманістичну. Тут слід згадати, що в класичній латині термін *humanus*, окрім загального значення “щось характерне для людини, притаманне людині”, мав ще два: “доброзичливий” і “вчений, високоосвічений”. Невід’ємною ж особливістю людини вважали мову, а скарбницю мови і основою вченості – літературу (*litterae, humanae litterae*). У XV ст. в італійських університетах викладачів класичної літератури – грецької і латинської (*humanae litterae*) – називали гуманістами (*humanista*). Невдовзі термін *humanista* поширюється в німецькомовному світі, а далі по всій Європі в італійсько-латинському значенні “вченого-знавця античної літературної спадщини” [111]. Від цього *humanus* походить і *humanismus*.

Для гуманізму як літературного руху ще на самих його початках, у середині XIV ст., був властивий етичний компонент. Для Петрарки та його послідовників доброю літературою (*bonae litterae*) була, по суті, дидактична література. Оскільки в античній спадщині “добра література” і “добрі звичаї” крокували поряд, то саме з неї слід було черпати дидактичний зміст: ідеї державного устрою – з Аристотеля, уроки воєнного мистецтва – з Цезаря, агрономічні знання – з Вергілія тощо [112].

---

111. Детальніше про це див.: Giustiniani V. R. Homo, Humanus, and the Meanings of “Humanism” // *Journal of the Ideas*. – 1985. – P. 167-195.

112. O’Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits / Ignacio de Loyola y su tiempo. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, SJ –

Для духовенства гуманістичний рух набув особливого підтексту на початку XV ст. Тоді основну увагу гуманісти звернули на класичну риторичку, яка майже одразу почала застосовуватись у проповідництві, витісняючи схоластичний стиль. А після опублікування Еразмового “Ecclesiastes” у 1535 р. не з’явилося жодної праці, яка б захищала схоластичний стиль проповіді [113].

Найяскравіше ж гуманізм виявив себе у початкових і середніх школах, які в XV ст. з’явилися в Італії, а потім поширилися по всій Європі. Підставою навчальної програми гуманістичних шкіл були твори латинських і грецьких класиків (*studia humanitatis*). Головною дисципліною виступила риторика, яка мусила підготувати учнів до активного громадського життя. А притаманний гуманістам етичний акцент привів їх до переконання, що справжньою метою освіти є формування добродетеля за допомогою найкращої літератури. Зразком такої освіти служила римська, яка базувалась на грецькому прикладі і прагнула виховати громадянина, здатного відповідати на виклики приватного і громадського життя і керувати державою на основі права [114].

Гуманістичні школи започаткували одну з найбільших революцій західного світу в царині виховання. Вплив цієї революції був помітний аж до XX ст. у навчальній програмі “найкращої середньої освіти”, у центрі якої були твори грецьких і римських класиків [115].

На час постанов Товариства Ісуса гуманізм поширився на проблематику благочестя, аскетизму і богослов’я, поповнивши корпус гуманістичної літератури творами латинських і грецьких Отців [116]. Збирання і критичні видання гуманістами рукописів класичних авторів, святих Отців, текстів Старого і Нового Завітів латиною і грекою заклали підвалини текстуальної критики і наукового богослов’я [117]. Уже езуїти першого покоління написали чимало

Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 385; Джури́нский А. Н. История педагогики. – М., 1999. – С. 122.

113. Детальніше див.: O’Malley J. W. Praise and Blame in Renaissance Rome: Rhetoric, Doctrine, and Reform in the Sacred Orators of the Papal Court, c. 1450-1521. – Durham, 1979; O’Malley J. W. Erasmus and the History of Sacred Rhetoric: The *Ecclesiastes* of 1535 // Erasmus of Rotterdam Society Yearbook. – 1985. – № 5. – P. 1-29.
114. Grafton A., Jardine L. From Humanist to Humanities. – Cambridge Mass., 1986. – P. 2-9.
115. O’Malley J. W. Pierwsi jezuici. – Kraków, 1999. – S.316; O’Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits / Ignacio de Loyola y su tiempo. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 386.
116. Про вияви гуманізму в різні часи і серед різних обставин див.: Renaissance Humanism: Foundations, Forms, and Legacy / Ed. A. Rabil. – Vol. 1-3. – Philadelphia, 1988.
117. O’Malley J. W. Renaissance Humanism... P. 388.

коментарів до Біблії, опублікованих наприкінці XVI ст. Це шістнадцятитомний коментар до Нового Завіту Альфонса Сальмерона “*Commentarii in Evangelicam Historiam, et in Acta Apostolorum; Commentarii in omnes Epistolas B. Pauli et canonicas*”, коментарі викладача Клермонської колегії в Парижі Гуана де Мальдонато, Франсіско де Рібера, сповідника Терези Авільської та одного з перших її біографів, професорів Римської колегії Франсіска де Толедо, Беніто Перейра і Мануеля де Са. Петро Канізій видав твір Кирила Олександрійського “*Contra Iulianum*”. Усі вони підходили до тексту зі знанням біблійних мов і застосовували філологічні методи гуманістів [118].

В основі теорії освіти Товариства Ісуса лежала успадкована від гуманістів віра у пізнавальну й виховну цінність літературного тексту [119]. Від початку свого існування єзуїтські школи у типі та обсязі студій орієнтувалися на модель гуманістичної школи, яка базувалась на Еразмовому принципі *pietas litterata* [освічене благочестя].

Освітня практика Ордену, спираючись на культ латинського слова [120], виплеканий ранніми гуманістами в процесі *studia humanitatis*, увела в навчальний обіг тексти античних авторів та розробила техніку їх детального аналізу й наслідування як стилістичного еталона – *imitatio antiquorum* [наслідування давніх] [121]. Паралельно учням єзуїтських колегій прищеплювався кодекс високих зразків християнської етики та добродесної поведінки. У такий спосіб була остаточно унормована загальноєвропейська програма *pietas litterata* [122]. А виховний ідеал *pietas litterata* (як-от: знання латини, діяльна побожність і вміння скрізь поводити себе належно) мали плекати дібрані під кутом зору християнської етики (*editio purgata* чи *castigata*) тексти Цицерона, Вергілія, Горация, Овідія, Салюстія та інших авторів. (Тут слід зауважити, що подібні “очищені видання” античних авторів, спеціально відредаговані антології сентенцій та моралізаторських цитат були одними з найтиповіших публікацій,

---

118. O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S. 392-393.

119. Borowski A. Renesans a humanizm jezuicki // Jezuici a kultura polska... S. 35.

120. Є думка, що тільки через це шкільну програму єзуїтів можна було б вважати гуманістичною: Toffanin G. Umanesimo e “Ratio studiorum” // Studi sulla chiesa antica e sull'umanesimo. – Romae, 1954. – P. 119-120.

121. Порівняй методи навчання латини, які використовували єзуїти і гуманісти: Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965. – Vol. 1: 1540-1556. – P. 95-97; Romae, 1974. Vol. 2: 1557-1572. – P. 535-537; Romae, 1974. Vol. 3: 1557-1572. – P. 449-464, 491-519. Про ідентичність методів протестантської школи див.: Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972. – S. 139-142.

122. Яковенко Н. Латинське шкільництво... С. 12.

призначених для всіх католицьких шкіл у Європі [123].) Гаслом єзуїтської педагогіки служило Штурмове: “Вчена і красномовна побожність” (*sapiens et eloquens pietas*).

* * *

Спочатку Товариство Ісуса не мало наміру займатись освітою [124], і перші єзуїтські колегії при старих університетах у Парижі, Коїмбрі, Падуї, Ловані, Алкалі, Кьольні та Валенсії (1540-1544) [125] виконували виключно роль помешкань для членів Ордену, які вивчали філософію і богослов'я у згаданих університетах. Жодних викладів тут не проводилось [126]. Згодом характер колегій змінився. У них розпочалося навчання орденської та світської молоді [127].

Уперше екстернів почали навчати у школі при колегії в Гоа (Індія) у 1546 р. на прохання віце-короля Каталонії Франсіско Борджіа [128]. Але це була лише одна поступка Лойоли наполегливому прохання вельможного благодійника. У подальшому Ігнатій не передбачав занять педагогічною діяльністю. Адже на початковому етапі Товариство Ісуса складалося виключно із професій чотирьох обітів, зобов'язаних у будь-який момент вирушити з місця за наказом

-
123. Bieńkowska B., Bieńkowski T. Kierunki recepcji nowożytnej myśli naukowej w szkołach polskich (1600-1773). – Cz. II: Humanistyka. – Warszawa, 1976. – S. 11-13; Bieńkowski T. Antyk w literaturze i kulturze staropolskiej (1450-1750). Główne problemy i kierunki recepcji. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1976. – S. 124-127.
124. “No estudios ni lecciones en la Compañía.” [“Ані студій, ані викладів у Товаристві.”] Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ignatiana. – Seria 3: Constitutiones et Regulae Societatis Iesu. – Vol. I: Monumenta Constitutionem praevia. – Romae, 1934. – P. 47.
125. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965. – Vol. I. – P. 7-8.
126. O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S.307; Natoński B. Szkolnictwo... S. 309; Piechnik L. Model średniej szkoły jezuickiej w Polsce i na Litwie przed wydaniem *Ratio studiorum* // Nasza Przeszłość. – 2000. – T.94. – S.299; Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w.: Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce // Nasza Przeszłość. – T. 7. – Kraków, 1958. – S. 6.
127. Про формування єзуїтського шкільництва для світських див.: Lukács L. De origine collegiorum externorum deque controversiis circa eorum paupertatem obortis // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 189-245; Romae, 1961. – Vol. 29. – P. 1-89.
128. Farrell A. P. Colleges for Extern Students Opened in the Lifetime of St. Ignatius // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1937. – Vol. 6. – P. 287; Grzebień L. Działalność jezuitów na polu szkolnictwa do połowy XVII w. // Nauka z poezji Macieja Kazimierza Sarbiewskiego SJ. – Warszawa, 1995. – S. 34-35.

папи. Але того самого року папа дав дозвіл на впровадження двох нових ступенів у Товаристві – духовних коад’юторів для священників і тимчасових коад’юторів для братів. Це дозволило єзуїтам залучити виховання до сфери своєї діяльності. Остаточне ж рішення про провадження шкіл Лойола прийняв у 1548 р., коли побачив волю Божу у приєднанні папи до прохань мессинців, віце-короля Сицилії і посла Іспанії в Римі відкрити школу у Мессині (Сицилія) [129]. Можливість навчати в школах Ордену екстернів разом зі схоластиками закріпила “Конституція” Товариства [130]. Водночас “Конституція”, дбаючи “про добро, успіхи в науці і добрих звичаях” екстернів, заохочувала відкривати для них окремі школи при колегіях Товариства [131]. Першу школу виключно для екстернів було відкрито 1556 р. в Білльомі (Франція) [132]. На час смерти Ігнатія Лойоли в 1556 р. єзуїти вже провадили тридцять три школи для світських учнів при колегіях у сімох європейських країнах.

Найближчі соратники Лойоли – Єронім Надаль й Йоан Альфонс Полянко – переконували його, що викладання у школі було б такою самою справою милосердя (*opera caritatis*), як катехизація, проповідування, сповідання, праця у лікарнях і в’язницях тощо. Полянко бачив користь в організації шкіл як для єзуїтів, так для учнів і країн. Бо єзуїти, навчаючи, учитимуться самі; матимуть зиск із дисципліни, твердості і наполегливості, яких вимагає навчання; хоч і не мусять нікого схилити до вступу в Орден, добрим прикладом залучатимуть “працівників до винограду” Студенти просуватимуться в науці; бідніші матимуть однакові шанси з багатими; усі разом отримуватимуть духовну допомогу через вивчення катехизму, слухання проповідей і повчань; через щомісячну сповідь і засвоєння добрих звичаїв очищуватимуть совість і набуватимуть усіляких чеснот; навчившись ставитись до навчання, як до служби Божої, отримають багато користи зі школи. Батьки не матимуть фінансових витрат на виховання дітей; мешканці околиць отримуватимуть допомогу єзуїтів, слухаючи проповіді і приступаючи до Таїнств; діти показуватимуть приклад християнського життя батькам; єзуїти засновуватимуть шпиталі й інші подібні інституції; теперішні студенти стануть парохами, світськими урядовцями, судьями та займатимуть інші важливі посади з користю для всіх [133].

Викладання у школі як справу милосердя окреслює і “Конституція” Згідно з нею, мета Товариства і навчання – допомогти ближньому краще

---

129. Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969. – S. 99.

130. Constitutiones... [338].

131. Constitutiones... [392].

132. Brodrik J. Powstanie... S. 172.

133. O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S.321-323.

пізнати та полюбити Бога, досконаліше йому служити, спасти власну душу і душі ближніх [134].

Відповідно, викладання у школах Товариство прийняло як один із видів служіння ближньому. Йоан Альфонс Полянко писав від імени генерала Лайнеза до всіх суперіорів Товариства: “Узагалі є два шляхи допомоги ближньому: у колегіях, через навчання молоді літератури... і християнського життя, і другий – допомагати людям через проповіді, сповіді та інші засоби... Кожний єзуїт повинен узяти свій тягар відповідальності за школи. [135]” Тут слід зауважити, що саме єзуїтам Апостольська Столиця доручила викладати клирикам єпархіяльних семінарій, втілюючи в життя декрет Тридентського собору 1563 р. про семінарії для духовенства з країв протестантських чи наражених на небезпеку Реформації. У Речі Посполитій протягом двох наступних століть саме єзуїти стали головними вихователями єпархіяльного клиру [136].

Педагогічні настанови єзуїтів були співзвучні також із лютерівським розумінням освіти: “З-поміж усіх добрих справ найвища і найкраща є правильне виховання молодого покоління. Аби християнство набуло сили і ввійшло до життя, слід починати з юнацтва, якому ми мусимо служити ревно...”, “...учні і студенти є сім’ям і джерелом Церкви. Тому християнські школи треба утримувати і поширювати саме *заради Церкви*, якщо тільки їй любі інтереси християнської освіченості. [137]” Лютеранська доктрина порівнювала Церкву і школу з двома сестрами, які мали підтримувати одна одну і взаємно зміцнювати [138].

* * *

---

134. Constitutiones... [307], [351], [360], [440], [446], [451].

135. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. III. – P. 305-306.

136. Litak S. W dobie reform i polemik religijnych // Chrześcijaństwo w Polsce: Zarys przemian (966-1979) / Ed. J. Kłoczowski. – Lublin, 1992. – S. 241. Порівняй: Grendler P. F. Schools, Seminaries, and Catechetical Instruction / Catholicism in Early Modern History. A Guide to Research. – Vol. 2 of Reformation Guides of Research. – Michigan, 1988. – P. 323; Piechnik L. Seminaria diecezjalne w Polsce prowadzone przez jezuitów od XVI do XVIII wieku. – Kraków, 2001. Про постанови єпархіяльних семінарій див.: Liberali G. Le origini del seminario diocesano. – Treviso, 1971.

137. Переклад мій. – Т. Ш. Цит. за: Модзалевский Л. Н. Очерк истории воспитания и обучения с древнейших времен до наших дней / Научная редакция, вступит. статья, предметный указатель М. В. Захарченко. – СПб., 2000. – С. 261-262.

138. Podlaszewska K., Salmonowicz S., Zdrójkowski Z. Krótka historia Gimnazjum Toruńskiego: 1568-1968. – Toruń, 1968. – S. 12.

Порівнюючи шкільні системи протестантських гімназій Йогана Штурма зі Страсбурга, королівської гімназії у Коїмбрі (Португалія), колегії св. Барбари у Парижі та першої єзуїтської гімназії у Мессині (діяла з 1548 р.), знайдемо ряд спільних рис: упорядкування циклу навчальних дисциплін, поділ на класи, широке коло вправ, повторень, лекцій та іспитів, канон лектури, методика навчання, мінімальна увага до історії і природничих наук, а також особливе опікування моральним та релігійним вихованням учнів [139].

Єзуїтське шкільництво мало виразніший світський характер, ніж протестантське. Школи Ордену приділяли менше уваги богословській лектурі, плекаючи побожність насамперед через сферу емоцій: залучаючи учнів до яскравих церковних процесій, шкільних релігійних братств, театралізованих вистав тощо. Основним же навчальним предметом у протестантських школах були основи християнської віри, регулярно опрацьовували вибрані місця з Біблії, щоденно колективно співали псалми тощо. Водночас театр був невід'ємним явищем шкіл обидвох конфесій [140]. Шкільні заняття в єзуїтських школах розпочинали короткою молитвою. Катехизм викладали лише раз на тиждень [141]. Натомість щодня вихованці орденських шкіл брали участь у месі, а у свята – слухали проповідь. Значну увагу приділяли особистому прикладу побожного життя вчителя. Останній перед святами і канікулами мав заохочувати студентів до молитви, щоденного іспиту совісти й участі в месі, слухання проповіді, уникання гріхів і плекання християнських чеснот [142].

Відрізнялися навчальні заклади опонентів і за формами організаційного підпорядкування і за умовами фундацій. Так, єзуїтські школи було підпорядковано централізованому орденському проводу та єдиному статутіві. Навчання у школах Товариства Ісуса (як і наукові ступені) було безкоштов-

---

139. Scaduto M. Alle origini della pedagogia dei gesuiti // *La civiltà cattolica*. – Vol.1. – 1976. – P. 452-453; Natoński B. Szkolnictwo... S. 310; Ganss G. E. Saint Ignatius' Idea of Jesuit University. – Milwaukee, 1954. – P. 104-109; Веймер Г. История педагогики. – СПб.-М., Б. г. – С. 32-34; O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S. 329; Mokrzecki L., Puchowski K. Uwagi o działalności protestanckich gimnazjów i kolegiów w Prusach Królewskich (XVI-XVII w.) // Mokrzecki L. Wokół staropolskiej nauki i oświaty. – Gdańsk, 2001. – S. 327-328.

140. Mokrzecki L., Puchowski K. Uwagi o działalności protestanckich gimnazjów i kolegiów w Prusach Królewskich (XVI-XVII w.) // Mokrzecki L. Wokół staropolskiej nauki i oświaty. – Gdańsk, 2001. – S. 329; Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972. – S. 58, 61, 62-63, 170-200.

141. Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu [1599] // *Monumenta Historica Societatis Iesu*. – Romae, 1986. – Vol. V. – P. 416-417, 435, 437, 440, 446.

142. Ratio... P. 380.

ним [143]. Протестантські ж громади оплачували навчання своїх дітей. Стале функціонування орденських шкіл було забезпечене довічними фундаціями і не залежало від вірності патрона “новинкам” Саме через таку залежність вік протестантських шкіл у приватних містах був недовгим. Іншою була ситуація шкіл у тих королівських містах, де до міських рад входили або лише протестанти, або де протестанти переважали. Такі ради із міського бюджету оплачували працю вчителів і шкільної обслуги, надавали матеріальну допомогу найбільш бідним учням, забезпечували опалення школи взимку, виділяли певні квоти на утримання шкільної бібліотеки тощо. Нерідко саме місцевий бурмистр очолював схолярхат, який контролював діяльність школи [144].

Єзуїти не відчували браку підготовлених учительських кадрів, які готували спеціальні семінарії, а сама педагогічна підготовка була рівнозначна проходженню орденської формації [145]. У протестантів магістрати заможних міст могли фінансувати навчання майбутніх учителів і пасторів у найкращих європейських університетах та забезпечити їх працею у міській школі. Навчальні ж заклади бідніших громад, особливо у приватних містечках, як правило, мали шкільний персонал відповідної якості та кількості [146].

Якщо зміст навчальної програми всіх єзуїтських шкіл визначався єдиним статутом, то на формування навчальної програми окремих протестантських шкіл мали вплив педагогічні і наукові зацікавлення викладацького складу, побажання фундаторів, потреби середовища та вибір батьків. При цьому обидва типи шкіл, надаючи теоретичні знання, готували до майбутньої практичної діяльності публічних діячів, канцеляристів, правників, богословів, працівників адміністрації [147].

---

143. Constitutiones... Pars 15 [478].

144. Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972. – S. 26-31, 44-45, 56-57, 71-74, 124-128, 169.

145. O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S. 307; Piechnik L. Nowe elementy wniesione przez jezuitów do szkolnictwa polskiego w XVI wieku // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. – Kraków, 1994. – S. 27-28; Mokrzecki L., Puchowski K. Programy szkolnictwa staropolskiego w XVI i XVII wieku. Kierunki zmian // Kwartalnik Pedagogiczny. – 1995. – № 3(157). – R. 40. – S. 92, 107.

146. Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972. – S. 71-72; Kotarski E. Rektorzy i profesorowie Gimnazjum Gdańskiego w XVII wieku. Rodowód – wykształcenie – kariera // Kwartalnik Historii Nauki i Techniki. – Warszawa, 1993. – R. 38. – № 3. – S. 18-20.

147. Mokrzecki L. Luterańskie gimnazja akademickie w strukturze oświaty okresu staropolskiego // Mokrzecki L. Wokół staropolskiej nauki i oświaty. – Gdańsk, 2001. – S. 319; Mokrzecki L., Puchowski K. Uwagi o działalności protestanckich gimnazjów i kolegiów w Prusach Królewskich (XVI-XVII w.) // Mokrzecki L. Wokół staropolskiej nauki i oświaty. – Gdańsk,

Школи Товариства Ісуса були завжди забезпечені відповідними підручниками і нерідко мали багаті бібліотеки. Статут єзуїтських шкіл зобов'язував провінціалів призначати на розвиток бібліотек колегій сталий прибуток, який не можна було використати з жодною іншою метою. На необхідності мати бібліотеки в колегіях наголошувала і “Конституція” Товариства. Адже без книжок вчителі були “обеззброєними солдатами” [*milites inermes*] [148]. Урешті в єзуїтських домах були не лише спільні бібліотеки, але й окремі для ректора, префекта шкіл, міністра і т. д. Бібліотеки ж протестантських шкіл, як і самі школи, безпосередньо залежали від фінансової спроможності громади.

Водночас і протестанти, і єзуїти в організації навчального процесу спирались на поширену із Нідерландів практику шкіл Братів Спільного Життя. Це стосується поділу на класи, встановлення для кожного класу своєї програми, переведення учнів до наступного класу після засвоєння ними програми попереднього. У XVI ст. Брати Спільного Життя під впливом змін, які відбувались у Франції, впроваджували нові засади у своїх колегіях при Паризькому університеті, звідки ті поширились на іспанські університети, школу Йогана Штурма у Страсбурзі [149]. Так сформувався певний зразок організації навчального процесу, який єзуїти, почерпнувши із Франції, назвали *modus Parisiensis* [150].

До остаточного впорядкування системи єзуїтського шкільництва в єдиному шкільному статуті програми навчання в окремих школах укладали самостійно (залежно від місцевих умов), але згідно з приписами “Конституції” і генералів

2001. – S. 324-327; Mokrzejcki L., Puchowski K. Programy szkolnictwa staropolskiego w XVI i XVII wieku. Kierunki zmian // Kwartalnik Pedagogiczny. – 1995. – № 3(157). – R. 40. – S. 103, 108; Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972. – S. 56-57, 118, 120-124, 139.

148. Ratio... P. 364; Constitutiones... [372], [373]; Donohue J. W. Jesuit Education: An Essay on the Foundation of Its Idea. – New York, 1963. – P. 201. Про бібліотеки Товариства Ісуса в Речі Посполитій див. скорочений варіант докторської дисертації: Grzebień L. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku // Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. – Lublin, 1975. – T. 30. – S. 223-278. – Lublin, 1975. – T. 31. – S. 225-281.

149. Ganss G. E. Saint Ignatius' Idea of Jesuit University. – Milwaukee, 1954. – P. 104-106; Daniluk M. Bracia Wspólnego Życia // Encyklopedia Katolicka. – Lublin, 1975. – T. 2. – Kol. 1911-1912. Про відмінність між практикою єзуїтських шкіл і Штурма див.: Scaglione A. The Liberal Arts and the Jesuit College System. – Amsterdam – Philadelphia, 1986. – P. 77-78; Farrell A. P. The Jesuit Code of Liberal Education: Development and Scope of the *Ratio Studiorum*. – Milwaukee, 1938. – P. 357-359.

150. Codina Mir G. Aux Sources de la Pédagogie des Jésuites le “modus Parisiensis”. – Roma, 1968.

Ордену, декретами Генеральних Конгрегацій. Так, впровадження нових предметів (як історія, математика, діалектика, етика, гебрайська [151], німецька мови тощо) було зумовлене потребами суспільства, існуванням конкурентних іновірних шкіл, а інколи навіть перебуванням у школі викладача-єзуїта, який добре знав певний предмет. Відповідно до потреб могли змінюватись програма навчання і розклад шкільних занять [152].

Не гальмуючи ініціатив місцевих педагогів, Ігнатій Лойола у IV частині “Конституції” накреслив основні засади єзуїтського шкільництва: 1) школа, окрім навчання, мусить ще виховувати релігійно і морально, треба проводити лекції з релігії, помірковані релігійні практики, цензурувати давніх авторів, ставити моралізаторські вистави та діалоги; 2) тілесні покарання мають бути обмежені, на учнів же слід впливати вмовляннями, похвалами і впровадженням змагальности; 3) систематична підготовка професорів для педагогічної праці; 4) безкоштовність навчання; 5) у всіх нижчих класах має викладати один учитель, як і в усіх середніх, аби предмет навчання складав цілість; 6) для закріплення матеріалу, окрім лекцій, слід використовувати повторення, дискусії, декламації [153]. В очікуванні “Ratio studiorum” школи керувались також такими принципами: наполегливість у гуманістичній підготовці при провідній ролі богослов’я, єдність шкільної програми й управління, дотримання кожним учителем і всіма разом однієї навчальної програми і нормативних вимог схоластики, єдність вказівок і викладів згідно з принципом “Docere pro vivere” [154].

У 1551 р. була відкрита зразкова для решти шкіл Ордену Римська коле́гія – *mater omnium scholarum*. Уже за кілька років вона діяла як університет: окрім “нижчих дисциплін”, тут викладали філософію і богослов’я [155]. Організацію навчання базували на “академічному стилі занять”, який застосовували в Паризькому університеті (звідси і назва *modus Parisiensis*). З *modus et ordo Parisiensis* був безпосередньо знайомий і сам Лойола – випускник Паризького університету (коле́гії Монтегю і св. Варвари). Він та перші орденські педагоги часто звертались до *modus et ordo Parisiensis* як до зразка, на якому слід базувати власні школи.

---

151. Латина з грекою та гебрайською мовами (trilingue) викладались у найкращих школах, таких, як, наприклад, Мессинська на Сицилії.

152. Piechnik L. Działalność jezuitów polskich na polu szkolnictwa (1569-1773) // Jezuici a kultura polska ... S. 246- 247; Natoński B. Szkolnictwo... S. 328.

153. Grzebień L. Działalność jezuitów na polu szkolnictwa... S. 37-38.

154. Scaduto M. Alle origini... P. 452-453.

155. Детальніше див.: Villoslada R. G. Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551) alla soppressione della Compagnia di Gesù (1773). – Roma, 1954.

Modus Parisiensis визначав: 1) керівництво навчальним закладом професорами, а не студентами (як передбачав *modus italicus*, що застосовувався більшістю старих європейських університетів); 2) на відміну від *modus italicus*, перехід до вищого класу можливий тільки після успішного закінчення учнем нижчого (від гуманістичних класів до філософії, від філософії до богослов'я), при цьому “клас” означав певний обсяг опанованого матеріялу, а не якийсь час; 3) окрім навчання, обов'язком школи є виховання; значну увагу надавали шкільній дисципліні (тоді як італійська система залишала студентам більшу свободу); 4) активне навчання учнів через дискусії, повторення, публічні виступи, власну літературну творчість тощо (*modus italicus* обмежував діяльність професорів лекціями та іспитами); 5) вивчення граматики класичної латини; 6) перевага Цицерона і Вергілія над іншими авторами; 7) натиск на активному володінні латиною [156]. Таке саме розуміння організації навчання з наголосом на важливості усних і письмових вправ, публічних дискусій і такий же навчальний план пропонує IV частина “Конституції” [157]. У школах для світських учнів спосіб навчання мав забезпечувати ще й належну освіту в “християнській науці” [158].

* * *

Протягом XVI ст. школи Товариства Ісуса керувалися, окрім приписів “Конституції” [159], ще версіями “Ratio studiorum” 1586 і 1591 років.

Предтечею “Ratio studiorum” можна вважати шкільні статuti, підготовлені провідними єзуїтськими педагогами. Так, Єронім Надаль, ректор колегії у Мессині і Римі, склав “De studiis Societatis Iesu” у 1552 р. для Мессинської колегії і в 1565 р. “Ordo studiorum” для Римської колегії [160]. Трохи пізніше

---

156. Scaduto M. Alle origini... P. 458; O'Malley J. W. Pierwsj jezuiti... S. 328-329; Grendler P. F. Schooling in Renaissance Italy: Literacy and Learning, 1300-1600. – Baltimore – London, 1989. – P.377; Piechnik L. Model średniej szkoły jezuickiej w Polsce i na Litwie przed wydaniem *Ratio studiorum* // *Nasza Przeszłość*. – 2000. – T. 94. – S. 299-301; Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej *Ratio studiorum* (1548-1599). – Kraków, 2003. – S. 22-24.

157. Детальніше див.: *Constitutiones*... [351]-[354], [366]-[369], [374]-[391]; Ganss G. E. Saint Ignatius' Idea of Jesuit University. – Milwaukee, 1954. – P. 30-31; Barbera M. La pedagogia nelle scuole della Compagnia di Gesù // *Il Quarto centenario della Costituzione della Compagnia di Gesù / Conferenze commemorative tenute alla Università cattolica del Sacro Cuore, 2-11 maggio MCMXLI-XIX*. – Milano, 1941. – P. 141, 144-145, 150.

158. *Constitutiones*... [395].

159. Про її вплив на постановня “Ratio studiorum” див.: Barbera M. *La Ratio studiorum e la parte quarta delle Costituzioni della Compagnia di Gesù*. – Padova, 1942.

160. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica*. – Romae, 1965. – Vol. 1: 1540-1556. – P. 135-142; Farrell A. P. *The Jesuit Code of Liberal Education*.

Дієго де Ледесма, префект студій Римської колегії, склав “De Ratione et ordine studiorum Collegii Romani” [161]. Найближчим до “Ratio studiorum” був збірник “Summa Sapiientia”, остаточно завершений 1577 р. після її ревізії генералом Еверардо Меркуріаном. “Summa Sapiientia” стосувалась уже функціонування всіх колегій і регулювала ті аспекти їх діяльності, які не були чітко визначені “Конституцією” “Summa Sapiientia” стала першою офіційною спробою кодифікації різних документів, які регулювали єзуїтське шкільництво [162].

Остаточну версію “Ratio studiorum” 1599 р. опрацювали шість найкращих педагогів Товариства Ісуса і переслали до провінцій. Там утворені комісії доповнювали проект своїми зауваженнями. Автори “Ratio studiorum” зверталися і до окремих єзуїтів із проханням рецензії [163], як наприклад, – до Якуба Вуєка (1541-1597), суперіора Краківської резиденції Ордену, письменника і полеміста, учня школи Меланхтона, талановитого католицького проповідника [164]. Версію 1599 р. було видано друком у 1600 р. (Детальніше про створення цієї та попередньої версій “Ratio studiorum” див. розділ 1.)

Організація навчального процесу

Згідно з остаточною версією “Ratio studiorum”, шкільну мережу Ордену очолював його генерал [165]. Йому підпорядковувалися призначені ним провінціали – керівники регіональних відділень Товариства Ісуса. Обов’язком провінціала був пошук молодих членів Ордену, здібних до навчання та викладацької діяльності, а також інспектування шкіл своєї провінції. Попри широкі повноваження, провінціал не міг впроваджувати у шкільний обіг ані предметів, ані підручників, не передбачених шкільною програмою. Кожну

Development and Scope of the *Ratio studiorum*. – Milwaukee, 1938. – P. 47-64, 77-78, 95, 153-187; Ganss G. E. Saint Ignatius’ Idea of Jesuit University. – Milwaukee, 1954. – P. 107.

161. Donohue J. W. Jesuit Education: An Essay on the Foundation of Its Idea. – New York, 1963. – P. 47-48.

162. Barbera M. La pedagogia nelle scuole della Compagnia di Gesù // Il Quarto centenario della Costituzione della Compagnia di Gesù / Conferenze commemorative tenute alla Università cattolica del Sacro Cuore, 2-11 maggio MCMXLI-XIX. – Milano, 1941. – P. 141-142.

163. В аналогічний спосіб укладали і попередні версії навчального плану: Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1900. – Т. I. – S.99-100. Про вплив критики 1594-1598 рр. на “Ratio studiorum” 1599 р. див.: Farrell A. P. The Jesuit Code of Liberal Education: Development and Scope of the *Ratio Studiorum*. – Milwaukee, 1938. – P. 320-321.

164. Piechnik L. Działalność jezuitów polskich na polu szkolnictwa (1565-1773) // Jezuci a kultura polska... S. 248.

165. Constitutiones... [419], [420].

колегію очолював затверджений генералом на подання провінціяла **ректор** [166]. До обов'язків ректора входив нагляд за школою своєї колегії. Він мав бути присутнім на богословських і філософських диспутах, а наприкінці кожного навчального року – подавати короткий звіт про здібності, старанність чи недбальство викладачів. Раз на місяць ректор у присутності префекта (чи префектів) проводив наради вчителів [167]. Без відома і дозволу провінціяла ректор не міг надавати чи позбавляти вчительських посад [168].

Провінціял призначав **префекта**, який був помічником ректора в організації шкільного навчання і керівництві класами. Префект був зобов'язаний докладно знати “Ratio studiorum” і стежити, аби цих приписів дотримувались професори та учні. Якщо у школі навчалась значна кількість студентів, то тут могли бути два чи три префекти [169]. Один із них відповідав за організацію навчання на курсах філософії й богослов'я (префект вищих студій), а другий – у граматичних та гуманістичних класах (префект нижчих студій). Префект вищих студій організовував диспути та публічні іспити для студентів філософії і богослов'я [170]. Префект нижчих класів мав пильнувати, аби школа зберігала поділ на п'ять класів, передбачених “Ratio studiorum”. Він щотижня відвідував лекції своїх підлеглих, стежачи, щоб викладачі дотримувалися загального плану навчання; наглядав за дисципліною в класах, на шкільному подвір'ї, у церкві. Префект нижчих студій приймав і екзаменував нових вихованців; займався організацією іспитів у класах своєї компетенції; мав забезпечити учнів на початку року всіма необхідними підручниками [171].

Префект також призначав у кожному класі із найкращих і найстаранніших учнів **цензора**, або декуріона чи претора. Обов'язком цензора було стежити за порядком у класі, перевіряти усні вправи колег, подавати префектові прізвища відсутніх на заняттях і повідомлювати, чи не трапилось нічого поганого в класі у присутності чи відсутності вчителя. Аби цензор мав повагу серед колег, йому надавали якийсь привілей і право звільняти учнів від покарань за легші провини за згодою вчителя [172]. Також префект нижчих студій пильнував, аби вчителі не виганяли учнів із лекцій, не використовували їхню працю і добре з

---

166. Constitutiones... [421]; Ratio... P. 357.

167. Ratio... P. 371.

168. Обов'язки ректора як керівника єзуїтського представництва – колегії – у загальних рисах див.: Constitutiones... [423]-[438], [460], [461], [462]. Про обов'язки ректора як керівника університету: Constitutiones... [490]-[492], [501]- [504].

169. Ratio... P. 357, 369, 374, 403.

170. Ratio... P. 374-377.

171. Ratio... P. 403-408, 410.

172. Ratio... P. 409, 418, 421, 425, 431, 434, 440.

ними поводитися. Як правило, у кожному класі було декілька декуріонів, яких очолював один головний, чия функція також полягала в нагляді за порядком у класі [173]. Такий інститут декуріонів існував і в тогочасних протестантських гімназіях, і в університетах, патронованих Меланхтоном [174].

Викладачі підпорядковувались префектові у справі навчання й дисципліни учнів, подавали йому тези своїх викладів, не маючи права залучати до викладів твори і авторів, не передбачених шкільною програмою [175]. На початку року вчитель був зобов'язаний подати префектові список учнів за абеткою, поділивши їх на такі групи: “найкращі”, “дуже добрі”, “добрі”, “середні”, “слабкі”, “ті, які мають залишитись на другий рік”, “ті, яких слід виключити” [176]. Стежив учитель і за старанністю учнів, з'ясовував причини їх відсутності на заняттях, призначаючи покарання для прогульників. У разі потреби вчитель міг зініціювати виклик батьків до школи, яких приймав ректор. Категорично заборонялось виділяти чи ігнорувати когось із учнів, до бідних і багатих ставлення мало бути однакове [177].

Викладачі-магістри (див. про них нижче) в єзуїтських школах могли мати помічника серед клириків. Він виконував усі доручення магістра, дбаючи про чистоту в класі і ретельність праці самого магістра. Помічники нагадували учням про необхідність участі в диспутах, повтореннях та інших заняттях. Мусили завжди мати годинник на лекціях і диспутах, аби нагадувати префектові і вчителів про час [178].

Усі єзуїти ділились на чотири ступені: новики, схоластики, коад'ютори (тимчасові і духовні) і професи чотирьох обітів. Працювати викладачами в єзуїтських школах могли лише члени Ордену [179]. Це могли бути схоластики, духовні коад'ютори і професи.

Новиками (*novitii*) називали єзуїтів, які щойно пройшли перше випробування (пробацію), вступили до Ордену і протягом двох років проходили новіціят – практику пізнання орденського життя і власної придатності до нього.

Брати, або тимчасові коад'ютори (*coadiutores temporales*), складала три чернечі обіти і не висвячувались у духовний сан. Вони приходили до Това-

---

173. Ratio... P. 403, 410, 417, 418.

174. Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej *Ratio studiorum* (1548-1599). – Kraków, 2003. – S. 142-144.

175. Ratio... P. 422.

176. Ratio... P. 380, 422.

177. Ratio... P. 422-423.

178. Ratio... P. 445-446.

179. Institutum Societatis Iesu. – Vol. 2. – Florentiae, 1893. – P. 78.

риства вже з певними практичними навичками або наміром чогось навчитись. “Конституція” забороняла надавати братам будь-яку освіту. Вони залишались на тому ж освітньому рівні, який мали при вступі до Товариства [180]. Варто додати, що подібні приписи щодо братів діяли і у францисканських орденах [181]. Брати працювали як кухарі, кравці, теслі, муляри, архітектори, слюсарі, економі, садівники, аптекарі і т. п. У XVI ст. вони становили близько 25% усіх єзуїтів [182]. Відтоді мінімальний відсоток братів не був менший від 20%. Варто зазначити, що подібний, а то й більший відсоток братів, мали лише жебрацькі ордени. Регулярні каноніки, до яких належали єзуїти, мали зовсім невелику частку братів, а то й зовсім не мали [183].

Схоластиками (*scholastici*) називали студентів-єзуїтів, які після новіціату навчалися в Ордені.

Духовні коад’ютори (*coadiutores spirituales*) – це священники-єзуїти, які працювали як проповідники, сповідники, місіонери, вчителі і т. п. Ступінь коад’юторів було встановлено для допомоги професам у їх пастирській праці.

Професи (*professes*), крім трьох звичайних, давали четвертий обіт – безумовного послуху папі у справах місії. Звідси вони називались професами чотирьох обітів. Професи мали постійно перебувати в готовності вирушити у подорож до будь-якої точки світу одразу після отримання такого наказу [184]. Професи складали еліту Ордену. Саме з-поміж них обирався генерал, призначались провінціали й асистенти. Переважно професами були настоятелі домів – ректори і суперіори, нерідко – і префекти шкіл.

* * *

Існувало два **основні типи єзуїтських шкіл** – середнього і вищого рівня. Інколи їх ще називають п’ятикласною греко-латинською школою та, відповідно, п’ятикласною греко-латинською школою з курсами філософії і богослов’я. Останню ще називали повною колегією, вона могла як навчальний заклад вищого типу користуватися правами академії. Від назви єзуїтських домів, при яких існували школи, останні отримали назву колегій, чи колегіумів. Колегії середнього рівня давали типову освіту гуманістичної школи. Таку колегію

---

180. Constitutiones... [117].

181. Kantak K. Franciszkanie polscy. – Kraków, 1938. – Т. II: 1517-1795. – S. 226.

182. O’Malley J. W. Pierwsi jezuitci... S. 102.

183. Gapski H. Rekrutacja do zakonów męskich w Polsce w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego. – Lublin, 1987. – S. 60-62.

184. Докладніше див.: O’Malley J. W. To Travel to Any Part of the World: Jerónimo Nadal and the Jesuit Vocation // Studies in the Spirituality of Jesuits. – 1984. – № 16/2.

утворювало п'ять класів, із яких три нижчих називалися граматичними (*infima, grammatica, syntaxis*), а два вищі – гуманістичними (*poesis, rhetorica*). Повні колегії утворювали, окрім перерахованих п'яти класів, ще “вищі науки” (*superiora*): курси філософії та богослов'я.

На території Речі Посполитої з-поміж 42 єзуїтських шкіл, які тут діяли на середину XVII ст., лише Віленська, перетворена у 1578 р. на академію, була від початку повною. Зрештою, кількість класів у школі залежала від розміру фундації.

Обсяг дисциплін, підручники і методика студій

Клас інфіми

У цьому нижчому граматичному класі учні опановували початки латини, тренувались у побудові речень, виконували нескладні вправи, читали і перекладали вибрані листи Цицерона або Катона, байки Федра [185].

У цьому та наступних граматичних класах перші єзуїтські школи користувались підручниками з латини і творами найвидатніших гуманістів, рекомендованими Єронімом Надалем, як-от: “*De octo partium orationis constructione libellus*” (Париж, 1511), “*De duplici copia verborum ac rerum*” (Антверпен, 1516) та “*De ratione conscribendi epistolas*” (Кьольн, 1522) Еразма Роттердамського; “*De elegantia Latinae linguae libri sex*” (Рим, 1471) Лопенцо Валли; “*Institutionum oratoriarum libri XII*” Квінтиліяна; “*Colloquia, sive linguae Latinae exercitatio*” (Базель, 1538) Гуана-Людовіка Вівеса [186].

Пізніше латину вивчали за посібником іспанського єзуїта Мануеля Альвареза “*De institutione grammaticae*” у трьох частинах, який десятки разів перевидавали по всій Європі, у тому числі і в Речі Посполитій [187]. Перше видання цього підручника побачило світ 1572 р. у Лісабоні. На території Польської провінції вперше посібник було видано 1577 р. у Познані, востаннє – у Санкт-Петербурзі 1840 р. Але з огляду на детальність і велику кількість дидактичних вказівок підручник Альвареза призначався для вчителів. Для учнів “*Ratio studiorum*” радила або використовувати римську переробку

---

185. *Ratio...* P. 439-442.

186. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica.* – Romae, 1965. – Vol. I: 1540-1556. – P. 97, 98, 99, 101. Порівняльний аналіз педагогічних ідей Вівеса з єзуїтськими див. в: Giovanni Ludovico Vives e la pedagogia dei gesuiti // *La civiltà cattolica.* – Anno 74. – 1923. – Vol. I (7 marzo 1923). – P. 522-532, Vol. II (12 aprile 1923). – P. 130-137; Grendler P. F. *Schooling...* P. 378.

187. *Ratio...* P. 363, 404, 417, 437.

Турселліні, або на основі граматики Альвареза створити свою, пристосовану до рівня студентів [188].

До появи книги Альвареза використовувались переважно твори класичних авторів та підручники з латини Йоана Деспутера (у Короні Польській його підручники вперше були видані у Кракові 1528 р. (“*Exercitationes pueriles de grammaticae et octo orationis partibus*”) і 1532 р. (“*De accentibus sive de recta pronuntiationis ratione*”), Філіпа Меланхтона (латинська і грецька граматики цього лютеранина – *Praeceptoris Germaniae* користувались у тогочасній Європі величезною популярністю і ще за життя їх автора видавались тридцять разів. Меланхтон запропонував метод, який передбачав вивчення короткого курсу граматики й інтенсивне читання, що супроводжували різні вправи: складання листів, переклади, диспути, індивідуальні виступи. Цим методом користувалися і єзуїти.), Валерія Корнелія (його “*Grammaticarum institutionum libri IV*” були видані у Кракові 1546 р.), Гуаріно Веронезе (насамперед використовували його “*Regulae grammaticales*” [189]), а в граматичних класах – Доната. “*Ars Minor*” і “*Ars Maior*” Доната широко використовувались у Середньовіччі, були поширені у рукописах і багаторазово перевидавались у XVI ст. 1523 р. підручник Доната був видано у Кракові. Найбільшою популярністю у школах Польської провінції користувались посібники Корнелія, Веронезе і Доната [190]. Крім того, перший граматичний клас – інфіма – нерідко називався класом Доната.

Другий граматичний клас

На другому році вивчення латини, у другому граматичному класі, уже слід було “почати засвоювати латинську мову”, опанувавши загал граматичних правил [191]. Учні вчили основи синтаксису, читали уривки з античних авторів: Цицерона “*Epistulae ad familiares*”, Вергілія “*Ecloges*”, Овідія “*Tristia*”, а також Горация, Катулла, Салюстія, Плінія, Цезаря, Лівія, Тібулла, Проперція.

---

188. Ratio... P. 363.

189. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965. – Vol. 1: 1540-1556. – P. 410, 456, 479, 574; – Romae, 1974. – Vol. 2: 1557-1572. – P. 14, 90, 520, 533, 560, 572, 581, 589, 598; – Romae, 1974. – Vol. 3: 1557-1572. – P. 282.

190. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965. – Vol. 1: 1540-1556. – P. 23, 95, 137, 168, 410, 456, 529; – Romae, 1974. – Vol. 2: 1557-1572. – P. 14, 90, 177, 560; – Romae, 1974. – Vol. 3: 1557-1572. – P. 555; Grendler P. F. *Schooling...* P. 189. Короткі каталоги шкільних підручників єзуїтських шкіл у Мессині, Римі, Палермо, Форлі, Неаполі і Мілані див. в: Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. 3: 1557-1572. – P. 534-538, 552, 554-556, 564-565; Natoński B. *Szkolnictwo...* S. 329.

191. Ratio... P. 437.

Катехизм вивчали латинською мовою за спеціальними шкільними виданнями, дозволеними орденською цензурою відповідної провінції. “Конституція” забороняла використовувати для читання книги “підозрілого” змісту і “підозрілих” авторів, як і “добрі твори” “поганих християн”, аби не перейнятися симпатією до автора. Адже “рідко буває, аби щось з отрути не домішалось до того, що походить від серця, повного отрути” [192]. Такі ж інтенції бачимо і в “Ratio studiorum”. Вона радить або усунути з творів уривки, які могли б зашкодити “моральності і добрим звичаям” учнів, або не читати цих творів [193].

У Речі Посполитій катехизм вивчали за підручниками єзуїтів Петра Канізія і Дієго де Ледесми. Малий катехизм Канізія “Parvus catechismus catholicorum” (1556) був перекладений Якубом Вуєком польською і зазнав сорок перевидань як у латинському, так і польському варіантах. Перше польськомовне видання вийшло у Кракові 1560 чи 1566 р. Переклад Вуєка польською катехизму де Ледесми був виданий у 1572 р. у Кракові під назвою “Nauka chrześcijańska albo Katechizmik dla dziatek” Тридцять два рази перевидавався польський переклад катехизму іншого єзуїта – Роберто Белларміно “Compendium doctrinae christianae”, виданий у Римі 1603 р. (польська назва “Summariusz nauki chrześcijańskiej”) (Краків, 1608)) [194].

Клас синтаксису

У цьому класі учень мав досконало опанувати латинську граматику і бути готовим писати і говорити латиною. Із класиків читали Цицерона “Ad familiares”, “Epistolae”, “De avaritia” чи “De senectute”, Овідія “Liber tristium”, “Epistulae ex Ponto”, “Fastes” чи “De Ponto”, Вергілія “Ecloges” чи найлегший текст з “Aeneis”, вибрані тексти Катулла, Тібулла, Проперція. Перекладали і переказували латиною уривки з “Bellum Iugurthinum” Салюстія, а також творів Курція, Лівія [195].

---

192. Constitutiones... [464], [359], [465].

193. Ratio... P. 364.

194. Smereka W. Zasługi polskich jezuitów w dziedzinie nauczania i przekładów Piśma św. // Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1872-1972. – Kraków, 1972. – S. 107-115; O'Malley J. W. Pierwsi jezuita... S. 191-194; Bednarz M. Jezuita a religijność polska (1564-1964) // Nasza Przeszość. – 1964. – № 20. – S. 162-165; Obirek S. Jezuita w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668. (Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna). – Kraków, 1996. – S. 58-58; Natoński B. Początki i rozwój Towarzystwa Jezusowego w Polsce (1564-1580) // Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969. – S. 467.

195. Ratio... P. 434; Piechnik L. Model średniej szkoły... S. 310. Załęski S. Jezuita w Polsce. – Kraków, 1900. – T. I. – S. 112; Grendler P. F. Schooling... P. 378.

Закінчуючи три граматичні класи, учень повинен був опанувати латину і мати певний рівень знань із допоміжних наук: історії, мітології, географії. Уже в початковій школі “Ratio studiorum” зобов’язував учителів самих говорити латиною і стежити, аби студенти спілкувались лише латиною, а не рідною мовою. Виняток становили класи, де учні ще не опанували латину [196]. У таких самих умовах знаходились і єзуїти-схоластики [197].

* * *

Вивчення грецької мови розпочиналось уже в класі інфіми [198]. У другому граматичному класі за згодою префекта учні могли вивчати катехизм грецькою мовою. Для кращого розуміння граматичні правила детально пояснювали рідною мовою [199]. У класі синтаксису читали Йоана Золотоустого, Езопа, Агапіта та інших авторів, продовжували вивчення граматики [200].

Вивчення греки продовжували у класі поетики [201]. Уроки проводили уже грецькою мовою [202]. Підручником слугувала “ГраMATика” Якоба Гретсера, видана 1593 р. в Інгольштаді. “Ratio studiorum” приписувала читати промови Сократа, уривки із творів Йоана Золотоустого, Петра Хризолога, Григорія Назіянського, Сенеки, Плутарха, Платона, Вергілія та інших. Також учні читали байки Езопа й Аристофана і мали вміти щось написати грецькою [203].

У класі риторики читали промови Демосфена, Платона, поеми Гомера і Гесіода, трагедії Еврипіда чи Софокла, твори Ксенофонта і вірші Піндара. Продовжували читання творів Григорія Назіянського, Йоана Золотоустого і Василя Великого [204].

---

196. Ratio... P. 370, 418.

197. Constitutiones... [381], [456]; Ratio... P. 443.

198. Ratio... P. 440.

199. Ratio... P. 437-438.

200. Ratio... P. 434-436.

201. Constitutiones... [457]; Ratio... P. 430.

202. Ratio... P. 427.

203. Ratio... P. 430, 432, 417; Łukaszewicz J. *Historia szkół w Koronie i w Wielkim księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794.* – Poznań, 1849. – Т. 1. – S. 244, 245, 289; Borowski A. *Renesans a humanizm jezuicki // Jezuici a kultura polska...* S. 36; Załęski S. *Jezuici w Polsce.* – Kraków, 1900. – Т. I. – S.113; Piechnik L. *Gimnazjum w Braniewie w XVI w.: Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce // Nasza Przeszłość.* – Kraków, 1958. – Т. 7. – S. 31-32; Piechnik L. *Model średniej szkoły...* S. 311.

204. Ratio... P. 427, 432.

Особливий натиск на вивчення греки робили на богословських студіях, де треба було інтерпретувати біблійні тексти [205].

* * *

У Польській провінції у трьох граматичних класах викладали з 1600 р. **початки математики**. Хоча “Ratio studiorum” передбачала вивчення математики лише в межах філософських студій, польські єзуїти домоглись дозволу генерала Аквавіві на викладання арифметики [206]. Студіювали її пів години на тиждень. Програма передбачала арабські і римські обрахунки, чотири дії, дробі [207]. Використовувався переважно підручник єзуїта Христофора Клавія. У 1609 р. у Кракові єзуїти Польської провінції видали свій підручник – “Arithmetica practica in usum scholarum S. I.”

Клас поетики

У класі **поетики** вихованці поглиблювали свої знання з класичних мов та допоміжних наук, але насамперед – засвоювали поетичну стилістику високої латини, готуючись до класу риторики, де мусили досконало опанувати мову Цицерона. У ролі підручника переважно використовували один із найвишніших трактатів Відродження з поетики – “Poetices libri septem” Юлія Скалігера (перше видання 1561 р.), “De constructione” Якоба Гретсера [208], а також “De copia verborum”, “De conscribendis epistolis”, “De octo partium orationis constructione”, “Adagia” і “De civilitate morum” Еразма Роттердамського [209]. Але вже від 1552 р. школи почали отримувати із курії інструкції про небажаність (саме небажаність, а не заборону) використання творів Еразма, який опинився в немилості у Святого Престолу. Проте навіть після видання “Індексу заборонених книг” 1559 р. деякі єзуїтські школи продовжували використовувати певний час Еразмові тексти і тримати його книги

---

205. Ratio... P. 432; Bednarski S. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. – Kraków, 1933. – S. 234-241; Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w. // Nasza Przeszłość. – 1958. – Т. 7. – S. 30-34.

206. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1992. – Vol. VII. – P. 370.

207. Leń K. Jezuickie kolegium Św. Jana w Jaroławiu 1573-1773. – Kraków, 2000. – S. 122-123.

208. Natoński B. Szkolnictwo... S. 329.

209. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965. – Vol. 1: 1540-1556. – P. 97, 138, 168, 438-439; – Romae, 1974. – Vol. 2: 1557-1572. – P. 333, 589, 591; – Romae, 1974. – Vol. 3: 1557-1572. – P. 282.

в бібліотеках [210]. З творів ораторів увага приділялась трактатам Цицерона (“Ad familiares”), з істориків – Цезаря (“Commentarii”), Салюстія (“Bellum Iugurthinum”), Курція, Лівія, з поетів – Вергілія (“Aeneis” або “Ecloges”), Горация (“Ars poetica”) [211]. “Ratio studiorum” вже з другого семестру приписує використовувати підручник Кіпріано Соареза “De arte rhetorica libri tres ex Aristotele, Cicerone, Quintiliano praecipue deprompti” [212]. Від першого видання у 1562 р. цей підручник передруковувався понад 200 разів [213].

На цьому ж четвертому році навчання учні вже самі бралися за перо для написання власних творів, промов та віршів [214].

Клас риторики

Викладання риторики розпочиналося ще в другому півріччі класу поезики і продовжувалося у класі риторики [215].

Гуманістична риторика утвердилась у новітньому європейському шкільництві після її довгих середньовічних модифікацій, коли віра всебічно зміцнювалась силою та ефективністю слова, коли ожила надія на перевагу сили аргументу над аргументом сили (*plus ratio quam vis*) у стосунках між людьми. Таким було переконання гуманістичної еліти, яке успадкували єзуїти, побудувавши основну ідею свого проповідництва на вірі у силу євангельського Слова, котре поширювали за допомогою риторики. З гуманістичними переконаннями збігалася і головна мета єзуїтської проповіді: спонукати слухачів до благочестивого життя [216].

---

210. O'Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits / Ignacio de Loyola y su tiempo. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 389-390; de Vries P. P. Protestants and Other Spirituals: Ignatius' Vision and Why He Took This Position // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1971. – Vol. 40. – P. 467-473; O'Malley J. W. Pierwsi jezuci... S. 395-400; Grendler P. F. Schooling... P. 193; Scaglione A. The Liberal Arts and the Jesuit College System. – Amsterdam – Philadelphia, 1986. – P. 79.

211. Grendler P. F. Schooling... P. 379.

212. Ratio... P. 430-432.

213. Flynn L. J. The *De Arte Rhetorica* of Cyprian Soarez S.J. // The Quarterly Journal of Speech. – 1956. – № 42. – P. 365-374; Flynn L. J. Sources and Influence of Soarez' *De Arte Rhetorica* // The Quarterly Journal of Speech. – 1957. – № 43. – P. 257-265.

214. Ratio... P. 432.

215. Łukaszewicz J. Historia szkół w Koronie i w Wielkim księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794. – Poznań, 1849. – T. 1. – S. 242.

216. Докладніше див.: Holborn Grey H. Renaissance Humanism: The Pursuit of Eloquence // Journal of the History of Ideas. – 1963. – № 24. – P. 497-514.

Лойола особисто наполягав на потребі використання праць Цицерона та інших класичних красномовців для вишколення у проповідництві новиків. Єронім Надаць прагнув створити “власне християнське” мистецтво красномовства, але оперте на класичній риторичній [217]. Єзуїтські інтелектуали лише поета-християнина наділяли можливістю сягнути вершин античної досконалості та гармонійно поєднати у своїй творчості античну (греко-римську) та біблійну (юдейсько-християнську) традиції [218]. При цьому ідеалом красномовця для риторичної практики єзуїтської школи був Цицерон, який приділяв істотне значення як вишуканій мові, так і мистецтву переконання, моральним засадам. Відомий випадок, коли 1558 р. у Кьольні було тимчасово припинено заняття з риторики за підручниками з латини і замісно їх повним зібранням творів Цицерона [219].

У системі гуманістичної освіти Товариства Ісуса риторика відіграла чи не найбільшу роль. Привілейоване місце риторики полягало у свідомому включенні цієї науки до процесу навчання еліти римо-католицького християнства, поділеного Реформацією. Ідейні засади Тридентського собору надавали великого значення у здійсненні церковної реформи мистецтву переконання (зовнішні та внутрішні місії, парафіяльне проповідництво, методичне навчання церковній риторичній в єпархіяльних семінаріях).

Нейтральна за своєю природою риторика була пристосована Орденем до нових ідеологічних цілей. Так, єзуїтські школи у Речі Посполитій призначалися насамперед для навчання місцевої еліти, здатної інтелектуально рекатолізувати суспільство і виконати місійні завдання на обширах протестантизму і православ'я [220]. Мистецтво переконання у толерантній Речі Посполитій було єдиним ефективним засобом впливу на опонентів. Воно було випробуване елітою польських і литовських протестантів, які більше цінували боротьбу за допомогою слова, ніж брутальну негацію, до якої вдавалися в Західній Європі [221]. Тому при вивченні риторики в орденських школах Речі Посполитої

---

217. O'Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits / Ignacio de Loyola y su tiempo. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 392-393.

218. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. III. – P. 605.

219. Borowski A. Renesans a humanism jezuicki // Jezuiti a kultura polska... S. 35.

220. Korolko M. Retoryka w polskich kolegiach jezuickich // Jezuiti a kultura polska S. 130.

221. Dzięgieliewski J. O tolerancję dla zdominowanych. Polityka wyznaniowa Rzeczypospolitej w latach panowania Władysława IV. – Warszawa, 1986; Kościelny R. Problem tolerancyjności kontrreformatorów w Rzeczypospolitej na przełomie XVI i XVII wieku. – Szczecin, 1997; Lecler J. Historia tolerancji w wieku reformacji. – Warszawa, 1964. – T. I.; Ogonowski Z.

особливо важливу функцію виконували вправи, які розвивали полемічний хист до ведення релігійних диспутів [222].

Мовою викладання теоретичної і практичної риторики була латина, а підручники будувалися на основі п'ятичастинного поділу риторики, який відповідав звичному порядку складання промов. Цей поділ успадковано риторикою Відродження від давньоримської. До появи єдиної “Ratio studiorum” використовували твори Аристотеля, Цицерона (“De inventione” чи “Partitiones oratoriae”), Квінтіліяна (“Institutio oratoria” у 12-ти книгах), анонімний трактат “Rhetorica ad Herennium”, помилково приписуваний у Середні віки Цицеронові, а також підручник Якоба Гретсера “De arte metrica” і “De constructione” [223]. Згодом використовувався основний для шкіл Ордену посібник з риторики Кіпріано Соареза “De arte rhetorica libri tres ex Aristotele, Cicerone, Quintiliano graecipue deprompti” [224]. Перше видання цього підручника побачило світ 1562 р. у Коїмбрі, пізніше він передруковувався понад двісті разів.

У класі риторики учні продовжували вивчення латини і греки і, поєднавши його з опануванням красномовства, тренувались у написанні епіграм, епітафій, од, елегій, промов та поем. Спочатку студенти засвоювали теоретичний матеріал, потім розглядали приклади з теми у творах давніх авторів і отримували практичні рекомендації до застосування правила. Вони мусили вміти вправно писати твори з найрізноманітніших приводів: до дня ангела, дня народження, з нагоди отримання уряду, вираження співчуття, на похорон, сеймики тощо [225]. Для тренувань у красномовстві “Ratio studiorum” рекомендувала уривки із риторичних праць Цицерона й Аристотеля, для вишколення стилю – виключно Цицерона, для набуття ерудиції – вивчати історію, мітологію і звичаї різних народів, твори письменників і кожну науку [226].

Отже, бачимо, що єзуїти використовували ті самі підручники з латинської граматики (за виключенням написаних самими єзуїтами), тих самих класичних

Z zagadnień tolerancji w Polsce XVII wieku. – Warszawa, 1958; Skwarczyński P. Szkice z dziejów Reformacji w Europie Środkowo-Wschodniej. – Londyn, 1967. – S.99-104; Tazbir J. Dzieje polskiej tolerancji. – Warszawa, 1973; Tazbir J. Państwo bez stosów. Szkice z dziejów tolerancji w Polsce XVI i XVII w. – Warszawa, 1967 (найновіше видання: Kraków, 2000); Tazbir J. Tradycje tolerancji religijnej w Polsce. – Warszawa, 1980; Weintraub W. Tolerance and Intolerance in Old Poland // Canadian Slavonic Papers. – 1971. – № 13.

222. Korolko M. Retoryka w polskich kolegiach jezuickich // Jezuici a kultura polska ... S. 134.

223. Korolko M. Retoryka w polskich kolegiach jezuickich // Jezuici a kultura polska ... S. 126; Łukaszewicz J. Historia... T. 1. – S. 236; Natoński B. Szkolnictwo... S. 329; Piechnik L. Model średniej szkoły... S. 311.

224. Ratio... P. 420.

225. Bednarski S. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. – Kraków, 1933. – S. 199-201.

226. Ratio... P. 424-426.

авторів, ті самі методи навчання латини, що й італійські гуманісти та професори Паризького університету. Суттєвою відмінністю єзуїтського шкільного плану була значна увага до вивчення грецької мови, якої не приділяли цьому предмету гуманісти [227].

Курс філософії

Викладання вищих наук у Товаристві розпочинали трирічним курсом філософії [228]. Менш здібні єзуїти і парафіяльний клир в єзуїтських семінаріях вивчали філософію за скороченим дво-, а то й однорічним курсом [229]. Здібності перевірялись під час іспитів після першого і другого років вивчення філософії. За результатами цих іспитів студенти або продовжували філософські студії або переходили до вивчення морального богослов'я [230]. На курсах “вищих наук” зі значною кількістю учнів диспути відбувалися щотижня, з меншою – щомісяця [231].

“Ratio studiorum” тлумачила курс філософії як підготовчий до богослов'я, протягом якого учня слід якомога більше заохотити до пізнання Творця. Філософські виклади проводили на основі філософії Аристотеля в інтерпретації його “добрих коментаторів”. Прийняття аристотелізму дозволило єзуїтам не лише дотримуватись рекомендацій Церкви та напрямку панівної шкільної традиції, але й використати його як досить гармонійну філософську систему у світоглядних суперечках. Тому Аквінського “Ratio studiorum” прямо не називала, але рекомендувала ставитись до нього з повагою [232]. Головним богословським авторитетом Тому Аквінського названо лише в “Конституції” Ордену [233].

Програма з філософії містила: скорочений виклад логіки (діялектика), філософію природи (фізика), метафізику (науку про духовні першооснови буття), моральну філософію (етику), математику. При вивченні діялектики, яку вважали вступом до всієї філософії, використовували підручники єзуїтів Франсіска де Толедо (“Introductio in dialecticam Aristotelis”, видана 1561 р. у Римі) та Педро Фонсеки (“Commentarius in Aristotelis *Methaphisicam*” (Рим,

---

227. Grendler P. F. *Schooling...* P. 377-379.

228. *Ratio...* P. 397.

229. *Ratio...* P. 401.

230. *Ratio...* P. 359-360.

231. *Ratio...* P. 375-377, 381-382, 388, 395, 399-400.

232. *Ratio...* P. 397. Докладно дискусію всередині Товариства Ісуса про прийняття томізму висвітлено в: Piechnik L. *Powstanie i rozwój jezuickiej Ratio studiorum (1548-1599)*. – Kraków, 2003. – S. 40-45, 50-62, 94-105.

233. *Constitutiones...* [464].

1577), “*In universam Aristotelis Logicam commentarius*” (Рим, 1572)), що спиралися на “Вступ” Порфирія та “Органон” Аристотеля.

Викладання філософії природи – фізики – розпочиналося на другому році трирічних студій і базувалося на творах Аристотеля: “Фізика”, “Про небо”, “Про постання і загибель”, “Метеорологія”, “Про душу”

Аристотелева “Метафізика” була базою для вивчення метафізики. Підставою викладів етики була його ж “Нікомахова етика” [234].

Математику викладали на другому році вивчення філософії [235]. У межах “математики” учнів навчали арифметики, геометрії та початків тригонометрії, використовуючи “Елементи” Евкліда. Трохи викладали географію та астрономію (т. зв. вчення про сферу) [236].

Виклади моральної філософії обмежувались вивченням десяти книг “Етики” Аристотеля [237].

На філософських студіях професори використовували схоластичний метод, який в основному полягав у поданні матеріалу у формі “квестій”-питань. “Квестії” склалися з назви, вступного слова до питання (твердження-тези), визначення понять, подачі різних поглядів на одну тему, доведення хибності цих поглядів та висновків до тези, яку доводили [238].

Вплив богослов’я на курс філософії був досить помітним. Виявлялося це насамперед у тому, що богослов’я інспірувало підняття філософами певних проблем, якими займалася сама, як-от: широке тлумачення проблеми Бога, створення світу і його тимчасовість, проблема співвідношення природи й особистості в контексті правди про Святу Тройцю, проблема безсмерття душі тощо. Філософія не повинна була проголошувати того, що відкидала наука віри, а також заперечувати те, чого вчило богослов’я. А коли б проявилася суперечність між “правдою філософії” та “правдою богослов’я”, то слід було йти за правдою віри, що походить від Бога – джерела всієї правди, як богословської, так і філософської [239]. При цьому серед єзуїтських професорів філософії не мало бути схильних до прийняття “новинок” чи таких, які б вірізнялись вільним способом мислення [240].

---

234. Ratio... P. 397-399; Mancía A. Gesuiti e scienza note su un recente volume // *Archivum Historicum Societatis Iesu*. – Romae, 1993. – Vol. 62. – P. 218, 222, 223, 224-228, 233-235.

235. Ratio... P. 362, 398.

236. Ratio... P. 398, 402.

237. Ratio... P. 401-402.

238. Ratio... P. 399; Darowski R. *Filozofia jezuitów w Polsce od XVI do XVII wieku – proba syntezy* // *Jezuici a kultura polska ...* S. 65.

239. Darowski R. *Filozofia jezuitów...* S. 67-68.

240. Ratio... P. 359.

За чотири роки після Тридентського собору, у 1567 р., папа Пій V проголосив Тому Аквінського доктором Церкви, приписавши викладати в католицьких університетах “Summa theologiae” Аквіната в останній редакції домініканських богословів. На факультетах філософії Аристотеля мали коментувати згідно з наукою Томи Аквінського.

У Речі Посполитій панівними течіями у шкільній філософії єзуїтів був як томізм, так і суарезіанізм. Єзуїти не підпорядкувались повністю програмі томістичного аристотелізму, створивши власну філософську школу. Представники цієї школи не вважали томізм єдиним критерієм правильного розуміння філософії Аристотеля. Адже Тома Аквінський був одним із видатних, але не єдиним інтерпретатором Аристотеля. Великою популярністю в єзуїтській школі користувались Педро Фонсека, Франсіско де Толедо, Беніто Перейра, пізніше – Франсіско Суарез і Габріель Васкез. Головним авторитетом школи поступово став Суарез [241].

До середини XVII ст. ще не було виразного усвідомлення відмінності між ученням Томи Аквінського та Франсіска Суареза. Але вже тоді найортодоксальніші послідовники томістичного аристотелізму виключали спадок Суареза з традиції власної школи. Рішучий розрив із традицією поєднання імені Суареза зі школою томізму і підкреслення приналежності до відмінної від томізму філософської школи були пов’язані з ім’ям одного з найвидатніших суарезіанців – польського єзуїта Томаша Млодзяновського [242].

Саме через єзуїтів суарезіанізм виразно впливав на релігійну еліту Речі Посполитої (світське духовенство, інші ордени), а в межах реформ митрополита Йосифа-Веляміна Рутського – на уніятське духовенство [243]. На початку XVII ст. “Disputationes metaphysicae” Суареза були основою викладання філософії не тільки в католицьких університетах Західної і Центральної Європи, але і в німецьких лютеранських і кальвіністських університетах [244].

---

241. Litak St. W dobie reform... S. 235; Czerkawski J. Filozofia tomistyczna w Polsce w XVII wieku // Studia z dziejów myśli świętego Tomasza z Akwinu. – Lublin, 1978. – S. 284, 288, 290, 297-298. Про засновника суарезіанської школи іспанського єзуїта Франциска Суареза (1548-1617) та його вчення детальніше див.: Fichter J. Man of Spain. Francis Suarez. – New York, 1940; Andrasz J. Jubileuszowa monografia o Suarezie // Przegląd Powszechny. – 1917. – № 137/138. – S. 659-673; McCormick J. J. A suarezian bibliography. – Chicago, 1937; Mugica P. Bibliografica suareciana. – Granada, 1948.

242. Darowski R. Filozofia jezuitów S. 64; Czerkawski J. Filozofia tomistyczna... S. 298, 300; Bargiel F. Tomasz Młodzianowski SJ (1622-1686) jako filozof z kręgu myśli suarezjańskiej. – Kraków, 1987.

243. Litak S. W dobie reform... S. 246.

244. Czerkawski J. Filozofia tomistyczna... S. 273, 298.

Курс богослов'я

Ігнатій Лойола схвалював як схоластичне богослов'я (за його ясність і чіткість), так і патристичне (бо воно спонукає “любити і служити Господу Богу нашому в усіх речах”). Богослов'я було для нього не абстрактно-спекулятивною наукою, як її практикували схоластики, а дієвим інструментом для порятунку душ [245]. Водночас єзуїти вважали за необхідне дотримуватись схоластичного богослов'я, оскільки інакше богослов'я “заїкається і запинається” у серйозних суперечливих питаннях доктрини. Схоласти досконало знали богословський розвиток церковної доктрини і могли краще вирішити питання, які поставали перед богослов'ям в інтерпретації “скарбниці віри” (*depositum fidei*).

Підставою богослов'я Ордену був томізм, але його зміст і методи єзуїти застосували до вимог сучасності. Томізм був збагачений цінностями гуманізму, які впливали зі знання Св. Письма і творів Отців.

Цікаво, що під час дискусії над проектом “Ratio studiorum” 1586 р. польські єзуїти виступили проти тісного зв'язку зі вченням Томи Аквінського (на чому наполягали представники Іспанської провінції), пропонуючи спиратись також на твори Отців і тих богословів, які на основі джерел коментували тексти Св. Письма. Іншою пропозицією єзуїтів Польської провінції було вивчення Св. Письма нарівні з “Сумою” Томи Аквінського. Ще з новіціату Св. Письмо мав викладати окремих професор, і ці студії продовжувались у наступних роках. Пропозицію Польської провінції підтримали португальці, а також єзуїти Міланської та Венеціанської провінцій [246]. Людвік Пехнік, один із сучасних істориків-єзуїтів, пояснює позицію польської делегації можливістю вільно мислити “віддалік від іспанської інквізиції” [247].

---

245. O'Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits / Ignacio de Loyola y su tiempo. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 387-391.

246. Докладніше про цю суперечку див.: Mancía A. La controversia con i protestanti e i programmi degli studi teologici nella Compagnia di Gesù: 1547-1599 // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Vol. 54. – Romae, 1985. – P. 24; Vol. 86. – Romae, 1986. – P. 238-242; Bednarski S. Jezuci polscy wobec projektu ordynacji studiów // Przegląd Powszechny. – 1935. – T. 205. – S. 69-84, 223-240; Darowski R. Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku. – Kraków, 1994. – S. 63-66; Mancía A. Il concetto di “dottrina” fra gli Esercizi spirituali (1539) e la Ratio Studiorum (1599) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1992. – Vol. 61. – P. 3-70; Piechnik L. Akademie i uczelnie jezuickie // Dzieje teologii katolickiej w Polsce. – Lublin, 1975. – T. II. – Cz. 2. – S. 51-101; Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej *Ratio studiorum* (1548-1599). – Kraków, 2003. – S. 53-62; Obirek S. Jezuci w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668. (Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna). – Kraków, 1996. – S. 52, 54, 57, 74-75.

247. Piechnik. L. Akademie i uczelnie jezuickie // Dzieje teologii katolickiej w Polsce. – Lublin, 1975. – T. II, cz. 2. – S. 66.

Обидві “польські” пропозиції були значною мірою враховані в “Ratio studiorum” 1599 р. Було розширене вивчення Св. Письма, а професорам схоластичного богослов’я рекомендувалось надто не прив’язуватись до св. Томи, “аби зовсім у жодній справі не можна було від нього відійти, адже навіть ті, які самі себе називають томістами, інколи від нього відходять” [248]. При цьому приписувалось боронити погляди Томи Аквінського [249].

“Ratio studiorum” передбачала дві програми богословських студій: чотирирічну схоластичного (догматичного) богослов’я і дворічну морального (казуїстики) [250]. Перша призначалась переважно для єзуїтських клириків, друга – для епархіального клиру, студентів папських семінарій і менш здібних єзуїтів [251].

Приймати на курс богослов’я слід було лише позитивно налаштованих до Томи Аквінського студентів [252].

Виклади схоластичного богослов’я спирались насамперед на Св. Письмо і вчення Томи Аквінського [253]. Підручниками слугували праці єзуїтів із Західної Європи. Власні ж підручники річпосполитських єзуїтів з’явилися лише в другій половині XVII ст.

Курс морального богослов’я (казуїстики) охоплював засади християнської моральності і практичного вирішення різних “випадків совісти”, науку про Таїнства, церковний спів, знання літургії і церковного календаря [254]. У Західній Європі єзуїти видали чимало підручників із казуїстики. Із них найвідомішими у Речі Посполитій протягом XVI – першої половини XVII ст. були “Aphorismi confessoriorum” Мануеля де Са (видані у Венеції в 1595 р.), “Institutiones morales” Йоана Азора (видано в 1610-1611 рр. у Римі) й “Institutio confessoriorum” Мартіна Форнарі (видано в Римі 1606 р.).

До курсу схоластичного богослов’я входили частково богослов’я полемічне (контroversійне) і моральне [255]. Полемічне богослов’я викладали також

---

248. Ratio... P. 386.

249. Ratio... P. 388.

250. Ratio... P. 386-387, 395.

251. Ratio... P. 359, 395. Ширше про практику застосування цих курсів див.: Angelozzi G. L'insegnamento dei casi di coscienza nella pratica educativa della Compagnia di Gesù // La “Ratio studiorum”. Modelli culturali e pratiche educative dei Gesuiti in Italia tra Cinque e Seicento / A cura di G. P. Brizzi. – Roma, 1986. – P. 121-162.

252. Ratio... P. 358.

253. Перелік “квестій”, які мали бути висвітлені на основі його “Суми” див.: Ratio... P. 389-394.

254. Ratio... P. 395-396.

255. Ratio... P. 387-388; Mancina A. La controversia con i protestanti e i programmi degli studi teologici nelle Compagnia di Gesù // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae,

при вивченні Св. Письма та як окремий предмет у класі риторики. Останній варіант практикувався лише на територіях, де співіснували різні християнські віровизнання [256].

Погляди, які могли чимось образити католиків, не викладались. Загалом же богословські студії мали зміцнювати віру і поглиблювати побожність учнів [257].

Складовою частиною курсу богослов'я було вивчення Св. Письма. Його студіювали на другому і третьому році богослов'я щодня протягом 45 хвилин [258]. Професор мав боронити Вульгату як версію Св. Письма, затверджену Церквою. Грецькому і гебрійському текстам увага приділялась лише в тому випадку, якщо були відмінності між ними і Вульгатою. У тлумаченні Біблії викладач мав іти за Отцями. Рекомендувалось майже не приділяти уваги поглядам і помилкам рабинів і тих християнських перекладачів, які “надміру” ішли за поглядами перших. Натомість можна було звернути увагу на ті погляди рабинів, які підтверджували католицькі догмати, але так, аби не піднести авторитет рабинів [259].

На курсі богослов'я розпочиналося вивчення гебрійської мови. “Ratio studioꝝ” радила брати викладачем цієї мови професора Св. Письма або когось, хто був богословом. Виключно нездібні студенти могли бути звільнені від вивчення гебрійської. Як і професорові Св. Письма, викладачеві гебрійської приписувалось боронити Вульгату [260].

В езуїтських школах Речі Посполитої богословські студії провадились лише у Віленській академії. Перші професори схоластичного і полемічного богослов'я Академії або самі були вихованцями іспанських університетів, або навчались у Римській колегії, де панувало іспанське схоластичне богослов'я. Вони і перенесли цей напрямок схоластики до Вільна. Високий рівень богословських студій Віленської академії дозволив сучасним дослідникам вважати віленську схоластику польським напрямком у богослов'ї [261]. Цікаво, що

1985. – Vol. 54. – P. 3-43, – Romae, 1986. Vol. 86. – P. 209-266; Natoński B. Humanizm jezuicki i teologia pozytywno-kontrowersyjna w XVII i XVIII wieku. Nauczanie i piśmiennictwo // Dzieje teologii katolickiej w Polsce. – T. II: Od Odrodzenia do Oświecenia, cz. I: Teologia humanistyczna / Pod red. Bpa M. Rechowicza. – Lublin, 1975; Dziuba A. F. Z dziejów polskiej teologii moralnej na przełomie XVI i XVII w. // Studia theologica varsaviensia. – 1984. – № 22. – S. 114-118.

256. Ratio... P. 383-396; Encyklopedia... S. 688-692.

257. Ratio... P. 387.

258. Ratio... P. 357.

259. Ratio... P. 383-384.

260. Ratio... P. 358.

261. Piechnik L. Dzieje Akademii Wileńskiej. – Rzym, 1984. – T. I: Początki Akademii Wileńskiej: 1570-1599. – S. 121-122; Piechnik L. Nowe elementy wniesione przez jezuitów

самі єзуїти скаржились на непопулярність богослов'я серед студентів. Так, 1587 р. ректор Віленської академії Гарсія Алабіяно нарікав у листі до генерала Аквавіві, що курси вищих наук “світяться пустками”, бо при роздачі церковних бенефіціїв у Речі Посполитій більше враховується служба при дворі, ніж рівень освіти, а особливо богословської [262].

* * *

Окремих лекцій з історії, географії, мітології чи права в єзуїтських школах не було. На певні відомості з цих предметів викладачі спиралися лише при поясненні латинських і грецьких авторів. Так, наприклад, історія служила для єзуїтів, як і для загалу гуманістів, частиною риторики, а “Ratio studiorum” згадувала про історію тільки як про джерело ерудиції, необхідної для розуміння класичних авторів та komponування майбутнім оратором промов. З огляду на вишуканість стилю та багатство ерудиції “Ratio studiorum” рекомендувала використовувати праці Цезаря, Салюстія, Лівія, Курція Руфа, Тацита і Фулідіда. Твори ж новітніх письменників не брали до уваги [264].

* * *

У навчальній практиці єзуїти інтенсивно використовували власну друковану продукцію – богословську, полемічну, катехитичну. Протягом 1564-1600 рр. річпосполитські єзуїти видали 344 позиції друкованих праць, із яких 126 були полемічними. З-поміж виданих за ці 36 років творів вирізнялась література для найзагальнішого вжитку: переклад Якуба Вуека польською мовою повної Біблії (офіційно прийнятий Церквою, використовувався протягом наступних століть і навіть “прижився” серед іновірців) та “Життя святих Старого і Нового Завіту на кожний день усього року” Петра Скарги (перше видання 1579 р. у Вільні), які перевидавалися понад тридцять разів і досі популярні серед вірних [263].

---

do szkolnictwa polskiego w XVI wieku // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. – S. 31-33; Czerkawski J. Filozofia tomistyczna... S. 273-274.

262. Natoński B. Szkolnictwo... S. 310; O'Malley J. W. Pierwsi jezuiti... S. 333.

263. Litak S. W dobie reform... S. 238; Kłoczowski J. Catholic Reform in the Polish-Lithuanian Commonwealth (Poland, Lithuania, the Ukraine, the Belorussia) // Catholicism in Early Modern History. A Guide to Research / Ed. W. O'Malley SJ. – Michigan, 1988. – P. 98-99.

264. Puchowski K. Edukacja historyczna w jezuickich kolegiach Rzeczypospolitej, 1565-1773. – Gdańsk, 1999. – S. 21-102.

Занепад рівня навчання

Попри існування єдиної “Ratio studiorum”, виробленої в ході багаторічної дискусії, доброго матеріального забезпечення та інших сприятливих обставин, у Польській провінції уже в 30-х рр. XVII ст. зайшла мова про зниження рівня гуманістичних студій. Візитатор Памфіл Ламбертенго закликав єзуїтів провінції “за будь-яку ціну повернутись до колишнього блиску [265]”

Ректор Краківської колегії Премислав Рудницький (Praemislaus Rudnicki) пояснював зниження рівня навчання, по-перше, нехтуванням риторичної практики і складанням поетичних творів, а по-друге, браком здібних учителів [266]. Подібні причини називає і дослідник орденського шкільництва єзуїт Станіслав Беднарський: від другої половини XVII ст. – це брак відповідних учителів, особливо в класах поетики і риторики, розірвання зв’язків із Заходом, втрата пошанування до вчительської праці, погіршення шкільної дисципліни, відступ від приписів “Ratio studiorum” і невикористання закладених у ньому можливостей, занедбання грецької мови, псування мови макаронізмами, панегіризмом, жонглерством словами, концепціями і навіть змістом, а також вир воєн, “сарматизація” Ордену в Речі Посполитій. При цьому Беднарський враховує, що зниження рівня навчання було властиве всій тодішній європейській освіті [267].

Сучасний історик-єзуїт Людвік Гжебень вважає причину занепаду ще й у “Ratio studiorum”, яка не була відкрита для розвитку нових наукових напрямків і змін у галузі освіти [268]. Інший історик-єзуїт Казимир Лень передумови цього занепаду бачить у надмірній експлуатації кадрів за часів Стефана Баторія і провінціала Джованні-Пауло Кампано, у відсутності вчительських кадрів із Заходу і гідних власних [269].

* * *

---

265. Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI). – Provincia Poloniae (Prov. Pol.). – Vol. 77 I: Epistolae. – Memoriale commune provinciae Poloniae relictum in fine visitationis 11.09.1629. – F. 292.

266. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 I: Epistolae. – Praemislaus Rudnicki ad P. Generalem Mutio Viteleschi. Cracoviae, 29.03.1633. – F. 381.

267. Bednarski S. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. – Kraków, 1933. – S. 17-21, 28-29, 475-476.

268. Encyklopedia... S. 561; Grzebień L. Jezuickie szkoły // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – T. VII. – St. 1281, 1283.

269. Leń K. Jezuickie kolegium Św. Jana w Jaroławiu 1573-1773. – Kraków, 2000. – S. 114.

Методика студій

Практика шкільного навчання відзначалася різноманітністю форм закріплення викладеного матеріалу. Уся система постійних повторень (яка практикувалась ще Гуаріно Веронезе), опитувань, публічних виступів, іспитів та диспутів спрямовувалась на підготовку випускників до майбутньої публічної діяльності [270]. Щоденно, за винятком вихідних днів і суботи, учні граматичних класів виконували письмові вправи. Зроблені вдома вправи ретельно перевіряли у школі [271]. Виходячи із засади “стільки знаю, скільки пам’ятаю”, єзуїти наголошували на важливості тренування пам’яті. Учням рекомендували щодня, принаймні чверть чи пів години, вчити напам’ять уривки з творів класиків. Практикувалося в єзуїтських школах і “залишання на другий рік” учнів, які не витримали іспитів. Якщо ж префект бачив, що студент “безнадійний”, то мав переконати ректора в доцільності виключення такого учня зі школи, щиро вибачившись перед батьками чи опікунами [272].

Характерною ознакою єзуїтської методики було впровадження принципу змагальності. Вихованців орденських шкіл у навчанні (і, як побачимо далі, у духовному зростанні) спонукав принцип змагальності, встановлений ще для шкіл, де навчались єзуїтські схоластики [273]. Цікаво, що змагання між учнями радив влаштовувати Гуан-Людвік Вівес [274], але тільки єзуїти масово впровадили їх до педагогічної практики. Принцип змагальності широко використовувався у найрізноманітніших формах. Так, наприклад, найкращим студентам присвоювали почесні звання, як-от: “імператор”, “претор”, “трибун”, “сенатор”. Кожні два місяці на стінах класних приміщень вивішували твори найкращих учнів [275]. Останні щомісяця у демонстраційній залі або в церкві читали власні вірші, діалоги грецькою чи латиною [276]. Практикували публічно вручати нагороди найкращим учням, пересаджувати їх за “почесні” парти [277]. Під час обов’язкових диспутів клас розбивали на дві партії, які конкурували між собою у відповідях. Змагання відбувалися також

---

270. Ratio... P. 408, 413-414, 418, 420-421, 425-427, 431-432, 435-437, 438-441.

271. Ratio... P. 418.

272. Ratio... P. 407.

273. Constitutiones... [383].

274. Giovanni Ludovico Vives e la pedagogia dei gesuiti // La civiltà cattolica. – Anno 74. – 1923. – Vol. II (12 aprile 1923). – P. 130.

275. Ratio... P. 428.

276. Ratio... P. 408, 421, 428.

277. Ratio... P. 371, 408-409, 414-416.

між парами, декуріонами, класами [278]. Ганебні вчинки учнів записували до “цензорської книги” і раз на тиждень читали вголос.

З принципом змагальності була пов’язана практика взаємоконтролю. Під час шкільних занять єзуїти практикували т. зв. концертації – взаємне опитування учнями одне одного вивченого матеріалу [279]. Кожному студенту в класі призначали суперника, з яким той мав змагатися в навчанні і виправляти його, підмічаючи помилки. Цю практику було перенесено до шкіл екстернів із внутрішньоєзуїтського середовища. Там кожному схоластиківі ректор мав призначити такого товариша для взаємодопомоги [280]. Зауважуючи помилки колеги, учень допомагав ближньому побачити його недоліки і виправити їх. Це було нагадуванням про те, що кожен людський вчинок контролює Господь, і ти маєш бути щохвилини готовий відповісти за вчинене. Земне ж покарання виправить характер і допоможе уникнути покарання небесного. Щоправда, опоненти закидали єзуїтам, що ті навчають дітей під страхом покарання і заохочують шпигунство, виховуючи покірні зняряддя Ордену. Але тут єзуїти лише спирались на один із уславлених гуманістами виховних засобів – чес-толюбство та звичну практику середньовічного шкільництва. Утім, подібні закиди не були чужими і пізнішим критикам єзуїтів.

Виховна робота з учнями. Засоби духовного впливу. Шкільний театр

Учнівський контингент

Оскільки головною метою діяльності Ордену мало бути “*Omnia ad maiorem Dei gloriam*”, його школи навчали та утримували молодь безкоштовно. Добре забезпечені, єзуїтські школи могли собі дозволити не зважати на соціально-економічний статус своєї “клієнтури” і не обмежуватись служінням певним верствам. Але єзуїти віддали перевагу гуманістичній “латинській” школі (яка навряд чи призначалась для хлопців з нижчих верств) перед “елементарною” місцевою, яка навчала лише читати-писати-рахувати [281]. “Конституція” Товариства Ісуса хоч і називає навчання читати і писати справою милосердя, але відмовляється від неї, посилаючись на брак людей, які могли б цим

---

278. Ratio... P. 421; Farrell A. P. The Jesuit Code of Liberal Education: Development and Scope of the *Ratio Studiorum*. – Milwaukee, 1938. – P. 119-121, 291-296; Grendler P. F. Schooling... P. 380-381.

279. Ratio... P. 420-421, 441-442.

280. Constitutiones... [350].

281. Детальніше про ці два типи шкіл див.: Grendler P. F. Schooling... P. 111-329.

займатись [282]. Початкову (елементарну) освіту єзуїтські школи надавали у виняткових випадках. Тоді викладання (як, наприклад, у Мессині) вони довіряли студентам старших класів (т. зв. *assistantes*), лише наглядаючи за їх роботою [283].

Принципом *cuius regio eius religio*, очевидно, можна пояснити спрямованість шкіл та іншої місійної діяльності Ордену переважно на вищі та середні пласти суспільства. Симпатії єзуїтів до учнів із вищих верств видно із радісних повідомлень настоятелів і хроністів домів, при яких діяли школи, що більшість (чи багато) учнів є шляхтичами чи синами місцевої знаті, особливо якщо вони були іновірцями [284]. Водночас ступінь соціальних змін в єзуїтській “клієнтурі” мусить бути ще ретельно досліджений.

Безкоштовна освіта на ті часи була в Європі новим явищем. Хлопцям із нижчих верств вона давала змогу піднятися по соціальній драбині, зайнявши, наприклад, місце секретаря при магнаті, посаду писаря при магістраті чи зробивши духовну кар’єру. Не ламаючи соціальних бар’єрів, єзуїтські школи допомагали талановитим хлопцям із нижчих верств піднятися над цими бар’єрами [285]. Зрештою і самі єзуїти могли допомогти колишнім вихованцям, протегуючи біднішу шляхту на магнатські двори, а багатшу рекомендуючи при королівському дворі [286].

До шкіл Ордену приймали й іновірців, аби лише “їх присутність не шкодила учням-католикам” [287]. Тут діяв принцип терпимости до віросповідання некатоліків. Молоді іновірці не повинні були брати участь у католицьких богослужіннях, але мали відвідувати у нижчих класах уроки катехизму, а в класах поетики та риторики – виклади контроверсійних питань католицької та

---

282. *Constitutiones...* [451].

283. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica.* – Romae, 1974. – Vol. 2: 1557-1572. – P. 560.

284. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica.* – Romae, 1981. – Vol. 4: 1573-1580. – P. 589; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – Collegium Iaroslaviense 1584. – F. 65 (9), Collegium Iaroslaviense 1585. – F. 65 (25), Collegium Iaroslaviense 1596. – F. 150v, Collegium Iaroslaviense 1597. – F. 158, Collegium Iaroslaviense 1598. – F. 171, Collegium Luceoriense 1610. – F. 223, 224, Residentia Brestensis 1624. – F. 15v, Vol. 52: *Litterae annuae.* – Residentia Novogrodensis 1636. – F. 126 etc.

285. Grendler P. F. *Schooling...* P. 365, 372-373.

286. Tazbir J. *Spółeczno-polityczna rola jezuitów w Polsce (1565-1660) // Szkice z dziejów papieżstwa.* – Warszawa, 1958. – S. 113.

287. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica.* – Romae, 1965. – Vol. I. – P. 265, – Romae, 1974. – Vol. II. – P. 29, 40, 117, 408.

іновірницьких доктрин [288]. Наприклад, у Празі серед учнів-конвікторів єзуїтів були сини лютеран і гуситів. Їх батьки домовились, що з дітьми не вестимуть розмов про справи віри і не змушуватимуть причащатись, але погодилися, аби діти слухали Месу і в деяких випадках приступали до сповіді [289]. Нерідко хроніки єзуїтських колегій спеціально підкреслювали, що іновірці забирають дітей зі шкіл власного віровизнання і віддають їх до колегій Ордену, переконавшись у вищому рівні освіти [290]. Єзуїти були переконані, що пізнання “католицької науки” наблизитиме іновірців до Католицької Церкви.

Умови навчання і побут студентів

Про важливість фізичного розвитку в навчанні й вихованні молоді писали ще педагоги-гуманісти Гуаріно Веронезе і П'єр-Паоло Верджеріо [291]. Не нехтували цими питаннями і в Ордені.

У школах панували порядок і чистота, світлі просторі класи регулярно провітрювали, у холодні пори року добре опалювали, протягом дня влаштовували перерви [292]. Від перевантаження учнів оберігали гімнастичні вправи, екскурсії, п'ятигодинний навчальний день і дев'ятимісячний навчальний рік з канікулами [293]. У класі синтаксису головні канікули тривали тиждень, у класі поетики – три тижні, у класі риторики – місяць і на курсах вищих наук – від одного до двох місяців. Окрім цих, протягом навчального року було ще шість невеликих за часом канікул, прив'язаних до церковних свят [294]. Єзуїтські учні студенти не практикували багатоденних постів, як це було в інших католицьких школах.

За студентами поза школою здійснював нагляд шкільний префект. Єзуїтські вихованці мусили квартирувати тільки в осіб, уповноважених префектом. Останній час від часу відвідував помешкання учнів. Якщо ж знаходив там якесь неподобство, то міг відібрати в господаря “право утримувати” студен-

---

288. Ratio... P. 416-417.

289. O'Malley J. W. Pierwsi jezuiti... S. 314.

290. Piechnik L. Działalność jezuitów polskich na polu szkolnictwa (1565-1773) // Jezuiti a kultura polska... S. 250; Natoński B. Szkolnictwo... S. 326-327.

291. Николаева Н. И. Педагогические взгляды Гуарино Веронезе (на материале писем) // Школа и педагогическая мысль Средних веков, Возрождения и начала Нового времени (Исследования и материалы): Сб. науч. тр. / Под ред. К. И. Салимовой, В. Г. Безрогова. – М., 1991. – С.161-162; Grendler P. F. Schooling... P. 118. Про втілення ідей Гуаріно ним самим див.: Grafton A., Jardine L. From Humanist to Humanities. – Cambridge Mass., 1986. – P. 1-28.

292. Ratio... P. 371.

293. Grendler P. F. Schooling... P. 380.

294. Ratio... P. 365-366.

тів. Коли ж кілька учнів мешкали разом, то найстарший і найдостойніший з них був для решти “педагогом” і відповідав перед шкільною владою за їх поведінку та старанність [295].

* * *

Засоби духовного впливу

Навертаючи протестантську та православну молодь до Римської Церкви, єзуїти впливали насамперед на емоційну сферу своїх вихованців. Шкільні вистави на релігійну тематику, процесії, публічні виступи, а особливо участь у релігійних братствах були дуже привабливими для студентів.

Прагнучи вберегти від конфлікту з батьками студентів-іновірців, які прийняли під час навчання католицтво, римські богослови опрацювали правила їх поводження з батьками. Правила було укладено 1613 р. на прохання луцького єпископа Павла Волицького для Луцької єзуїтської колегії і стосувались конвертитів із православ'я. Правила радили: “1. Синам схизматиків, які повернулись у католицтво, аби запобігти перешкодам й уникнути непорозумінь із батьками, слід причащатися і сповідатися у схизматиків за їх звичаєм, навіть якщо цих дітей не змушують, а тим більше – якщо вони передбачають, що їх змушуватимуть батьки, коли вони самі цього не робитимуть. 2. Якщо батьки питатимуть у дітей, чи не змінили вони віри, то залежно від обставин і загального перебігу розмови, коли діти помітять, що під вірою батьки розуміють обряд і церемонії Східної Церкви (як це часто буває у греків), – можуть прямо відповідати, що не змінили, бо хоч вони й стали католиками і вже дотримуються латинського обряду, але готові дотримуватися свого обряду, принаймні, доти, доки живуть під батьківською владою і між русинами. 3. Якщо ж батьки під вірою розуміють віру в догмати, які відрізняють греків від латинян, то католики можуть щиро відповідати, що ніколи не змінять тієї віри, яку перейняла від Святих Отців Василя, Золотоустого й інших і зберігає Божа Церква, і нехай анафема буде тому, хто вірить і навчає інакше. 4. Якщо ж у цих дітей схизматиків питатимуть, чи вони не причащалися лише під одним видом за звичаєм латинян, і це наразило б їх на небезпеку, то оскільки це не стосується заперечення віри, вони можуть відповісти однозначно у тій формі, яку дозволяється вживати у важливих справах, що ми їх можемо приховувати за нашим правом, як-от: “Я не причащався так, аби тут і тепер про це говорити.” 5. Якщо у них конкретно питатимуть про якийсь пункт суперечок між греками і латинянами, наприклад, що вони думають про походження Святого Духа, то вони можуть відповісти, що не досвідчені у богословських тонкощах, аби висловлювати власні думки, як учителі, але вірять і визнають той символ віри,

---

295. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1900. – Т. I. – S. 119.

якого в цьому пункті дотримується Божа Церква, створена і навчена Святим Духом через Святих Отців Василя та інших. 6. Якщо ж наполягатимуть, щоб вони відповідали на питання точно, то коли вони не зможуть якось ухилитись від розпитувань батьків, – нехай тримаються правдивого визнання віри навіть із небезпекою для життя. 7. Так само якби від них вимагалось що-небудь, дотичне зневаги Католицької Церкви чи схизматського віровизнання, і це б стосувалося чогось такого, що може морально схилити до переоцінки віри або на зневагу Церкві, або на заперечення схизми, то цього їм слід уникати більше, ніж власне схизми і зневаги Церкви [296]”

Одним із способів здійснення духовного контролю над учнями було їх заохочення до сповіді. Ігнатій Лойола рекомендував щотижневу чи щомісячну сповідь як спосіб залишатись на стежі Господа і вдосконалюватись. А отже, священники-езуїти постійно мали справу з найрізноманітнішими діями совісти і, відповідно, мали якнайдосконаліше опанувати мистецтво казуїстики – застосування загальних правил етики до окремих випадків [297]. Учні-католики езуїтських шкіл були зобов'язані щомісяця сповідатись духівникові і під його керівництвом причащатися. У деяких школах практикували навіть виконання студентами частини “Духовних вправ” Лойоли [298]. Прищеплювати учням “гідні християн звичаї” через щомісячну сповідь, щоденну участь у месі і слухання проповідей на свята спонукала езуїтів і “Конституція” [299]. Подібні релігійні практики діяли і в звичайних парафіяльних школах [300].

На Провінційній Конгрегації 1597 р. польські езуїти питали генерала, що робити з учнями, які не сповідались протягом багатьох місяців: толерувати чи виганяти зі школи. Клаудіо Аквавівя відповів, що є сенс тримати учнів, які це чинять приховуючись. В іншому разі їх можна покритикувати чи присоромити. Але в кожному конкретному випадку слід дивитись, що буде для учня

---

296. Переклад мій. – Т. III. Wielewicki J. Dziennik spraw Domu Zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609 do 1619 (włącznie). – Kraków, 1889. – Vol. 3. – P. 101-102.

297. O'Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits / Ignacio de Loyola y su tiempo. – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 395; O'Malley J. W. Pierwsi jezuiti... S. 210-233. Для порівняння: Jonsen A. R., Toulmin S. The Abuses of Casuistry: A History of Moral Theology. – Berkeley – Los Angeles, 1988. – P. 88; Conscience and Casuistry in Early Modern Europe / Ed. E. Leites. – New York, 1988.

298. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965. – Vol. I. – P. 19; Constitutiones... [395], [481]; Ratio... P. 417, 446; O'Malley J. W. Pierwsi jezuiti... S. 333.

299. Constitutiones... [481].

300. Olczak S. K. Szkolnictwo parafialne w Wielkopolsce w XVII i XVIII wieku (w świetle wizytacji kościelnych). – Lublin, 1978. – S. 130.

кориснішим. Жодного слова про “вигнання” зі школи [301]. “Конституція” у таких випадках приписувала переконувати учнів з любов’ю, не змушуючи їх до сповіді і не виганяючи зі школи. Не мусило виглядати так, наче неслухняні чинять аморально чи подають поганий приклад [302]. Викладачі ж мали використовувати першу нагоду на уроці чи поза ним, аби заохотити учнів до “служіння Богу і любові до Нього, та чеснот, якими можуть йому сподобатись” [303].

Окремий розділ “Ratio studiorum” було присвячено роздаванню нагород учням. У дванадцятьох пунктах детально описано умови, як роздавати нагороди й облаштовувати шкільні урочистості [304].

Найрадикальнішим засобом впливу на учнів були покарання. Покарання в єзуїтських школах були різні: виконання додаткових класних завдань [305], триваліші молитви в молитовні чи слухання на свято другої Меси, а також тілесні покарання. Перші не принижували учня, а останні здійснював не вчитель, а передбачена “Ratio studiorum” світська людина-“коректор” [306]. На початку 1550-х рр. Ігнатій Лойола категорично заборонив єзуїтам самим здійснювати будь-які тілесні покарання, навіть бити по руках. Він був переконаний, що виконавець покарання втрачає повагу, а саме покарання руйнує дружній зв’язок між єзуїтами і тими, кому вони намагаються допомогти [307]. Учнів, яких не виправляли ані слова, ані тілесні покарання, і які негативно впливали на решту вихованців, виключали зі школи. Виключити могли і впертих прогульників. Виключені учні вже не мали права повернутися до школи [308]. У разі ж здійснення студентом якогось правопорушення поза межами школи жодна влада не могла вжити санкцій відносно порушника, доки його не видасть цій владі ректор.

“Конституція” започаткувала традицію утримання екстернів разом зі схоластиками в орденських школах. Це сприяло перенесенню покарань із внутрішньоєзуїтського середовища молодших клириків до середовища екстернів.

---

301. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1992. – Vol. VII (1588-1616). – P. 363.

302. Constitutiones... [482].

303. Constitutiones... [481], [486].

304. Ratio... P. 414-416.

305. Ratio... P. 422.

306. Ratio... P. 409, 422, 446; Constitutiones... [395], [397], [488]; Scaduto M. L’epoca di G. Láinez. – Il governo. – Roma, 1964. – P. 359-360.

307. O’Malley J. W. Pierwsi jezuici... S. 349; Scaglione A. The Liberal Arts and the Jesuit College System. – Amsterdam – Philadelphia, 1986. – P. 76.

308. Ratio... P. 409, 422.

Наприклад, відпочинком могли насолоджуватись лише зразкові вихованці, а провинники виконували призначені їм обов'язки [309]. Світські студенти мусили, як наслідувати учнів-езуїтів у щотижневому приступанні до сповіді, у навчанні і способі життя. При цьому мешкали ці групи студентів окремо [310]. Коли ж перетиналися, то схоластики могли вести зі світськими тільки розмови на теми навчання і духовного вдосконалення [311].

Прагнучи уберегти учнів від нагоди бути покараними, “Ratio studiorum” категорично забороняла їм приходити до школи зі зброєю, на власний розсуд ходити по школі, присягати, лихословити, псувати шкільне майно, відвідувати театральні вистави і публічні страти тощо. Натомість студентам приписувалось зберігати чистий дух Божих заповідей і поводити себе так, аби кожен знав, що вони ведуть добродісне життя і віддані науці [312].

Еронім Надаль радив учителям поводитися з учнями “переважно в душі любові, ніж страху”, натомість Дієго де Ледесма вимагав “більше страху, ніж любові, особливо в перших класах” [313]. Водночас викладачам рекомендувалось якнайчастіше молитись за вихованців і підтримувати їх прикладом свого побожного життя [314].

Прославляти кращих учнів у “скромних віршах” для стимулювання радив ще на початку XV ст., за прикладом античності, видатний італійський педагог і гуманіст Гуаріно Веронезе [315]. Езуїти також використовували цей засіб впливу на студентів, а опосередковано – і на батьків.

Маємо численні приклади бійок і бешкетів езуїтських учнів поза стінами шкіл. Усе це псувало думку про езуїтські колегії, а Орден наражався на неприємності. На українських землях було зафіксовано сутички учнів езуїтських шкіл з учнями місцевої католицької парафіяльної школи у Ярославі і православної братської школи у Луцьку, ченцями братського монастиря у Луцьку, міщана-

---

309. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. II. – P. 170-172, 823, 888-889, 1031, – Romae, 1974. – Vol. III. – P. 224, 261, 266, 301; Scaduto M. Alle origini... P. 461.

310. Constitutiones... [338].

311. Constitutiones... [349]; Ratio... P. 443.

312. Ratio... P. 410, 446, 447.

313. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. II. – P. 39, 221, 702.

314. Ratio... P. 417.

315. Николаева Н. И. Педагогические взгляды Гуарино Веронезе (на материале писем) // Школа и педагогическая мысль Средних веков, Возрождения и начала Нового времени (Исследования и материалы): Сб. науч. тр. / Под ред. К. И. Салимовой, В. Г. Безрогова. – М., 1991. – С. 162.

ми і юдеями в Ярославі і Львові [316]. Проте завдяки детально розробленій системі покарань та заохочень дисципліна в самій школі була на належному рівні. Уміле ж поєднання єзуїтами виховної і навчальної практики дозволяло максимально можливо контролювати успішність і поведінку учнів [317].

Учнівські Содаліції

Учителям радили плекати серед учнів культ Діви Марії через щотижнєве читання до неї літанії в класі або слухання в церкві. Ректори ж мусили подбати, аби в їх колегіях постали Братства Благовіщення Пресвятої Діви Марії за зразком Римської колегії [318]. Тому **Марійські братства (Конгрегації) – Sodalitas annuntiatae Mariae Virginis** – створювались у кожній орденській школі. Прототипами Марійських Содаліцій були засновані єзуїтами раніше різні братства молоді і дорослих в університетських містах Італії.

Перша Марійська конгрегація постала наприкінці п'ятдесятих – на початку сімдесятих років XVI ст. у середовищі учнів Римської колегії. Її ініціаторами були магістри молодших класів Себастьян Кабарассі і Петер-Йоан Леон (Леуніс) із Леодіум. Папа Григорій XIII 1584 р. затвердив статут цього братства (*Primae Primariae Congregationis Marianae*) конфірмаційною буллою “*Omnipotentis Dei*”, а також дозволив засновувати подібні Конгрегації в інших школах Товариства і приєднувати їх до Римської [319].

У школах зі значною кількістю учнів Конгрегації ділилися на три: Більшу (об'єднувала учнів філософії і богослов'я), Середню (об'єднувала учнів із класів поетики і риторики) і Меншу (учні граматичних класів). При меншій кількості учнів були Більша і Менша Конгрегації, а то й лише одна.

Статут передбачав проходження майбутніми братчиками духовного випробування, а після вступу – щоденну участь у Месі, щотижнєву сповідь, причащення кожного місяця, щоденну медитацію, дотримання постів, читання молитов, участь у церковних урочистостях, а також “служіння бідним” [320].

---

316. Детальніше про бешкети і свавілля єзуїтських студентів у Речі Посполитій див.: Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1901. – Т. II. – S. 644-659.

317. Anselmi G.-M. *Per un'archeologia della “Ratio”*: dalla “pedagogia” al “governo” // *La “Ratio studiorum”*. Modelli culturali e pratiche educative dei Gesuiti in Italia tra Cinque e Seicento / A cura di G. P. Brizzi. – Roma, 1986. – P. 21-22, 38-39.

318. *Ratio*... P. 417, 372.

319. Про першу Содаліцію див. монографію: Mullan E. *History of the Prima Primaria Sodality*. – St. Louis, 1917. У 1951 р. у Римі побачила світ збірник статей, присвячених ініціаторові і засновникові першої Содаліції Леунісові: *Le Père Jean Leunis S. I. (1532-1584) fondateur des congrégationis mariales*. – Rome, 1951.

320. Зібрання офіційних документів Марійських братств міститься в: Mullan E. *The Sodality of Our Lady: Studied in the Documents*. – New York, 1912.

Останнє означало відвідання в'язнів і хворих, допомогу бідним і німечим у шпиталях і притулках, підготовку до сповіді і причастя селян і релігійно занедбаної біднішої молоді [321]. Також братчики мусили вирізнятися достойною поведінкою, бути першими в навчанні і допомагати менш здібним колегам по школі.

Конгрегації мали власний фондуш і касу, якими спільно розпоряджались, власну каплицю і хоругву, церковне начиння і власного священика. Керував братством хтось із священиків чи клириків, а серед "старших і мудріших хлопців" обирався його префект. Він підпорядковувався керівникові-єзуїту в усіх справах, обирав серед хлопців дванадцять представників, які наглядали за поведінкою решти братчиків і їх старанністю в навчанні.

Тільки члени Конгрегації могли брати участь в "академіях" – студентських гуртках, де учні поглиблювали свої знання з тих предметів, які вивчали. Небратчик міг бути зарахованим до "академії" тільки за постановою ректора [322]. До студентських релігійних братств входила католицька учнівська еліта – зразкові та побожні учні. Це була найздібніша молодь, релігійно свідома, дисциплінована та діяльна, словом, католицький актив школи. Це робило Содаліції одним із елементів системи змагальности [323]. Із середовища братчиків вийшло найбільше кандидатів до клиру [324]. Саме спілкування з членами Конгрегації чи не найдієвіше впливало на залучення студентів-іновірців до Римської Церкви.

Марійські конгрегації найчастіше мали назви Непорочного Зачаття Діви Марії, Благовіщення Діви Марії, Відвідання Діви Марії, Небовзяття Діви Марії тощо [325]. Конгрегації поширювали культ Діви Марії [326].

Пізніше за опіки єзуїтів постали станові і фахові конгрегації: як-от міщан (*civium*), ремісників (*artificum*), шляхти (*nobilium*), бідних (*pauperum*) тощо.

---

321. Bednarski S. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. – Kraków, 1933. – S. 404.

322. Ratio... P. 408, 422, 449-454, 372.

323. Farrell A. P. The Jesuit Code of Liberal Education: Development and Scope of the *Ratio Studiorum*. – Milwaukee, 1938. – P. 246.

324. Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w.: Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce // *Nasza Przeszłość*. – Kraków, 1958. – T. 7. – S. 44.

325. Encyklopedia... S. 629; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1900. – S. 124-127; Bednarz M. Jezuici a religijność polska (1564-1964) // *Nasza Przeszłość*. – 1964. – T. 19. – S. 200-203.

326. Jankiewicz W. Niepokalana a Towarzystwo Jezusowe // *Nasze Wiadomości*. – 1904-1906. – T. I. – S. 309-315; Bednarz M. Jezuici a religijność polska (1564-1964) // *Nasza Przeszłość*. – 1964. – № 2. – S. 200-205; Reczek E. Niewolnictwo Mariańskie, Dwie publikacje polskich jezuitów z roku 1632 // *Sacrum Poloniae Millennium*. – 1964. – № 10. – S. 319-480.

Вони, як і Марійські, виконували не тільки релігійні завдання, а й суспільно-харитативні. У Речі Посполитій на середину XVII ст. існувало понад сто Марійських братств [327].

Театр

Ще одним засобом позитивного впливу на учнів у єзуїтській школі мав бути театр. Вперше театр був систематично задіяний у школі Йогана Штурма, організатора згадуваної Страсбурзької гімназії. Поставлені в гімназії грецькі і римські трагедії приваблювали численних гостей, популяризуючи педагогічні методи Штурма [328]. Ці методи, включно з театром, були успішно запозичені як іншими протестантськими школами, так і єзуїтськими навчальними закладами.

Згідно з засадами Тридентського собору, мистецтво мало захоплювати і зворушувати, а особливо – повчати, переконувати, спонукати до молитви та побожності. До цього прагнув і єзуїтський шкільний театр. Він розвинувся зі шкільних декламацій, які були спрямовані, як, зрештою, і все навчання, на “служіння Господу та спасіння людей”. Головною метою єзуїтського шкільного театру була осучаснена катехиза і сприяння релігійному відновленню, а також підготовка молоді до публічного життя. Вистави мали пропагувати основні правди віри, ілюструвати католицькі догмати, пов’язані з окремими церковними святами, і, зрештою, поглиблювати релігійне переживання [329]. У Польській провінції єзуїтський театр почав діяти одразу ж по відкритті перших шкіл Ордену у Браунсберзі і Пултуську.

З появою остаточної версії “Ratio studiorum”, яка лише толерувала вистави, театр був обмежений детальними інструкціями. Комедія і трагедія були для “Ratio studiorum” рівноправними жанрами. Вистави могли бути рідко, жіночі ролі і костюми задіювати заборонялось. Натомість обмеження не стосувались “приватних виступів” У класі риторики з ініціативи вчителя учні могли інсценізувати невеликий діалог чи еклогу без жодних декорацій [330]. Розпорядження генералів, провінціалів і візитаторів провінцій встановлювали

---

327. Litak S. W dobre reform... S. 237.

328. Kadulska I. Publiczność szkolnego teatru jezuickiego w XVIII wieku. W kręgu reguł, norm i praktyk // Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce / Pod red. H. Dziechcińskiej. – Warszawa – Łódź, 1985. – S. 95; Korotaj W. Wstęp // Dramat staropolski od początków powstania sceny narodowej. Bibliografia. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1976. – T. II. – Cz. 1. – S. IX.

329. Poplatek J. Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce. – Wrocław, 1957. – S. 13-16; Encyklopedia... S. 685.

330. Ratio... P. 371, 428.

частотність вистав, місце виступів і час їх перебігу, обговорювали підготовку акторів, підбір гостей тощо [331].

Керували театрами ректори колегій. Але вони не могли впроваджувати жодних змін до “театральних” приписів. Ректори встановлювали лише характер і розмір вистав, цензурували сценарії, покривали видатки підготовки і пильнували дотримання приписів про вистави. Допомогали ректорам префекти. Безпосередньо керували театральними виступами вчителі або інші єзуїти дому. Вони, як правило, були режисерами й авторами. У виставах грали студенти тих класів, де викладали автори сценаріїв. Молодь з інших класів допускали до гри як виняток зі згоди префекта. Тільки урочисті виступи, які демонструвала вся школа, готували учні всіх класів [332].

У Західній Європі вихованці єзуїтів могли ставити один діялог на рік, більші ж вистави лише раз на два-три роки. У Польській і Литовській провінціях від 1576 р. практикувалась щороку одна драма і кілька діялогів [333]. Театр діяв у всіх середніх школах при колегіях і навіть у початкових при резиденціях.

Історії єзуїтських домів у Польській провінції зафіксували на українських землях театральні вистави у школах в Ярославі, Львові, Луцьку, Кам’янці, Острозі, Вінниці, Кросні, Бересті, Новгороді-Сіверському [334].

На території Речі Посполитої єзуїтські драматичні виступи мали шкільний характер, релігійний чи публічно-звичаєвий. До шкільних виступів належать драми і діялоги з нагоди початку осіннього і весняного семестрів та закінчення навчального року. У них переважно хвалили школу і науку, засуджували лінощі і закликали до старанности.

Релігійні вистави вписувались у ритм церковного календаря і слугували супроводом до чергового свята: наприклад, до Різдва, Великодня, Тіла Господнього, святих Товариства тощо. Святкові інсценізації були різnorodні: від діялогів біблійних чи алегоричних постатей до фабульних драм. Найбільш

---

331. Poplatek J. *Studia z dziejów...* S. 9-42.

332. Poplatek J. *Studia z dziejów...* S. 13, 187; Okoń J. *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku.* – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970. – S. 277; Okoń J. *Sul teatro dei gesuiti nell’antica Polonia. Dopo i primi volumi di una pubblicazione fondamentale // Archivum Historicum Societatis Iesu.* – Romae, 1981. – Vol. 51. – P. 324-325.

333. Poplatek J. *Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.* – S. 282.

334. Okoń J. *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku.* – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970. – S. 360, 362, 364-368, 373; *Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.* – Rkp. 1537. – F. 46-49, 135-149, 200-204, 220-223, 260-268, 288-297, 343-349, 364; Bednarz M. *Jezuici a religijność polska (1564-1964) // Nasza Przeszłość.* – 1964. – T. 19. – S. 192.

видовищно виглядали паратеатральні процесії на Тіло Господнє, під час яких або окремо грали євхаристичну драму. З виступів на честь святих найцікавішими були присвячені Станіславу Костці, патронові молоді, Франсіску Борджіа, взірцеві смиренного аскета, і Ігнатію Лойолі, патронові шкільної науки і мудрости.

Публічно-звичаєві вистави з'являлися з нагоди різних державних, регіональних чи місцевих подій (як-от зайняття урядів). Історична та агіографічна тематика поповнювалась за рахунок подій церковних (канонізації і беатифікації) і політичних (коронації королів, візити достойників Церкви і держави). Відповідно, театр був вразливим на зміни політичного клімату, а нерідко – і втягнутим у місцеві політичні ігри [335]. Панегіричні інсценізації влаштовувались з нагоди відвідин дому високими достойниками чи їх вступу на посаду, смерти благодійників тощо.

У XVI ст. у Речі Посполитій переважали шкільні виступи (38% від загального числа вистав), за ними йшли релігійні (28%) і публічно-звичаєві (15%). У XVII ст. ситуація змінилась. Першість отримала релігійна сцена (40%), трохи зросла частина публічно-звичаєвих вистав, а кількість шкільних зменшилась майже вдвічі (20%) [336].

Вистави відбувались у дворах церков чи домів, у спеціальних залах шкільних приміщень. Залежно від характеру вистав, глядачами у шкільному театрі були самі учні і вчителі, урядовці і церковні єрархи, жертводавці, родичі учнів, місцеві мешканці.

Від 1567 р. мовою вистав єзуїтських шкіл була лише латина. Місцева національна мова могла використовуватись тільки в короткому поясненні змісту кожного акту і в інтермедіях [337], у діялогах, які ставились у церквах чи на міських майданах з нагоди церковних свят або днів, присвячених святим. В останніх випадках місцева мова була засобом залучити до Церкви іновірців.

---

335. Axer J. Polski teatr jezuicki jako teatr polityczny // *Jezuici a kultura polska ...* S. 11-12; Puchowski K. Nauczanie historii w polskich kolegiach jezuickich (1565-1773). *Zarys problematyki* // *Jezuici a kultura polska ...* S. 284-285.

336. Poplatak J. *Studia z dziejów...* S. 113-147; Obirek S. *Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668. (Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna).* – Kraków, 1996. – S. 89; *Encyklopedia...* S. 685-686.

337. Детальніше про єзуїтські інтермедії і їх вплив на шкільний театр на українських землях, зокрема на театр Києво-Могилянської академії, чий досвід був запозичений російською сценою, див.: уже згадувані праці П. Левін, а також: Bernacki L. *Dwa najstarsze jezuickie intermedia szkolne* // *Pamiętnik Literacki.* – 1903. – № 2. – S. 101-114; Kadulska I. *Formy intermedii sceny szkolnej połowy XVII wieku* // *Miscellanea z doby Oświecenia.* – Warszawa, 1980. – S. 5-52; Kadulska I. *L'influence de la Commedia dell'arte sur le théâtre de la Compagnie de Jésus en Pologne.* – Paris, 1991.

Польськомовна драма могла бути поставлена лише за згодою провінціяла як виняток [338].

Єзуїтський шкільний театр став предметом наслідування інших орденів, зокрема піярів, бенедиктинок і бригідок [339].

* * *

Бурси

Для бідних учнів з ініціативи Антоніо Поссевіно Товариство Ісуса засновувало бурси – *bursae pauperum*. (Подібні заклади діяли і при протестантських гімназіях [340].) Вони мали бути осередками, які готували студентів для папських і єпархіяльних семінарій. Бурси існували на окремі фундації. Хлопці відвідували єзуїтські школи для екстернів, а в бурсі мали безкоштовне утримання, одяг, харчі і “медичне страхування” – опіку в разі хвороби. У Польській провінції перша бурса бідних постала 1582 р. при Браунсберзькій колегії. Згодом єзуїти пов’язали бурси для бідних із навчанням музиці.

У XVI ст. Речі Посполитій у єзуїтських школах співам навчали ще у трьох нижчих класах. Тут спів був обов’язковим предметом [341]. Навчання тривало пів години після закінчення лекцій. “Домашній розпорядок” (“*Ordo domesticus*”) Польської провінції за 1604 р. і 1620 р. докладно визначав літургійні мелодії і релігійні пісні, призначені для учнів єзуїтських шкіл. Як правило, співом керувала світська особа, оскільки єзуїтам заборонялось цим займатись [342]. Лише у виняткових випадках єзуїти могли викладати теорію

---

338. Poplatek J. Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce. – Wrocław, 1957. – S. 22-23; Poplatek J. Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – S. 282. Наприклад, 1570 р. у Браневі на свято Божого Тіла було поставлено виставу німецькою мовою про реальну присутність Божого Тіла і Крові в причасті. Wojtkowski A. Z dziejów szkolnictwa katolickiego dla świeckich (do r. 1918) / Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce. – Cz. 3: Kościół w ramach społeczeństwa. – Lublin, 1969. – S. 29.

339. Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVII wieku. – Przemyśl, 1999. – S. 108-109.

340. Див., наприклад: Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972. – S. 41-47, 70-71.

341. Grzebień L. Bursy muzyczne // W służbie człowiekowi. Studium duszpastersko-katechetyczne. – Kraków, 1991. – S. 185.

342. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 5: Visitationes et ordinationes 1622-1648. – Instructiones P. Ioannis Baptistae Carminatae visitatoris recognitae a R. P. Generali pro Collegio Iaroslaviensi. – F. 8.

музики на вищих студіях [343]. Уроки музики мали виключно практичну мету: підготовка учнів до музично-вокальних виступів під час церковних служб, шкільних урочистостей і театральних вистав [344]. Вихованці бурс для бідних, як і капели екстернів, були задіяні у виступах під час літургій і вистав шкільного театру, а у приміщенні бурси зберігались музичні інструменти, якими користувались під час виступів [345].

У 1609-1620 рр. бурси бідних були реорганізовані в музичні бурси. Бурси бідних не завжди мали достатню фундацію, і найкращий вихід єзуїти побачили у пов'язанні цих бурс із навчанням музиці. Як і вихованці бурс для бідних, учні музичних бурс не мали засобів на проживання і навчання. Єзуїти утримували і навчали їх безкоштовно, забезпечували необхідними підручниками, нотами й інструментами. Музичні бурси не лише мали навчити молодь музиці та співам, але насамперед через постійні публічні виступи залучати вірних до храму, а учнів до школи. Під час навчання студенти мали виступи в єзуїтських та інших церквах, на шкільних і соціаліційних урочистостях, на запрошення світських осіб виступали на хрестинах, заручинах, весіллях і учтах [346]. Ці виступи були головним джерелом прибутків бурс, із яких виплачувались винагороди (називались пожертвами) бурсакам.

До бурс приймали хлопців, як правило, після дванадцяти років. Молодші учні були винятком. Більшість вступала до бурс після п'ятнадцяти років. Як виняток, серед бурсаків могли бути хлопці, які не вивчали музику та спів, а були задіяні в інших заняттях при домі.

У музичних бурсах спочатку світський викладач (водночас диригент хору і шкільного оркестру) навчав вихованців співу, грі на музичних інструментах, теорії музики і композиції. Ці студії могли тривати від року до семи. Час навчання залежав від того, чи хлопець уже володів якимось музичним інструментом, чи розпочинав музичну освіту від початків. Протягом наступних років хлопці, компенсуючи своє перебування в бурсі, навчали своїх молодших колег. Це могло тривати від року до трьох. У бурсах, які існували поряд із єзуїтськими школами, бурсаки відвідували заняття у школі. Тоді навчання тривало п'ять-шість років. Протягом перших трьох-чотирьох років хлопці студіювали самі, а протягом наступних двох-трьох навчали молодших колег

---

343. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 68: Necrologi: 1612-1650. – Summarium defunctorum in Collegio Iaroslaviensi ad S. Ioannem a Iunio anni 1675 per triennium. – F. 655-655v.

344. Kochanowicz J. Geneza, organizacja i działalność jezuickich burs muzycznych. – Kraków, 2002. – S. 32-34, 45; Poplatek J. Studia z dziejów... S. 201-202.

345. Kochanowicz J. Geneza... S. 50.

346. Kochanowicz J. Geneza... S. 119-218, 232-237.

[347]. Після навчання і праці вони або ставали церковними органістами, або залишались викладачами в бурсі, отримуючи за свою працю винагороду. Багато хто вступав до єпархіяльних і орденських семінарій, інші ставали викладачами в єпархіяльних школах чи на дворах шляхти.

Бурси мали знаходитись в окремому будинку, аби не заважати життю дому і школи. Керівництво бурси як орденської інституції підпорядковувалось суперіорові дому, при якому діяла бурса. Очолював бурсу хтось із єзуїтів дому. Він називався регенсом (префектом) і, зазвичай, виконував обов'язки міністра – керівника економічними справами дому. Префект вів каталог учнів, інвентар музичних інструментів і фінансову звітність (з 1643 р. бурси перейшли на самофінансування і мали провадити власну звітність), приймав замовлення на музичні виступи [348]. Префект не мав бути музикантом, оскільки займався лише адміністративними справами. Посаду префекта бурси міг займати і клирик-магістр чи зрідка – брат-інфірмар або аптекар. Єзуїтські аптеки майже завжди були в добрій фінансовій ситуації і платили за різні інвестиції в бурсі. Префект мав заступника-єзуїта (він опікувався духовним вихованням бурсаків) і помічника зі старших вихованців – сеньйора бурси [349].

Для позначення музичних бурс єзуїтські джерела не виробили сталої термінології. У джерелах вживаються такі терміни як *bursa*, *bursa musicorum*, *bursa pauperum*, *bursa pauperum musicorum*, *musica*, *chorus*, *cantus*.

На українських землях Польської провінції музичні бурси існували в Ярославі (з 1584 р.), Львові (від початку 1610-х рр.), Луцьку (з 1615 р.), Кам'янці-Подільському (приблизно з 1620 р.), Фастові (щонайпізніше з 1626 р.), Острозі (з 1626 р.), Бересті (з 1630 р.), Вінниці (з 1636 р.), Новгороді-Сіверському (з 1637 р.), Кросні (щонайпізніше з 1638 р.), Барі (з 1638 р.), Переяславі (приблизно з 1642 р.), Ксаверові (приблизно з 1645 р.).

Чисельність вихованців у бурсах залежала насамперед від розміру фундації. Так, із вищеназваних найбільшою була львівська бурса, де могли навчатись 15-25 учнів. Середніми, де кількість бурсаків складала мінімум 10-15 осіб, були бурси в Ярославі, Луцьку, Острозі, Бересті і Кросні. У маленьких бурсах навчались максимум 5-10 студентів. Такими були бурси у Кам'янці, Фастові, Вінниці, Новгороді, Барі, Переяславі і Ксаверові [350].

До скасування Товариства Ісуса в Речі Посполитій не було інших музичних шкіл зі структурою і метою, подібних до єзуїтських. Інші церковні

---

347. Kochanowicz J. Geneza... S. 105-107.

348. Kochanowicz J. Geneza... S. 63, 111-112, 239.

349. Grzebień L. Bursy muzyczne... S. 185, 187, 188.

350. Kochanowicz J. Geneza... S. 283-285.

і світські капели не мали можливості постійно навчати своїх членів, тому часто зазнавали криз і навіть розпускалися [351].

Окрім музичних, існували ще окремі бурси для бідної шляхти – конвікти. На українських землях Польської провінції такі бурси були в Кам'янці, Острозі і Новгороді-Сіверському [352]. У Кам'янці-Подільському бурса для бідної шляхти була зафундована у 1614 р. місцевим магнатом і кам'янецьким старостою Валентином-Олександром Калиновським. Заснована 1640 р., Острозька бурса призначалась для двадцяти конвікторів. У Новгороді конвікт для бідної шляхти був зафундований щонайпізніше 1641 р. київським єпископом Соколовським [353].

* * *

Аптеки

Нерідко при домах Ордену засновували аптеки. Вони призначались переважно для внутрішніх потреб, але в разі необхідності забезпечували ліками бідноту та благодійників дому. Як правило, брати-аптекарі виконували ще й обов'язки інфірмарів – опікунів хворих єзуїтів [354]. Ліки єзуїтські аптеки надавали безкоштовно. Якщо ж аптеки не мали сталих фундацій, то для їх утримання нерідко брали невеликі оплати за ліки. Деякі доми мали окремі городи, де спеціально вирощували лікарське зілля для аптек. Часами завдяки власному талантові і багаторічній практиці єзуїти-аптекарі заживали слави добрих лікарів далеко за межами дому. Відбивання клієнтів у міських аптек наражало Орден на скарги, проте суперечки не набували гострих форм [355]. У невеличких же містечках, де не було жодних аптек, єзуїтський аптекар чи інфірмар часто був єдиним лікарем [356].

---

351. Kochanowicz J. Geneza... S. 273-281.

352. Про бурси для бідної шляхти в Італії див.: Grendler P. F. Schooling... P. 374-376.

353. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1647/48. – F. 103, Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Domus Novogrodiensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645. – F. 326; Encyklopedia... S. 464; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 973.

354. Докладніше про обов'язки інфірмарів див.: Institutum Societatis Iesu. – Florentiae, 1892. – Vol. 2 – P. 149-150.

355. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1901. – T. II. – S. 548-550.

356. Grzebień L. Jezuici polscy wobec epidemii // CHARITAS. Miłosierdzie i opieka społeczna w ideologii, normach postępowania i praktyce społeczności wyznaniowej w Rzeczpospolitej XVI-XVIII wieku. / Pod red. U. Augustyniak i A. Karpińskiego. – Warszawa, 1999. – S. 248-255.

Є дані про існування аптек щонайменше при шістьох єзуїтських домах на українських землях Польської провінції: у Ярославі (аптека діяла найпізніше з 1582 р.), Львові (з 1611 р.), Луцьку (з 1629 р.), Острозі (з 1628 р.), Переяславі (з 1638 р.), Барі (з 1642 р.) [357].

---

357. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Collegium Iaroslaviense 1595/96. – F. 14v, Collegium Leopoliense 1611/12. – F. 65, Collegium Luceoriense 1629/30. – F. 213v, Collegium Ostrogiense. 1628/29. – F. 205v, Vol. 44: Catalogi breves. – Residentia Periaslaviensis 1638/39. – F. 10, Residentia Barenensis 1642/43. – F. 27-27v; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 1021. – № 66.

• РОЗДІЛ 3 •

Діяльність домів Товариства Ісуса на українських землях Польської провінції

Прихід єзуїтів до Речі Посполитої. Формування мережі шкіл (1564-1648)

Уже наприкінці 1510-х рр. на польські і литовські землі починає поширюватись лютеранство із Сілезії, Бранденбурга, Західного Помор'я, Пруссії і Латвії. Лютеранство приймали насамперед міщани і певний відсоток шляхти німецького походження чи близької до німецької культури. Під кінець 1540-х рр. стають помітними впливи кальвінізму. Вони охопили насамперед середовище шляхти Малої Польщі, Руського воєводства і деяких магнатських і шляхетських родів Великого князівства Литовського. Тоді ж у Великопольщі оселяються вигнані з Чехії і Моравії Чеські Брати. Характеризуючи тутешню конфесійну ситуацію, папський нунцій Руджієрі писав: “У Польщі не тільки одна ересь, але всі ересі; всі, бо сюди понабігали секти і відбудували давню Вавілонську вежу. Учителі різних мов і країв проповідують тут і навчають усіх ересей, які або щойно вигадані, або з давніх перероблені і відновлені. Ті, які були вигнані через свої новини не лише з Італії, але і з Німеччини і навіть самої Женеви, знаходять притулок у тому королівстві як останньому безпечному притулку.” [358] На думку дослідників, до Реформації приєднались до 25% річпосполитської шляхти [359]. Аріяни, які з'явилися у Короні Польській

---

358. Переклад мій. – Т. III. *Relacye nuncjusza J. Ruggieri do Piusza V // Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690.* – Berlin, 1864. – Т. I. – S. 186.

359. *Tazbir J. Jezuiti w Polsce do połowy XVII wieku // Szkice z dziejów papieżstwa.* – Warszawa, 1961. – S. 111.

на початку 1550-х рр., складала досить невелику частину протестантських громад, які локалізувались переважно у Малопольщі, Галичині й на Волині. Але вже на середину 80-х рр. антитринітаризм охопив майже всі східні землі Речі Посполитої [360].

У період найбільшого розквіту Реформації в Речі Посполитій (1570-1580) на її території діяло близько тисячі протестантських зборів, половина яких була кальвіністськими [361]. У зв'язку з цим танула кількість католицьких парафій. Так, у Краківській єпархії, яка займала всю Малопольщу, у руках протестантів знаходилось 20-30% парафій, у Познанській – 50%. Життя орденів було занедбане, катастрофічно падала кількість ченців і черниць. Так, у порівнянні з початком XVI ст., у 1580-х – 90-х рр. кількість членів домініканського ордену зменшилась більш ніж утричі, францисканського і бернардинського – майже вдвічі [362].

Землі Речі Посполитої, з одного боку, охоплені протестантськими бродіннями, з іншого – населені православними русинами, були ідеальним об'єктом для докладення місіонерських зусиль Товариства Ісуса. Відповідно, єзуїти намагались засновувати свої доми в найважливіших осередках політичного життя, у середовищах, які перебували під впливом протестантизму, чи де була можливість впливати на православне населення [363].

---

360. У першій третині XVII ст. антитринітаризм поширюється і на Київщині.

361. Litak S. W dobie reform... S. 199-207. Ширше про Реформацію в Польщі: Jobert A. De Luther à Mohila. La Pologne dans la crise de la chrétienté 1517-1648. – Paris, 1974; Kosman M. Protestanci i kontrreformacja. Z dziejów tolerancji w Rzeczypospolitej XVI-XVIII w. – Wrocław, 1980; Williams G. H. Erasmianism in Poland: An Account and Interpretation of a Maior Thought Ever Diminishing Current in Sixteenth-Century Polish Humanism and Religion, 1518-1605 // The Polish Review. – 1977. – № 22. – P. 3-50; Williams G. H. Protestants in the Ukraine During the Period of the Polish-Lithuanian Commonwealth // Harvard Ukrainian Studies. – 1978. – № 2. – P. 41-72; Williams G. H. The Polish Brethren. Documentation of the History and Thought of Unitarianism in the Polish-Lithuanian Commonwealth and in the Diaspora 1601-1685. – Cambridge, Mass., 1980. – Vol. I, II.

362. Litak S. W dobie reform... S. 199, 230-231; Litak S. Jezuici na tle innych zakonów męskich w Polsce w XVI-XVIII wieku // Jezuici a kultura polska... S. 188.

363. Natoński B. Początki i rozwój Towarzystwa Jezusowego w Polsce (1564-1580) // Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969. – S. 414-476. Цікаво, що і в наступних роках напрямок діяльності Ордену на цій території не змінився. Вихідці з Речі Посполитої становили невеликий відсоток місіонерів на інших континентах. Їх головні зусилля були спрямовані на навернення до Римської Церкви некатоліків Речі Посполитої. Tazbir J. Jezuici między Rzeczpospolitą a Rzymem // Szkice z dziejów papieżstwa / Red. I. Koberdowa i J. Tazbir. – Warszawa, 1989. – T. I. – S. 111.

Першу нереалізовану ідею запросити єзуїтів до Корони Польської висловив ще за життя Ігнатія Лойоли примас Мацей Дзежговський у 1545 р. на Ловецькому синоді [364]. Друга нереалізована ідея поширити діяльність Ордену на територію Корони виникла у 1549 р. під час посольства вармінського єпископа Мартіна Кромера до Риму [365]. Перший же єзуїт – Альфонс Сальмерон – з'явився тут лише у 1555 р. як богослов папського нунція Алоїзія Ліппомано. Польща залишилась у його пам'яті як край негостинний, для Церкви втрачений, а для Товариства недоступний. Другим єзуїтом на цій території був Петро Канізії. У 1558 р. він разом із папським посланцем Камілло Ментуаті прибув до Корони Польської на Пйотрковський сейм [366].

Офіційне запрошення прибути на територію Корони до Браунсберга єзуїти отримали від вармінського єпископа Станіслава Гозія. У 1563 р. на доручення генерала Ордену із Чехії до Корони Польської разом із оглядовою місією нунція Джованні-Франческо Коммендоне вирушив єзуїт-чех Балтазар Гостоунський, доктор богослов'я, який володів польською мовою. За рік до Браунсберга прибули перші єзуїти, а Гостоунський став віце-провінціалом перших єзуїтських домів у Браунсберзі, Пултуську, Вільні і Познані [367].

Великий вплив на постання і розвиток перших домів на території Корони Польської і Великого князівства Литовського мала Віденська єзуїтська колегія, надзвичайно популярна серед молодих поляків. У 1564 р. поляки

-
364. Tazbir J. *Jezuici w Polsce do połowy XVII wieku* // *Szkice z dziejów papieżstwa*. – Warszawa, 1961. – S. 112.
365. Kłoczowski J. *Zakony męskie w Polsce w XVI-XVIII w.* // *Kościół w Polsce*. – Kraków, 1969. – S. 511; Litak S. *W dobie reform...* S.199, 233; Tazbir J. *Jezuici między Rzeczpospolitą a Rzymem* // *Szkice z dziejów papieżstwa* / Red. I. Koberdowa i J. Tazbir. – Warszawa, 1989. – T. I. – S. 75; Natoński B. *Początki i rozwój...* S. 415; Piechnik L. *Gimnazjum w Braniewie w XVI w.: Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce* // *Nasza Przyszłość*. – Kraków, 1958. – T. 7. – S. 10-11.
366. Santich J. J., OSB. *The Role of the Jesuits in the Westernization of Russia, 1596-1656*. – Berkeley: Department of History, University of California, 1992. – P. 142-147; Natoński B. *Początki i rozwój...* S. 418-423; Korewa J. *Z dziejów diecezji warmińskiej w XVI w. Geneza Braniewskiego Hozianum. Przyczynek do dziejów zespolenia Warmii z Rzeczpospolitą*. – Poznań – Warszawa – Lublin, 1965. – S. 28-33, 37-51.
367. Gmiterek H. *Związki intelektualne...* S. 144-145; Korewa J. *Z dziejów diecezji...* S. 115-126; Natoński B. *Początki i rozwój...* S. 424; Poplatek J. *Encyklopedia jezuitów w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie*. – S. 230-232; Hojda Z. *České země a univerzita ve Vilniusu v prních letech její existence* // *Praha – Vilnius univerzita Karlova*. – Praha, 1981. – S. 37-38; Florovský A. V. *Čeští jesuité na Rusi*. – Praha, 1941. – S. 4-6.

складали тут 70% конвікторів [368]. Але зразком навчальної програми для першої школи Ордену в Браунсберзі стала програма колегії в Мессині, яку розробив 1563 р. Єронім Надаль [369].

Першими викладачами у новостворених школах Ордену на території Корони були німці, італійці, чехи, бельгійці, шотландці та інші.

З 1564 р. і до другої половини XVII ст. кількість єзуїтських домів і шкіл при них неухильно зростала. Найінтенсивніший ріст чисельности єзуїтів припав на останні два десятиліття XVI ст. і на першу чверть XVII ст. [370]. Лише за період 1608 по 1626 рр. чисельність членів Ордену в Речі Посполитій зросла вдвічі, сягнувши однієї тисячі чоловік [371].

Якщо у XVI ст. Орден відкрив 11 шкіл у Речі Посполитій та Семигородді, то у 1600-1648 рр. у Польській провінції було засновано ще 18 нових шкіл, у Литовській – 10, а число викладачів у двох провінціях сягало 407 осіб [372]. Збільшувалась, відповідно, і кількість учнів. Якщо наприкінці XVI ст. в орденських школах навчалось близько 3300 студентів, то на межі 1618 і 1619 рр. їх було вже 7765 [373].

Найінтенсивніше зростання кількості єзуїтських домів (у середньому по одному домові в рік) відбулося за часів правління Стефана Баторія (1576-1586), який прагнув створити “Річ Посполиту дійсно католицьку” [374]. Для “перетравлення” заснованих за Баторія одинадцяти домів і зібрання сил для активної розбудови нових знадобилось понад двадцять років. Цікаво, що попри наявну диспропорцію між полем діяльності і браком відповідних виконавців

-
368. Korewa J. Z dziejów diecezji... S. 88-89; Piechnik L. Model średniej szkoły... S. 304-309, 312; Kłoczowski J. Catholic Reform in the Polish-Lithuanian Commonwealth (Poland, Lithuania, the Ukraine, the Belorussia) // Catholicism in Early Modern History. A Guide to Research / Ed. W. O'Malley SJ. – Michigan, 1988. – P.88; Litak S. W dobie reform... S. 233; Natoński B. Początki i rozwój... S. 443-444.
369. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. II. – P.88-97; Piechnik L. Model średniej szkoły... S. 310; Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w. // Nasza Przeszłość. – 1958. – T. 7. – S.30-31.
370. Gapski H. Rekrutacja do zakonów... S. 51-52.
371. Natoński B. Szkolnictwo... S. 313; Litak S. W dobie reform... S. 233.
372. Natoński B. Szkolnictwo... S. 310; O'Malley J. W. Pierwsi jezuitci... S. 321.
373. Tazbir J. Jezuitci między Rzeczpospolitą a Rzymem // Szkice z dziejów papiestwa / Red. I. Koberdowa i J. Tazbir. – Warszawa, 1989. – T. I. – S. 84.
374. ARSI. – Provincia Germaniae (Prov. Germ.). – Vol. 163. – Ioannes Campano ad P. Generalem Claudio Aquaviva. Mir, 28.08.1584. – F. 152v; Völker K. Stefan Bathorys Kirchenpolitik in Polen // Zietschrift für Kirchengeschichte. – 1937. – № 56. – S. 79-86; Cieślak S. Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontreformacyjny. – Kraków, 2003. – S. 182.

у Польській провінції одразу не застосовувалось рішення Генеральної Конгрегації 1565 р., яке зобов'язувало в таких випадках робити перерву у відкритті нових домів для зміцнення тих, які вже існували [375]. З цією проблемою єзуїти інших провінцій зіштовхнулись ще в першій половині – середині 1550-х рр., коли внаслідок швидкого зростання кількості єзуїтських домів і шкіл при них забракло відповідних учителів, і різко впав рівень викладання [376].

Жертводавці Ордену на українських землях

Протягом останньої чверти XVI – першої половини XVII ст. на українських землях діяло вісімнадцять єзуїтських домів. Сімнадцять із них знаходились у Речі Посполитій і один на землях Габсбургів. До Польської провінції Товариства Ісуса належало шістнадцять домів: два в Ярославі, по одному у Львові, Луцьку, Кам'янці, Перемишлі, Вінниці, Кросні, Бересті, Барі, Острозі, Фастові, Ксаверові, Переяславі, Новгороді-Сіверському і Києві. Один дім знаходився на території Литовської провінції (у Пінську) і ще один – на території Австрійської (у Гуменному, звідки був перенесений до Ужгорода).

Території, на яких діяв Орден, ділились на кілька асистенцій на чолі з асистентами, які знаходились при генералі в Римі. Асистенції ділились на провінції, кожна з яких очолював провінціял. Перші єзуїтські осідки на території Корони Польської і Великого князівства Литовського утворювали Польську віце-провінцію у складі Австрійської провінції. Остання у 1563 р. відокремилась від Верхньонімецької провінції. У 1568 р. на Провінційній Конгрегації було висунуто ідею відокремлення “польських” домів від Австрійської провінції і їх приєднання до провінції Фландрії (Бельгії). Але реалізований цей проєкт не був [377]. Окрема Польська провінція, до складу якої входила Литовська віце-провінція, постала у 1574 р. У 1608 р. Литовська віце-провінція відокремилась в окрему провінцію. Остання охопила територію Великого князівства Литовського, Мазовії і Вармії. Решта земель Речі Посполитої належала до Польської провінції. Польська і Литовська провінції належали до Німецької асистенції, і лише у 1756 р. самі утворили незалежну Польську асистенцію [378].

---

375. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1974. – Vol. III. – P. 8-9.

376. Scaduto M. Alle origini... P. 455; O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S. 344-347, 350-353.

377. Poplatek J. Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – S. 278.

378. Encyklopedia... S. 20, 540-541.

На території провінції знаходились доми Товариства Ісуса. Відповідно до особового складу і призначення це були доми професів, колегії, резиденції, новіціяти, пробаційні доми і місії.

У **домах професів** перебували переважно професи чотирьох обітів, які займались лише душпастирською і науковою діяльністю (у педагогічній діяльності ці єзуїти не брали участі). Існували доми професів тільки на милостиню, постійних фундацій не мали [379]. Кожна орденська провінція мала щонайменше один дім професів, де знаходився провінціал, його секретар та економ провінції.

Найбільше ж єзуїтів мешкало в **колегіях**. У 1558 р. І Генеральна Конгрегація затвердила норму мінімальної кількості єзуїтів, які могли утворювати колегію: два-три священики для прийняття сповідей, проповідництва, проведення реколекцій тощо, четверо-п'ятеро вчителів, кілька їх заступників для непередбачених випадків, двоє братів-коад'юторів. Отже, загальна кількість єзуїтів сягала понад дванадцять осіб [380]. Пізніше декрет генерала Лайнеза визначив, що фундаційний акт колегії мусить надавати землю на утримання щонайменше двадцяти осіб [381]. При колегіях могли діяти школи для єзуїтських клириків і світської молоді, де викладали єзуїти колегії [382].

Колегія як один із єзуїтських домів складався із кількох будинків: це колегія як орденський дім з кляузурою, церква, школа, господарські будівлі, а також бурса і конвікт. Останні, як правило, були розташовані в окремому місці. У будинку школи знаходились лекційні приміщення, зала для проведення урочистостей, каплиці учнівських Содаліцій. Викладачі ніколи не мешкали в школі, лише за кляузурою. Не мешкали у школі й учні, оскільки їхніми помешканнями були бурса, конвікт, приватні квартири чи власні родинні будинки. Школи не мали власної бібліотеки. Була тільки бібліотека дому, призначена для єзуїтів, яка знаходилась у межах клязури. Шкільною канцелярією слугувала кімната шкільного префекта. Не було при школах і окремої зали для гімнастики чи спортивного майданчика. Ігри і спортивні заняття відбувалися за містом у вільні від занять дні. Нерідко при школі було подвір'я, але слугувало воно переважно для освітлення і відокремлення будинків [383].

---

379. Constitutiones... [325].

380. O'Malley J. W. Pierwsi jezuiti... S. 350.

381. Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVII wieku. – Przemyśl, 1999. – S. 12-13.

382. Constitutiones... [324], [327], [328], [329], [330], [331], [332], [398].

383. Paszenda J. Jezuickie budynki szkolne w dawnej Polsce // *Jezuicka ars educandi. Prace ofiarowane Księdzu Profesorowi Ludwikowi Piechnikowi SJ.* – Kraków, 1995. – S. 169.

На утримання викладачів і школи мало вистачити фундації колегії. Під утриманням мається на увазі скромний одяг, харчі і помешкання, а також забезпечення в належному стані шкільних будинків, облаштування бібліотеки тощо. Школи для світських не могли приймати плати за навчання навіть під виглядом пожертв. Утримання школам забезпечувала лише власна фундація, яка покривала всі шкільні видатки. Колегії, не забезпечені матеріально, розпустились [384]. Церква, бурса чи конвікт, братства при колегії могли мати і мали свої окремі фундації. Якщо ж їх не було, то діяльність названих інституцій забезпечувалась за рахунок фундації колегії. За її ж рахунок утримувалась невелика кількість світських слуг, які допомагали єзуїтам у праці на кухні, у ремеслах, на будівництві, в обслузі церкви, аптеки чи бурси тощо.

Колегії, на відміну від домів професів, мали сталі прибутки, маєтки чи володіння, які призначались на потреби й ужиток студентів [385]. Колегіям, які могли утримувати на власні прибутки вчителів і дванадцятьох схоластиків, заборонялось просити милостиню чи приймати інші пожертви. Але при наявності благодійника колегія могла прийняти пожертву без огляду на рівень своїх прибутків, аби збільшити кількість схоластиків і вчителів [386].

До середини XVII ст. доходи в натуральній формі з маєтків переважали над іншими доходами колегій. Маєтки і записані на них суми в умовах Речі Посполитої були найпевнішою формою фундації, яка забезпечувала єзуїтські дома на випадок воєн, пожеж та інших лих. Але з плином часу маєтки втрачали вартість, знищувались під час воєн, потерпали від наїздів сусідів і незадоволених спадкоємців фундаторів. З другої половини XVII ст. значне місце в бюджеті єзуїтських колегій стали займати грошові доходи. Джерелами грошових надходжень були чинші, позики під відсотки юдейським кагалам (банкам), прибутки з нерухомості, аптек, пожертви донаторів. З XVIII ст. грошові доходи стали домінантними, хоча фільваркове господарство залишалось підставою для утримання колегій аж до скасування Товариства.

З прибутків колегії сплачували пожертви людям в потребі, податки на користь держави, контрибуцію на утримання клириків провінції [387].

Резиденцію складала невелика кількість єзуїтів, зайнятих переважно душпастирською працею. На чолі резиденції стояв суперіор, призначений

---

384. Institutum Societatis Iesu. – Florentiae, 1893. – Vol. 2. – P. 195.

385. Regimini militantis Ecclesiae, 8; Exposit Debitum, 8 // Institutum Societatis Iesu. – Florentiae, 1892. – Vol. I. – P. 3-7, 22-28.

386. Constitutiones [331], [332].

387. Порівняй: Karbownik H. Ciężary stanu duchownego w Polsce na rzecz państwa od 1381 roku do połowy XVII wieku // Summarium Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL. – Lublin, 1974. – № 1(21) 1971. – S. 22-29.

провінціалом. При резиденції могли діяти початкові і середні школи для світських учнів. З плином часу та набуттям фундацій резиденція могла здобути статус колегії. На відміну від колегій, у школах при резиденціях не мали права викладати філософію та богослов'я. При резиденціях, як і при колегіях, могли діяти бурси, конвікти, братства. Утримувались вони на однакових умовах. Умови фундацій і матеріальні підстави існування резиденцій та колегій також були однакові.

У **новіціятах** молоді єзуїти протягом двох років випробували свою здатність до орденського життя [388], а в **домах третьої пробації** священники глибше пізнавали єзуїтську духовність і право, проходили реколекції на основі “Духовних вправ” Ігнатія Лойоли перед остаточним складанням обітниць. Новіціяти і доми пробацій могли мати сталі фундації, призначені для власного вжитку, оздоблення церкви чи утримання у належному стані своїх будинків [389]. Усі провінції мусли посідати новіціят і дім третьої пробації.

Місійні осідки (місії) склалися з кількох осіб (від однієї до чотирьох), які провадили душпастирську працю в певній місцевості. Діяли “народні місії” (тривали від одного до семи тижнів) у селах і “надвірні місії” на дворах шляхти. Місії з більшою кількістю єзуїтів функціювали як окремі адміністративні одиниці, з меншою – нерідко приписувались до сусідньої колегії чи резиденції. При потребі, наявності впливових та заможних благодійників статус місії міг зрости, і вона ставала резиденцією [390]. Рішення про це приймав генерал.

На практиці не було жорсткого “перетікання статусів”: від місії до резиденції, від резиденції до колегії. Залежно від потреб Ордену та місцевих обставин новозаснований осередок Товариства Ісуса міг одразу ж здобути статус резиденції (омінаючи “стадію місії”), або колегії (омінаючи “стадії і місії і резиденції”). Могло трапитись і так, що статус колегії або резиденції “падав” до місії, як це було на українських та білоруських землях під час Хмельниччини та наступних воєн із Московським царством 1659–1667 рр.

У мирний же час існування і діяльність єзуїтських домів залежали від наявності щедрих і впливових фундаторів та благодійників. За фундатора вважаємо особу чи групу осіб (співфундатори), які власним коштом створили можливості постання нового орденського осідку. Решту осіб, які робили донації вже зафундованому осідкові, називатимемо благодійниками. І фундаторів і благодійників разом – жертводавцями, чи донаторами. “Конституція” називає жертводавців зняряддями Божої Доброти і детально інструктує, коли і скільки разів слід відправляти Меси за живих і померлих фундаторів та

---

388. Constitutiones... [337].

389. Constitutiones ... [5], [554].

390. Encyklopedia... S. 127, 291, 539, 565, 568-569.

благодійників дому, зобов'язуючи єзуїтів надавати всілякі духовні послуги своїм бенефакторам і їх близьким, молитись за них, як і за ворогів Товариства [391]. Так, "Домашній розпорядок" ("Ordo domesticus") Польської провінції за 1604 р. містив детальний перелік молитов за фундаторів і благодійників домів [392]. "Конституція" ретельно пояснювала, яку саме свічку відсилати на знак подяки за добродійність жертводавцеві або, у разі його смерті, нащадкам чи родичам, а якщо не залишиться нікого з останніх – біля якого вівтаря її залишити. При цьому єзуїтам нагадувалось, що свіча є знаком подяки, а не виразом права патронату чи якогось іншого привілею щодо дому чи його маєтків [393]. Символічну свічу міг передати жертводавцям навіть сам генерал Ордену. Так зробив у 1580 р. Еверардо Меркуріян, виславши свічу першим фундаторам єзуїтів на Русі, Софії і Янові Штемберг-Косткам, на освячення наріжного каменя Ярославської колегії [394].

Настоятелі мусили утримувати зв'язок із друзями Ордену та докладати зусиль, аби неприятелів Товариства Ісуса перетворити на його прихильників. Єрархія пріоритетів виглядала так: насамперед слід було дбати про прихильність Апостольської Столиці, потім – світських володарів, магнатів та впливових людей, оскільки вони мали великий вплив на "відкриття чи зачинення дверей службі Божій і добру душ" [395]. Між єзуїтами і їх жертводавцями відбувалися часті кореспонденційні та безпосередні контакти. Найчастіше зустрічі з фундаторами та благодійниками відбувались під час церковних і шкільних урочистостей, театралізованих вистав учнів місцевих шкіл Ордену. Останні під керівництвом наставників-єзуїтів складали й виголошували присвячені жертводавцям панегірики, промови подяки, привітання з нагоди зайняття урядів, емблематичні і гербові вірші, на смерть фундаторів і благодійників – "плачі" та жалібні промови.

Рішення про прийняття фундації генерал Ордену приймав особисто, а рішення про повернення чи передачу фундації ухвалювалось спільно з Генеральною Конгрегацією [396]. Доми і церкви Ордену, за виключенням домів професів та їх церков, могли приймати в дар як рухому власність (гроші, книги, одяг, продукти харчування тощо), так і нерухому (землі, маєтки, будинки і т. п.). Але при цьому розміри отримуваних пожертв обмежувались нагаль-

---

391. Constitutiones ... [309], [310], [311], [315], [316], [318], [638], [640], [824].

392. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 4: Ordo domesticus provinciae Poloniae 1604. – Modlitwy które naszy maia odprawować. – F. 3.

393. Constitutiones ... [312], [313], [314].

394. Paszenda J. Budowle jezuickie w Polsce. – Kraków, 1999. – T. 1. – S. 65.

395. Constitutiones ... [426], [824].

396. Constitutiones ... [320], [322], [323], [420], [743], [762], [763].

ною необхідністю щоденного вживання і мешкання. Доходи ж з отриманих володінь (наприклад, сільськогосподарські продукти) “Конституція” допускала використовувати лише для ужитку дому, а не для продажу. Фундатори могли висунути певні умови надання фундації (наприклад, відкриття школи з певною кількістю класів чи проведення місіонерської діяльності в якійсь місцевості), які єзуїти, приймаючи фундацію, мусили виконувати [397].

Оскільки “Конституція” схвалювала заохочення єзуїтами пастви до добрих і побожних справ [398], то душпастирську роботу проводили систематично, вели її облік. Зокрема, зберігся перелік потенційних благодійників Кросненської колегії із зазначенням їх суспільного становища, родинного стану і жертводавчих можливостей. Біля кожного прізвища зазначалося, що ця особа висловлювала намір надати Ордену конкретну допомогу, і що слід шукати її прихильності [399]. Зокрема це стосується контактів князя Олександра Острозького і ярославських єзуїтів [400].

Жебрання дозволялось єзуїтам лише в разі крайньої потреби. У жодному випадку не допускалось приймання пожертв за духовні послуги: відправлення Мес, уділення Таїнств, у тому числі сповідей, проголошення проповідей, викладання тощо [401].

Єзуїти прагнули осідати у великих містах, аби бути в центрі політичного та інтелектуального життя. Але оскільки це не завжди вдавалось, то Орден або осідав там на власний кошт і відкривав школу (як було у Кракові), або був змушений задовольнятися менш привабливими пропозиціями (як-от осісти в Ярославі, замість бажаного Перемишля чи Львова). До 1648 р. у Речі Посполитій було зафундовано п’ятдесят єзуїтських домів, із них сімнадцять – на українських землях. Тут, як і в усій Речі Посполитій, більшість (78,6%) зафундованих єзуїтських домів знаходилась у королівських містах. П’ять домів (29,41%) – два Ярославських, Острозький і Ксаверівський – у приватних містах і один (7,1%) – Фастівський – у духовному. Цікаво, що у францисканських орденах у Речі Посполитій ситуація була інакшою. Серед

---

397. Constitutiones [561], [562], [563], [321], [442].

398. Constitutiones [564], [648].

399. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Crosnensis Collegii descriptio. – F. 24v.

400. Annuae litterae Societatis Iesu anni MDLXXXIII ad patres, et fratres eiusdem Societatis. – Romae, MDLXXXV. – P. 92; Litterae Societatis Iesu duorum annorum MDXC et MDXCI ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Romae, s. an. – P. 193-194.

401. Constitutiones [331], [569], [4], [565], [566], [567], [640].

фундаційних місцевостей тут переважали приватні міста (майже 60%), за ними йшли королівські (24,25%) і духовні (майже 5%) [402].

Як і в усій Речі Посполитій, на українських землях переважали індивідуальні єзуїтські фундації (зафундовані однією особою). Так, дванадцять фундацій були індивідуальними (70,6%), п'ять (29,4%) – колективними (ці та наступні обрахунки базуються на підставі складеного нами списку жертводавців – див. додаток Е).

Фундаторами і співфундаторами єзуїтських домів на українських землях були як духовні особи (місцеві єпископи і один отець-єзуїт), так і світські – магнати і шляхта (лише одна із співфундаторок була міщанкою).

На території Корони і Великого князівства Литовського (без урахування українських земель) тільки протягом 1564-1618 рр. єпископи були фундаторами чи співфундаторами тринадцяти єзуїтських домів (37% від усіх фундаторів), а духовні особи взагалі склали 46% фундаторів і співфундаторів. Орден був тісно пов'язаний з новою постригентською генерацією польських єпископів, які бачили в єзуїтах найкраще знаряддя Католицької Реформи [403]. Не випадково більше половини єзуїтських домів у Речі Посполитій у XVI – на початку XVII ст. були зафундовані єпископами, починаючи від вармінського Станіслава Гозія. При цьому запрошення Ордену вимагало від єпископа чимало жертв. Так, замість скромної вчительської платні для двох-трьох осіб треба було забезпечити утримання для цілої школи-монастиря. Заснована на кошти єпископа-фундатора школа, стаючи, згідно з правилами Товариства Ісуса, єзуїтським монастирем, переходила у власність Ордену. Новозаснована школа, відповідно, уже не підлягала юрисдикції єпископа, який її заснував [404].

На українських землях протягом 1572-1647 рр. єпископи заснували п'ять домів Товариства Ісуса (31% від загальної кількості фундаторів), духовні особи загалом склали серед фундаторів 38%. Це були: луцькі єпископи Мартін Шишковський (фундатор місії у Луцьку) і Павло Волуцький (фундатор місії у Бересті), перемиський єпископ Станіслав Сецинський-Роголя (фундатор резиденції у Перемишлі), київський єпископ Богуслав Бокша-Радощовський

---

402. Підрахунок проведено на основі даних, поданих у: Sobieraj M. Fundatorzy klasztorów franciszkańskich w Rzeczypospolitej XVII – XVIII wieku // *Zakony franciszkańskie w Polsce / Red. J. Kłoczowski. – Т. II. – Cz. I: Franciskanie w Polsce XVI-XVIII wieku. – Teresin, 1998. – S. 137, 138, 159.*

403. Kłoczowski J. *Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII w. // Kościół w Polsce. – Kraków, 1969. – S. 513.* Порівняй: Litak S. *W dobie reform...* S. 216-218; Paszenda J. *Wybór miejsca na fundacje dla jezuitów // Jezuitska ars historica. – Kraków, 2001. – S. 454.*

404. Korewa J. *Z dziejów diecezji...* S. 144.

(фундатор Фастівської резиденції). Єзуїт Ігнатій Єлець заснував резиденцію у своєму родинному містечку Ксаверові.

Серед благодійників Ордену на українських землях духовні особи склали 15,58%. Із них троє осіб (2,56% від загальної кількості духовних) були колишніми єзуїтами: Єронім Красицький, перемиський канонік і парох (благодійник Перемиської резиденції), Мацей Халковій, парох із Устя (благодійник Львівської резиденції і колегії), Олександр Соколовський, київський єпископ (благодійник єзуїтських домів у Фастові і Києві, фундатор конвікту для бідної шляхти при Новгород-Сіверській колегії). Ще тридцять благодійників (25,64% від загальної кількості духовних) були єзуїтами. Серед них такі особи: Ігнатій Єлець, благодійник Фастівської резиденції; жертводавці Ярославської колегії і церкви: богослов і проповідник, секретар генерала Ордену, папський представник у політичних відносинах зі Швецією, Московією і Річчю Посполитою, Антоніо Поссевіно, блискучий проповідник і богослов Петро Скарга, польські провінціали Джованні-Пауло Кампано і Деціо Стріверіо, видатний гуманіст і педагог Бенедикт Гербест, один із творців "Ratio studiorum" Леонард Кракер, місіонер і богослов, учасник Берестейського собору Каспар Нагай.

Дев'ять єзуїтських домів були жертводавцями Ярославського дому (1,2% від загальної кількості донаторів). Це Клаудіополітанська (Коложварська) колегія у Семигородді (донація 1587 р.) і річпосполитські: Браунсберзька, Віленська, Львівська (у джерелі названий колегією, хоча насправді отримав цей статус лише наступного року; на момент надання дім мав статус резиденції), Люблінська, Пултуська, Полоцька, Познанська і Ризька (усі донації 1606 р.).

Мінімум четверо із духовних благодійників (2,59% від загальної кількості духовних) були уніятами. Усі вони належали до вищої єрархії і надавали пожертви одній колегії – Луцькій. Це митрополит Йосиф-Велямин Рутський, володимиро-берестейські єпископи Іпатій Потій і Йосиф Баковецький, пінсько-турівський єпископ Паїсій Онিকেвиц-Саховський. Уніятим був і князь Юрій Чорторийський, жертводавець ярославських єзуїтів.

Серед фундаторів і благодійників єзуїтських домів на українських землях особи шляхетського походження склали від 39,89% до 59,84%. Жертводавцями були як представники руських аристократичних родин (князі Ян-Симеон Слуцький, Миколай і Юрій Чорторийські, Януш Тишкевич, Криштоф Збаразький, Миколай та Єронім Язловецькі, Валентин-Олександр Калиновський, Олександр Пісочинський), так і шляхтичі польського походження (родина Костків, Лукаш і Станіслав Жулкевські, Станіслав Конєцпольський, Єжи Мнішек, Станіслав Заремба).

Серед світських благодійників-немешканців Речі Посполитої впадають в око дві постаті. Це анонімний молдавський шляхтич, жертводавець Нов-

город-Сіверської колегії, і волоський господар, донатор єзуїтської церкви у Кам'янці, якого за роком донації можна ідентифікувати з Міхнеа Раду. На підставі наявних джерел можна вважати, що пожертви обидвох були одно-разові [405].

З кінця 1610-х рр. до початку XVIII ст. серед фундаторів єзуїтів у всій Речі Посполитій переважали магнати [406]. Те саме можна сказати і про єзуїтських фундаторів на українських землях, серед яких були Миколай і Єронім Язловецькі, Валентин-Олександр Калиновський, Лев Сапега, Альбрехт-Станіслав Радзивил, Анна Острозька і Анна-Алоїза Ходкевич (у дівочтві Острозька), Олександр Пісочинський і Януш Тишкевич. Магнати домінували також серед фундаторів інших орденів: домініканців, францисканців, кармелітів [407].

Жінки були фундаторками чи співфундаторками чотирьох із шістнадцяти, тобто чверти, єзуїтських домів на українських землях Польської провінції. Софія зі Спрови Одровонжівна, власниця Ярослава, заснувала в містечку першу єзуїтську колегію на українських землях. Її донька Анна (у шлюбі Острозька) майже за шістдесят років заснувала в Ярославі ще і єзуїтську резиденцію. В Острозі донька Анни Острозької Анна-Алоїза (у шлюбі Ходкевич) стала фундаторкою єзуїтської колегії. У Львові співфундаторками колегії були Софія Гандзльова, сестри Софія (у першому шлюбі Слуцька, у другому Ходкевич) і Катерина (у шлюбі Остророгова) Мелецькі, Анна і Ельжбета Сенявські. Серед усіх жертводавців жінки склали 28,86%.

Цікаво, що відсоток жінок серед фундаторів і співфундаторів деяких францисканських орденів був значно більший, ніж у випадку єзуїтських фундацій. Так, капучини мали близько 40% фундацій за участю жінок, бернардини і реформати – близько 30% [408].

Мінімум п'ятеро із благодійників єзуїтських домів на українських землях (0,66% від загальної кількості жертводавців) належали до православної конфесії. Мінімум п'ятеро було й уніятів. Православними були жертводавці Львівської колегії (Костянтин Корнякт), Вінницької резиденції (Олександр Балабан), Новгород-Сіверської колегії (анонімний молдавський шляхтич),

---

405. ARSI. – Fondo Gesuitico: Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1401.

406. Staniek H. Fundatorzy i fundacje kolegiów jezuickich w Polsce w latach 1564-1772/73 // Summariusz sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL. – 1971. – № 1 (21). – S. 56-58.

407. Sobieraj M. Fundatorzy klasztorów franciszkańskich... S. 104, 105, 108, 142; Wenc L. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich w Polsce w latach 1580-1648 // Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972 / Red. J. Kłoczowski. – Warszawa, 1975. – T. I. – S. 599-602.

408. Sobieraj M. Fundatorzy klasztorów franciszkańskich... S. 112-113.

Ярославської колегії (князі Ян-Симеон Слуцький та Олександр Острозький). П'ятеро фундаторів і благодійників (0,66%) були католиками-конвертитами із православ'я. Це єзуїт Ігнатій Єлець (фундатор Ксаверівської резиденції і благодійник Фастівської), Софія Мелецька (одна із фундаторок єзуїтського дому у Львові), князь Юрій Вишневецький (благодійник Луцької колегії), подружжя Острозьких – Костянтин і Олександра з Тишкевичів (донатори ярославських єзуїтів).

Мінімум двоє із благодійників (0,27%) були протестантами. Це кальвіністи Ян Пеньонжек і князь Януш Заславський. Обидва були жертводавцями Ярославської колегії і церкви. Католиками-конвертитами з протестантизму було мінімум четверо з фундаторів і благодійників (0,4% від їх загальної кількості). Це Петро Баль із Гочви (колишній кальвініст), фундатор Кросненського дому, Балтазар із Тюрінгії, фундатор єзуїтської аптеки в Острозі, Станіслав Ревера Потоцький (колишній кальвініст), благодійник Кам'янецької колегії, і Катерина Собанська, донаторка церкви і колегії єзуїтів у Ярославі.

Один жертводавець єзуїтів на українських землях був юдеєм. Це ярославський міщанин Піпкус, благодійник місцевих єзуїтів.

Двадцять сім осіб (4,79%) були одночасно фундаторами чи благодійниками двох-трьох єзуїтських домів на українських землях Польської провінції.

У родинних зв'язках перебували 38,96% фундаторів і благодійників.

Загальну кількість єзуїтських домів на теренах Речі Посполитої у 1564-1648 рр. показано на таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Єзуїтські доми та їх фундатори
у Польській і Литовській провінціях (1564-1648)**

№	Рік заснування	Місце заснування	Статус (вид) дому	Фундатори
1	1564	Браунсберг (Бранено)	Колегія 1564-1773	Вармінський єпископ Станіслав Гозій
2	1566	Пултуськ	Колегія 1566-1773	Плоцький єпископ Анджей Носковський
3	1569	Вільно	Колегія та академія 1569-1773	Віленський єпископ Валер'ян Протасевич
4	1571	Познань	Колегія 1571-1773	Єпископ Адам Конарський
5	1572	Ярослав	Колегія 1572-1773	Софія зі Спрови Одровонжівна і Ян Штемберг-Костка
6	1579	Коложвар	Колегія 1579-1595	Криштоф Баторій

7	1580	Полоцьк	Колегія 1580-1820	Стефан Баторій
8	1582	Люблін	Колегія 1582-1773	Краківський канонік Бернард Мацейовський і Миколай Зебжидовський
9	1582	Рига	Колегія 1582-1621	Стефан Баторій
10	1583	Каліш	Колегія 1583-1773	Примас Станіслав Карнковський
11	1583	Краків	Резиденція при церкві св. Барбари 1583-1591, дім професів 1591-1773	Фундаторів не було. Початкові кошти для фундації надав сам Орден
12	1583	Дорпат	Резиденція і колегія 1583-1625	Стефан Баторій
13	1584	Львів	Місія 1584-1596, резиденція 1596-1608, колегія 1608-1773	Львівський архієпископ Дмитро Соліковський, Єжи Мнішек, Софія Гандзльова, Софія Мелецька, Катерина Остророгова, Анна Сенявська, Ельжбета Гостомська (у шлюбі Сенявська), Станіслав Стадницький
14	1584	Гданськ	Капеланія при церкві св. Бригіди 1584-1649	Куявський єпископ Єронім Роздражевський
15	1585	Краків	Новіціят при церквах св. Степана і св. Матея 1585-1773	Парафіяльний священник Томаш Плаза і Анна Комарницька
16	1586	Несвіж	Колегія 1586-1773	Миколай Криштоф “Сирітка” Радзивил і Зигмунд Радзивил
17	1593	Торунь	Колегія 1593-1773	Настоятелька бенедиктинського монастиря Магдалена Мортенська
18	1600	Краків	Колегія при церкві св. Петра і Павла 1600-1773	Зигмунд III Ваза
19	1600	Гданськ	Колегія 1600-1780	Куявський єпископ Єронім Роздражевський
20	1602	Сандомир	Колегія 1602-1773	Єронім Гостомський

21	1604	Вільно	Новіціят 1604-1773 і дім професів 1604-1773	Зигмунд III Ваза
22	1604	Луцьк	Місія 1604-1606, резиденція 1606-1608, колегія 1608-1773	Луцький єпископ Мартін Шишковський
23	1608	Кам'янець- Подільський	Місія 1608-1609, колегія 1610-1675, 1770-1773	Миколай і Єронім Язловецькі
24	1608	Кроже	Місія 1608-1615, резиденція 1615-1618, колегія 1618-1773	Жмудський єпископ Мельхіор Гедройц
25	1609	Ломжа	Місія 1609-1613, резиденція 1613-1616, колегія 1616-1773	Приходський священник і плоцький канонік Ян Хочішевський
26	1610	Орша	Резиденція 1610-1611, колегія 1611-1820	Зигмунд III Ваза
27	1610	Перемишль	Резиденція 1610-1648, Колегія 1648-1773, дім професів 1756-1773	Перемиський єпископ Станіслав Сецинський
28	1611	Вінниця	Місія 1611-1618, резиденція 1618-1646, колегія 1646-1648	Валентин-Олександр Калиновський
29	1611	Плоцьк	Резиденція 1611-1626, колегія 1626-1773	Плоцький єпископ Мартін Шишковський
30	1611	Смоленськ	Резиденція 1611-1620, колегія 1620-1654	Смоленський воевода Олександр Госевський і Зигмунд III Ваза
31	1612	Рава Мазовецька	Колегія 1612-1773	Луцький єпископ Павло Волуцький і його брати Станіслав, Себастьян і Філіп
32	1614	Кросно	Місія 1614-1618, резиденція 1618-1647, колегія 1647-1773	Петро Баль з Гочви
33	1615	Берестя	Місія 1615-1619, резиденція 1619-1633, колегія 1633-1773	Луцький єпископ Павло Волуцький, Лев Сапега

34	1616	Бар	Місія 1616-1618, резиденція 1618-1646, колегія 1646-1654, 1663-1666, місія 1666-1667, резиденція 1667-1668, місія 1672-1673, 1701-1732, резиденція 1732-1749, колегія 1749-1773	Станіслав Жулкевський
35	1616	Бидгощ	Місія 1616-1619, резиденція 1619-1646, колегія 1646-1780	Хелмінський єпископ Ян Кучборський, Адам і Ядвіґа Рихловські
36	1618	Мальборк	Резиденція 1618-1780	Хелмінський єпископ Ян Кучборський
37	1620	Хойниці	Резиденція 1620-1749, Колегія 1749-1773	Приходський священник Ян Доремговський
38	1620	Фастів	Резиденція 1620-1639, місія 1746-1749	Київський єпископ Богуслав Бокша-Радошовський
39	1622	Гродно	Місія 1622-1635, резиденція 1635-1664, колегія 1664-1773	Гродненський староста Станіслав Кособудзький
40	1623	Ґрудзьондз	Колегія 1623-1773	Хелмінський єпископ Ян Кучборський
41	1624	Остріґ	Колегія 1624-1773	Анна-Алоїза Ходкевич (у дівоцтві Острозька)
42	1626	Решель	Місія 1626-1631, резиденція 1631-1649, колегія 1649-1780	Королівський секретар Стефан Садорський
43	1630	Диненбург	Резиденція 1630-1761, колегія 1761-1811	Смоленський воєвода Олександр Ґосевський
44	1632	Пінськ	Резиденція 1632-1638, колегія 1638-1773	Пінський староста Альбрехт- Станіслав Радзивил
45	1635	Ярослзв	Резиденція Діви Марії “у полі” 1635-1662, колегія 1662-1773	Анна Острозька (у дівоцтві Штемберг-Костка)
46	1635	Ксаверів	Резиденція 1635-1655, 1663-1665	Ігнатій Єлець, ТІ
47	1636	Переяслав	Резиденція 1636-1646, колегія 1646-1648	Лукаш Жулкевський

48	1636	Новгород-Сіверський	Резиденція 1636-1646, колегія 1646-1648	Олександр Пісочинський
49	1637	Вітебськ	Резиденція 1637-1682, колегія 1682-1870	Смоленський воєвода Олександр Госевський
50	1647	Київ	Колегія 1647-1648	Януш Тишкевич

Як видно з таблиці, найбільший приріст єзуїтських фундацій у Речі Посполитій припав на правління перших двох Вазів (68% всіх фундацій до 1648 р.). Цікаво, що це стосується також фундацій домініканців, кармелітів і францисканців [409].

На 1648 р. 80% єзуїтських фундацій в Речі Посполитій припадало на терени, заселені переважно православними і протестантами. Так, на українські землі Корони Польської і територію Великого князівства Литовського припадало 60% єзуїтських фундацій, на Пруссію і Лівонію (Інфлянти) – 20%. Подібний “православний напрямок” мали фундації домініканців і бернардинців, що по-стали в останній чверті XVI – середині XVII ст. [410]. Можна припустити, що причиною був перехід частини шляхти і більшості магнатів із протестантизму і православ’я в католицизм та поширення на цих землях маєтностей польських магнатів. Слід враховувати і зацікавлення єзуїтів, і внутрішнє оновлення, яке переживали інші ордени внаслідок Католицької Реформи. На українських і білоруських землях новозасновані орденські осідки поповнювали негусту парафіяльну мережу Католицької Церкви.

Єзуїтські доми і школи при них на українських землях

Я р о с л а в . Уперше на українських землях єзуїти з’явилися у Ярославі. Ярославська колегія була п’ятою на землях Корони Польської і Великого князівства Литовського. Ідею запрошення Товариства Ісуса до Ярослава висунув перемиський римо-католицький єпископ Валентин Гербурт (1560-

409. Sobieraj M. Fundatorzy klasztorów franciszkańskich... S. 105; Wenc L. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich... S. 590, 604.

410. Wenc L. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich... S. 590-594; Gwiazda H. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1648-1696 // Summarius. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL. – № 1(21) 1971. – Lublin, 1974. – S. 63.

1576). Її ідею підхопила 1568 р. місцева ярославська дідичка Софія з Одровонжів. Вона хотіла залучити єзуїтів до поширення католицизму у своїх маєтках, де більшість становили православні русини. Вплив на рішення Софії мав Петро Скарга (тоді – львівський скарбник і канонік), сповідник її та її першого чоловіка Яна-Криштофа Гарновського, війницького каштеляна [411]. У 1571 р. Софія зафундувала для майбутньої єзуїтської колегії маєток Павлове Село (Павлусеве). Таким чином, Софія з Одровонжів стала першою світською фундаторкою Товариства Ісуса в Речі Посполитій. Водночас її намір наштовхнувся на небажання єзуїтів засновувати колегію саме в Ярославі. Польські єзуїти прагнули бачити своє представництво у більшому королівському місті, Перемишлі чи Львові, а не в невеликому приватному містечку, де могли опинитись у залежності від волі власників. Але енергійна фундаторка у 1573 р. домоглась згоди генерала Еверардо Меркуріяна на прибуття єзуїтів саме до її міста [412]. Перші єзуїти з'явилися тут у грудні 1573 р. У 1574 р., узявши другий шлюб із Яном Штембергом-Косткою, сандомирським воєводою, Софія надає велику ділянку в місті для майбутньої церкви і колегії.

До 1577 р. ярославські єзуїти працювали в колегіяті Всіх Святих, а з відкриттям власної школи ще й у шпитальній церкві, пізніше – у власній дерев'яній каплиці. Навесні 1580 р. родина Костків розпочала будівництво мурованої церкви святих Йоана Хрестителя й Йоана Євангелиста та нового приміщення для колегії, надавши останньому додаткові дотації. У 1594 р. будівництво церкви було завершено [413].

Після смерті Софії (у липні 1580 р.) та Яна (у травні 1581 р.) Костків справу продовжила донька Софії Анна, дружина князя Олександра Острозького, яка по праву вважається співзасновницею Ярославської колегії. Вона збагатила колегію новими фільварками, пожертвувала кошти на завершення будівництва церкви [414], зафундувала єзуїтам у 1629 р. резиденцію при церкві Пресвятої Діви Марії (т. зв. резиденція, пізніше – колегія “у полі”)

---

411. Leń K. *Jezuickie kolegium Św. Jana w Jaroławiu 1573-1773*. – Kraków, 2000. – S. 6-9.

412. Leń K. *Jezuickie kolegium...* S. 9-24.

413. Paszenda J. *Budowle jezuickie w Polsce*. – Kraków, 1999. – Т. I. – S. 53-79, 66; Pawłowski F. *Premislia Sacra, sive Series et Gesta episcoporum r. 1 premisliensium*. – Cracoviae, 1870. – P. 326, 362, 401.

414. Розпочате ще її матір'ю Софією та Яном Косткою, будівництво тривало протягом дванадцяти років (1582-1594).

[415]. Період, коли власницею Ярослава була Анна Острозька (1592-1635), вважається “золотим часом” ярославських єзуїтів [416].

З-поміж інших жертводавців Ярославського дому слід згадати Самуїла Колендовича, підскарбія княгині Анни Острозької, який зробив коштовні надання церкві св. Йоана Хрестителя й Йоана Євангелиста та записав Орденіві свій двір у Ярославі, а також свецького та ліпенського старосту Яна Костку. Надавав пожертви ярославським єзуїтам і Олександр Острозький [417]. Серед постійних донаторів ярославських єзуїтів була і донька Анни Острозької Анна-Алоїза [418].

Від 1602 р. при Ярославській колегії існував будинок третьої пробації, де протягом року єзуїти проходили підготовку до останнього складання обітів [419].

Ярославська колегія славилася своєю бібліотекою – однією з найбільших у Речі Посполитій. Книги для неї вибрав Бенедикт Гербест із бібліотеки Яна Костки в Мальборку [420]. У 1600 р. препозит ярославської колегіати Мельхіор Пйотрковчик поповнив бібліотеку колегії новими книгами [421]. Значну кількість томів закупив львівський архієпископ Ян-Анджей Прух-

---

415. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – Т. IV (1). – S. 158, 159, 163, 177, – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1335. Детальніше див.: Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 69, 73; *Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie*. – Rkp. 3437; Pelczar R. *Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 R.* // *Nasza Przeszłość*. – Т. 84. – 1995. – S. 19; *Encyklopedia...* S. 241, 242, 243, 500; Leń K. *Rekonstrukcja archiwum dawnego kolegium jezuitów św. Jana w Jarosławiu* // *Studia z historii kościoła w Polsce*. – Warszawa, 1983. – Т. VII. – S. 237; Gottfried K. *Anna Ostrogska wojewodzina wołyńska*. – Jarosław, 1939. – S. 70; Pawłowski F. *Premislia Sacra, sive Series et Gesta episcoporum r. 1 premisliensium*. – Cracoviae, 1870. – P. 411.

416. Gottfried K. *Jezuici w Jarosławiu*. – Jarosław, 1933. – S. 13.

417. *Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCVI ad patres, et fratres eiusdem Societatis*. – Neapoli, 1605. – P. 27; *Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCVII patribus fratribusque Societatis Iesu*. – Neapoli, 1607. – P. 56; *Biblioteka Jagiellońska*. – Rkp. 270. – *Liber rationum Collegii Iaroslaviensis 1582-1640*. – P. 118-189.

418. *Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu*. – Teki Schneidra. – Teka 670. – *Summae templi Collegii Iaroslaviensis ad S. Ioannem*. – F. 811.

419. *ARSI*. – *Prov. Pol.* – Vol. 43: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1602/03*. – F. 35, Vol. 44: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1649/50*. – F. 128.

420. Natoński B. *Poszątki i rozwój...* S. 472.

421. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – Т. IV (1). – S. 159.

ницький [422]. Він, а також галицький каштелян Станіслав Лянцкоронський надавали грошові пожертви на закупівлю книг для бібліотеки [423].

Можна припустити, що аптека при Ярославській колегії існувала вже 1582 р., коли у джерелах уперше згадано видатки колегії на ліки [424].

Ярославська колегія допомагала Кримській та Яській місіям Ордену, а самі ярославські єзуїти стали засновниками місій на Волині, Поділлі, Покутті [425].

Близько 1574 р. єзуїти колегії перейняли керівництво місцевою парафіяльною школою. Невдovзі були зведені нанівець впливи у Ярославі Краківської академії, випускники якої викладали в парафіяльній школі. З огляду на першорядну увагу єзуїтів до власної колегії та відтік до неї парафіяльних учнів значення цієї школи поступово падало [426].

1584 р. з ініціативи провінціяла Джованні-Пауло Кампано при Ярославській колегії було організовано бурсу для п'ятнадцяти бідних учнів [427]. Фундатором бурси став Ян Костка. Перший будинок бурси було побудовано в 1591-1592 рр. коштом Софії Гербурт, дружини руського воєводи [428]. У

-
422. Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach, archiwach publicznych i prywatnych. – Kraków, 1875. – S. 20; Gębarowicz M. Jan Andrzej Próchnicki (1553-1633). – Kraków, 1980. – S. 195, 198, 221; Pelczar R. Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 R. // *Nasza Przeszłość*. – 1995. – T. 84. – S. 45.
423. Biblioteka Jagiellońska. – Rkp. 270. – Liber rationum Collegii Iaroslaviensis 1582-1640. – P. 118v.
424. Biblioteka Jagiellońska. – Rkp. 270. – Liber rationum Collegii Iaroslaviensis 1582-1640. – P. 53v.
425. Załęski S. Jezuici w Polsce. (W skróceniu. 5 tomów w jednym, z dwoma mapami). – Kraków, 1908. – S. 14; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (1). – S. 158, 159, 163, 177. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 160; Encyklopedia... S. 242. У цих працях інформація взята із: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – Collegium Iaroslaviense in Russia Rubea. 1584. – F. 65 [9a]. Див. також: Leń K. Jezuickie kolegium... S. 106-108.
426. Pelczar R. Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 R. // *Nasza Przeszłość*. – 1995. – T. 84. – S. 19-20; Gottfried K. Jezuici w Jarosławiu... S. 12, 21; Gottfried K. Szkolnictwo w dawnym Jarosławiu // *Księga pamiątkowa poświęcona zjazdowi jubileuszowemu z okazji 50-lecia istnienia gimnazjum I w Jarosławiu*. – Jarosław, 1934. – S. 33-34; Kieferling K., Pasterski M. Zarys dziejów miasta i szkolnictwa Jarosławia // *Księga pamiątkowa jubileuszu 100-lecia I gimnazjum i liceum ogólnokształcącego w Jarosławiu: 1884-1984*. – Jarosław, 1987. – S. 27.
427. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – Collegium Iaroslaviense in Russia Rubea. 1584. – F. 65 [9]; Pelczar R. Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 R. // *Nasza Przeszłość*. – 1995. – T. 84. – S. 37; Pawłowski F. *Premislia Sacra, sive Series et Gesta episcoporum r. 1 premisliensium*. – Cracoviae, 1870. – P. 326.
428. Leń K. Jezuickie kolegium... S. 138.

1608 р. коштом Анни Острозької постав мурований будинок бурси, який вона забезпечила всім необхідним [429]. У бурсі мешкали бідні хлопці з церковного хору, яких єзуїти безкоштовно утримували і навчали у школі при колегії [430]. У каталогах префекти бурси записані і як префекти музичної бурси (префекти хору або музики), і як бурси для бідних. Можна припустити, що цю бурсу було реорганізовано в музичну до 1612 р., коли вперше згадується “префект співів” [431], а не з 1616 р., як вважалося раніше [432]. У 1595 р. у бурсі мешкало тридцять учнів [433]. До будинку Анна Острозька додала фільварок з оранкою, ланом, городом і п’ятьма підданими [434]. Вона ж подарувала одяг для сорока учнів, а 1609 р. створила стипендійну фундацію для п’яти бідних студентів [435]. Записували певні суми на утримання незаможних єзуїтських вихованців і ярославські міщани [436].

-
429. ARSI. – Prov. Germ. – Vol. 170: Epistolae. – P. Fabritius ad P. Generalem C. Aquaviva. Iaroslaviae, 18.01.1592. – F. 20v; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 670. – Documenta Collegii S. Ioannis ad fundos haereditarios spectantia. [1572-1705]. – F. 433-434; Библиотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 13. – Арк. 1-1зв.; Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rkp. 9539. – Historia i akta kościoła OO. Jezuitów pod wezwaniem św. Jana w Jarosławiu do r. 1769. – F. 9; Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVII wieku. – Przemyśl, 1999. – S. 57, 113; Gottfried K. Jezuici w Jarosławiu... S. 22; Gottfried K. Anna Ostrogska... S. 49; Kieferling K., Pasterski M. Zarys dziejów miasta... S. 28; Budzyński Z. Dzieje opieki społecznej w ziemi Przemyskiej i Sanockiej (XV-XVIII w.) – Przemyśl – Kraków, 1987. – S. 151-152.
430. Bednarski S. Upadek i odrodzenie... S. 440.
431. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1612/13. – F. 75v.
432. Grzebień L. Bursy muzyczne // W służbie człowiekowi. Studium duszpastersko-katechetyczne. – Kraków, 1991. – S. 186.
433. Leń K. Jezuickie kolegium... S. 76.
434. Інформацію подав Заленський без посилань: Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (1). – S. 159. Одним із джерел могло бути: Библиотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 13. – Арк. 1-1v.
435. Rychlik I. Kościół i klasztor PP. Benedyktynek w Jarosławiu. – Jarosław, 1903. – S. 8; Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVII wieku. – Przemyśl, 1999. – S. 59; Łukaszewicz J. Historia... T. 4. – S. 74; Gottfried K. Szkolnictwo... S. 39.
436. Gottfried K. Szkolnictwo... S. 39; Kieferling K., Pasterski M. Zarys dziejów miasta... S. 28.

30 листопада 1575 р. при колегії почала діяти школа для екстернів з класами граматики [437]. У 1577 р. відкрився клас поезиї, а за рік – риторики [438]. Зростанню авторитету ярославської школи сприяло те, що сини Анни Острозької – Адам-Костянтин та Павло-Януш, онуки князя Костянтина Острозького, – з 1610 р. навчалися тут від класу інфіми [439]. У 1612-1613 рр. була спроба викладати в Ярославі філософію для світських учнів, але до 1676 р. вона не повторювалась [440]. Протягом 1613-1615 рр. грецьку мову тут викладали окремі вчителі, не передбачені “Ratio studiorum” [441]. Цікаво, що, попри значну кількість учнів, у школі не зустрічаємо другого шкільного префекта.

За свідченням єзуїтських хроністів, до їх школи інколи посилали своїх дітей вірмени, татари та юдеї [442].

У травні 1576 р. у школі постала Марійська Содаліція Благовіщення Діви Марії [443], за три роки приєднана до Римської. Для потреб Содаліції було виділено одну з каплиць у колегіяті, а братчики допомагали мешканцям притулку при колегіяті. Спочатку Содаліція нараховувала 15 членів, у 1577 р. – 22 і у 1599 – понад 100 (на загальну кількість близько 600 учнів) [444]. З огляду на значну кількість братчиків Содаліція ділилась на Меншу

---

437. ARSI. – Prov. Germ. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviense. 1574.* – F. 57v, Vol. 155. – F. Sunierus ad P. Generalem E. Mercurianum. *Iaroslaviae, 13.12.1575.* – F. 248, Prov. Pol. – Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Historia Collegii Iaroslaviensis.* – F. 35; *Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu.* – Rkp. 9539. *Historia i akta kościoła OO. Jezuitów pod wezwaniem św. Jana w Jarosławiu do r. 1769.* – F. 6.

438. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 81: *Epistolae.* – S. Herbestus ad P. Generalem E. Mercurianum. – *Iaroslaviae, 10.01.1577.* – F. 112; Natoński B. *Początki i rozwój... S. 472; Paszenda J. Budowle jezuickie w Polsce.* – Kraków, 1999. – T. I. – S. 64; Pelczar R. *Szkolnictwo w miastach zachodnich ziem województwa ruskiego (XVI-XVIII w.)* – Rzeszów, 1998. – S. 84.

439. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviense. 1610.* – F. 221v-222; *Annuae litterae Societatis Iesu anni 1610 ad patres et fratres eiusdem Societatis.* – Dilingae, [1610]. – P. 413.

440. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1612/13.* – F. 76.

441. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1613/14.* – F. 86, *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1614/15.* – F. 99v.

442. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Polonice Historia. – Historia Collegii Iaroslaviense. 1584.* – F. 65 (9)v, *Historia Collegii Iaroslaviense. 1585.* – F. 65 (25)v.

443. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu.* – Rkp. 9539: *Historia i akta kościoła OO. Jezuitów pod wezwaniem św. Jana w Jarosławiu do r. 1769.* – F. 6.

444. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviense. 1599.* – F. 181v; *Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCIX ad patres, ac fratres eiusdem Societatis.* – Lugduni, 1607. – P. 458.

(для учнів класів граматики) і Більшу (для студентів поетики і риторики). 1609 р. було утворено і третю Содаліцію – міщанську Різдва Діви Марії [445]. Вона, як і учнівська, мала свій статут, окремий фондуш, скарбницю, власну каплицю, церковне начиння, хоругву. Ще 1577 р. єзуїти створили при колегіаті братство Святого Причастя, яке складалось із ярославських міщан і мешканців околиць [446].

1609 р. у колегії започатковується культ Станіслава Костки, родича фундаторів Ярославського дому. Приклади з життя благословенного Станіслава Костки використовували у процесі навчання і виховання учнів. У церкві співали на його честь гімни, організовували урочисті виступи студентів. У день, присвячений Костці, 23 серпня (пізніше 13 листопада), вихованці вирушали у паломництво до каплиці в Тивонії – фільварку Ярославської колегії [447].

Зафіксовані сутички студентів колегії з учнями парафіяльної школи, юдеями. На єзуїтську молодь нарікали з приводу бійок, вуличних суперечок, чіпляння до перехожих і церковного причту [448].

У 1578 р. при колегії відкрилась педагогічна семінарія для єзуїтського клиру, яка функціонувала до 1603 р. [449].

---

445. *Annuae litterae Societatis Iesu anno 1609 ad patres et fratres eiusdem Societatis.* – Dilingae, [1609]. – P. 421; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1609/10.* – F. 52v; Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – *Collegium Iaroslaviense. 1609.* – F. 189; Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rkp. 9539. *Historia i akta kościoła OO. Jezuitów pod wezwaniem św. Jana w Jarosławiu do r. 1769.* – F. 10; Biblioteka PAN w Krakowie. – Rkps. 255. *Liber inventarii templi Iaroslaviensis S. Ioannis una cum resignationibus et informatione de summis capitalibus...*

446. Leń K. *Jezuickie kolegium...* S. 102-103.

447. Pelczar R. *Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 r. // Nasza Przeszłość.* – 1995. – T. 84. – S. 36-37.

448. Pelczar R. *Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu...* S. 37.

449. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1591/92.* – F. 6v, *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1593* 9 – F. 8v, *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1596/97.* – F. 10v, *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1595/96.* – F. 14v, *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1597/98.* – F. 17v, *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1598/99.* – F. 21v, 24v, *Provincia Polonia et Lithuania (Prov. Pol. et Lith.).* – Vol. 7 I: *Catalogi breves et triennales.* – *Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1601/02.* – F. 313, *Catalogus primus personarum Collegii Iaroslaviensis an. 1597.* – F. 216-216v, *Catalogus primus personarum Collegii Iaroslaviensis an. 1599.* – F. 267v-268; Prov. Germ. – Vol. 169: *Epistolae.* – P. Petrus Fabritius ad P. Ioanni Paulu Campano. *Iaroslaviae, 9.10.1591.* – F. 284.

Для єпархіяльного клиру ярославські єзуїти викладали моральне богослов'я протягом 1608-1620 рр. і від 1626 р. [450], а також полемічне богослов'я у 1616-1620, 1627-1630, 1636/37, 1641/42 і 1645/46 рр. [451].

З 1648 р. до кінця 1650-х рр. тривав тяжкий час для колегії, чийї діяльності перешкоджали постої і грабунки військ – козацьких, московських, шведських, трансільванських.

Л ь в і в . Уперше намір зафундувати єзуїтську колегію у Львові висловив у 1565 р. львівський каштелян Пйотр Бажина [452]. Але у Львові єзуїти з'явилися 1584 р. на запрошення львівського архиєпископа Яна-Дмитра Соліковського (1582-1603). Протягом 1584-1596 рр. єзуїтський дім у Львові мав статус місії, до 1608 – резиденції. Єзуїти отримали у власність дерев'яний будинок та каплицю завдяки фундації шляхтянки Софії Гандзльової [453]. Школу при колегії було відкрито головно завдяки фундаційному актові Софії Мелецької, удови останнього з князів Олельковичів-Слуцьких, який у 1594 р. заявив про своє бажання заснувати у Львові єзуїтську академію, подібну до Віленської. Виконуючи волю покійного, удова князя Слуцького Софія з Мелецьких записала єзуїтам два села та певну суму на влаштування школи [454]. 1594 р. значну суму на будівництво майбутньої колегії пожертвував сандомирський воєвода Єжи Мнішек [455]. Співфундаторами колегії були сестра Софії Ме-

---

450. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1608/09. – F. 48v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1619/20. – F. 148, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1626/27. – F. 175iv-175k. Ще раніше, 1584 р., моральне богослов'я єзуїти викладали приватно. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviense in Russia Rubea. 1584. – F. 65 [9].

451. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1616/17. – F. 119v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1619/20. – F. 148, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1627/28. – F. 184v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1629/30. – F. 212v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1636/37. – F. 293-293v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1641/42. – F. 14v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1645/46. – F. 65.

452. Cieślak S. Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontrreformacyjny. – Kraków, 2003. – S. 286.

453. Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 562-566.

454. Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 571. Джерелом є: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentia Leopolitana. 1598. – F. 172, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Pro retinenda Leopoliensi. – F. 325.

455. Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 571, 576; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – De modo fundandi Collegii etiam Academici Leopoli. – F. 332v; Niesiecki K. Herbarz. – Lipsk, 1841. – T. VI. – S. 454.

лецької Катерина Остророгова (дружина познанського воєводи), дружина кам'янецького каштеляна Анна Сенявська і Ельжбета Гостомська (у шлюбі Сенявська), перемиський каштелян Станіслав Стадницький та інші [456].

По прибутті єзуїти працювали в місцевій катедральній каплиці “Жебрацькій”, а з 1594 р. – у каплиці св. Станіслава з фундації Софії Гандзльової [457]. Синод Львівської архієпархії 1593 р. надав єзуїтам право виконувати душпастирські обов'язки у всіх церквах Львова і цілої архієпархії, а також право сповідати священників [458]. У 1610 р. Орден розпочав у Львові будівництво мурованої церкви Благовіщення і св. Петра і Павла, яке повністю було завершено близько 1660 р. [459]. Початково єзуїти планували заснувати у Львові дім професів, а не колегію, аби не ослабляти Ярославську школу, відтягаючи учнів. Але до реалізації цього наміру не дійшло [460].

-
456. Перелік жертводавців подає без точних посилань Заленський: Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – Т. IV (2). – S. 571-577, 590-591, 593-594, 596-597. Джерелами могли бути: *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino*. Vol. 1, 2; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – Residentia Leopolitana. 1598. – F. 172, Vol.52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – Collegium Leopoliense. 1631. – F. 75v-76, Vol. 66: *Historia*. 1566-1642. – Pro retinenda Leopoliensi. – F. 325, Quae Illustrissima et Magnifica Domina Elizabetha Sieniawska Marschalca Regni, Collegio Leopoliensis diversis temporibus donavit ab Anno 1592. – F. 334, Quae alii contulerunt. – F. 334; Wielewicki J. *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie*. – Kraków, 1889. – Т. III. – P. 116; – Kraków, 1899. – Т. IV. – P. 178, 329, 333; ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 280. – Арк. 11; Biblioteka Narodowa w Warszawaie. – Ack. 1979: *Ex bibliotheca capituli ritus graeco-catholici Premisliensis*. – Album Congregationis Sodalium Nobilis urbis Leopoliensis sub titulo B. Mariae Virginis Elisabetham Visitantis. In templo Collegii Societatis Iesu erectum 1630. Restauratum 1735. – F. 4.
457. *Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie*. – Rkp. 1734.
458. Cieślak S. *Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontrreformacyjny*. – Kraków, 2003. – S. 281-283.
459. Paszenda J. *Budowle jezuickie w Polsce*. – Kraków, 2000. – S. 111-140; Paszenda J. *Kościół jezuitów we Lwowie w świetle źródeł archiwalnych // Przegląd Wschodni*. – 1999. – Т. VI. – Z. 1 (21). – S. 96-104.
460. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica*. – Romae, 1981. – Vol. IV. – P. 175-176; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: *Historia*. 1566-1642. – De domo professae Leopoli instituenda. – F. 331, De modo fundandi Collegii etiam Academici Leopoli. – F. 332; Prov. Germ. – Vol. 171: *Epistolae*. – Laterna ad P. Generalem C. Aquavivae. Leopoli, 12.08.1593. – F. 245-246v; *Opera nostrorum*. – Vol. 339: *Epistolae*. – M. Laterna ad P. Generalem C. Aquavivae. Leopoli, 4.05.1594. – F. 173; Leń K. *Jezuickie kolegium...* S. 43; Cieślak S. *Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontrreformacyjny*. – Kraków, 2003. – S. 288-290.

Після кількарічного конфлікту з містом і юдейською громадою [461] єзуїти купили ділянку з будівлями у Львові й у жовтні 1608 р. відкрили школу для світських учнів [462]. З відкриттям школи збігається набуття домом статусу колегії.

1615 р. замойський декан Миколай Кислицький фундує бурсу для бідних студентів на дванадцять осіб [463]. Л. Гжебень вважає, що близько 1620 р. цю бурсу було реорганізовано в музичну [464]. Але можна припустити, що музична бурса діяла вже 1612 р., коли в каталогах уперше згадується префект хору, якого можна ототожнити з префектом музичної бурси [465]. До того ж, 1608 р. єзуїти домовились зі школою капітули, що не заборонятимуть своїм учням співати у катедральній церкві [466], хоча факт існування капели при школі вже 1608 р. не обов'язково мусив свідчити про діяльність музичної бурси. До 1648 р. джерела фіксують як префектів хору і музики, так і префектів бурси бідних [467].

-
461. Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1886. – Т. II. – Р. 70, 109-110; Kraków, 1889. – Т. III. – Р. 53; Załęski S. Jezuiści w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (2). – S. 577-592. Єзуїти-сучасники подій описують цей конфлікт детально у: *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino.* – Vol. 1, 2. Джерельні матеріали з історії цього конфлікту зберігають у: ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 34, 35, 36, 37, 38, 234. – Арк. 1-25, 51-61, Ф. 132. – Оп. 1. – Спр. 192, 902. Див. також: *Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.* – Rkp. 1021. – № 2-9, 11-13, 15-26, 28-30, 57, 67.
462. Про формування “єзуїтської ділянки” і будівництво колегії див. докладніше: Paszenda J. *Kolegium jezuitów we Lwowie* // Paszenda J. *Budowle jezuickie w Polsce.* – Kraków, 2000. – S. 141-184.
463. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – Collegium Leopoliense. 1615. – F. 278; *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino.* – Vol. I. – P. 107-108; ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 234. – Арк. 148, Оп. 2. – Спр. 229. – Арк. 1063-1117.)
464. *Encyklopedia...* S. 379.
465. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1612/13.* – F. 76v; *Encyklopedia...* S. 79.
466. Kochanowicz J. *Geneza...* S. 67.
467. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1612/13.* – F. 76v, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20.* – F. 149, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1626/27* – F. 175hv-175iv, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1627/28.* – F. 185v, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1628/29.* – F. 202, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1629/30.* – F. 213, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1630/31.* – F. 225v, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1636/37.* – F. 294-294v, Vol.44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii*

Бібліотека у Львівському домі існувала вже 1596 р. [468] і остаточно сформувалась завдяки жертвам архієпископів Соліковського і Прухницького, о. Станіслава Гроховського, Софії Сенявської, Анни Кроснерівни і Себастьяна Павловського [469].

Ельжбета і Софія Сенявські 1614-1615 рр. зафундували львівським єзуїтам друкарню [470]. Перша книжка, яку дослідники ототожнюють із “продуктом” цієї друкарні, побачила світ уже наступного року [471]. Але перший друк, на якому стояв гриф єзуїтської друкарні, вийшов лише 1642 р. [472]. Перший префект друкарні – типограф – згадується у каталогах 1643 р. [473].

Від 1611 р. при колегії діяла аптека [474].

Львівські єзуїти виїжджали з місіями по Галичині, Поділля, Волині, Полісся, Покуття, Молдавії і Валахії [475].

Leopoliensis an. 1641/42. – F. 15, *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1648/49.* – F. 114v; *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino.* – Vol. I. – P. 178.

468. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Residentia Leopolitana 1596/95.* – F. 12.

469. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – *Collegium Leopoliense. 1624.* – F. 10; *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino.* – Vol. I. – P. 84, 99, 163, 213; *Encyklopedia...* S. 379.

470. *Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino.* – Vol. I. – P. 102.

471. Запаско Я., Ісаєвич Я. *Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга перша (1574-1700).* – Львів, 1981. – С. 38.

472. Różycki E. *Stan i zadania badań nad dziejami lwowskiej książki w XVI-XVII wieku // Dawna książka i kultura. Materiały międzynarodowej sesji naukowej z okazji pięsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce / Pod red. S. Grzeszczuka i A. Kaweckiej-Gryczowej.* – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1975. – S. 77; Różycki E. *Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku.* – Wrocław, 1994. – S. 70-80; Bober A. W. *Historia drukarni i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie.* – Lwów, 1926. – S. 9; *Encyklopedia...* S. 380.

473. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1643/44.* – F. 50-50v; *Encyklopedia...* S. 378-379.

474. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Collegium Leopoliense 1611/12.* – F. 65.

475. *Encyklopedia...* S. 379; Cieślak S. Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontrreformacyjny. – Kraków, 2003. – S. 272, 289.

У рік відкриття – 1608 – школа для екстернів мала одразу класи граматики і поезії [476]. У 1609 р. відкрили клас риторики [477], а 1612 р. – філософії [478]. У 1619-1623 рр. у джерелах згадується “академія філософів”, передбачена “Ratio studiorum” для поглибленого вивчення предмету найкращими слухачами філософського курсу [479]. З огляду на значну кількість учнів та існування курсу філософії у колегії щонайменше протягом 20 років із 40 були присутні два префекти – вищих і нижчих студій. У період між 1608 і 1648 рр. по двоє префектів зустрічаємо в 1609-1613, 1619/20, 1622-1624, 1626/27, 1628-1632, 1636/37, 1638/39, 1641/42, 1644-1648 рр. [480].

1608 р. при школі постала Марійська конгрегація. Конгрегація молодших учнів мала назву Благовіщення Діви Марії, а старших (відокремилась 1610 р.) – Непорочного Зачаття Діви Марії [481]. Від 1630 р. діяло міщанське братство Відвідин Богородицею св. Єлизавети і хор міщан [482].

-
476. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1608/09. – F. 48v.
477. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1609/10. – F. 53.
478. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1612/13. – F. 76v; Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino. – Vol. I. – P. 92.
479. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1622/23. – F. 168v.
480. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1609/10. – F. 52v, 53, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1612/13. – F. 76, 76v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1622/23. – F. 168v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1623/24. – F. 172v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1626/27. – F. 175hv-175iv, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1628/29. – F. 201v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1631/32. – F. 225v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1636/37. – F. 294-294v, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1638/39. – F. 225v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1641/42. – F. 15, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1644/45. – F. 50v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1648/49. – F. 114, 114v.
481. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1609/10. – F. 52v; Biblioteka Narodowa w Warszawie. – Ack. 1979: Ex bibliotheca capituli ritus graeco-catholici Premisliensis. – Album Congregationis Sodalium Nobilis urbis Leopoliensis sub titulo B. Mariae Virginis Elisabetham Visitantis. In templo Collegii Societatis Iesu erectum 1630. Restavratum 1735. – F. 4; Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino. – Vol. I. – P. 84; Encyklopedia... S. 378-379.
482. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1630/31. – F. 225v, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Supplementum Historiae Collegii

Зафіксовано сутички студентів львівської школи з міщанами, громадами місцевих юдеїв і вірмен-неуніятів [483].

Клирові єпархії львівські єзуїти викладали від 1608 р. моральне богослов'я [484], протягом 1608-1620 і від 1623 р. – полемічне богослов'я [485], з 1616 по 1620 р. – Св. Письмо [486]. Також проводили для місцевого духовенства реколекції, виступали як сповідники і духовні отці ченців інших орденів [487].

У другій половині XVII ст. колегія намагалася здобути статус академії, але так і не зуміла подолати конкуренцію Краківської академії.

Луцьк. У Луцькій єпархії перші отці-єзуїти з'явилися у 1600-1604 рр. Єпископи Берnard Мацейовський (1588-1600) і Станіслав Гомолинський (1600-1604) брали їх із собою як богословів і скарбників у поїздках по чималій єпархії [488]. Місійний будинок Товариства Ісуса постав у Луцьку 1604 р. завдяки зусиллям луцького єпископа Мартіна Шишковського (1604-1607) [489]. При підтримці місцевих католицьких єпископів місія єзуїтів, проіснувавши чотири роки, здобула статус колегії.

У 1606 р. єпископ Шишковський склав фундаційний акт майбутній колегії Ордену, передавши єзуїтам десятину з Кобринського староства, чотири села

Societatis Iesu Leopoli ab Anno Christi 1636 ad Annum 1639. – F. 345; Biblioteka Narodowa w Warszawaie. – Ack. 1979: Ex bibliotheca capituli ritus graeco-catholici Premisliensis. – Album Congregationis... – F. 3, 4; Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino. – Vol. I. – P. 184.

483. Соціальна боротьба у місті Львові в XVI-XVIII ст. Збірник документів / Під ред. Я. П. Кіся. – Львів, 1961. – № 80; ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 57. – Арк. 1017, Спр. 229. – Арк. 1542-1543, Спр. 259. – Арк. 512-513, 517-522, 542, 1262-1264, Ф. 132. – Оп. 1. – Спр. 65, 350.

484. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1608/09. – F. 48v.

485. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1608/09. – F. 48v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1623/24. – F. 172v.

486. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1616/17. – F. 119v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v.

487. Cieślak S. Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontreformacyjny. – Kraków, 2003. – S. 275.

488. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 931.

489. Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1886. – T. II. – P. 74; Kraków, 1889. – T. III. – P. 8.

і книгозбірню для бібліотеки колегії [490]. Інший єпископ, Павло Волицький (1608–1616), збільшив попередню фундацію двома селами та виділив кошти для закупівлі маєтку та на інші потреби [491]. Остаточо ж колегія сформувалася завдяки матеріальній підтримці київського каштеляна князя Юрія Вишневецького, який пожертвував єзуїтам свій кам'яний будинок з великою земельною ділянкою. Пізніше надання Луцькій колегії робили різні волинські шляхетські родини, зокрема, батько та син Юрій і Миколай Чорторийські надали свій будинок та чималу земельну ділянку [492].

Спочатку єзуїти працювали в одній із каплиць катедральної церкви і на амвоні. У 1616-1639 рр. з фундації єпископа Шишковського луцькі єзуїти побудували власну церкву свв. Петра і Павла [493].

---

490. Історію фундації описує Станіслав Заленський в: *Załęski S. Jezuici w Polsce.* – Kraków, 1905. – Т. IV (2). – S. 931-933. При цьому посилається лише на: Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 196, 197. Іншими джерелами є: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – Collegium Luceoriense. 1616. – F. 288, Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum.* – Historia Collegii Luceoriensis. – F. 59, 59v, *Elogium Illustrissimi et Reverendissimi Martini Szyszkowski Primi Luceoriensis Collegii Societatis Iesu Fundatoris.* – F. 61-61v; *Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu.* – Teki Schneidra. – Teka 703. – *Wołucki Paulus ep., Fundatio Collegii Luceoriensis.* 17.06.1610. – F. 202, 203, Teka 707. – *Przywilej Zygmunta III dla kolegium w Łucku.* 1609. – № 221, *Transsumpt przywileju fundacyjnego.* 1607. – F. 224-227, *Akt fundacyjny bpa P. Wołuckiego dla kolegium Łuckiego.* 20.06.1609. – F. 234-235, *Informatio de bonis Cobrinensibus.* – F. 286-288.

491. Те саме стосується цієї фундації: *Załęski S. Jezuici w Polsce.* – Kraków, 1905. – Т. IV (2). – S. 933, 935. Див. також: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – Collegium Luceoriense. 1609. – F. 190v-191, Collegium Luceoriense. 1611. – F. 224, Collegium Luceoriense. 1624. – F. 13, Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – *Residentiae Novogrodensis.* 1637. – F. 190v, Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum.* – Historia Collegii Luceoriensis. – F. 59v-60, *Elogium Illustrissimi et Reverendissimi Pauli Wołucki Luceoriensis Antistitis Collegii Luceoriensis Societatis Iesu Secundi Fundatoris.* – F. 62-62v; *Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu.* – Teki Schneidra. – Teka 707. – *Spectantia foundationis Collegii Luceoriensis.* 20.06.1609. – F. 234-235, *Transsumptum authenticum privilegii foundationis et erectionis Collegii patrum Societatis Iesu in civitate Luceoriense.* 30.07.1697. – F. 225-226, *Declaratio et resolutio difficultatum quae in privilegio foundationis Collegii Luceoriensis exoriuntur.* – F. 219-220; *Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie.* – Kraków, 1889. – Т. III. – P. 7-8; Kraków, 1899. – Т. IV. – P. 117.

492. *Załęski S. Jezuici w Polsce.* – Kraków, 1905. – Т. IV (2). – S. 935.

493. *Paszenda J. Dzieje budowy kościoła i kolegium jezuitów w Łucku według źródeł jezuickich // Kwartalnik architektury i urbanistyki. Teoria i historia.* – Warszawa, 2001. – Т. XLV. – Z. 1/2000. – S. 34-44.

Бібліотеку колегії було сформовано переважно завдяки книгозбірням єпископа Шишковського і митрополита Рутського. Уперше префект бібліотеки згадується 1612 р. У 1648 р. бібліотеку вивезли до Торуня [494].

Від 1629 р. при колегії діяла аптека [495].

Місійні осідки луцьких єзуїтів діяли у Фастові, маєтках колегії Болотах, Губкові, Кобрині, Лищі. У Кобрині вони керували ще й місцевою парафією. Луцькі єзуїти постійно виїжджали на тимчасові “народні місії” (тривалістю від 1 до 7 тижнів) до навколишніх сіл, на “надвірні місії” по дворах волинської шляхти і магнатів (найвідоміший приклад – родина Чорторийських). Місії луцьких єзуїтів дали початок домам Товариства Ісуса у Кам’янці, Острозі, Переяславі, Фастові. Пізніше місіонери цих домів проводили з луцькими душпастирську працю спільно [496].

З 1616 р. при колегії діяла музична бурса [497]. У джерелах її префектів нерідко згадують і як префектів музичної бурси, і як префектів бурси для бідних учнів [498].

Школу для екстернів при колегії відкрили 1608 р. з трьома граматичними класами [499]. Наступного року тут почав діяти клас поезики [500], а

---

494. Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie. – Teki Schneidera. – Teka 707. – Akt fundacyjny bpa P. Wołuckiego dla kolegium Łuckiego. 20.06.1609. – № 234-235; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1612/13. – P. 77.

495. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1629/30. – F. 213v.

496. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 940-941.

497. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1616/17. – F. 120; Vol. 51: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Luceoriense. 1611. – F. 288.

498. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1620/21. – F. 162, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1627/28. – F. 186, 186v, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1628/29. – F. 202v, 203, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1631/32. – F. 226, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1641/42. – F. 16, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1645/46. – F. 67, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1646/47. – F. 82v, 83, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1647/48. – F. 102v, 103, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Supplementum Historiae Collegii Luceoriensis Societatis Iesu. Annus 1636. – F. 187, Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Luceoriense. 1637. – F. 120.

499. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1608/09. – F. 49.

500. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1609/10. – F. 53; Vol. 51: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Luceoriense. 1610. – F. 223.

з 1611 р. – клас риторики [501]. Перший відомий віршований твір місцевих студентів датується 1615 р. Це панегірик на смерть учня та опікуна єзуїтів, власника містечка Олики князя Миколая-Криштофа Радзивила “*Threnodia in funere... Nicolai Christophori Radivili... iuventute studiosa Collegii Luceoriensis... conscriptae*” [502]. Станіслав Заленський пише, що у 1636 р. було започатковано викладання філософії для світських учнів, яке тривало лише два роки [503]. Але дані каталогів цього не підтверджують: у них немає жодної згадки про викладачів філософії у Луцьку.

З огляду на значну кількість православних серед студентства [504] при колегії 1614/15 навчального року діяв спеціальний клас “руської мови”. Саме цього року в каталогах Луцької колегії вперше і востаннє згадується викладач *linguae Ruthenicae*, або *linguae Sclauonicae* – магістр Альберт Дембовський (Albertus Dębowski) [505]. У цьому класі учнів навчали читати, писати по-руському та рахувати [506], а київський митрополит-уніят Йосиф-Велямин Рутський надав для цього відповідні підручники. Він кілька разів відвідував колегію та значно поповнив її бібліотеку [507].

Від 1610 р. існувала Конгрегація учнів Непорочного Зачаття Діви Марії [508]. Щонайпізніше з 1628 р. діяла Конгрегація міщан Пресвятої Діви Марії [509].

---

501. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1611/12. – F. 64, Vol. 51: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Luceoriense. 1611. – F. 242v.

502. Запаско Я., Ісаєвич Я. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга перша (1574-1700). – Львів, 1981. – С. 37-38.

503. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 936.

504. Piechnik L. Działalność kulturalna Towarzystwa Jezusowego na północnych i wschodnich ziemiach Polski w XVI-XVIII wieku // Dzieje Lubelszczyzny. – T. VI, cz. 1: Między Wschodem i Zachodem. Kultura umysłowa / Pod red. J. Kłoczowskiego. – Warszawa, 1989. – S. 77.

505. ARSI. – Prov. Pol. – Vol.8: Catalogi triennales 1606-1622. – Catalogus primus personarum Collegii Luceoriensis an. 1614. – F. 136-136v, Vol. 43: Catalogi breves – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1614/15. – F. 100, 104.

506. Encyklopedia... S. 393.

507. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Luceoriense. 1631. – F. 77.

508. Annuae litterae Societatis Iesu anni 1610 ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Dilingae, [1610]. – P. 417.

509. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1628/29. – F. 202v; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Leopoliense. 1630. – F. 56v.

У гродських і земських луцьких книгах було зафіксовано сутички студентів єзуїтської колегії з учнями Луцької братської школи і ченцями місцевого братського монастиря у 1627, 1634 і 1638 рр. [510].

1609 р. при колегії започатковано курс морального богослов'я для клириків єпархіяльної семінарії [511]. Полемічне богослов'я викладали тут нерегулярно: протягом 1619-1620, 1627-1629, 1630-1632 і 1645-1648 рр. [512].

У серпні 1648 р., коли козацьке повстання наблизилось до Луцька, колегію було тимчасово закрито [513]. По Зборівському трактатові єзуїти повернулись до Луцька, але повторно залишали місто у 1652, 1653 і 1659 рр. З відновленням діяльності колегії відновлювали і діяльність школи.

Кам'янець - Подільський. Духовним батьком колегії в Кам'янці-Подільському можна вважати Бенедикта Гербеста, видатного єзуїтського педагога-гуманіста, письменника і місіонера. Під впливом його проповідей місцевий єпископ Мартін Бялобжеський (1577-1586) висунув ідею заснувати в місті єзуїтську колегію [514]. Але зафундована колегія була пізніше, у 1590 р., коли місцеві магнати брати Миколай та Єронім Язловецькі з ініціативи кам'янецького єпископа Станіслава Гомолінського (1587-1591) надали початкову суму для утримання колегії та декілька своїх маєтків [515].

---

510. Архив Юго-Западной России. – Киев, 1883. – Т. 6. – Ч. 1. – С. 584-585, 590-596, 680-689; ЦДІАУ у Києві. – Ф. 26. – Кн. 40. – Арк. 208-210.

511. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1609/10. – F. 53.

512. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1619/20. – F. 149v, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1627/28. – F. 186v, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1628/29. – F. 202v, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1630/31. – F. 226, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1631/32. – F. 236, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1645/46. – F. 67, Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an.1648/49. – F. 115v.

513. Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 360.

514. Natoński B. Poszątki i rozwój... S. 473.

515. Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (2). – S. 965. Джерела див.: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Foundatione. Anno Domini 1610. – F. 48v, Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia ab anno 1610 usque ad annum 1613 inclusive a prima ipsius foundatione Collegii collecta breviter. – F. 72v, Historica Narratio Foundationis Collegii Camanecensis Societatis Iesu ad Annum Domini 1611. – F. 74, Vol. 71: Foundationes. Poloniae. – Actum in Curia Regia Warszawiensi, sabbatho ante Dominicam,

Перші єзуїти приїхали до міста лише у 1608 р. з єпископом Яном Прухницьким (1607-1614) [516].

Після смерті брацлавського воєводи Яна Потоцького в 1611 р. його дружина Ельжбета (у дівочтві Каменецька) розігнала кальвіністську громаду у Панівцях, засновану чоловіком, а кам'янецьким єзуїтам передала приміщення кальвіністської школи, збору і друкарні у Панівцях [517]. До благодійників Кам'янецької колегії належали: кам'янецький земський суддя Радецький, скальський староста Станіслав Лянцкоронський, коронний гетьман Станіслав Жулкевський (на кошт останнього було відбудовано спалену під час пожежі 1616 р. колегію та єзуїтську церкву), Агнешка Станіславська з Кренжеловіцьких) [518].

Кам'янецькі єзуїти працювали у катедральному соборі, де мали свою каплицю. Власна тимчасова церква, побудована в 1612-1613 рр., згоріла за три роки. Будівництво ж нової церкви розпочалось 1636 р. і було перервано війною 1648 р. [519].

---

conductus Pascha proximo. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo. – F. 335; Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1.

516. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 966. Джерелами є: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Camenecense. 1609.* – F. 194-194v, Vol. 66: *Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1610.* – F. 48v, *Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia ab anno 1610 usque ad annum 1613 inclusive a prima ipsius fundatione Collegii collecta breviter.* – F. 72v-73.
517. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 970. Історія цієї донації детально описана в: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Camenecense. 1611.* – F. 243-243v, Vol. 66: *Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1611.* – F. 53v; Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1; *Annae litterae Societatis Iesu anni 1611 ad patres et fratres eiusdem Societatis.* – Dilingae, [1611]. – P. 625.
518. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 973-974. У джерелах інформація про благодійників міститься в: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Camenecensis. 1616.* – F. 290, Vol. 71: *Fundationes. Poloniae. – Domina Agnes de Kreszelowicz et Rector collegii Camenecensis contractum quendam iudicialiter roborant. Trëboveliense, 19.09.1641.* – F. 339-342v, *Copia divisionis bonorum inteo Collegii Camenecensi et Dominae Stanislawka (Agnes de Kreszelovice) in latinum translata. Trëboveliense, 19.09.1641.* – F. 343-344v, Vol. 66: *Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1616.* – F. 64, 64v; Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1; Wielewicki J. *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie.* – Kraków, 1899. – T. IV. – P. 29.
519. *Encyklopedia...* S. 264.

Бібліотека колегії отримала в дар значну кількість книг єпископа Прухницького і сатанівського парафіяльного священика Павла Щереча [520].

Єзуїти колегії провадили місії у Тернополі (зафундована коронним канцлером Томашем Замойським близько 1640 р.), Барі, Вінниці, у маєтках резиденції Ніжборку, Ормянах, Супрунківцях, а також в інших подільських містечках. Мандрівні місії колегії діяли у Молдавії, на Поділлі, Покутті [521].

У 1614 р. місцевий магнат і кам'янецький староста Валентин-Олександр Калиновський зафундував бурсу для бідної шляхти [522]. Близько 1620 р. було засновано музичну бурсу [523]. Від середини 20-х рр. у каталогах зустрічаємо водночас як префектів хору і музики, так і просто префектів бурси [524]. Є згадки і про “конвікт убогих студентів” [525], який також можна ідентифікувати з бурсою. Принаймні, про існування музичної бурси при колегії ми можемо говорити щонайпізніше від 1626 р., а не з середини XVII ст. [526].

Подільська шляхта, приваблена вигодами єзуїтського шкільництва, задовольнила прохання єпископа Яна Прухницького про допомогу коштами

-
520. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 974; *Encyklopedia...* S. 264.
У джерелах див.: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: *Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1610.* – F. 48v, *Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia ab anno 1610 usque ad annum 1613 inclusive a prima ipsius fundatione Collegii collecta breviter.* – F. 73, *Historica Narratio Foundationis Collegii Camenecensis Societatis Iesu ad Annum Domini 1611.* – F. 75v; Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: *Kamieniec.* – № 1.
521. *Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu.* – Teki Schneidra. – Teka 707. – *Responsio ad postulata Congregationis provincialis Poloniae celebrata anno 1645 proposita P. N. Generali. Romae, 5.05.1646.* – F. 41v; *Annuae litterae Societatis Iesu anni 1610 ad patres et fratres eiusdem Societatis.* – Dilingae, [1610]. – P. 420-422; *Encyklopedia...* S. 264, 436, 520, 683.
522. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. IV (2). – S. 973.
523. Grzebień L. *Bursy muzyczne...* S. 186.
524. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1626/27.* – F. 175lv-175m, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1627/28.* – F. 189, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1628/29.* – F. 205, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1629/30.* – F. 215, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1630/31.* – F. 227, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1631/32.* – F. 237, Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1638/39.* – F. 7v, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1641/42.* – F. 12, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1642/43.* – F. 26v-27; Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – *Collegium Camenecense. 1625.* – F. 33v.
525. РГАДА. – Ф. 1603. – Оп. 7. – *Gubernia Podolska.* – Fascykuł 442.
526. Порівняй: *Encyklopedia...* S. 264.

майбутній колегії. Сеймики подільської шляхти 1609 р. і 1611 р. затвердили спеціальний податок на користь майбутньої школи [527]. Граматичні класи почали діяти 4 жовтня 1610 р. [528]. У 1612 р. відкрили клас поетики [529], а за шість років – риторики [530].

1612 р. при школі постала студентська Марійська Содаліція [531]. Була і міщанська Конгрегація Непорочного Зачаття Діви Марії [532].

Для клириків Кам'янецької епархії єзуїти колегії протягом 1610-1613 і 1620-1648 рр. читали курс морального богослов'я [533] і протягом 1626-1631, 1638/39 рр. – курс полемічного богослов'я [534]. До 1773 р. діяльність єзуїтів у Кам'янці призупинялась у 1675-1700 рр., коли місто належало Порті. Лише в 1682-1685 рр. у Кам'янці діяли єзуїтські місіонери зі Львова [535].

-
527. *Volumina legum. Przedruk zbioru praw staraniem XX. pijarów w Warszawie od roku 1732 do roku 1782 wydawanego.* – Petersburg, 1859. – Т. III (1609-1611). – S. 16; ПГА-ДА. – Ф. 1603. – Оп. 7. – Gubernia Podolska. – Fascyкул 442; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: *Historia. 1566-1642.* – *Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1610.* – F. 49-49v, *Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1611.* – F. 52v; Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1.
528. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 51: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae.* – *Collegium Camenecense. 1610.* – F. 224, Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1610/11.* – F. 58v, Vol. 66: *Historia. 1566-1642.* – *Historia Collegii Camenecensis Societatis Iesu in Podolia a Prima Ipsius Fundatione. Anno Domini 1610.* – F. 50v, *Historica Narratio Foundationis Collegii Camenecensis Societatis Iesu ad Annum Domini 1611.* – F. 75; Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1.
529. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1612/13.* – F. 77.
530. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1618/19.* – F. 138.
531. ARSI. – Fondo Gesuitico. – Collegia. – Busta 83/1452 I. – Fascicolo 10: Kamieniec. – № 1.
532. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 79: *Epistolae.* – Nicolaus Rubinkowski ad P. Generalem. *Indiam petentes. Cracoviae, 21.06.1646.* – F. 49v.
533. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1610/11.* – F. 58v, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1612/13.* – F. 77, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1620/21.* – F. 161v, Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1648/49.* – F. 110.
534. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1626/27.* – F. 175lv-175m, *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1630/31.* – F. 227, Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1638/39.* – F. 7v.
535. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1675/76, 1682/83, 1683/84, 1684/85;* Vol. 45: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1700/01.* – F. 230 v.

Берестя. Першим ініціатором створення єзуїтського дому в Бересті був Стефан Баторій. Ще у 1583 р. про цей намір короля нунцій інформував Апостольську Столицю [536]. Але королівські плани не реалізувались через неспроможність Ордену охопити одразу таку кількість запропонованих фондаций, і поява єзуїтів у Бересті відклалась майже на тридцять років. Сюди 1615 р. єзуїтів Луцької колегії запросив місцевий єпископ Павло Волицький (1608-1616), призначивши на їх утримання селище Стриїв. Але місія луцьких єзуїтів у Бересті проіснувала лише два роки. Не маючи достатнього забезпечення, єзуїти були змушені повернутись до Луцька. Але вже за рік вони отримали запрошення осісти в Бересті від нового луцького єпископа Анджея Ліпського (1617-1622) [537]. Від 1619 р. у Бересті починає діяти резиденція Товариства Ісуса, яка 1633 р. отримує статус колегії.

Окрім єпископа, головним фундатором єзуїтів у Бересті був литовський канцлер Лев Сапега. Він надав Ордену фільварок, забезпечив будинком для школи, коштами на закупівлю маєтків, будівництво каплиці і церкви [538]. Маєтки єзуїтів поповнили: берестейський воєвода Євстахій Тишкевич, який прагнув бачити у Бересті “гімназію” для молоді, і староста королівської економії Павло Осовський [539].

Поприїзді до Берестя єзуїти працювали у місцевій парафіяльній церкві. Близько 1623 р. вони вже мали власну побудовану каплицю з фундації Льва Сапєги [540].

---

536. *Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850)*. – Romae, 1959. – Vol. I: 1550-1593. – P. 229.

537. Без точних посилань на джерела історію фундації описує Заленський: Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1131-1133; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum*. – Origo foundationis Collegii Brestensis in Polonia. 1615. – F. 1, *Elogia Fundatorum ei Collegii Brestensis Societatis Iesu*. – F. 3.

538. Без точних посилань на джерела про надання Сапєги пише Заленський: Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1133; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum*. – Origo foundationis Collegii Brestensis in Polonia. 1615. – F. 1-1v, *Elogia Fundatorum ei Collegii Brestensis Societatis Iesu*. – F. 3, Vol. 66: *Historia. 1566-1642*. – *Continuatio Historiae Collegii Brestensis ab Anno 1633. Annus 1633*. – F. 10, Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – *Domus Brestensis. 1631*. – F. 82v.

539. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 7 I: *Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670*. – Eustachius Ioannes Tyszkiewicz P. *Generali SI. De sua laetitia ratione promotionis ad provincialatum fratris sui germanis. De fundatione Collegii Brestensis cogitat. Visticiis, 3.07.1622*. – F. 69; Vol. 66: *Historia. 1566-1642*. – *Continuatio Historiae Collegii Brestensis ab Anno 1633. Annus 1633*. – F. 10, 14, Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum*. – Origo foundationis Collegii Brestensis in Polonia. 1615. – F. 1v, *Elogia Fundatorum ei Collegii Brestensis Societatis Iesu*. – F. 3.

540. *Encyklopedia...* S. 72.

Бібліотека дому була невелика, сформована з подарунків і закупівель. 1636 р. у каталогах уперше згадується префект бібліотеки [541].

Щонайпізніше від 1630 р. при школі існувала музична бурса [542].

Школу для екстернів з класами граматики відкрили при резиденції 1623 р. [543]. За рік почав діяти клас поезії [544]. Риторичку викладали від 1632 р. [545].

Студентська Марійська Конгрегація Непорочного Зачаття Діви Марії існувала від 1624 р., у 1633 р. була приєднана до Римської Содаліції [546].

Перша згадка у каталогах про Конгрегацію міщан датується 1636 р. [547].

Протягом 1632/33, 1642/43, 1645-1649 рр. для епархіального клиру берестейські єзуїти викладали моральне богослов'я [548].

Острів. До Острога єзуїтів запросила дідичка міста Анна-Алоїза Острозькою (у шлюбі Ходкевич), онукою Василя-Костянтина Острозького, ініціатора унії і протектора Православної Церкви, фундатора і патрона Острозької академії. По материнській лінії Анна-Алоїза – донька благодійниці й онука фундаторки єзуїтської колегії в Ярославі. Родичка двох католицьких святих – Яцка Одровонжа (домініканця) і Станіслава Костки (єзуїта), Анна-Алоїза до кінця життя залишалась дієвим прикладом ревності до католицтва та Товариства Ісуса [549].

---

541. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1636/37. – F. 298; Encyklopedia... S. 72.

542. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1630/31. – F. 229v.

543. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1623/24. – F. 173v.

544. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1135.

545. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1632/33. – F. 258-258v.

546. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1135; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 7 I: Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670. – Adamus Dziamowski et alii nomine Sodalitatis alumnorum Collegii Brestensis petunt aggregationem. Brestae, 3.04.1633. – F. 196-196v.

547. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1636/37. – F. 298.

548. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1632/33. – F. 258-258v, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Brestensis an. 1642/43. – F. 25, Catalogus brevis Collegii Brestensis an. 1645/46. – F. 61, Catalogus brevis Collegii Brestensis an. 1648/49. – F. 108v.

549. Dobrowolska W. Chodkiewiczowa z ks. Ostrogskich Anna Alojza // Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1937. – T. 3. – S. 370-371; Kowalska H. Kostka Jan ze Sztemberku //

Можливо, саме єзуїти, що перебували на її дворі, подали Анні-Алоїзі ідею заснування в Острозі свого представництва [550]. Водночас не виключено, що намір зафундувати єзуїтам колегію в Острозі мав перед смертю дядько Анни-Алоїзи, князь Януш Острозький [551]. Адже саме на його честь була виголошена 14 грудня 1625 р. перша декламація учнів Острозької колегії з нагоди відкриття школи [552].

Перші чотири єзуїти прибули до Острога 1623 року [553]. Наступного року Анна-Алоїза фундує їм масток з одинадцятьма селами і земельну ділянку в місті під колегію і церкву [554], забезпечує будівництво необхідними коштами і матеріялами [555]. Княгиня мала намір віддати єзуїтам і шпитальну фундацію свого діда в Суражі, але польський провінціал Джованні Ардженті, побоюючись обурення православних, відрадив благодійницю [556]. Одразу по прибутті до Острога єзуїти розпочинають будівництво каплиці (посвячена 1626 р.), а 1626 року – церкви свв. Ігнатія Лойоли і Франциска Ксаверія [557]. Будівництво церкви, перерване війнами і смертю благодійниці, тривало ціле століття і було завершене у 1717-22 роках [558].

Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1968-1969. – Т. 14. – С. 345-348; Dobrowolska W. Chodkiewicz Jan Karol // Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1937. – Т. 3. – С. 363-367.

550. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – С. 1250.

551. Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. – Kraków, 1913. – С. 183.

552. Okoń J. Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku. – Wrocław – Kraków, 1970. – С. 368.

553. Wielewicki J. Dziennik spraw Domu Zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1620 do 1629 (włącznie). – Kraków, 1899. – Vol. IV. – P. 151.

554. Копія оригіналу фундаційного акту зберігається в Архіві Товариства Ісуса в Кракові.

555. Библиотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 205, 206, 207, 208, 209, 210; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 1366. – F. 297-298.

556. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia 1566-1642. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu [1624, 1625]. – F. 201v.

557. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Litterae annuae. – Collegium Ostrogiense [1626]. – F. 45v.

558. Encyklopedia... S. 482. Церкву і колегію будували згідно з проектом архітекторів-єзуїтів з Італії на прохання Анни-Алоїзи. Це були Benedictus Molli (de Molle, Dimollius, Molle de, Moly) і Iacobus Briano (Briani, Bryan). ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 I: Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670. – Anna Chodkiewiczowa ad P. Generalem. Petit fratrum Italum muratorem pro templo et Collegio. Ostrogii, 21.01.1630. – F. 155; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1634/35. – F. 284, an. 1636/37. – F. 297-297v; Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1638/39. – F. 8, an. 1641/42. – F. 16v, an. 1642/43. – F. 34v-35, an. 1643/44. – F. 51-51v, an. 1644/45. – F. 51v, an. 1646/47. – F. 85, an. 1647/48. – F. 104,

Місіонери колегії працювали на Київщині і Вишневеччині. Місійні осередки острозькі єзуїти мали у маєтках колегії Берездові, Губкові, Княгинині, Мощаниці, Новому Острозі, Суражі, Турові і Звягелі [559]. В останніх трьох існували постійні місії: протягом 1630-1645 рр. у Турові, принаймні від 1638 до 1645 у Суражі, у 1641-1645 рр. у Звягелі [560].

Найпізніше від 1627 року в колегії існувала бібліотека [561]. Її основою були книги, які надав острозький парох, офіціал і луцький канонік Миколай-Олександр Рамулт [562]. У 1637 р. ректор Премислав Рудницький (Praemislaus Rudnicki) виділив на бібліотеку 1000 флоренів [563]. У 40-х роках книгозбір нараховував уже близько 4000 примірників [564].

За п'ять років після приїзду до Острога єзуїти засновують при своїй колегії аптеку, яка функціювала до 1648 р. [565].

Близько 1626 р. відкрили бурсу для бідних студентів. Спочатку бурса існувала в будинку колегії, доки княгиня не виділила для неї окремий будинок за містом. Невідомо, чи бурса від самого початку функціювала як музична, чи була реорганізована в музичну за кілька років. Принаймні, префектів хору

---

an. 1648/49. – F. 116v; Poplatek J., Paszenda J. Słownik jezuitów artystów. – Kraków, 1972. – S. 89-93, 163-164; Encyklopedia... S. 67, 242, 436, 482; Załęski S. Jezuiści... S. 1257, 1262.

559. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia 1566-1642. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu [1631, 1632]. – F. 207v-209; Załęski S. Jezuiści... S. 1255, 1257-260; Encyklopedia... S. 482.

560. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1630/31. – F. 226v, an. 1631/32. – F. 236v, an. 1632/33. – F. 255-255v, an. 1633/34. – F. 270v-271, an. 1634/35. – F. 283v, an. 1636/37. – F. 297-297v; Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1638/39. – F. 8, an. 1641/42. – F. 16v, an. 1642/43. – F. 34v-35, an. 1643/44. – F. 51-51v, an. 1644/45. – F. 51-51v, an. 1645/46. – F. 67v-68, an. 1646/47. – F. 84v-85, an. 1647/48. – F. 103v-104, an. 1648/49. – F. 116-116v; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu, 1626-1731. – P. 19, 78-79.

561. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1627/28. – F. 189v.

562. Encyklopedia... S. 483.

563. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia 1566-1642. – Continuatio Historiae Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu Anno Domini 1637. – F. 210; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu, 1626-1731. – P. 47.

564. Encyklopedia... S. 483. Частина книжок цієї бібліотеки зберігається у відділі історичних колекцій Центральної наукової бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

565. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1628/29. – F. 205v.

ми зустрічаємо тут лише за два роки після відкриття бурси [566]. У 1642 р. Анна-Алоїза забезпечила її будинком з ділянкою за містом [567]. До замиського будинку бурсу було перенесено за чотири роки [568].

1640 р., у соту річницю створення Товариства Ісуса, Анна-Алоїза фундує при колегії *pro Iuventute Nobilitatis Volhynensis* [для шляхетської волинської молоді] *Collegium Nobilium*, або *Convictus Nobilium*. Для утримання конвікту благодійниця надала містечка Сураж і Нове з сімома селами [569]. Також вона забезпечила конвікт окремим будинком, призначеним для двадцяти учнів. Очевидно, будинок призначався для дітей службової шляхти Острозьких і Заславських [570]. Суразька волость дісталась єзуїтам разом із фундацією напіврозореного православного шпиталю (заснованого князем Василем-Костянтиним Острозьким у 1585 р.) та папірнею [571]. Попередньо Анна-Алоїза

---

566. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1628/29. – F. 205v.

567. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia 1566-1642. – Continuatio Historiae Collegii Ostrogiensis Anno Domini 1642. – F. 215; Encyklopedia... S. 483; Załęski S. Jezuici... S. 1253.

568. Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu, 1626-1731. – P. 85.

569. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Origo Convictus Ostrogiensis Nobilium. – F. 54-54v, Vol. 66: Historia 1566-1642. – Continuatio Historiae Collegii Ostrogiensis Anno Domini 1640. – F. 212v, 213, Supplementum Historiae Collegii Luceoriensis Societatis Iesu. Annus 1636. – F. 190, Fondo Gesuitico. – Vol. 99. – Acta foundationis an. 1640. – F. 618-623; Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 212. Оригінал затвердження цієї фундації папою Урбаном VIII знаходиться в Російському державному архіві давніх актів у Москві.

570. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Origo Convictus Ostrogiensis Nobilium. – F. 54-54v; Załęski S. Jezuici... S. 1253, 1254; Encyklopedia... S. 482, 653-654; Stecki T. Wołyń pod względem statystycznym i archeologicznym. – Lwów, 1871. – Т. 2. – S. 76-77; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1635). – К., 1990. – С. 70-71; Яковенко Н. Латинське шкільництво і “шкільний гуманізм” в Україні кінця XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. – № 12. – С. 20.

571. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Origo Convictus Ostrogiensis Nobilium. – F. 54-54v; Vol. 66: Historia 1566-1642. – Continuatio Historiae Collegii Ostrogiensis Anno Domini 1640. – F. 212v, 213, Supplementum Historiae Collegii Luceoriensis Societatis Iesu. Annus 1636. – F. 190; Fondo Gesuitico. – Vol. 99. – Acta foundationis an. 1640. – F. 618-623; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 1366. – F. 285-289; Załęski S. Jezuici... S. 1250-1251, 1253-1254; Мицько І. З. Острозька... С. 65-71; Мацюк О. Острозька папірня кінця XVI – початку XVII ст. // Острозька давнина: Дослідження і матеріали. – Львів, 1995. – Т. 1. – С. 38, 39.

отримала від папи Урбана VIII звільнення від можливих проклять за передачу православних церкви і шпиталю єзуїтам [572].

На Суразькі маєтності, які перейшли Ордену, претендували православні й уніати. Тому-то православний луцько-острозький єпископ Атанасій Пузина скаржився на дії Анни-Алоїзи Луцькому гродському судові [573], а київський уніатський митрополит Антоній Селява нарікав Конгрегації Пропаганди Віри на єзуїтів, які отримали від світської особи маєтності Київської митрополії [574].

Протягом 1624-1641 рр. княгиня пожертвувала колегії три містечка, двадцять два села, ділянки в Острозі під каплицю, церкву, колегію, шляхетський конвікт і бурсу (двом останнім були подаровані ще й будинки), значні кошти на будівництво, на утримання єзуїтів, на оздоблення церкви і каплиці. Від відкриття своєї першої резиденції в Ярославі до середини XVII ст. у жодному іншому місці на українських землях єзуїти не мали чисельніших маєтностей.

Школу для світських учнів (класи граматики) єзуїти відкрили у 1625 році, але з огляду на малу чисельність студентів навчали їх приватно [575]. Публічні виклади розпочалися наступного року в класах поетики і граматики [576]. Клас риторики започатковано 1627 р. [577]. Курс філософії для світських учнів – 1629 р. У межах курсу філософії учням Острозької школи викладали як окремий предмет математику [578]. З огляду на існування курсу філософії та, очевидно, через збільшення кількості учнів у школі час від часу працював другий префект [579].

---

572. Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 211.

573. Архив Юго-Западной России. – Ч. 1. – Т. 6. – Киев, 1883. – С. 672-674.

574. Acta S. Congregationis de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantia / Collegit et adnotationibus illustravit P. Athanasius Welykyj, OSBM. – Romae, 1953. – Vol. I (1622-1667). – P. 179-180.

575. Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu, 1626-1731. – P. 7; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia 1566-1642. – Historia Collegii Ostrogiensis [1624, 1625]. – F. 203v; Vol. 51: Litterae annuae. – Collegium Ostrogiense [1625]. – F. 30v.

576. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1626/27. – F. 175mv-175n; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527. – Historia Collegii Ostrogiensis Societatis Iesu, 1626-1731. – P. 8.

577. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1627/28. – F. 189v.

578. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1629/30. – F. 215v.

579. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1636/37. – F. 297-297v, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an.

1626 р. постала учнівська Конгрегація Діви Марії [580]. 1632 р. її було приєднано до Римської Марійської Содаліції [581]. Від середини 30-х років Содаліцію поділено на Більшу та Меншу [582].

Для клириків-езуїтів у колегії викладали курс філософії у 1636-1642 рр. [583], для клиру єпархії – курси морального богослов'я у 1626-1648 рр. [584] і полемічної теології у 1627-1629, 1638/39 рр. [585].

22 серпня 1648 р. місто було зайняте козацькими військами, і колегія призупинила свою діяльність [586]. Наприкінці 1648 р. езуїти повернулись до Острога, але школа відновила регулярну діяльність лише в середині 1660-х рр. [587].

Вінниця. У Центральній Україні перший дім Ордену з'явився 1611 р. у Вінниці. Брацлавський і вінницький староста Валентин-Олександр Калиновський зафундував езуїтам ділянку в місті і чотири селища.

1638/39. – F. 8, *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1641/42.* – F. 16v, *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1644/45.* – F. 51v, *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1647/48.* – F. 103v, 104.

580. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Litterae annuae.* – *Residentia Ostrogiensis* [1626] – F. 46; Vol. 77 I: *Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670.* – Adamus Kieżdzierski et alii nomine Sodalitatis Collegii Ostrogiensis petunt aggregationem ad Primariam. Ostrogii, 15.07.1632. – F. 176.

581. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 I: *Epistolae.* – Adamus Kieżdzierski et alii nomine Sodalitatis Collegii Ostrogiensis petunt aggregationem... Ostrogii, 15.07.1632. – F. 176.

582. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Litterae annuae.* – *Residentia Ostrogiensis* [1626] – F. 46; Vol. 77 I: *Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670.* – Adamus Kieżdzierski et alii nomine Sodalitatis Collegii Ostrogiensis petunt aggregationem ad Primariam. Ostrogii, 15.07.1632. – F. 176.

583. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1636/37.* – F. 297-297v, Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1641/42.* – F. 16v.

584. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1626/27.* – F. 175mv-175n, Vol.44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1648/49.* – F. 116v.

585. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1627/28.* – F. 189v, *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1628/29.* – F. 205v, Vol. 44: *Catalogi breves.* – *Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1638/39.* – F. 8.

586. *Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665) / Ed. A. Bober SJ et M. Bednarz SJ // Archivum Historicum Societatis Iesu.* – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 354.

587. ARSI. – Fondo Gesuitico: *Busta 1537/9.* – № 44. – *Catalogi breves: Collegium Ostrogiense 1664/65.* – F. 16.

Серед благодійників Вінницького дому були луцький єпископ Анжей Ліпський і Теофіла Хмелецька, удова київського воєводи Стефана Хмелецького [588], київський каштелян Олександр Пісочинський та родина Калиновських [589].

При резиденції була невелика бібліотека, вивезена 1648 р. до Острога [590].

Бурса для бідних студентів існувала щонайпізніше з 1636 р. [591].

Школа для світських учнів діяла з фундації князів Криштофа Збараського та Юрія Чорторийського. У 1630 р. відкрились класи граматики і поетики [592], у 1632 р. – клас риторики [593]. 1647 р. було започатковано викладання філософії. З невідомих причин наступного року воно не було продовжено. З відкриттям курсу філософії у школі з'являється другий префект і зникає наступного року [594]. У 1648 р., на звістку про війну, школу було розпущено.

У 1633 р. при школі вже існувала Марійська Содаліція [595].

Курс морального богослов'я для клиру єпархії викладали у 1630-1648 рр. [596].

Єзуїтська колегія припинила своє існування на початку липня 1648 р. Пізніше єзуїтські місіонери, приписані до Острозької колегії, діяли у Вінниці наприкінці XVII ст. Постійна ж орденська місія з'явилась у Вінниці лише на-

---

588. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1082-1083; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – Residentia Vinnicensis. 1630. – F. 65, Vol. 71: *Fundationes. Polonia*. – Donatio quaedam Theophilae Palatinae Chioviensis pro Collegio Vinnicensi. – F. 9-9v.

589. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: *Polonia et Lithuania. Historia foundationum*. – Origo Foundationis Collegii Vinnicensis. 1642. – F. 54v; РГАДА. – Ф. 1603. – Оп. 7. – Gubernia Podolska. – Fascyкул 446.

590. *Encyklopedia...* S. 748.

591. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1636/37*. – F. 298v.

592. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1630/31*. – F. 229, Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae*. – Residentia Vinnicensis. 1630. – F. 65.

593. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1632/33*. – F. 257v.

594. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1647/48*. – F. 107v, *Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1648/49*. – F. 119v.

595. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 7 I: *Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670*. – Ludovicus Stępkowski et alii petunt aggregationem Sodalitatis Collegii Vinnicensis. Vinnicae, 10.07.1633. – F. 198.

596. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1630/31*. – F. 229.

прикінці 1720-х рр., здобувши за п'ять років статус резиденції. З відновленням постійної єзуїтської місії відновила роботу і школа при ній [597].

К р о с н о . Резиденцію у Кросні Перемиської єпархії зафундував у 1614 р. сяноцький підкоморій Петро Баль з Гочви, колишній кальвініст, навернений у католицизм єзуїтами [598]. Пожертви Петра Баля збільшили коронний підкоморій Анджей Бобола, Войцех Бобола, кросненський купець Роберт Порцій, міщанин Кволькович та інші [599].

При домі була невелика бібліотека, яку поповнили 1648 р. книгами, подарованими корчинським парафіяльним священиком [600].

Не виключено, що під патронатом кросненських єзуїтів знаходилась парафіяльна школа в їхньому маєтку Заршині [601].

Музична бурса відкрилась при Кросненській резиденції щонайпізніше 1638 р. [602]. Ще у 1635 р. єзуїтський клирик Ян Клет (Ioannes Kleth (Klech,

---

597. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 45: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Ostrogiensis an. 1698/99. – F. 186v; Vol. 46: Catalogi breves. – Catalogus brevis Missiae Vinnicensis an. 1728/29. – F. 119; Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1733/34. – F. 178.

598. Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1114. У джерелах про фундацію оповідається в: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Crosnensis Domus. 1617. – F. 307v, Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Compedium Historiae Domus Crosnensis Societatis Iesu ab Anno Millesimo Sexcentesimo decimo quarto quo Civitatem nostri sint ingressi. – F. 20-21, Crosnensis Collegii descriptio. – F. 24; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 823. – Kwerenda dla wielebnych Oycow Jezuitow Collegium Krosneńskiego ab anno 1619 in actis inscriptionum et relationum zaczęta – F. 125-126; Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 90, 91.

599. Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1115; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Compedium Historiae Domus Crosnensis Societatis Iesu ab Anno Millesimo Sexcentesimo decimo quarto quo Civitatem nostri sint ingressi. – F. 21-23, Quirini-Popławska D. Szkolnictwo krośnieńskie od XVII w. do 1914 r. // Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu / Pod red. J. Garbacika. – Kraków, 1973. – T. II (1918-1970). – S. 332; Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1115-1116; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 824. – F. 191-193, 461.

600. Encyklopedia... S. 331.

601. Horn M. Szkolnictwo na terenie ziemi przemyskiej i sanockiej do połowy XVII wieku // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opoliu. – Pedagogica. – Opole, 1968. – T. V. – S. 81.

602. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1638/39. – F. 9.

Klet)) подарував резиденції свій фільварок у передмісті з перспективою створення при єзуїтській церкві і школі музичної капели. У 1646 р. міщанин Анджей Гарбович поповнив фундацію бурси грошовим записом [603].

Через протидію з боку перемиської капітули і міста [604] школа для екстернів із класами граматики при резиденції була відкрита тільки у 1631 р. За рік уже діяли класи поетики та риторики [605].

Марійське студентське братство існувало щонайпізніше з 1632 р. [606].

Спархіяльному клиру моральне богослов'я кросненські єзуїти викладали у 1636/37 і від 1645 р., полемічне богослов'я – у 1638/39 і 1645-1647 рр. [607].

Збагачена значними наданнями сандомирського земського судді Станіслава Заремби, Кросненська колегія у другій половині XVII ст. стала однією із найбагатших у Речі Посполитій [608], а відкриття курсів філософії та богослов'я зробило її школу закладом вищого типу.

Б а р . У 1615 р. великий коронний гетьман Станіслав Жулкевський зафундував для місцевих отців-єзуїтів резиденцію у подільському місті Барі. Жулкевський подарував земельну ділянку під майбутню колегію і церкву, кам'яницю з городом, пасікою і лісом. А від короля отримав привілей для

---

603. Kochanowicz J. Geneza... S. 71.

604. Детальніше про стосунки єзуїтів з містом див.: Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 88, 89, 92, 93, 94, 95.

605. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1631/32. – F. 238, Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1632/33. – F. 258, Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Domus Crosnensis. 1631. – F. 81v, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Narrationis de rebus Residentia nostra. Annus Domini 1631. – F. 128, Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Compedium Historiae Domus Crosnensis Societatis Iesu ab Anno Millesimo Sexcentesimo decimo quarto quo Civitatem nostri sint ingressi. – F. 21v-22, 23-23v; Pawłowski F. Premislia Sacra, sive Series et Gesta episcoporum r. l premisliensium. – Cracoviae, 1870. – P. 410-411; Kłoczowski J. Zakony w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV-XVIII wieku // Nasza przeszłość. – Kraków, 1975. – T. XLIII. – S. 60.

606. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 I: Epistolae. – Martinus Gawroński et alii candidati Sodalitatis Marianae Collegii Crosnensis petunt aggregationem... Crosnae, 14.08.1632. – F. 178.

607. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1636/37. – F. 298v, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1645/46. – F. 65v, – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1646/47. – F. 91.

608. Quirini-Popławska D. Szkolnictwo krośnieńskie od XVII w. do 1914 R. // Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu / Pod red. J. Garbacika. – Kraków, 1973. – T. II (1918-1970). – S. 334; Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVII wieku. – Przemyśl, 1999. – S. 20, 34-354; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1118.

езуїтів на отримання десятини у Барі та Комаровичах і право патронату над барською парафіяльною церквою [609].

Його наступник Станіслав Конецпольський значно збільшив це надання у 1620-х рр. Завдяки його фундації у 1636 р. єзуїти відкрили школу для світських учнів [610]. Тоді ж великі грошові внески зробили князі Криштоф Збараський та Юрій Чорторійський. Допомогли єзуїтській школі у Барі також подільський підстолій Лукаш Мясковський та інші благодійники [611].

Спочатку єзуїти працювали у дерев'яній парафіяльній церкві та замковій каплиці для жовнірів, а 1636 р. переїхали до власної церкви і будинку.

Бібліотека була у барських єзуїтів невелика, 1648 р. її вивезено до Острога [612].

У 1642 р. барські єзуїти вже мали свою аптеку [613].

Єзуїти Барського дому працювали переважно у військових таборах і місцях ув'язнення, на надвірних і "народних місіях", опікувались пораненими жовнірами. Від 1638 р. до Барського дому протягом десяти років належала єзуїтська місія у Шаргороді, заснована київським воеводою Томашем Замойським [614].

1638 р. Міхал Станіславський (київський воевода у 1665-1668 рр.) склав пожертву на бурсу для бідних студентів [615].

---

609. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1153; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: *Historia. 1566-1642. – Historia Residentiae Barenis Societatis Iesu ab Anno Domini 1616 usque ad Annum 1639*. – F. 3; Wielewicki J. *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie*. – Kraków, 1899. – T. IV. – S. 29-30.

610. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 71: *Foundations. Polonia*. – P. Albertus Iarczewski ad O. Bursae, assistentem germanum. *Informatio de statu Collegii Barenis. Bari, 30.01.1628*. – F. 4v, Vol. 66: *Historia. 1566-1642. – Historia Residentiae Barenis Societatis Iesu ab Anno Domini 1616 usque ad Annum 1639*. – F. 3, 3v.

611. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1154; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 71: *Foundations. Polonia*. – *Quae habeantur pro fundatione Collegii Barenis*. – F. 8-8v; *Encyklopedia...* S. 25-26.

612. *Encyklopedia...* S. 26.

613. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1642/43*. – F. 27-27v.

614. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. 4 (3). – S. 1153, 1155-1156; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 I: *Epistolae*. – *De fundatione Patrum Societatis Iesu pro Missionibus ad ditiones certas piae memoriae Illustrissimi Domini Thomae Zamoisky Cancellarii Regni ex testamento eius, Actis Cracoviensibus Anno 1633 Augusti 8 consignato excerptus*. – F. 243; *Encyklopedia...* S. 26, 657.

615. Цей факт без посилань на джерела подано в: Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – T. 4 (3). – S. 1154.

Школу для екстернів при резиденції з класами граматики було відкрито в 1636 р. [616]. Клас поезики діяв з 1637 р., риторики – з 1640 р. [617].

Від 1640 р. при Барській резиденції функціювала учнівська Марійська Содаліція, приєднана за два роки до Римської [618]. З 1624 р. бере початок міщанська Конгрегація Непорочного Зачаття Діви Марії [619].

Для єпархіяльного клиру барські єзуїти читали курс морального богослов'я протягом 1642-1645 і 1646-1648 рр. [620].

Резиденцію у Барі було закрито на початку серпня 1648 р. Відтоді єзуїти перебували у місті в 1663-1668 рр. (за цей час їх дім двічі змінив статус: з колегії на місію і з місії на резиденцію) [621] і пізніше з'явилися лише на початку XVIII ст. З 1700 р. тут працювали місіонери, приписані до Острозької і Кам'янецької колегій [622]. Постійну місію було засновано в 1728 р. За чотири роки вона отримала статус резиденції, а пізніше і статус колегії [623]. Школу, де зокрема викладали церковнослов'янську мову, єзуїти відновили разом із відкриттям місійного дому [624].

Переяслав. У 1635 р. переяславський староста Лукаш Жулкевський склав фундаційний акт, на підставі якого в Переяславі через три роки єзуїти

-
616. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1636/37. – F. 299v.
617. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentia Barenis. 1637. – F. 125v; Encyklopedia... S. 26.
618. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 II: Epistolae. – Iacobus Kramkowski et alii ad P. Generalem, petunt ut Sodalitas in Bar Primae Primariae aggregetur. Bari, 13.01.1642. – F. 295.
619. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentia Barenis. 1624. – F. 14v, Residentia Barenis. 1643. – F. 306.
620. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1642/43. – F. 27-27v, Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1644/45. – F. 48, Catalogus brevis Collegii Barenis an. 1646/47. – F. 72, Catalogus brevis Collegii Barenis an. 1648/49. – F. 108.
621. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1663/64. – F. 189; Fondo Gesuitico: Busta 1537/9/44. – Catalogi breves: Collegium Ostrogiense 1664/65. – F. 16; Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1665/66. – F. 190; Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1666/67. – F. 221; Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1667/68. – F. 225v.
622. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. Див. каталоги за відповідні роки.
623. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 46: Catalogi breves. – Catalogus brevis Missiae Barenis an. 1728/29. – F. 119; Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1732/33. – F. 161; Catalogus brevis Residentiae Barenis an. 1749/50. – F. 363v.
624. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 46: Catalogi breves. – Catalogus brevis Missiae Barenis an. 1728/29. – F. 119; Encyklopedia... S. 26.

відкрили школу для світських учнів. Жулкевський подарував Орденіві будинок із двором і містечко Бубнів з околицями у Київському воєводстві [625].

Спочатку єзуїти працювали у невеликій каплиці, а протягом 1636-1639 рр. побудували церкву св. Хреста [626].

У домі була бібліотека, вивезена 1648 р. до Дубна, а потім до Кракова [627].

З 1638 р. при Переяславській резиденції діяла аптека [628].

Місійні шляхи переяславських єзуїтів проходили по Задніпров'ю і сягали на Півдні Звенигородки і Кременчука. Виконували місцеві єзуїти й обов'язки капеланів у війську [629].

З 1642 р. діяла бурса для бідних учнів [630].

1637 р. при резиденції відкрились граматичні класи [631]. З 1645 р. почав діяти клас поетики [632], а з 1646 р. – клас риторики [633].

---

625. Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. 4 (3). – S. 1404-1405. Детальніше див.: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Pereaslaviae. 1635 et 1636. – F. 103-103v, Historia Residentiae Periaslaviensis Societatis Iesu. 1636. – F. 337; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 706. – Perejsław – posiadłości ziemskie 1649. – F. 100, Informatio de Fundatione Pereaslaviensis [1636-1648]. – F. 107-111v, Teka 707. – Inwentarz Maietnosci Bubnowskiey Collegii Periaslawskiego Societatis Iesu Anno 1649. – № 255-256; РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Д. 928. – Л. 1 об., Д. 930. – Л. 4 об.-5 об, 13, Ф. 1603. – Оп. 5. – Gubernia Poławska. – Fascykuł 1; Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 226, 227; Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1999. – Т. V. – P. 396.

626. Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1405-1406; Encyklopedia... S. 498.

627. Encyklopedia... S. 498.

628. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Pereaslaviensis an. 1638/39. – F. 10.

629. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Pereaslaviae. 1637. – F. 104, Residentia Pereaslaviensis. 1638. – F. 148; РГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Д. 928. – Л. 4 об., 6 об, 7; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 707. – Missiones Periaslaviae Ukrainensis ad orientem. – F. 246-246v.

630. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Pereaslaviae. 1642. – F. 106v.

631. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Residentiae Periaslaviensis Societatis Iesu. 1637. – F. 338v.

632. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Pereaslaviensis an. 1645/46. – F. 69v.

633. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Pereaslaviensis an. 1646/47. – F. 85v.

Студентська Содаліція мала назву Непорочного Зачаття Діви Марії [634]. Конгрегація міщан Благовіщення Діви Марії при єзуїтській церкві існувала з 1637 р. [635].

22 червня 1648 р. колегія єзуїтів у Переяславі припинила своє існування [636]. Останні згадки про колегію у коротких каталогах датуються 1701/02 р., коли вона перераховується серед інших, які знаходяться “в неприятельській країні” [637].

К с а в е р і в . На Овруччині виходець із родини старовинної київської шляхти єзуїт Ігнатій Слець зафундував резиденцію у Ксаверові 1634 р., віддавши на її утримання саме місто з прилеглими до нього селами. У такий спосіб Орден отримав на Овруччині чималу маєтність, що розкинулася між рр. Іршею та Ушею, оточену дрібними володіннями овруцької шляхти [638].

Резиденція почала діяти 1635 р. [639], але з огляду на постійні конфлікти із сусідами [640] майже не розвивалась.

Після 1636 р. при Ксаверівській резиденції почала діяти аптека [641].

-
634. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 77 II: Epistolae. – Andreas Święcicki et alii ad P. Generalem. De Sodalitate in Collegii Pereiaslaviensi. Periaslaviae, 2.02.1648. – F. 377.
635. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia 1566-1642. – Continuatio Historiae Residentiae Pereaslaviensis ab anno 1637 inclusiue 1637. – F. 216; Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidera. – Teka 703. – Spis członków Bractwa Zwiastowania NMP przy kościele jezuitów w Pereysławiu 1639. – № 279.
636. Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 228. – Арк. 3.
637. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 45: Catalogi breves. – Collegia, quae adhuc in hostico sunt an. 1701/02. – F. 243v.
638. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. 4 (3). – S. 1388-1389; у джерелах див.: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 74: Foundationes Poloniae. – Conceptum litterarum ARP Vincentii Carraffae, quibus declarat P. Ignatium Ielec fundatorem Collegii Xaveroviani. Roma, 25.05.1647. – F. 396, 397, Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Origo Foundationis Residentiae Xaverovianae seu Residentiae Ovrucensis. 1632. – F. 54; Litwin H. Dobra ziemskie Cerkwi Prawosławnej i Kościoła katolickiego obu obrządków na Kijowszczyźnie w świetle akt skarbowych i sądowych 1569-1648 // Rocznik Teologiczny. – 1990. – Т. 32. – Z. 2. – S. 198; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Residentiae Xaveroviensis. – F. 351v.
639. Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1999. – Т. V. – P. 374.
640. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Residentiae Xaveroviensis. – F. 350-351.
641. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Historia Domus Xaverovianae Societatis Iesu. – F. 93v.

Існувала при резиденції і музична бурса, заснована до 1645 р. [642].

Школа для світських учнів з класами граматики, поезики і риторики відкрилась у 1647 р., а вже наступного року згорнула свою роботу [643].

1647/48 навчального року єзуїти Ксаверівської резиденції читали курс морального богослов'я для єпархіального клиру [644].

Перш, ніж козацьке повстання 1648 р. докотилось до Ксаверова, невелику бібліотеку резиденції було вивезено до Острога [645]. До 1654 р. у Ксаверівській резиденції знаходився лише її фундатор Ігнатій Єлєць. Відтоді єзуїти були в резиденції лише в 1663-1665 р. і один місіонер перебував у місті в 1676/77 р. [646]. У 1678 р. за дозволом сейму ксаверівську фундацію було передано Овруцькій резиденції.

Новгород-Сіверський. У Новгороді-Сіверському після його прилучення до Речі Посполитої єзуїтську резиденцію зафундував у 1636 р. київський каштелян і новгородський староста Олександр Пісочинський [647].

---

642. Encyklopedia... S. 339.

643. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Xaveroviensis an. 1647/48. – F. 104-104v.

644. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Xaverovianae an. 1648/49. – F. 116v-117.

645. Encyklopedia... S. 339.

646. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Xaveroviensis an. 1663/64. – F. 195; Fondo Gesuitico: Busta 1537/9. – № 44. – Catalogi breves: Collegium Ostrogiense 1664/65. – F. 22; Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Xaveroviensis an. 1676/77.

647. Załęski S. Jezuci w Polsce. – Kraków, 1905. – T. 4 (3). – S. 1399-1401. Джерелами є: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 7 I: Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670. – Alexander Piaseczynski, castellanus Kiioviensis, ad P. Generalem. De fundatione Novogrodensi. Vlanowensi, 14.11.1637. – F. 238-238v, Historia Domus Novogrodensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645. – F. 325, Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentiae Novogrodensis. 1637. – F. 126, Historia Domus Novogrodensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645. – F. 325v, Vol. 77 II: Epistolae. – Alexander Piaseczynski, castellanus Chioviensis, ad P. Generalem. Petit acceptationem fundationis Collegii Novogrodecensis. Sosnica, 27.05.1643. – F. 319, Prov. Lith. – Vol. 33: Fundationes. – Ratio Fundationis Residentia Novogrodensis Societatis Iesu in Severia. – F. 251-251v, Informatio ad impetandum Confirmationem Fundationis Collegii Societatis Iesu Novogrodecii in Severia. – F. 254; ПГАДА. – Ф. 1603. – Оп. 7. – Gubernia Podolska. – Fascykuł 446; Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 339; Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 1367. – F. 106-108v; Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1999. – T. V. – P. 396.

Королівський привілей 1636 р. підтвердив фундацію колишнього православного Спасо-Преображенського монастиря за містом із церквою і маєтками [648]. Олександр Пісочинський побудував єзуїтам за свій кошт велику церкву Матері Божої Звитяжної [649].

Бібліотека була сформована завдяки дарові фундатора, який до того ж призначив на її розвиток 1000 польських злотих [650].

Новгородські єзуїти перебували на дворі фундатора і київського єпископа, виїздили з місіями по околицях.

У 1637 р. Олександр Пісочинський і новгородський бурграбій Вишло (Вишель) фундують при резиденції музичну бурсу [651].

Конвікт для бідної шляхти був зафундований щонайпізніше 1641 р. київським єпископом Олександром Соколовським (1636-1645) і мав власний будинок [652].

Школа для екстернів із початковим класом граматики відкрилась у 1636 р. [653]. Щонайпізніше 1641 р. започатковано другий клас граматики [654]. Клас синтаксису відкрила 1646 р. [655]. Поетику викладали від 1647 р. [656].

---

648. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentia Novogrodensis. 1637.* – F. 126v, *Historia Domus Novogrodiensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645.* – F. 325; ПГАДА. – Ф. 1473. – Оп. 7. – Д. 927. – Л. 2об.-3об, 5 об., 6 об, Ф. 1603. – Оп. 5. – Gubernia Czerniechowska. – Fascykuł 1.

649. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Domus Novogrodiensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645.* – F. 325; Załęski S. *Jezuici w Polsce.* – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1399-1402; *Encyklopedia...* S. 464.

650. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Domus Novogrodiensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645.* – F. 326; *Encyklopedia...* S. 464.

651. Załęski S. *Jezuici w Polsce.* – Lwów-Kraków, 1904. – T. IV(3). – S. 1402.

652. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1647/48.* – F. 103, Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Historia Domus Novogrodiensis in Severia ab Anno Domini 1636 ad 1645.* – F. 326; *Encyklopedia...* S. 464.

653. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Novogrodiensis an. 1636/37.* – F. 300, Vol. 52: *Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentiae Novogrodensis. 1637.* – F. 126.

654. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Novogrodiensis an. 1641/42.* – F. 10.

655. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1646/47.* – F. 84.

656. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: *Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1647/48.* – F. 103-103v.

Протягом 1646-1648 рр. при колегії читали курс морального богослов'я для місцевого клиру [657].

У червні 1648 р. колегія припинила своє існування. Востаннє її згадано в коротких каталогах за 1701/02 р. при перерахунку єзуїтських колегій, які залишились на території “неприятельської країни” [658].

Ф а с т і в . У Фастові єзуїти з'явилися 1621 р. на запрошення київського єпископа Богуслава Бокші-Радощовського (1618-1633) [659].

Єпископ прагнув бачити Орден у Києві, але через напружені стосунки з православними отці-єзуїти не захотіли осідати в Києві і залишились у Фастові. Тут вони отримали від єпископа будинок і дерев'яну церкву, земельну ділянку у Фастові, містечко Конотоп з кількома селами у Київському повіті і фільварок у передмісті Фастова [660].

Серед благодійників Фастівської резиденції були наступник єпископа Бокші-Радощовського Олександр Соколовський (1636-1645), який заповів резиденції значну суму, Миколай Харленський, котрий подарував декілька сіл на півночі Київського воєводства, та вже згадуваний Ігнатій Єлець, який надав фастівським єзуїтам декілька сіл із містечком над Ірпенем [661].

Фундатором бібліотеки був єпископ Бокша-Радощовський. Гроші на бібліотеку він надав єзуїтам за два роки по їх прибутті до Фастова. У по-

---

657. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1646/47. – F. 84, Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1647/48. – F. 103.

658. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 45: Catalogi breves. – Collegia, quae adhuc in hostico sunt an. 1701/02. – F. 243v.

659. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Faustoviensis Societatis Iesu Anni 1621. – F. 116-116v; Wielewiczki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1899. – T. IV. – P. 44.

660. Історію фундації подає Заленський: Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1440-1441. При цьому посилається на: Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 7. – Арк. 1, 1v-3, 4-4v, № 224. Іншим джерелом є: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Faustoviensis Societatis Iesu Anni 1622. – F. 116v. Також про це див.: Okolski S. Biskupów kijowskich i czerniechowskich świętego katolickiego Rzymskiego kościoła porządek i liczba. – Kraków, 1853. – S. 64-65.

661. Litwin H. Dobra ziemskie Cerkwі Prawosławnej i Kościoła katolickiego obu obrządków na Kijowszczyźnie w świetle akt skarbowych i sądowych 1569-1648 // Rocznik Teologiczny. – 1990. – T. 32. – Z. 2. – S. 193, 197-198; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Supplementum Historiae Residentiae Faustoviensis ab anno 1628 ad annum 1632 inclusivae. Annus 1632. – F. 121; Wielewiczki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1999. – T. V. – P. 374.

дальшому Радошовський неодноразово надавав грошові пожертви єзуїтській бібліотеці [662].

Бурса для бідних учнів існувала щонайпізніше з 1626 р. [663]. Згадка в каталогах музичної бурси датується 1638 р. Не виключено, що бурси існували паралельно, оскільки цього року фіксуються префекти обидвох бурс [664].

У 1623 р. при резиденції почали діяти граматичні класи [665], а 1626 р. до них додався клас поезії [666], 1633 р. – риторики [667].

Студентська Марійська Конгрегація сформувалась у школі 1624 р. [668].

Моральне богослов'я єпархіяльному клирові фастівські єзуїти викладали у 1631-1634 і 1636-1637 рр., полемічне богослов'я – 1638/39 навчального року [669].

1639 р. Фастівську резиденцію було розпущено [670].

---

662. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Faustoviensis Societatis Iesu Anni 1622. – F. 116v, Historia Residentiae Faustoviensis Anni MDCXXIV. Quatri a Fundatione. – F. 118, Historia Residentiae Faustoviensis. Annus Domini 1625. Residentiae Quintus. – F. 118.

663. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1626/27. – F. 175n.

664. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1638/39. – F. 8v.

665. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1623/24. – F. 173v, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Faustoviensis Societatis Iesu Anni 1623. – F. 116v.

666. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1626/27. – F. 175n, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Residentiae Faustoviensis. Annus Domini 1625. Residentiae Quintus. – F. 118.

667. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1633/34. – F. 271-271v.

668. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentia Faustoviensis. 1624. – F. 16, Historia Residentiae Faustoviensis Anni MDCXXIV. Quatri a Fundatione. – F. 118.

669. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1631/32. – F. 237v, Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1633/34. – F. 271-271v, Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1636/37. – F. 298, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1638/39. – F. 8v.

670. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Continuatio Historiae Collegii Ostrogiensis. Anno Domini 1640. Collegii 15. – F. 212; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 707. – Responsa A. R. P. N. Mutii Vitelleschi ad postulata Provincialis Poloniae 1639. Romae, 18.02.1640. – F. 45-45v.

Київ. Намір заснувати єзуїтську колегію у Києві мав ще київський воєвода Станіслав Жулкевський (1608-1617) у 1612 р. [671]. Але єзуїти з'явилися у місті лише 1646 р. Їх фундатором став київський воєвода Януш Тишкевич. Він придбав для колегії будинок та частину великої садиби в Києві, віддав два свої ділчичні маєтки з прилеглими селами і зобов'язався виплачувати протягом десяти років тридцять тисяч флоренів щорічно [672]. Також колегії переходили маєтки, надані Фастівській резиденції Ордену київським єпископом Радошовським та Ігнатієм Сльцем [673].

Перші два єзуїти прибули до Києва навесні 1645 р. Вони мешкали в монастирі бернардинів на Подолі і працювали в їхній церкві [674].

У вересні 1647 р. єзуїти відкрили школу для екстернів з граматичним та гуманістичним класами. З 1648 р. мав бути впроваджений курс філософії для світських студентів і морального богослов'я для клиру єпархії [675].

Планувалось відкрити в Києві і конвікт (бурсу) для бідної шляхти. Єзуїти навіть отримали для неї будинок і пожертви [676], але реалізувати намір не встигли.

У 1647 р. до Київської колегії було перевезено із Фастова невелику бібліотеку, яку з початком повстання 1648 р. було розграбовано [677].

-
671. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1440. Лист Жулкевського, на який посилається Зеленський, знаходиться в: ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 7 I: Polonia et Lithuania. Epistolae 1605-1670. – Ioannes Argentus P. Generali SI. De idea foundationis Collegii Kiioviensis a Stanislao Zółkiewski. Posnaniae, 23.12.1612. – F. 50, 51.
672. ЦДІАУ у м. Києві. – Ф. 59. – Оп. 1. – Спр. 1448. – Арк. 27-30 зв; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 1305. – Oblata zapisu wyderkafonego wielmoznego Iego Msci Pana woiewody Kiiowskiego Ich Mosciom Oycom Jezuitom Kiiowskim... 24.09.1646. – F. ?; Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 344.
673. Історію єзуїтів у Києві описує Зеленський без посилань на джерела в: Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1442-1444. Найімовірніше інформація була взята із опису Яна Зуховича (Жуховича) “Informatio de Collegio Kiioviensis Societatis Iesu scripta a Ioanne Zuchowicz 1666 in Ianuario”, що міститься в: ЦДІАУ у Львові. – Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 126. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 126. – Арк. 2; див. також: Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 344-345.
674. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1442. Джерелом було: ЦДІАУ у Львові. – Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 126. – Арк. 1-1зв.
675. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Kioviensis an. 1648/49. – F. 114.
676. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 126. – Арк. 3.
677. Encyklopedia... S. 279.

У червні 1648 р. повстання поклато край існуванню Київської колегії [678]. Під 1701/02 р. колегія згадується востаннє у коротких каталогах серед інших, залишених єзуїтами “в неприятельській країні” [679].

Перемишль. До Перемиської єпархії Товариство Ісуса хотів запросити місцевий єпископ Валентин Гербурт ще у 1570 р. Але його випередила Софія Одровонжівна, зафундувавши єзуїтську колегію в іншому місті єпархії – в Ярославі. У Перемишлі ж єзуїти з’явилися у 1610 р. на запрошення перемиського єпископа Станіслава Сецинського-Рогалі (1610-1619) і всупереч волі катедральної капітули [680]. Цей же єпископ закупив для запрошених кам’яний будинок.

Спочатку єзуїти працювали при катедральній церкві, а у 1618 р. єпископ Сецинський віддав їм невеличку стару церкву св. Петра [681]. На будівництво нової церкви виділили значні суми коронний референдарій Максиміліян Фредро та великий коронний маршалок Миколай Вольський.

Допомагали фундувати резиденцію (статус місії дим мав лише в перший рік свого існування) Товариства Ісуса у Перемишлі белзький воєвода Адам Стадницький, екс-єзуїт перемиський катедральний канонік Єронім Красицький і місцева шляхтянка Анна Улінська (у дівоцтві Тиравська) [682].

-
678. *Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 345.*
679. *ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 45: Catalogi breves. – Collegia, quae adhuc in hostico sunt an. 1701/02. – F. 243v.*
680. *Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. IV (3). – S. 1035-1036; ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Fundatores Residentiae Premisliensis ac tandem Collegii. – F. 69; Pawłowski F. Premislia Sacra, sive Series et Gesta episcoporum r. 1 premisliensium. – Cracoviae, 1870. – P. 372.*
681. *Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 1306. – Iura Collegii Praemisliensis Soc. Iesu ratione; Sama W. Episkopat przemyski obrządku łacińskiego. – Przemyśl, 1902. – S. 239, 246.*
682. *ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum. – Fundatores Residentiae Premisliensis ac tandem Collegii. – F. 69-69v; Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 671. – Oblata donationis Hieremias Krasicki apud castrum Praemisliensis... 1603. – F. 189-211; Библиотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 237, 238, 281, 282, 283; Sygański J. Kartka z przeszłości kollegium przemyskiego // Nasze wiadomości. – Styczeń-lipiec 1910. – T. III, z. 1. – S. 61-63; Kłoczowski J. Zakony w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV – XVIII wieku // Nasza przeszłość. – Kraków, 1975. – T. XLIII. – S. 40.*

С. Заленський писав, що через протидію місцевої капітули відкриття школи відбулося тільки у 1628 р., а за рік її було зачинено, оскільки не вдалося поладати конфлікт із капітулою, незадоволеною конкурентом катедральної школи [683]. Цікаво, що в каталогах за цей рік не зустрічаємо єзуїтів, призначених на викладацькі посади. Школа почала діяти лише в 1652 р., уславившись доброю бібліотекою [684].

* * *

Отже, на середину XVII ст. при п'ятнадцяти єзуїтських домах на українських землях Польської провінції діяли чотирнадцять шкіл для екстернів. (Див. табл. 3.2.) У школах існували класи, передбачені "Ratio studiorum": граматичні (інфіма, друга граматика, або другий граматичний клас, синтаксис) і гуманістичні (поетика, риторика). Винятком був клас "руської мови" в Луцьку, який функціонував один рік. Рік тривало викладання філософії в Ярославі та Вінниці. Планувалось відкриття філософського курсу в Києві. Постійно філософію викладали лише у Львівській і Острозькій школах. Але оскільки там не було богословських студій, то ми не можемо назвати ці школи вищими, або повними колегіями. Таким чином, усі єзуїтські школи для екстернів на українських землях Польської провінції були середніми, за виключенням Новгород-Сіверської, де найвищим класом була поетика.

---

683. Załęski S. *Jezuici w Polsce*. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1035-1042; Hauzer L. *Monografia miasta Przemyśla*. – Przemyśl, 1991. – S. 205-206, 243; Łukaszewicz J. *Historia*. ... Т. IV. – S. 141; Pelczar R. *Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVII wieku*. – Przemyśl, 1999. – S. 17-19, 33-34; *Encyklopedia*. ... S. 548-549; Kłoczowski J. *Zakony w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV-XVIII wieku // Nasza przeszłość*. – Kraków, 1975. – Т. XLIII. – S. 60.

684. ARSI. – Prov. Germ. – Vol. 132: *Catalogi breves*. – *Catalogus brevis Collegii Premisliensis an. 1652/53*. – F. 234-234v.

Єзуїтські школи на українських землях Польської провінції (1575-1648)

Місто, де була школа	З якого року діяв клас	Назви класів
Ярослав	з 1575 з 1577 з 1578 лише 1612/13	Граматичні класи Поетика Риторика Філософія
Львів	з 1608 з 1609 з 1612	Граматичні класи, поетика Риторика Філософія
Луцьк	з 1608 з 1609 з 1611 лише 1614/15	Граматичні класи Поетика Риторика Руська (церковно-слов'янська) мова
Кам'янець	з 1610 з 1612 з 1618	Граматичні класи Поетика Риторика
Берестя	з 1623 з 1624 з 1632	Граматичні класи Поетика Риторика
Фастів	з 1623 з 1626 з 1633	Граматичні класи Поетика Риторика
Остріг	з 1625 з 1626 з 1627 з 1629	Граматичні класи Поетика Риторика Філософія
Вінниця	з 1630 з 1632 лише 1647/48	Граматичні класи, поетика Риторика Філософія
Кросно	з 1631 з 1632	Граматичні класи Поетика, риторика
Бар	з 1636 з 1637 з 1640	Граматичні класи Поетика Риторика
Новгород- Сіверський	з 1636 найпізніше з 1641 з 1646 з 1647	Інфіма Другий граматичний клас Синтаксис Поетика

Переяслав	з 1637 з 1645 з 1646	Граматичні класи Поетика Риторика
Ксаверів	з 1647	Граматичні класи, поетика, риторика
Київ	з 1647 мала бути з 1648	Граматичні класи, поетика, риторика Філософія

Студенти-уніяти з Руси в єзуїтських навчальних закладах академічного типу

В єзуїтських колегіях академічного типу в Європі навчалися також студенти з України, переважно ченці-василіяни. У 1615 р. папа Павло V на подання Київського уніятського митрополита Йосифа-Велямина Рутського гарантував певну кількість місць у цих колегіях для юнаків “грецького віровизнання з Руси” Так, у Браунсберзькій та Віленській колегіях для них призначалося по шість місць, у Грецькій колегії св. Атанасія в Римі – чотири місця (згодом додалися ще два), в Оломоуцькій, Празькій і Віденській – по два, згодом ще два у Грацькій. У кожній із цих колегій навчалось також чимало юнаків з України поза квотою [685].

У деяких навчальних закладах студенти “грецького віровизнання з Руси” з’явилися вже з перших років їх створення. Так, у Грецькій колегії в Римі – з 1578 р. (відкрилася у 1576 р.), в Оломоуцькій – з 1578 р. (відкрилася того самого року), у Браунсберзькій – з 1580 р. (діяла з 1578 р.), у Віленській – з 1583 р. (за рік після відкриття). Найменше учнів-уніятів навчалось у Відні – дев’ять юнаків протягом усього періоду існування колегії, а найбільше – в Оломоуці

---

685. Див. іменні переліки студентів-русинів “грецького віровизнання” у колегіях: Blažejovskij D. Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and, in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576-1983) // *Analecta OSBM.* – Romae, 1984. – Vol. 43. – Series II. – Sectio I; Religiosi Ordinis S. Basillii Magni, qui in Academia et Universitate Vilmensi Societatis Jesu gradibus academicis ornati sunt. 1670-1774 // *Analecta OSBM.* – Leopoliense, 1932. – Vol. IV. – P. 211-218; Piechnik L. Działalność kulturalna Towarzystwa Jezusowego na północnych i wschodnich ziemiach Polski w XVI-XVIII wieku // *Dzieje Lubelszczyzny.* – T. VI, cz. 1: Między Wschodem i Zachodem. Kultura umysłowa / Pod red. J. Kłoczowskiego. – Warszawa, 1989. – S. 92.

[686]. Саме “для русинів і московитів” (*pro Ruthenis et Moscovitis*) було засновано в 1582 р. за ініціативою Антоніо Поссевіно колегію у Вільні [687].

В єзуїтських колегіях отримували освіту – на ті часи дуже високу – майбутні митрополити, єпископи, архієпископи, протоархимандрити. Серед них було чимало таких, хто навчався в декількох єзуїтських колегіях, як-от Йосиф-Велямин Рутський, Рафаїл Корсак, Гавриїл Коленда, Ілля Мороховський, Павло Овлучимський, Яків Суша, Атанасій Фурс та інші.

Чисельність учнів єзуїтських шкіл

До середини XVII ст. в єзуїтських школах у Речі Посполитій максимальна чисельність учнів в одній школі сягала 1326 осіб. Такі дані зафіксовано в Познанській школі станом на 1624 р. У Віленській академії в 1618 р. навчалось 1210 учнів, 1000 – у Пултуській школі в 1603 р., 900 – там само в 1599 р. і в Познанській школі в 1616 р., по 800 чоловік – у Віленській академії 1597 р. і Познанській школі 1596 р. [688]. Максимальна ж кількість учнів єзуїтських шкіл на українських землях була зафіксована в Ярославі 1599 р. і у Львові 1615 р.: в обидвох школах вона сягала 600 осіб.

На жаль, відомі на сьогодні джерела не дозволяють встановити точну кількість учнів єзуїтських шкіл на українських землях. Натомість можемо оцінити максимальну кількість учнів-екстернів, які пройшли через єзуїтські школи на українських землях Польської провінції протягом останньої чверти XVI – першої половини XVII ст. в сім тисяч осіб. За мінімальними оцінками інших дослідників, кількість єзуїтських учнів тут сягала двох з половиною – трьох тисяч осіб [689]. Загальне ж уявлення про кількість студентів можна скласти на підставі спорадичних даних, фіксованих єзуїтами в історіях (*Historiae*), щорічних нотатках (*Litterae annuae*), інколи в листах. У зведеному вигляді це показано в таблиці 3.3.

---

686. Blažejovskyj D. Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and, in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576-1983) // *Analecta OSBM*. – Romae, 1984. – Vol. 43. – Series II. – Sectio I. – P. 41, 117-119; 50, 160.

687. Савич А. А. Западно-русские униатские школы XVII-XVIII вв. // *Труды Белорусского государственного университета в Минске*. – 1922. – № 2-3, 4.

688. Natoński B. *Szkolnictwo... Wkładka*.

689. Яковенко Н. Латинське шкільництво і “шкільний гуманізм” в Україні кінця XVI – середини XVII ст. // *Київська старовина*. – 1997. – № 12. – С. 22.

**Число учнів-екстернів у єзуїтських школах
на українських землях Польської провінції**

Місто, де була школа	Рік	Кількість учнів	Джерело
Кам'янець	1611	180	Natoński B. Szkolnictwo jezuickie w dobie kontrreformacji // Wiek XVII: Kontrreformacja. Barok. Prace z historii kultury / Ed. J. Pelc. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970. – Т. XXIX. – Wkładka.
	1618	120	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Annae Litterae Collegii Camenecensis S. I. in Podolia A. D. 1618. – F. 70.
	1624	Майже 100	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Camenecense. 1624. – F. 12v.
Луцьк	1609	150	Natoński B. Szkolnictwo... Т. XXIX. – Wkładka.
	1616	300	Ibidem. – Т. XXIX. – Wkładka.
Львів	1608	400	Ibidem. – Т. XXIX. – Wkładka.
	1613	550	Encyklopedia... S. 379; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 621.
	1615	600	Encyklopedia... S. 379; Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 621.
Новгород-Сіверський	1636	20	Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1401.
	1637	50	Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1401.
Переяслав	1645	Не більше 100	Załęski S. Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – Т. IV (3). – S. 1406.
Ярослав	1575	60	Natoński B. Początki i rozwój Towarzystwa Jezusowego w Polsce (1564-1580) // Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969. – S. 472.
	1576	200	Natoński B. Szkolnictwo... Т. XXIX. – Wkładka.
	1577	330	Ibidem. – Т. XXIX. – Wkładka.
	1598	500	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviensis. 1598. – F. 171.
	1599	600	Natoński B. Szkolnictwo... Т. XXIX. – Wkładka.

Ми уклали список 436 студентів-екстернів єзуїтських шкіл на українських землях Польської провінції (див. додаток Д). Це становить приблизно 16% від мінімальної кількості студентів і приблизно 6% від максимальної. Список єзуїтських учнів складено на основі панегіриків (58,5% студентських прізвищ), актів гродських і земських судів (10,1% студентських прізвищ), *Catalogi breves* та *Catalogi primi personarum* (29,7% студентських прізвищ), а також інших джерел (1,7% студентських прізвищ). У панегіриках указувались прізвища учнів, які їх виголошували. *Catalogi breves* та *Catalogi primi personarum* зрідка подавали місце навчання єзуїтів до вступу в Орден і місце, звідки прибули новики. На основі каталогів можна встановити, хто з єзуїтів навчався в орденських школах ще у світі, і хто міг там навчатись. На майбутніх єзуїтів припадає 29,2% студентських прізвищ укладеного нами списку. 16,78% майбутніх єзуїтів точно навчалися в єзуїтських школах. Особи, які лише могли навчатись в орденських школах, склали 12,87% усіх студентських прізвищ.

Більшість осіб складеного нами списку була шляхтичами з походження. Це пояснюється специфікою головного джерела – панегіриків. Їх писали від імені “студентів” і “шляхти” школи. На практиці це означало, що серед підписів під панегіриками було близько 99% шляхетських прізвищ. Цей факт робить неможливим встановлення соціального походження учнів, оскільки відсоток шляхти буде безпідставно високим.

Ставлення руського суспільства до єзуїтського шкільництва

Єзуїти брали до уваги громадську думку щодо їх шкільництва, яка відіграла значну роль як у розквіті, так і в пізнішому занепаді орденських шкіл. Так, коли до Ярославської школи 1577 р. провінціал прислав двох слабких учителів, ректор не забарився донести генералові Ордену: “Багато хто називає нас шахраями, бо, прагнучи ввести людей в оману, присилаємо спочатку вчителів-докторів, а потім підкидаємо неуків. Шляхта, утвердившись у думці, що вчителі є недоуками, має добру нагоду, аби нам відмовити. Не шкодують нас навіть міщани, твердячи, що марно дають гроші на виховання синів [690]”

Ставлення тодішнього руського суспільства до навчальних закладів Ордену було неоднозначним. Деякі сучасники пов’язували відтік православної молоді до католицтва саме з освітньою діяльністю Товариства Ісуса. Так, анонімний волинський полеміст у 20-х рр. XVII ст., звертаючись до батьків,

---

690. Переклад мій. – Т. III. ARSI. – Provincia Poloniae. – Vol. 80. – Georgius Fritius ad P. Generalem Everardum Mercurianum. Iaroslaviae, 16.06.1577. – F. 144.

які віддали своїх синів до єзуїтських шкіл, писав: “Аж ты дал с[и]нька своего, дал до проклятои школы, а звлаца до начиня діаволского вызуитов. Аж они там твоего сынка русинька, засмаковавши ему поганую діаволою науку, ошукали... А потом и тебе, отца, и твоего отца и увес народ твой, и язык твой с[вя]тый... и розум, и мудрость твою... А почнет ти цукровати свою земную д[у]шевною бісовскую, аж русинок, твой сынок як дурный прийметь за правду и хопится погыбели их и своєї. Аж юже и на віру свою святую правдивою як пес щекает, и на тебе отца, и на матер на свою, і на увес род свой, и віры, и языка своего мног[о]славного святого вырекается російского [691]”.

Для широкого ж шляхетського та міщанського загалу на перше місце виступали надто очевидні переваги єзуїтського шкільництва: можливість безкоштовно отримати ґрунтовну освіту, досконалі знання латини та навички доладної поведінки. Яскравий приклад такого ставлення надає відомий заповіт брацлавського каштеляна Василя Загоровського (1579). Його автор, відданий “обычаям цнотливым и покорным руским”, та ревний вірник “греческого закону” (третина тестаменту присвячена жертвам Православній Церкві), детально інструктує виконавців заповіту стосовно майбутнього навчання своїх синів. Спочатку слід “их руское науки в Писме Святом дать учити”, потім – знайти для них “бакаляра статечного, который бы их науки латиньского добре учити мог”, а після опанування синами латини – послати їх “до Вилни к езуитам, бо там хвалят дітям добрую науку” [692]. Палкий православний, який прагне, аби його нащадки “писма свего руского и мовенья рускими словы и обычаев цнотливых и покорных русских не забачали, а наибольшей веры своее... николи, аж до смерти своее, не опускали”, керуючись прагматичними міркуваннями, прагне віддати синів до єзуїтської колегії.

Віддав свого сина Мелетія до Віленської академії і ректор православної греко-латинської школи в Острозі Герасим Смотрицький [693].

Інший приклад: князь Андрій Курбський, даючи пораду княгині Чорторийській, чи слід їй віддавати сина до Віленської єзуїтської колегії, хоч і зауважує, що “...многіє родители яко княжетских родов, так и шляхетских честных граждан были дали им дітки своя учити науком вызволенным но они не науча, первіе мало не всіх, в неразумном еще будучи віку, намовя их хитростні, отлучили от правовірія и покрестили в свое полувіріє”, намір

---

691. Цит. за: Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – К., 1990. – С. 71.

692. Загоровський В. Духовне завіщання // Українська література XIV - XVI ст. / Ред. В. Л. Микитась. – К., 1988. – С. 171.

693. Tazbir J. Jezuitci między Rzeczpospolitą a Rzymem // Szkice z dziejów papieżstwa / Red. I. Koberdowa i J. Tazbir. – Warszawa, 1989. – Т. I. – S. 82.

Чорторийської називає похвальним. Він погоджується, що навчання у школах іновірців не обов'язково призводить до зміни віровизнання, як не зашкодило воно отцям Східної Церкви: Василю Великому, Йоану Золотоустому та іншим [694].

Серед вихованців єзуїтських шкіл були Лазар Баранович, Богдан Хмельницький, Симеон Полоцький, Феофан Прокопович, Пилип Орлик та інші видатні діячі України-Руси, що засвідчує необґрунтованість тези православних полемістів про обов'язкову релігійну конверсію православних вихованців єзуїтських шкіл.

Варто зазначити, що загалом виглядає сумнівною теза української, а згодом і радянської історіографії про католизацію значної частини української шляхти. Так, за даними польського історика Генрика Літвіна (та й то, як він вважає, дуже завищеними) до Берестейської унії на Київщині засвідчено лише шість випадків переходу шляхти на римо-католицизм (3,9% досліджуваних родин) [695]. Протягом 1620-1648 рр. кількість римо-католицьких родин сягнула 28 (19,4% від загального числа), а не враховуючи одиничних конверсій у родинах Гулевичів та Єльців – 26 (18,1%). Натомість ще менша кількість суто “латинських” родин, усі члени яких були виключно римо-католиками – 12 (8,3%) [696].

Єзуїтське шкільництво мало вплив не лише на світський загал, а й на місцеву освітню практику. Так, школи василіян було організовано на кшталт єзуїтських [697]. Уже 1616 р. володимиро-волинський уніятський єпископ, вихованець єзуїтської Грецької колегії в Римі, Ілля Мороховський реформував місцеву володимирську уніятську школу за зразком єзуїтських і загалом тодішніх західноєвропейських шкіл [698]. Василіянські школи були подібними до єзуїтських за внутрішньою організацією, навчальною програмою, підруч-

---

694. Цит за: Грушевський М. Історія України-Руси. – Київ, 1995. – Т. 6. – С. 455-456; Chałupowicz K. Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu. – Lwów, 1924. – S. 16.

695. Litwin H. Catholicization Among the Ruthenian Nobility and Assimilation Processes in the Ukraine During the Years 1569-1648 // Acta Poloniae Historica. – 1987. – Vol. 55. – P. 63, 71.

696. Litwin H. Catholicization Among the Ruthenian Nobility and Assimilation Processes in the Ukraine During the Years 1569-1648 // Acta Poloniae Historica. – 1987. – Vol. 55. – P. 76.

697. G[iżycki] J. M. Zakon r.[itus] g.[raeci] alias bazylianie na Litwie i Rusi // Podręczna Encyklopedia Kościelna. – Warszawa, 1916. – Т. 43/44. – S. 151; Підлупчак-Мажерович М. Базылиане в Короні і на Литві. Школы і книжки в діяльності закону. – Wrocław, 1986. – S. 35-36.

698. Савич А. А. Западно-русские униатские школы XVII-XVIII вв. // Труды Белорусского государственного университета в Минске. – 1922. – № 2-3. – С. 155-183.

никами, методикою, стосунками учнів і вчителів [699]. Та й сам Василянський орден був реорганізований за єзуїтським зразком з централізованою організацією, ґрунтовною гуманістичною, філософською і богословською освітою клиру, з новіціятим [700].

У практиці православної освіти вперше, на взір колегій Ордену, діяла заснована у 1631 р. киево-печерським архимандритом Петром Могилою школа при монастирі. За рік вона була об'єднана з Братською школою греко-слов'янського профілю з умовою організації навчання у формі і програмах, передбачених Могилою. Організаційні засади новоствореної Києво-Могилянської колегії відверто спиралися на єзуїтські зразки. На чолі адміністративної верхівки Києво-Могилянської колегії стояв ректор (він викладав учням філософію, а згодом – богослов'я), за ним – префект, який був інспектором у нагляді за студентами і викладав риторику. Єзуїтську модель копіював і навчальний план колегії, який початково передбачав п'ять років навчання у класах *infima*, *grammatica*, *syntaxima* та класах поезики і риторики, а також його зміст [701].

Використовували в Києво-Могилянській колегії і підручники, універсальні для всієї Європи: для вивчення латини – граматики єзуїта Еммануїла Альвара, Доната, Урсіна й Ромерія, вибрані уривки з Вергілія, Цицерона, Горация та інших. Як і в єзуїтських школах, грецька мова перебувала в затінку латини і викладалась за “Граматиною” Якоба Гретсера [702]. До кінця XVII ст. єзуїт Мацей Сарбевський був найпопулярнішим автором у підручниках поезики і риторики Києво-Могилянської колегії [703]. При вивченні поезики та риторики використовували підручник Скалігера або Соареза (у 1599 р. офіційно

---

699. Wojnar M. Basilian Seminaries, Colleges and Schools (XVII-XVIII) // *Analecta OSBM.* – 1974. – Vol. 9. – P. 62; Харлампович К. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь – Казань, 1914. – С. 517.

700. Piechnik L. *Działalność kulturalna...* S. 92.

701. Ševčenko I. The Many Worlds of Peter Mohyla // *Harvard Ukrainian Studies.* – 1984. – Vol. 8. – №1/2. – P. 15-19; Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVII ст. / Пер. М. Габлевич під ред. А. Ясіновського. – Львів, 2001; порівняй: Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. – К., 1981. – С. 56-81, 121-124, 134-142; Jabłonowski A. *Akademia Kijowo-Mohylańska. Zarys historyczny.* – Kraków, 1899-1900. – S. 97-104, 125-127; Charłampowicz K. *Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu.* – Lwów, 1924. – S. 26-35.

702. Тітов Хв. Стара вища освіта в київській Україні кінця XVI – початку XIX ст. – Київ, 1924. – С. 116; Петров Н. И. *Киевская Академия во второй половине XVII века.* – Киев, 1895. – С. 79.

703. Łużny R. *Pisarze kręgu Akademii Kijowsko-Mohylańskiej a literatura polska.* – Kraków, 1966. – S. 27-28, 45-47.

введений до “Ratio studiorum”) [704]. Подібною до єзуїтської була структура риторичного курсу, який починався вже у класі поетики. Античну літературу вивчали за спеціально підібраними уривками з класичних творів, використовували індекс сентенцій античних авторів і прикладів із їхніх творів [705]. Та й самі єзуїти вважали, що тут православні “docent litteras humaniores omnes fere ad postquam scholarum nostrarum” [викладають усі гуманітарні науки майже за нормами наших шкіл] [706].

Богослов'я в Києво-Могилянській колегії викладали, спираючись зокрема на твори Томи Аквінського, Дунса Скота, Альберта Великого. На створення філософських і богословських курсів колегії мали зокрема вплив твори неосхоластиків: іспанських єзуїтів Франсіска Суареза, Тірсо Гонзалеза (з 1687 до смерті в 1705 р. – генерал Ордену), Родріго Арріаги, Франсіска де Ов'єдо, Франсіска де Толедо, Габрієля Васкеза і Педро Фонсеки, італійського єзуїта Роберто Белларміно (з 1599 до смерті в 1621 р. – кардинал), польського єзуїта Томаша Млодзяновського (використовувались його “Praelectiones Philosophicae” та “Praelectiones Theologicae”) [707]. Серед бібліографічних позицій курсів риторики Києво-Могилянської колегії, укладених поза його межами, які зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, мінімум 39,29% мали за авторів єзуїтів. Серед бібліографічних позицій курсів філософії – мінімум 33,68% [708]. С. Заленський писав, що від часу диспуту про походження Святого Духа у червні 1646 р. між єзуїтом Ціхоцьким та ректором колегії Інокентієм Гізелем зав'язалися дружні стосунки між місцевими єзуїтами та професорами Києво-Могилянської колегії [709].

---

704. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1997. – С. 171.

705. Петров Н. И. Киевская Академия во второй половине XVII века. – Киев, 1895. – С. 82; Пилипюк Н. Київські поетики і ренесансні теорії мистецтва // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII в. – Київ, 1993. – С. 82.

706. *Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850)*. – Romae, 1962. – Vol. VI: 1639-1648. – P. 20.

707. Cracraft J. *Theology at the Kiev Academy During Its Golden Age* // *Harvard Ukrainian Studies*. – 1984. – Vol. 8. – № 1/2. – P. 75-77; Charłampowicz K. *Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu*. – Lwów, 1924. – S. 35-37; Стратий Я. М., Литвинов В. Д., Андрушко В. А. *Описание курсов философии и риторики профессоров Киево-Могилянской академии*. – Киев, 1982. – С. 4, 7, 8, 10, 169, 189, 191, 219, 225, 232, 274, 275.

708. Підрахунки зроблено на підставі: Стратий Я. М., Литвинов В. Д., Андрушко В. А. *Описание курсов...* С. 137-146, 151, 248, 324-329, 332-336.

709. Załęski S. *Jezuici w Polsce. (W skróceniu. 5 tomów w jednym, z dwoma mapami)*. – Kraków, 1908. – S. 222.

Активно засвоювались у колегії і форми роботи з учнями, проваджені у закладах Товариства. Так, учителям допомагали здібніші вихованці – *auditores*, які пояснювали уроки своїм товаришам та наглядали за їх навчанням. Учні старших класів – інспектори – у позанавчальний час опікувались навчанням і вихованням своїх молодших колег із заможних родин. (Цікаво, що система інспекторства та аудиторства проіснувала в духовних семінаріях і школах на території Російської імперії до XIX ст. включно.) Як і при єзуїтських школах, при Києво-Могилянській колегії діяла бурса для бідних студентів, керувати якою допомагав призначений зі студентів сеньйор бурси.

Єзуїтські зразки наслідувала й організація позанавчального життя. Так, у колегії ставили публічні театральні вистави, проводили музичні виступи, декламації та диспути. Діяли дві студентські Конгрегації – для старших і молодших вихованців. Як і в школах Товариства Ісуса, викладачі опікувались учнями і в позанавчальний час: відвідували їх на квартирах, у бурсі, супроводжували на молебні, влаштовували екскурсії за місто. Небезпідставно Орден бачив у Києво-Могилянській колегії небезпечного конкурента [710].

Єзуїтську освітню модель взяли за приклад православні навчальні заклади – Чернігівська, Харківська, Переяславська колегії, засновані у XVIII ст. за зразком Києво-Могилянської колегії.

---

710. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. – К., 1981. – С. 56-81, 123-124, 152-153; Wojtkowski A. Z dziejów szkolnictwa katolickiego dla świeckich (do r. 1918) / Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce. – Cz. 3: Kościół w ramach społeczeństwa. – Lublin, 1969. – S.32; Charłampowicz K. Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu. – Lwów, 1924. – S. 37-38.

• РОЗДІЛ 4 •
Освітні кадри Ордену
на українських землях Польської провінції

Підготовка і принципи підбору шкільного персоналу

Викладачами у перших єзуїтських школах у Короні Польській і Великому князівстві Литовському, як правило, були члени Ордену, які до вступу туди були професійними вчителями, та колишні вихованці цих шкіл, які, вступивши до Ордену, здобули в його семінаріях педагогічну освіту. Згодом вік новиків знизився [711], і професійних учителів серед них, як правило, не було.

Викладали в орденських школах священики і схоластики (клирики-магістри). Останні після закінчення новіціату та вивчення поетики, риторики, філософії або богослов'я проходили у школах вчительську практику як частину магістеріуму. (Магістрами могли бути і священики. Це були особи, які вступали до Товариства вже висвяченими. Відповідно, будучи священиками, вони закінчували новіціат і проходили магістерську практику.) Магістеріум передбачав реалізацію здобутих знань та утвердження орденського покликання молодими єзуїтами через педагогічну, проповідницьку й адміністративну практику. Найчастіше після однорічного викладання в одній школі магістрів переводили до іншої для викладання в наступному класі. Провінціалам радили не звільняти від обов'язку викладання клириків, за винятком надзвичайних випадків [712]. Набравшись педагогічного досвіду і краще засвоївши вивчене, молодий єзуїт розпочинав навчання у вищому класі. Зазвичай, ті магістри, які вивчили в Ордені риторіку, викладали в граматичних класах, ті, які вивчили

---

711. Gapski H. Rekrutacja do zakonów... S. 158-160.

712. Ratio... P. 363-364.

філософію, – у класах поетики чи риторики, а після вивчення богослов'я викладали курс філософії [713]. Таким чином, процес навчання єзуїтів розтягнувся на десять-дванадцять років. Ґрунтовнішої підготовки з гуманітарних наук не давав своїм професорам жоден тодішній університет чи академія.

Здібний магістр по закінченні вчительської семінарії міг згодом стати професором на кафедрі богослов'я, а при належних здібностях перейти до адміністрації Ордену. Менш здібні залишали викладання у школі ще до початку вивчення богослов'я. На них чекала праця сповідників, місіонерів, проповідників і т. п. [714]. Єронім Надаля заохочував молодих єзуїтів до максимального розвитку своїх талантів, аби бути досконалими в усьому, що допомагатиме Товариству в досягненні цілей [715]. “Конституція” радила особливо ретельно навчатися тим єзуїтам, які мали здібності до наук, а менш здібним – досягти успіхів бодай в якомусь із предметів. Водночас тих, хто не бажав навчатись або зовсім не мав здібностей, до навчання ніхто не змушував. Такий єзуїт залучався до інших сфер діяльності, де міг бути корисний [716]. Відповідно, при призначенні на певні посади безумовно враховувались здібності конкретних єзуїтів. Так, тих, хто мав здібності до адміністративного керівництва, найчастіше зустрінемо на управлінських посадах суперіорів, ректорів, префектів шкіл, тих, хто мав здібності до наук та викладацької діяльності, – на посадах вчителів і т. д. Так чи інакше, але викладання належало до чернечого обов'язку. Єзуїти, на відміну від світських учителів, були вільні від піклування про хліб насущний і родину, а отже, могли цілком присвятити себе учням. Як духовна особа вчитель-єзуїт користувався повагою батьків і студентів, підносячи на вищий щабель викладацький фах.

Йоан Боніфачіо, автор першої єзуїтської книги з педагогіки “*Christiani pueri institutio*” (Саламанка, 1575), так висловився про роль навчання в школі: “Усе залежить від професора. [717]” Керуючись цією засадою, Товариство

---

713. Ця єзуїтська практика підготовки вчителів була пізніше запозичена іншими орденами, зокрема піярами. Див.: Pitala A. *Pijarskie zakłady kształcenia nauczycieli w dawnej Polsce – profesoria // Wkład pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII-XIX wieku. / Pod red. I. Stasiewicz-Jasiukowej. – Warszawa – Kraków, 1993. – S. 392-394.*

714. Natoński B. *Szkolnictwo...* S. 310; O'Malley J. W. *Pierwsi jezuiti...* S. 322-323; Załęski S. *Jezuici w Polsce. – Kraków, 1900. – T. I. – S. 109.*

715. *Monumenta Historica Societatis Iesu. – Vol. 90: P. Hieronimi Nadal. Commentarii de Institutio S. I. ab anno 1546 ad 1577 / Ed. M. Nicolau S. I. – Romae, 1962. – P. 452.*

716. *Constitutiones...* [354], [355], [356], [386], [387].

717. Piechnik L. *Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. – Kraków, 1994. – S. 63; Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej Ratio studiorum (1548-1599). – Kraków, 2003. – S. 131.*

Ісуса вперше в історії шкільництва впровадило педагогічні семінарії [718]. Рішення про відкриття вчительських семінарій у провінціях було прийняте 1565 р. на II Генеральній Конгрегації. У семінаріях читали курс планових занять з всебічної підготовки кандидатів для майбутньої педагогічної діяльності. До того ж у семінаріях після новіціату молоді єзуїти протягом двох років мали повторити поетику і риторичку. Звідси і назва – *Rhetorica nostrorum*, або *Seminarium nostrorum i Privata academia*.

Остаточна версія “Ratio studiorum” радила провінціям турбуватись про підготовку добрих учителів граматики і риторички, кажучи про *seminarium magistrorum*. Підготовку в *academia privata* тих, хто мав незабаром викладати, провінціали мусили доручити ректорам [719]. Ректор мусив обрати із найдосвідченіших педагогів викладача для майбутніх учителів. Останні три години на тиждень вивчали педагогічні приписи “Ratio studiorum”, методику ведення лекцій, виправлення письмових робіт, керівництва класом, виявлення індивідуальних здібностей і зацікавлень учнів тощо [720].

Через брак викладачів у новопосталій Польській провінції генерал Ордену Франсіско Борджіа 1569 р. запропонував відкрити вчительські семінарії, аби провінція сама могла готувати вчителів, не залежачи від західних кадрів.

Першу семінарію в Польській провінції було відкрито при Пултуській колегії в 1572 р. (діяла до 1593 р.), другу – при Познанській в 1575 р. (до якого часу діяла – точно не відомо) і третю при Ярославській в 1591 р. (діяла до 1601 р.) [721]. За кілька років провінціал Суньєр писав генералові, що Польська провінція має досить підготовлених учителів [722].

Семінарії не мали постійного місця і розташовувались залежно від обставин при різних домах. До середини XVII ст. вчительські семінарії у Польській провінції діяли при колегіях у Любліні в 1591/92, 1602-1615 рр., Дорпаті в 1593/94, 1595/96 і 1598-1600 рр., Несвіжі в 1602-1609 рр., Сандо-

---

718. Kot S. Historia wychowania. – Lwów, 1934. – Т. I. – S. 232.

719. Ratio... P. 363, 364.

720. Ratio... P. 370; Piechnik L. Początki seminariów... S. 63-64; Puchowski K. Kształcenie nauczycieli dla szkolnictwa jezuickiego w Polsce do 1773 r. // Acta universitatis Lodziensis. Folia paedagogica et psychologica. – 1989. – Т. 22. – Cz. 1. – S. 19.

721. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1591/92. – F. 6v. Про семінарію в Ярославі див.: Piechnik L. Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. – Kraków, 1994. – S. 69-72.

722. Piechnik L. Model średniej szkoły... S. 320-321.

мирі в 1615-1644 і 1647-1655 рр., а також при пробаційному домі у Кракові в 1644-1647 рр. [723].

У XVI ст. кількість вихованців у кожній семінарії щороку коливалась від п'яти до тринадцяти. У зв'язку з діяльністю семінарій поступово зникали труднощі, пов'язані із запрошенням викладачів з інших провінцій, але водночас поступово обривались контакти із Заходом, звідки колись прибували видатні професори [724].

Для керівництва семінаріями підбирали найкращих професорів. Серед них можна назвати Бенедикта Гербеста, досвідченого педагога-гуманіста, автора кількох підручників і навчальної програми середньої школи; Юстуса Раба, вихованця Страсбурзького, Віттенберзького, Лейпцизького і Паризького університетів; Яна Лауса, Яна Аланда, Лаврентія Боєра та інших.

Не всі єзуїти-викладачі, які навчали в Польській провінції, пройшли через семінарії. Серед встановленого нами шкільного персоналу подібні семінарії закінчили близько 42,4% осіб. Очевидно, решта єзуїтів готувалась до викладацької діяльності в новіціяті під керівництвом одного із досвічених педагогів [725].

Характеристика ректорів (суперіорів), префектів і вчителів: походження, вік, освіта, статус у Товаристві, терміни викладання

Нижче ми спробуємо подати свого роду колективний портрет шкільного персоналу у школах Ордену для екстернів на українських землях Польської провінції. Вибірка, що послужила основою для наших спостережень, здійснена на підставі аналізу списків ректорів (суперіорів), префектів і вчителів. Ми проаналізували дані про 78 ректорів (суперіорів), 137 префектів і 588 вчителів (див. додатки А, Б, В, Г). Аналіз було проведено за такими параметрами: середній вік, середні терміни перебування на посадах, соціальне і територіальне походження, позиція в єрархії Товариства, рівень освіти, наявність наукового ступеня.

---

723. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Lublinensis an. 1591/92. – F 6v, Catalogus brevis Collegii Derpatensis an. 1593/94. – F. 9, Catalogus brevis Collegii Derpatensis an. 1595/96. – F. 15, Catalogus brevis Collegii Derpatensis an. 1598/99. – F. 20v, 23v, Catalogus brevis Collegii Derpatensis an. 1599/1600. – F. 28, Catalogus brevis Collegii Nesuisiensis an. 1602/03. – F. 32v; Encyklopedia... S. 611.

724. Piechnik L. Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. – Kraków, 1994. – S. 74.

725. Kot S. Historia wychowania. – Lwów, 1934. – T. I. – S. 232.

Середній вік

Становить інтерес визначення середнього віку (Т) шкільного персоналу домів. Такий може бути визначений як сума вікових сум (“вікова сума” визначається як $V_1+V_2+\dots V_n$, де V_n – це вік єзуїта в певний рік його перебування у школі, а n – кількість років його перебування там) ΣV_n , розділена на суму Σt_i років, проведених у школі всіма викладачами, префектами та ректорами відповідно:

$$T = \Sigma V_n / \Sigma t_i \quad (4.1)$$

Проблемою було визначення року народження єзуїта, оскільки джерела нерідко подають різні дати народження однієї і тієї ж особи. У такому випадку використовувалась формула середнього арифметичного з ваговими коефіцієнтами m_i , де m_i – це кількість повторів тієї чи іншої дати народження єзуїта:

$$X_{md} = \Sigma X_i m_i / \Sigma m_i \quad (4.2)$$

Дисперсія визначеної таким чином середньоарифметичної величини становить

$$D = \sqrt{(\Sigma (X_i - X_{md})^2 m_i) / \Sigma m_i} \quad (4.3)$$

Визначений таким чином середній вік викладачів складає 30 років, шкільних префектів – 43 років, ректорів (суперіорів) – 46 років.

Середні терміни перебування на посадах

Плинність шкільного персоналу яскраво демонструють середні терміни перебування на посадах в одній школі ректорів (суперіорів), префектів і вчителів. Найдовшим був “вік” ректорів – три роки. На цьому тлі винятками є керівництво школою протягом десяти-дев’яти років у Вінниці, Бересті і Кам’янці. Протягом десяти років, з 1631 по 1641, у Вінниці суперіор Валентин Тарловій (Valentinus Tarłowski) мав у своєму підпорядкуванні середню школу при резиденції. Рафаїл Янчинський (Raphael Ianczynski) керував Берестейською резиденцією і колегією у 1629-1638 рр. Станіслав Радзимський (Stanislaus Radzimski) був віце-ректором і ректором Кам’янецької колегії протягом 1610-1619 рр.

Середній термін перебування на посаді шкільного префекта складав 2,2 року. Найдовше свої посади займали префекти нижчих класів Йоан Лончинський (Ioannes Łacynski) у Кросні (протягом шести років: 1641-1647 рр.) і Георгій Трапчинський (Georgius Trapczynski) у Кам’янці (протягом дванадцяти років: 1620-1632 рр.).

Учителі викладали в середньому 1,7 року. Найдовший термін викладання в одному класі однієї школи становив чотири роки. Протягом чотирьох років працювали двоє вчителів із 588. Ще один, Альберт Зембович (Albertus

Ziembowicz), “протримався” сім років, але в різних класах (від граматики до риторики включно) Луцької колегії.

В орденських школах зустрічаємо осіб, які в різний час займали різні посади серед шкільного персоналу. Вони склали 21,91% від загальної кількості цього персоналу (див. таблицю 4.1).

Отже, плинність кадрів була характерною ознакою єзуїтської персональної політики. Успішна кар’єра отця-єзуїта могла складатися, наприклад, таким чином. Кілька років він був учителем гуманістичних класів, кілька років місіонером, проповідником, викладачем вищих класів, префектом шкіл, суперіором, знову проповідником, ректором, знову місіонером і знову ректором, викладачем. Кадрова політика зумовлювалась різнобічною діяльністю Ордену, який прагнув бачити своїх членів універсальними “слугами Спасителя Ісуса”, готовими *ad maiorem Dei gloriam* працювати в будь-якій ділянці. Такий спосіб праці – мандрівку – Єронім Надаль назвав “четвертим домом єзуїтів” (на додачу до новіціятів, колегій і домів професів) і охарактеризував так: “Це в цілому найбільше місце і простягається по всій поверхні земної кулі. Скрізь, куди вони могли б бути послані для пастирської допомоги душам, воно є найславетнішим і найбажанішим “домом”... Вони розуміють, що не можуть будувати чи набувати досить будинків, спроможних перетворити сусідство на ворожнечу. Тому вони вважають, що знаходяться в найбільш мирному і найприємнішому будинку, коли перебувають постійно в русі під час мандрівки всією Землею, коли не мають місця, яке могли б назвати своїм, коли вони завжди в потребі, завжди в нестатках, – тільки дозвольте їм намагатись хоч у найменший спосіб наслідувати Ісуса Христа, який ніколи не мав де покласти голови, і провів усі роки проповідувань у подорожі. [726]”

Тривале перебування в будинках Ордену майже не практикувалось (особливо це стосувалось єзуїтів, які завершили свою освіту). Саме мандрівний спосіб життя викликав постійні поради Ігнатія Лойоли єзуїтам пристосовуватись у слові та ділі до часу, обставин і людей, а “Конституція” називала мандрівки в різні частини світу “першою характеристикою” Ордену [727].

* * *

Характеризує єзуїтські школи і кількість схоластиків (магістрів) серед учителів. Враховуючи тих осіб, які викладали спочатку як магістри, а потім

---

726. Переклад автора. – Т. III. Monumenta Historica Societatis Iesu. – Vol. 90: P. Hieronimi Nadal. Commentarii de Institutio S. I. ab anno 1546 ad 1577 / Ed. M. Nicolau S. I. – Romae, 1962. – P. 773-774.

727. Constitutiones... [626], [82], [92], [304], [308], [588], [603], [605].

за якийсь час вже як священики, і тих, чий статус не можна визначити, можна стверджувати, що магістри склали 69,34% усіх викладачів, як показано в таблиці 4.1. Серед магістрів зустрічаємо лише шістьох отців-магістрів (у таблиці вони записані як магістри).

Таблиця 4.1

Єзуїти, які займали кілька посад у шкільному персоналі. Учителі-магістри

Особи, що займали кілька посад			Магістри серед учителів		
Назва посади	Кількість осіб	%	Статус в Ордені вчителів	Кількість осіб	%
Учителі та префекти	73	12,7	Магістри та отці	108	18,4
Учителі та ректори (суперіори)	20	3,55	Магістри	299	50,94
Префекти та ректори (суперіори)	17	2,96	Усі магістри разом	407	69,34
Учителі, ректори (суперіори), префекти	16	2,78	Отці	131	22,15
Разом	126	21,91	Особи, чий статус не вдалося встановити	50	8,52
Весь персонал	575	100	Разом	588	100

Соціальне походження

Перше покоління польських єзуїтів було переважно міщанського походження, а то навіть селянського. Це, зрештою, і закидали єзуїтам у численних памфлетах. Серед перших 128 кандидатів до Ордену, які вступили до Браунсберзького новіціату в 1569-1575 рр., з міщанських родин походило близько 58,5% осіб, з селянських – близько 15% і близько 26,7% – зі шляхетських [728]. Австрійський провінціал Лаурентіо Маджіо у 1568 р. доповідав Генералові Ордену, що поляки дуже дивуються, дізнавшись, що якийсь шляхтич став єзуїтом [729].

728. Дані почерпнуті з книги Браунсберзького новіціату (*Examina novitiorum ad novitiatum Braunsbergensem 1569-1575*). Порівняй різні результати підрахунків: Natoński B. Początki i rozwój... S. 446; Gapski H. Rekrutacja do zakonów... S. 104.

729. Obirek S. Swoista inkulturacja – jezuici a sarmatyzm // *Przegląd Powszechny*. – 2000. – № 2. – S. 232. Яскраво процес “сарматизації” ілюструють десять детальних постанов генерала від 1642 р. для Польської провінції “проти непоміркованості в різних напоях”: *Archivum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie*. – Rkp. 1795. – S. 21-23.

У документах Ордену соціально походження його членів не фіксували. Згадки про нього можна знайти хіба у книзі Браунсберзького новіціату за 1569-1575 рр., але вона містить інформацію лише про 1% осіб, які нас цікавлять. Тому реально можливим є встановлення лише мінімального та максимального відсотка шляхти серед єзуїтів. Мінімальний відсоток шляхти фіксує лише тих осіб, чие походження відоме достеменно. Максимальний – фіксує “точно шляхтичів” плюс осіб, які мали шляхетські прізвища і потенційно могли бути шляхтичами [730].

Польські єзуїти-історики однозначно твердять, що в XVII ст. серед єзуїтів Польської провінції здобула перевагу шляхта. Їй приписується нехїть до викладання у школі. У шляхетському ставленні до школи як до неминучого зла вбачається одна з причин подальшого занепаду рівня навчання [731]. Близькою до єзуїтської є позиція Януша Тазбіра, який вважає шляхтичами майже половину польських єзуїтів у середині XVII ст. [732]. Але в обох випадках не наводиться жодного статистичного підтвердження тези про переважну кількість шляхти. На наш погляд, реалістичнішою є оцінка кількості шляхти серед єзуїтів польського історика орденів Генрика Гапського, який, визнаючи можливість зростання відсотку шляхти серед єзуїтів до 50% на середину XVII ст. і її переважання серед керівництва, не погоджується із тезою про її повне домінування ні тоді, ні пізніше – у другій половині XVII і у XVIII ст. Водночас варто додати, що відсоток шляхти серед єзуїтів був найвищим у порівнянні з іншими тогочасними чоловічими орденами у Речі Посполитій, де найчастіше він не перевищував 20-25% [733].

Із єзуїтів, врахованих нами в таблиці 4.2, лише невелика частка припадала на XVI ст. (Ярославська школа). Решта ж – це єзуїти, які працювали у школах протягом першої половини XVII ст.

---

730. Мінімальний відсоток шляхти серед шкільного персоналу був встановлений на основі: Niesiecki K. Herbarz polski. – Wyd. J. N. Bobrowicz. – Lipsk, 1839-1845. – Т. I-X; Pułaski K. Kronika polskich rodów szlacheckich Podolia, Wołynia i Ukrainy. – Brody, 1911. – Т.1; Dworzaczek W. Genealogia. Tablice. – Warszawa, 1959. – Cz.1; Wittyg W. Nieznana szlachta polska i jej herby. – Kraków, 1908; Unicus universae Societatis Iesu vocationum liber authobiographicus, Poloniae provinciae proprius (1574-1580) / Cura J. Warszawski SJ. – Romae, 1966. Максимальний – на основі: Małachowski P. Zbior nazwisk szlachty z opisem herbów własnych Familiam. – Łuck, 1790. – Т. 1-2; Dunin-Borkowski J. S. Spis nazwiski szlachty polskiej. – Lwów, 1887.

731. Natoński B. Szkolnictwo... S. 310; Obirek S. Jezuiści w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668. (Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna). – Kraków, 1996. – S. 77, 108; Encyklopedia... S. 661; Bednarski S. Upadek i odrodzenie... S. 27.

732. Tazbir J. Jezuiści między Rzeczpospolitą a Rzymem // Szkice z dziejów papieństwa / Red. I. Koberdowa i J. Tazbir. – Warszawa, 1989. – Т. I. – S. 98.

733. Gapski H. Rekrutacja do zakonów... S. 106-117, 172.

Єзуїти шляхетського походження серед шкільного персоналу

Шляхта				
Посади	Мінімальна кількість серед ректорів, префектів, учителів		Максимальна кількість серед ректорів, префектів, учителів	
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%
Ректори	24	31,17	48	62,37
Префекти	36	26,27	81	59,12
Учителі	92	15,67	291	49,57
Разом	152	23,5	357	63,07

З наведених даних видно, що теза про перевагу шляхти серед єзуїтів, принаймні щодо першої половини XVII ст., є необґрунтованою. Цю необґрунтованість підтверджує і факт заборони у 1634 р. польським провінціалом додавати до плебейських прізвищ “шляхетську кінцівку” *-ski* [734]. Водночас саме в цей час започатковується процес “сарматизації” Ордену в Речі Посполитій. Його члени, серед яких зростала кількість вихідців із вищих суспільних верств, укорінювали в Товаристві поведінку і стиль життя, притаманний своїй верстві [735]. Тут слід враховувати, що подібні процеси галліканізації, іспанізації чи то італінізації католицизму відбувалися водночас в інших європейських країнах.

Територіяльне походження

У XVI ст. у Польській провінції працював 181 єзуїт-іноземець [736]. До 1602 року провінціалами були виключно італійці. Однією з вимог рокошу Зебжидовського було усунення з Речі Посполитої єзуїтів-іноземців [737], але Віслицький з'їзд і Варшавський сейм 1607 р. відкинули цю вимогу. На

734. Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Lwów – Kraków, 1901. – Т. II. – S. 573.

735. Obirek S. Swoista inkulturacja – jezuiti a sarmatyzm // Przegląd Powszechny. – 2000. – № 2. – S. 229-236.

736. Encyklopedia... S. 20, 540-541.

737. Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1886. – Т. II. – S. 197; Literatura antyjezuicka w Polsce, 1578-1625. Antologia / Oprac. J. Tazbir. – Warszawa, 1963. – S. 101; Czubek J. Pisma polityczne z czasów Rokoszu Zebrzydowskiego. – Kraków, 1916-1918. – Т. I-II.

нашу думку, зменшення кількості єзуїтів-іноземців було пов'язане виключно з внутрішньою політикою Ордену, який прислав єзуїтів з-за кордону лише доти, доки провінція сама не могла забезпечувати себе відповідними кадрами. Відтік єзуїтів-іноземців розпочався вже у XVI ст., коли з 1570 до 1584 р. кількість іноземців зменшилась із 47% до 18%. У 1599 р. вони склали вже 8%, а в 1625 р. – 2,2% [738]. З 1608 року провінцією керували переважно вихідці з Речі Посполитої [739]. Іноземці, за нечисленним винятком, залишили країну, а контакти із Заходом підтримували лише делегації на збори Ордену до Риму та візитери, які час від часу приїздили до країни [740].

Зведені дані про територіальне походження шкільного персоналу показано в таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Територіальне походження шкільного персоналу

Походження	Учителі		Префекти		Ректори	
	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%
Малопольяки	118	20,10	27	19,71	16	20,51
Великопольяки	174	29,64	42	30,66	29	37,18
З українських земель	152	25,85	31	22,63	20	25,64
Мазури	51	8,69	11	8,03	7	8,97
Прусси	17	2,9	3	2,29	2	2,56
Литовці	13	2,21	4	2,92		
Куявці	5	0,85	2	1,46		
Куявці чи великопольяки	7	1,19	4	2,92	1	1,28
Чехи	4	0,68				
Малопольяки чи великопольяки	17	2,9	6	4,38	1	1,28
Мазури чи великопольяки	12	2,04	5	3,65	1	1,28
Мазури чи малопольяки	2	0,34	1	0,73		

738. Natoński B. Szkolnictwo... S. 312-313.

739. Wielewicki J. Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1886. – Т. II. – Р. 271.

740. Załęski S. Jezuici w Polsce. (W skróceniu. 5 tomów w jednym, z dwoma mapami). – Kraków, 1908. – S. 93; Natoński B. Szkolnictwo... S. 310; O'Malley J. W. Pierwsi jezuici... S. 313-315.

Прусси чи великополяки	1	0,17				
Підгоряни	5	0,85				
Білоруси	2	0,34			1	1,28
Бельгійці	2	0,34				
Італійці	1	0,17				
Германці	2	0,34				
Трансильванці	1	0,17				
Угорці	1	0,17				
Англійці	1	0,17				
Іспанці			1	0,73		
Разом	588		137		78	

З наведеної таблиці видно, що з-за меж Речі Посполитої походило лише тринадцять осіб (2% від загальної кількості). Шістьох з-поміж них можна назвати “натуралізованими іноземцями”: вони лише народились за межами країни, до Товариства вступили у Польській провінції (за виключенням одного, який вступив і пройшов новіціят у Римі), тут пройшли новіціят, тут і померли або залишили Орден. І, відповідно, були приписані до Польської провінції. Це вихідці з Богемії, Бельгії, Німеччини, Трансильванії та Угорщини. Серед сімох інших іноземців за часом перебування можна виділити кілька груп. Перша складалась із трьох вихідців із Чехії (двоє з них були сілезцями), які протягом 1619-1622 рр. переховувались у Польській провінції під час переслідування єзуїтів у Чехії. Другу групу складали іспанець та італієць. Обидва знаходились у Польській провінції з 1587 р. і належали до шкільного персоналу Ярославської колегії. Іспанець залишив Річ Посполиту 1595 р., а італієць 1597. До третьої групи ми віднесли англійця і бельгійця. Обидва прибули до Польської провінції 1614 р. Англієць викладав у Львові риторику і філософію, залишив країну 1617 р. Бельгієць викладав риторику в Ярославі і виїхав до Бельгії 1616 р.

Переважали ж серед шкільного персоналу вихідці з різних регіонів Речі Посполитої. Найбільша частка припадала на Великопольщу (29,64% вчителів, 30,66% префектів і 37,18% ректорів).

На другому місці були вихідці з українських земель (25,85% вчителів, 25,64% ректорів і 22,63% префектів). Серед загальної кількості шкільного

персоналу вихідці з українських земель склали 29,58%. Це особи, які фігурують у каталогах як *Roxolani*, *Rutheni*, *Russi*, *Submontani*, *Subsilvani* (*Podlachiani*, *Podlascenses*), *Leopolienses*, *Volhynenses* (*Volinenses*), *Podolani*, *Luceorienses*, *Camencenses*, *Drohobicenses*, *Ukrainenses*, *Severinenses* (*Roxolani ex Alba Russia*). Як вихідці з українських земель були ідентифіковані тільки ті *Submontani*, які були записані ще і як *Roxolani*, *Rutheni* чи *Russi*. Решта ж були записані або тільки як *Submontani*, або і як *Submontani*, і як *Minor Poloni*. У таблиці перших зараховано до малополяків, других – до підгорян, чия приналежність до Русі чи Малопольщі встановити неможливо. Білорусами в таблиці записані єзуїти, які в каталогах фігурували і як *Lithuani*, і як *Rutheni*.

Третьою за чисельністю була група вихідців з Малопольщі (20,1% вчителів, 19,71% префектів і 20,51% ректорів).

Варто додати, що в решті тогочасних орденів у Речі Посполитій переважали вихідці з Малопольщі, на другому місці за чисельністю були великополяки і лише на третьому – вихідці з Русі [741].

Професи чотирьох обітів

Серед шкільного персоналу на українських землях Польської провінції орденська еліта – професи чотирьох обітів – склали мінімум 22,26%, максимум – 28,09%. Поняття “мінімальної” і “максимальної кількості” вводимо через те, що серед шкільного персоналу є особи, чий рік перебування в тій чи іншій школі встановити неможливо. Відповідно, неможливо визначити, чи особа перебувала там, будучи професом, чи ні. Натомість знаємо, в якому році дана особа склала четвертий обіт. “Мінімальна кількість” професів означає кількість тих єзуїтів, яких можна точно визначити як професів на той час, коли вони займали посади вчителя, префекта чи ректора. “Максимальна кількість” – це мінімальна кількість плюс кількість осіб, які потенційно могли бути професами. Серед ректорів (суперіорів), префектів і вчителів найбільший відсоток професів припадає, звичайно, на ректорів. Це мінімум 58,44% і максимум 61,04% від загальної кількості ректорів. На другому місці – префекти. Серед них професами було мінімум 38,06%, максимум – 45,52%. Частка професів серед учителів була найнижчою – мінімум 5,17% від їх загальної кількості, максимум – 8,79%. Останнє пояснюється переважанням серед учителів магістрів, які самі лише здобували освіту.

Зробимо припущення, що значення, яке надавалося Орденом тій чи іншій школі, корелює з кількістю професів, які знаходились серед шкільного персоналу. Коефіцієнт значущості (J) дорівнює кількості професів, які знаходились серед шкільного персоналу школи (P_i), поділеній на добуток кількості років,

---

741. Gapski H. Rekrutacja do zakonów... S. 67-79, 172.

протягом яких працювала школа (N), і середнього арифметичного загальної кількості езуїтів, які знаходились у цій резиденції чи колегії протягом року (S/T):

$$K=Pi / (SN/T).$$

Вихідні дані для наших підрахунків узагальнено показані в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Професи чотирьох обітів

Місто, де була езуїтська школа	Мінімальне число професів P1	S/T	100K	Максимальне число професів P2	100K	N років
Бар	7	18	3,3	9	4,2	12
Берестя	3	13,1	0,9	6	1,9	25
Вінниця	11	19	3,2	13	3,7	18
Кам'янець	11	18,2	1,6	13	1,9	38
Київ	4	14	14,3			2
Кросно	4	11,5	2,1	6	3,1	17
Ксаверів	2	9,5	5,5			2
Луцьк	24	24,2	2,5	30	3,1	40
Львів	36	38,9	2,3	45	2,9	40
Новгород-Сіверський	4	14,2	2,3	5	2,9	12
Остріг	27	33,1	3,7	34	4,7	22
Переяслав	3	13,5	2,1			10
Фастів	2	9,5	0,8			15
Ярослав	23	36,6	0,9	31	1,2	73
Разом	126 (22,26%)			159 (28,09%)		

Аналізуючи дані таблиці 4.4, легко побачити пріоритетність тієї чи іншої школи на українських землях в освітній системі Ордену в Польській провінції. Так, Київська колегія у планах Товариства Ісуса розглядалася не лише як освітній заклад, тоді як Ярославська – лише як такий. Низький коефіцієнт значення школи у Фастові можна пояснити тим, що вона була предтечею Київської. Сидячи у Фастові, езуїти очікували, коли можна буде оселитися в Києві.

Освіта

Через неповні дані у каталогах можливо встановити освіту лише 93,9% єзуїтів шкільного персоналу. Відповідно, процентні співвідношення вираховуватимемо від цього числа єзуїтів, приймаючи його за 100%. Під середньою освітою маємо на увазі закінчені класи включно з класом риторики, під неповною вищою – неповний курс філософії (менше трьох років) і неповний курс богослов'я (менше чотирьох років). Під повною вищою – пройдений трирічний курс філософії і чотирирічний богослов'я. Зведені дані, дотичні освіти шкільного персоналу, показано в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Освіта шкільного персоналу

	Освіта, здобута у світі		Освіта, здобута в Ордені	
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%
Тільки середня	408	75,56		
Тільки вища			163	30,19
Середня і повна вища	4	0,6	179	33,15
Середня і неповна вища	112	20,74	186	34,44
З них доучувалися в Ордені після отримання середньої і неповної вищої освіти у світі			104	19,26

Як бачимо з таблиці, більшість єзуїтів здобула середню освіту ще у світі (75,56%). Водночас вивчили чи повторили курс риторики в Ордені 69,81%. Вищу освіту вже в Товаристві здобули 97,78%. Попри те, що п'ята частина ректорів (суперіорів), префектів і вчителів вивчала у світі філософію і богослов'я, майже всі вони доучувались у Товаристві. Отримання повної вищої освіти у світі майже не зустрічалось (0,6% – чотири особи). Скорочений курс філософії і богослов'я пройшли 52,41% шкільного персоналу, повний же курс пододало 47,59%. Нагадаємо, що професами могли бути майже виключно ті єзуїти, які пройшли повні курси філософії і богослов'я. З усіх професів шкільного персоналу на українських землях лише десятеро пройшли неповний курс філософії чи богослов'я. Ще більшого значення вивченню повних курсів вищих наук надавали кармеліти і францисканці. У кармелітів трирічні філософські і чотирирічні богословські студії були обов'язковою умовою отримання до-

зволу сповідати і проповідувати, а також отримання права голосу в капітулі [742]. У францисканців кандидат на вчителювання мав закінчити повні курси вищих наук, а саме викладання трактувалось як помост до отримання вищих орденських урядів [743].

Наукові ступені

Попри активну педагогічну діяльність, Товариство Ісуса не приділяло спеціальної уваги здобуванню наукових ступенів своїми членами. Крім того, у 1575 р. генерал Еверардо Меркуріян видав розпорядження про заборону використовувати наукові ступені як на письмі, так і в усній мові, бо вони не є титулом чи наочним доказом слави, а тільки засобом для пропаганди Товариства [744]. Це розпорядження було відлунням “Конституції”, яка під гаслом “гальмування амбіцій” заборонила колегіям мати визначені місця для носіїв наукових ступенів [745]. Відмінною була ситуація в домініканському ордені, де здобуття наукового ступеня відкривало шлях до наукової кар’єри [746]. Викладачі-францисканці до середини XVII ст. найчастіше мали наукові ступені [747]. Кармелітам же, навпаки, було заборонено приймати наукові ступені та працювати на університетських кафедрах, аби уникнути постановя привілейованих груп [748].

У Товаристві Ісуса лише генерал міг дати дозвіл на отримання наукового ступеня [749]. У 1576 р. Польська провінція отримала згоду генерала на додання титулу доктора чи магістра до прізвища автора надрукованої книги, а також на іменування магістрами вчителів-клириків, хоч би вони й не здо-

---

742. Gil C. Historia Karmelu Terecjańskiego. – Kraków, 2002. – S. 157, 164; Filek O. Nauka i nauczanie w zakonach karmelitańskich // Dzieje teologii katolickiej w Polsce / Red. M. Rechowicz. – T. II: Od odrodzenia do oświecenia. – Cz. 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych. – Lublin, 1975. – S. 375.

743. Błażkiewicz H. Szkoła franciszkańska // Dzieje teologii katolickiej w Polsce / Red. M. Rechowicz. – T. II: Od odrodzenia do oświecenia. – Cz. 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych. – Lublin, 1975. – S. 312-313.

744. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1981. – Vol. IV (1573-1580). – P. 117.

745. Constitutiones...[390], [478].

746. Świętochowski R. Szkolnictwo teologiczne dominikanów // Dzieje teologii katolickiej w Polsce / Red. M. Rechowicz. – T. II: Od odrodzenia do oświecenia. – Cz. 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych. – Lublin, 1975. – S. 216.

747. Błażkiewicz H. Szkoła franciszkańska... S. 313.

748. Gil C. Historia Karmelu Terecjańskiego... S. 156.

749. Ratio... P. 358.

були ступеня магістра. Натомість залишалась чинною заборона на вживання наукових ступенів у кореспонденції і розмовах [750].

Серед встановлених нами ректорів (суперіорів), префектів і вчителів наукові ступені мали тринадцять єзуїтів (2% від загальної кількості). Найбільший відсоток цих осіб припадав на ректорів (суперіорів) – 6,41% від їх загальної кількості. Серед префектів наукові ступені мали 1,46% єзуїтів, серед учителів – 1,02%.

Троє з тринадцяти осіб отримали наукові ступені вже в Товаристві, при чому всі – виключно докторів богослов'я. Один здобув наукові ступені як у світі, так і в Ордені, дев'ятеро – лише у світі. У світі з усіх єзуїтів ступінь бакалавра богослов'я отримала лише одна особа, решта ж отримала ступені бакалаврів і/або магістрів філософії чи мистецтв. Із десяти осіб "світські" ступені отримали: восьмеро в Краківській академії, один – у Грацькій, один – у Празькому університеті, один – у Пільзенському, один – у Саламанкському. Персональний перелік тих єзуїтів, які мали наукові ступені, подано в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6

Єзуїти, які мали наукові ступені серед шкільного персоналу

Місто, де була школа	Роки перебування на посаді	Посада (посади)	Імена і прізвища осіб, які мали наукові ступені
Ярослав	1575-1576	Викладач граматики	Бенедикт Гербест (Benedictus Herbestus)
	1576-1578	Префект Ректор	Станіслав Гербест (Stanislaus Herbestus)
	1577-1590		
Ярослав	1593-1595	Ректор	Леонард Кракер (Leonardus Krakierus, Krakerus, Crakerus, Kraker, Krakier)
Ярослав Львів	1596-1602 1608-1609	Віце-ректор Ректор	Ян Понецій (Ioannes Ponecius, Ponecensis)
Ярослав	2 (?) роки	Ректор	Станіслав Гродзицький (Stanislaus Grodzicius, Grodzicki, Groditius)
Ярослав	1 рік	Ректор	Лаврентій Пікарський (Laurentius Pikarski, Piekarski)
Ярослав	1593-1594	Префект	Фердинанд Вера (Ferdinandus Vera)

750. Poplatek J. Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – S. 273.

Ярослав	1610-1613	Викладач поетики і риторики	Лаврентій Сусліга (Laurentius Susliga, Suslyga)
Львів	1613-1614, 1615-1616	Префект	
Луцьк	1616-1618	Префект	
Ярослав	1608-1609	Префект	Йоан Туровський (Ioannes Turowski)
Кам'янець- Подільський	1619-1620		
Ярослав	1591-1594	Викладач поетики і риторики	Йоан Аланд (Ioannes Alandus)
Ярослав	1589-1591	Викладач інфіми, синтаксису і поетики	Матвій Бемб (Matthaeus Bembus)
Ярослав	1586-1587	Викладач поетики	Христофор Спотек (Christophorus Spotecus, Spotecius, Spotek)
Ярослав	1623-1625	Викладач інфіми і синтаксису	Каспар Зволенський (Gaspar Zwolenski, Zwoliński, Zwolinski)

* * *

На основі статистичного аналізу було складено діаграми залежності кількості єзуїтів у домах на українських землях Польської провінції від року існування домів (див. додаток Ж).

Із розгляду діаграм випливає таке. Робота школи для світських учнів у згадуваних домах була постійною, але далеко не найважливішою складовою. Особливо добре це видно на узагальненій діаграмі. Для всіх домів освітня складова роботи (крива V) є прямою, що практично паралельна осі абсцис. Крива V, як і крива B (що характеризує господарську діяльність домів), мають майже однаковий, невеликий коефіцієнт підйому.

Коефіцієнт підйому кривих NB (описує місіонерську та проповідницьку складову роботи домів) та сумарної S виразно більші.

Під місіонерською і проповідницькою роботою маємо на увазі сповідання, проповідництво, проведення реколекцій, виконання священничих функцій у жіночих монастирях і на шляхетських дворах. Співвідношення до цих видів діяльності, судячи з наведених діаграм, суттєво змінилося з початком XVII ст. До цього часу всі криві на узагальненій діаграмі йдуть майже паралельно. Тобто до XVII ст. значення всім аспектам діяльності дому надавалось однакове. Треба зазначити, що в XVI ст. усі криві на узагальненій діаграмі описують роботу лише Ярославської колегії.

• СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ •

1. ДЖЕРЕЛА

1.1 Друковані джерела

- 1.1.1. Acta S. Congregationis de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjæ spectantia / Collegit et adnotationibus illustravit P. Athanasius Welykyj, OSBM. – Romae, 1953. – Vol. I (1622-1667).
- 1.1.2. Annuae litterae Societatis Iesu anni MDLXXXIII ad patres, et fratres eiusdem Societatis. – Romae, 1585.
- 1.1.3. Litterae Societatis Iesu duorum annorum MDXC et MDXCI ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Romae, s. an.
- 1.1.4. Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCVI ad patres, et fratres eiusdem Societatis. – Neapoli, 1605.
- 1.1.5. Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCVII patribus fratribusque Societatis Iesu. – Neapoli, 1607.
- 1.1.6. Annuae litterae Societatis Iesu anno 1609 ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Dilingae, [1609].
- 1.1.7. Annuae litterae Societatis Iesu anni 1610 ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Dilingae, [1610].
- 1.1.8. Annuae litterae Societatis Iesu anni 1611 ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Dilingae, [1611].
- 1.1.9. Constitutiones Societatis Iesu a Congregatione Generali XXXIV annotatae et Normae complementariae ab eadem Congregatione approbatae. – Roma, 1995.
- 1.1.10. Institutum Societatis Iesu. – Florentiae, 1892-1893. – Vol. I-III.
- 1.1.11. Litterae nuntiorum apostolicorum historiam ucrainae illustrantes (1550-1850). – Romae, 1959. – Vol. I: 1550-1593, Romae, 1962. – Vol. VI: 1639-1648.
- 1.1.12. Monumenta Historica Societatis Iesu. – Romae, 1962. – Vol. 90: P. Hieronimi Nadal. Commentarii de Institutio S. I. ab anno 1546 ad 1577 / Ed. M. Nicolau S. I.
- 1.1.13. Monumenta Historica Societatis Iesu. Lainii Monumenta. – Matriti, 1917. – T. 8: Epistolae et acta patris Iacobi Lainii secundi praepositi generalis Societatis Iesu ex autographis, originalibus, vel registis exemplis potissimum depromta a patribus eiusdem Societatis edita, 1564-1565.
- 1.1.14. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ignatiana. – Series 3: Constitutiones et Regulae Societatis Iesu. – Romae, 1934. – Vol. I: Monumenta Constitutionem praevia.
- 1.1.15. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ignatiana. – Series 4: Scripta de Sancto Ignatio de Loyola Societatis Iesu fundatore. – Matriti, 1904. – Vol. I.

- 1.1.16. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ignatiana. – Series 4: Fontes narrativi de Sancto Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis. – Romae, 1965. – Vol. 4: Vita Ignatii Loyolae auctore Petro de Ribadeneira. Textus latinus et hispanus cum censuris.
- 1.1.17. Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Paedagogica. – Romae, 1965-1992. – Vol. 1-7.
- 1.1.18. Ratio studiorum et institutiones scholasticae Societatis Iesu per Germaniam olim vigentes collectae, concinnatae, dilucidatae a G. M. Pachtler SJ. – Berlin, 1887-1894. – Vol. 1-3.
- 1.1.19. Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690. – Berlin-Poznań, 1864. – T. I-II.
- 1.1.20. Relatio de caedibus Patrum ac Fratrum S. I. in provincia Poloniae a P. Ioanne Zuchowicz S. I. collecta A. D. 1665 (1648-1665). // Ed. A. Bober SJ et M. Bednarz SJ // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 329-380.
- 1.1.21. Unicus universae Societatis Iesu vocationum liber authobiographicus, Poloniae provinciae proprius (1574-1580) / Cura J. Warszawski SJ. – Romae, 1966.
- 1.1.22. Volumina legum. Przedruk zbioru praw staraniem XX. pijarów w Warszawie od roku 1732 do roku 1782 wydawanego. – Petersburg, 1859. – T. III (1609-1611).
- 1.1.23. Wielewicki J. Dziennik spraw Domu Zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie. – Kraków, 1881-1999. – T. I-V.
- 1.1.24. Архив Юго-Западной России. – Ч. 1. – Т. 6. – Киев, 1883.
- 1.1.25. Загоровський В. Духовне завіщання // Українська література XIV-XVI ст. / Ред. В. Л. Микитась. – К., 1988. – С. 167-183.

1.2 Рукописні джерела в архівах

- 1.2.1. Archivum Romanum Societatis Iesu. – Prov. Pol. – Vol. 4-12, 33, 43, 44, 50, 51, 52, 66, 68, 69, 71, 74, 75, 77-82, Prov. Germ. – Vol. 120-122, 133-181, Prov. Lith. – Vol. 33, Fondo Gesuitico: Collegia. – Busta 83/1452 I, Fondo Gesuitico: Fundationes, Fondo Gesuitico: Busta 1537/9/44.
- 1.2.2. Wojewódzki Archiwum Państwowe w Krakowie, dział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teki 670, 671, 703, 706, 707, 823, 824, 1305, 1306, 1307, 1367.
- 1.2.3. Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527, 1021, 1176-IX, 1366, 1367, 1537, 1733, 1734, 1735, 1736, *Examina novitiorum ad novitiatum Braunsbergensem*, 1569-1575 (fotokopia), 3437.
- 1.2.4. Центральний державний історичний архів України у Києві. – Ф. 26. – Кн. 40, Ф. 59. – Оп. 1. – Спр. 1448.
- 1.2.5. Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 34, 35, 36, 37, 38, 234, 280, Оп. 2. – Спр. 57, 229, 259, 1113-1117, Ф. 132. – Оп. 1. – Спр. 65, 192, 350, 902, Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 126, 188, 230, 297, 298.

- 1.2.6. Российский государственный архив древних актов. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Д. 928, Оп. 7. – Д. 929, Ф. 1603. – Оп. 5, 7.

1.3 Рукописні джерела в бібліотеках

- 1.3.1. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rkp. 9535, 9539.
1.3.2. Biblioteka Jagiełłońska. – Rkp. 270.
1.3.3. Biblioteka Narodowa w Warszawie. – Ack. 1979.
1.3.4. Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка. Відділ стародруків. – Ф. 1708/IV. – № 7, 8, 13, 67, 69, 73, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 196, 197, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 226, 227, 228, 237, 238, 281, 282, 283.
1.3.5. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАНУ. Відділ рукописів. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 628/І.

2. ЛІТЕРАТУРА

1. [Aldegheri A.] Breve storia della provincia veneta della Compagnia di Gesù dalle sue origini fino ai nostri giorni, 1874-1914. – Venezia, 1914.
2. Andrzej J. Jubileuszowa monografia o Suarezie // Przegląd Powszechny. – 1917. – № 137/138. – S. 659-673.
3. Angelozzi G. L'insegnamento dei casi di coscienza nella pratica educativa della Compagnia di Gesù // La "Ratio studiorum". Modelli culturali e pratiche educative dei Gesuiti in Italia tra Cinque e Seicento / A cura di G. P. Brizzi. – Roma, 1986. – P. 121-162.
4. Anselmi G.-M. Per un'archeologia della "Ratio": dalla "pedagogia" al "governo" // La "Ratio studiorum". Modelli culturali e pratiche educative dei Gesuiti in Italia tra Cinque e Seicento / A cura di G. P. Brizzi. – Roma, 1986. – P. 11-42.
5. Aguilera E. Provinciae Siculae Societatis Iesu ortus et res gestae. – Panormi, 1734-1740. – Vol. I-II.
6. Argentus I. De rebus Societatis Iesu in Regno Poloniae. – Cracoviae, 1620.
7. Astrain A. Historia de la Compañía de Jesús en la Assistencia de España. – Madrid, 1902-1925. – Vol. I-VII.
8. Axer J. Notes on the Early Jesuit Theatre in Poland // Theatrum europaeum. Festschrift E. M. Szarota. – München, 1982. – P. 109-113.
9. Axer J. Polski teatr jezuicki jako teatr polityczny // Jezuiti a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.). – Kraków, 1993. – S. 11-22.
10. Bandtkie J. S. Krótkie wyobrazenie dziejów Królestwa Polskiego. – Warszawa, 1810.
11. Barbera M. Pedagogia e didattica della *Ratio* // Rassegna di pedagogia. – 1999. – № 57. – P. 111-123.

12. Barbera M. La pedagogia nelle scuole della Compagnia di Gesù // Il Quarto centenario della Costituzione della Compagnia di Gesù / Conferenze commemorative tenute alla Università cattolica del Sacro Cuore, 2-11 maggio MCMXLI-XIX. – Milano, 1941. – P. 125-161.
13. Barbera M. La *Ratio studiorum* e la parte quarta delle Costituzioni della Compagnia di Gesù. – Padova, 1942.
14. Barrella G. I gesuiti nel Salentino, 1574-1767. – Lecce, 1918.
15. Bargieł F. Tomasz Młodzianowski SJ (1622-1686) jako filozof z kręgu myśli suarezjańskiej. – Kraków, 1987.
16. Bartoli D. Dell'istoria della Compagnia di Gesù – Italia. – Napoli, 1860-1861. – Vol. I-IV.
17. Bednarski S. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. – Kraków, 1933.
18. Bednarski S. Jezuici polscy wobec projektu ordynacji studiów // Przegląd Powszechny. – 1935. – T. 205. – S. 69-84, 223-240.
19. Bednarski S. Geneza Akademii Wileńskiej // Księga pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego. – Wilno, 1929. – T. I. – S. 1-22.
20. Bednarski S. Geneza Akademii Wileńskiej. – Wilno, 1929.
21. Bednarski S. Geneza seminarium papieskiego w Wilnie // Oriens. – 1933. – Marzec-kwiecień. – S. 47-50.
22. Bednarz M. Jezuici a religijność polska (1564-1964) // Nasza Przeszłość. – 1964. – T. 19. – S. 149-224.
23. Bentkowski F. J. Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych. – Warszawa, 1814. – T. 1-2.
24. Bernacki L. Dwa najstarsze jezuickie intermedia szkolne // Pamiętnik Literacki. – 1903. – № 2. – S. 101-114.
25. Bieńkowska B., Bieńkowski T. Kierunki recepcji nowożytnej myśli naukowej w szkołach polskich (1600-1773). – Cz. II: Humanistyka. – Warszawa, 1976.
26. Bieńkowski T. Antyk w literaturze i kulturze staropolskiej (1450-1750). Główne problemy i kierunki recepcji. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1976.
27. Bieńkowski T. Motywy antyczne i ich funkcja w jezuckim dramacie szkolnym w Polsce // Meander. – 1961. – № 16. – S. 26-43, 99-112, 149-165.
28. Błażkiewicz H. Szkoła franciszkańska // Dzieje teologii katolickiej w Polsce / Red. M. Rechowicz. – T. II: Od odrodzenia do oświecenia. – Cz. 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych. – Lublin, 1975. – S. 289-364.
29. Blažejovskij D. Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576-1983) // Analecta OSBM. – Rome, 1984. – Vol. 43. – Series II. – Sectio I.
30. Blažejovskij D. Ukrainian and Bielorrussian Students at the Pontifical Greek College of Rome (1576-1976) // Analecta OSBM. – 1979. – Vol. 10. – P. 132-192.

31. Blažejovskij D. Ukrainian and Bielorussian Students at the Pontificio Collegio Urbano de Propaganda Fide (1627-1848) // *Analecta OSBM*. – 1974. – Vol. 9. – P. 202-222.
32. Bliard P. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. – Paris, 1909. – Vol. X, Paris, 1932. – Vol. XI.
33. Bober A. *Historia drukarń i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie*. – Lwów, 1926.
34. Böhmer H. *Die Jesuiten. Eine historische Skizze*. – Leipzig, 1904.
35. Bolte J. *Jesuiten-Komödien in Posen ums Jahr 1600* // *Zeitschrift der Historische Gesellschaft für die Provinz Posen*. – 1888. – № 3. – S. 230-231.
36. Borowski A. *Renesans a humanizm jezuicki* // *Jezuici a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.)* / Pod red. L. Grzebienia, S. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 27-40.
37. Brodrik J. *Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego*. – Kraków, 1969.
38. Budzyński Z. *Dzieje opieki społecznej w ziemi Przemyskiej i Sanockiej (XV-XVIII w.)* – Przemysł – Kraków, 1987.
39. Burnichon J. *La Compagnie de Jésus en France, 1814-1914*. – Paris, 1914-1922. – Vol. I-IV.
40. Charłampowicz K. *Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu*. – Lwów, 1924.
41. Charmot F. *La pédagogie des Jésuites. Ses principes – Son actualité*. – Paris, 1943.
42. Cieślak S. *Marcin Laterna SJ (1552-1598) działacz kontrreformacyjny*. – Kraków, 2003.
43. Codina G. *A Ratio studiorum: quatrocentos annos (1599-1999)* // *Revista de educação*. – 1999. – № 7 (dezembro). – P. 61-78.
44. Codina Mir G. *Aux sources de la pédagogie des jésuites: Le “Modus parisiensis”*. – Roma, 1968.
45. Codina G. *Il ministero de la educación jesuita e ignaciana* // *Revista de espiritualidad ignaciana*. – 1999. – № 92. – P. 71-78.
46. Codina G. *Misión de una universidad de la Compañía de Jesús hoy* // *Lección inaugural 2000, 40 aniversario. Universidad Centroamericana*. – Managua, 2000.
47. Codina G. *The Modus Parisiensis // The Jesuit Ratio studiorum. 400th anniversary perspective*. – № 281. – P. 28-55.
48. *Conscience and Casuistry in Early Modern Europe* / Ed. E. Leites. – New York, 1988.
49. Cordara I. C. *Historiae Societatis Iesu pars sexta, sive Mutio Vitellescho*. – Romae, 1750-1859. – T. I-II.
50. Costa M. *Appunti intorno alle linee fondamentali della pedagogia della Compagnia di Gesù*. – Roma, 1978.
51. Cracraft J. *Theology at the Kiev Mohyla Academy During Its Golden Age* // *Harvard Ukrainian Studies*. – 1984. – № 1/2. – P. 71-80.

52. Czerkawski J. Filozofia tomistyczna w Polsce w XVII wieku // Studia z dziejów myśli świętego Tomasza z Akwinu. – Lublin, 1978.
53. Czubek J. Pisma polityczne z czasów Rokoszu Zebrzydowskiego. – Kraków, 1916-1918. – T. I-II.
54. de Dainville F. L'auteur du "Bref discours" sur les écoles de la Compagnie (Liège 1608) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1947. – Vol. 16. –P. 182-185.
55. de Dainville F. La géographie des humanistes. – Paris, 1940.
56. de Dainville F. La naissance de l'humanisme moderne. Les Jésuites et l'éducation de la Société française. – Paris, 1940.
57. de Dainville F. La naissance de l'humanisme moderne. I. Les jésuites et l'humanisme. – Genève, 1969.
58. de Dainville F. L'éducation des jésuites (XVIe-XVIIIe siècle) / Ed. M.-M. Compère. – Paris, 1978.
59. de Dainville F. L'enseignement de l'histoire et de la géographie et le *Ratio studiorum* // Studi sulla Chiesa antica e sull'umanesimo. – Roma, 1954. – P. 123-156.
60. Daniel C. Les Jésuites instituteurs de la Jeunesse française au XVIIe siècle et au XVIIIe siècle. – Paris, 1880.
61. Daniluk M. Bracia Wspólnego Życia // Encyklopedia Katolicka. – Lublin, 1975. – T. 2. – Kol. 1911-1912.
62. Darowski R. Filozofia jezuitów w Polsce od XVI do XVII wieku - proba syntezy // Jezuci a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.) / Pod red. L. Grzebienia, St. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 51-74.
63. Darowski R. Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku. – Kraków, 1994.
64. Darowski R. Przepisy dotyczące nauczania filozofii w uczelniach jezuickich w Polsce w XVI wieku // Studia z historii filozofii. Księga pamiątkowa z okazji 50-lecia pracy naukowej ks. Pawła Siwka s. j. – Kraków, 1980. – S. 47-85.
65. Darowski R. Stan obecny i perspektywy badań nad filozofią w szkołach jezuickich w Polsce (XVI-XVIII) // Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej. – 1978. – T. 24. – S. 237-885.
66. Darowski R. Uwagi na temat filozofii jezuitów w Polsce w XVI w. // Rocznik Wydziału Filozoficznego TJ w Krakowie. 1988. – Kraków, 1989. – S. 77-104.
67. Decorne G. Historia de la Compañía de Jesús en la República Mexicana durante el siglo XIX. – Guadalajara – Chihuahua, 1914-1959. – Vol. I-III.
68. Delbrel J. Les Jésuites et la Pédagogie au XVIe siècle. – Paris, 1894.
69. Delattre P. Les établissements de Jésuites en France depuis quatre siècles. – Enghien – Wetteren, 1949-1957. – Vol. I-V.

70. Deplace L. L'établissement de la Compagnie de Jésus dans les Pay-Bas. – Bruxelles, 1887.
71. Dobrowolska W. Chodkiewicz Jan Karol // Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1937. – T. 3. – S. 363-367.
72. Dobrowolska W. Chodkiewiczowa z ks. Ostrogskich Anna Alojza // Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1937. – T. 3. – S. 370-371.
73. Donohue J. W. Jesuit Education: An Essay on the Foundation of Its Idea. – New York, 1963.
74. Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. – T. 2: Programy drukiem wydane do r. 1765. – Cz. I: Programy teatru jezuickiego. – Wrocław, 1976.
75. Dramaty staropolskie. Antologia / Wyd. J. Lewański. – Warszawa, 1963. – T. 6.
76. Duhr B. Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutscher Zunge im XVI Jahrhundert. – Freiburg im Breisgau – München – Regensburg, 1907-1928. – Vol. I-IV.
77. Dunin-Borkowski J. S. Spis nazwisk szlachty polskiej. – Lwów, 1887.
78. Dürr-Durski J. Antitemiusz. Jezuicki dramat szkolny. – Warszawa, 1975.
79. Dworzaczek W. Genealogia. Tablice. – Warszawa, 1959. – Cz. 1.
80. Dzieduszycki M. Piotr Skarga i jego wiek. – Kraków, 1850-1851. – T. 1-2.
81. Dziegieliewski J. O tolerancję dla zdominowanych. Polityka wyznaniowa Rzeczypospolitej w latach panowania Władysława IV. – Warszawa, 1986.
82. Dziuba A. F. Z dziejów polskiej teologii moralnej na przełomie XVI i XVII w. // *Studia theologica varsaviensia*. – 1984. – № 22. – S. 114-118.
83. Elorriaga M. A. La Compañía de Jesús en Venezuela. – Caracas, 1941.
84. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy: 1564-1995 / Oprac. L. Grzebień. – Kraków, 1996.
85. Farrell A. P. The Jesuit Code of Liberal Education: Development and Scope of the *Ratio Studiorum*. – Milwaukee, 1938.
86. Farrell A. P. Colleges for Extern Students Opened in the Lifetime of St. Ignatius // *Archivum Historicum Societatis Iesu*. – Romae, 1937. – Vol. 6. – P. 287-291.
87. Fichter J. Man of Spain. Francis Suarez. – New York, 1940.
88. Filek O. Nauka i nauczanie w zakonach karmelitańskich // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce* / Red. M. Rechowicz. – T. II: Od odrodzenia do oświecenia. – Cz. 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych. – Lublin, 1975. – S. 369-390.
89. Fitzpatrick F. St. Ignatius and the *Ratio studiorum*. – New York, 1933.
90. Florovský A. V. Čeští jesuité na Rusi. – Praha, 1941.
91. Flynn L. J. The *De Arte Rhetorica* of Cyprian Soarez, S.J. // *The Quarterly Journal of Speech*. – 1956. – № 42. – P. 365-374.
92. Flynn L. J. Sources and Influence of Soarez' *De Arte Rhetorica* // *The Quarterly Journal of Speech*. – 1957. – № 43. – P. 257-265.

93. Fouqueray H. *Histoire de la Compagnie de Jésus en France*. – Paris, 1910-1925. – Vol. I-V.
94. Frías L. *Historia de la Compañía de Jesús en su Assistencia moderna de España*. – Madrid, 1923.
95. Fülöp-Miller R. *Macht und Geheimnis der Jesuiten: Kulturhistorische Monographie*. – Leipzig – Zurich, 1929.
96. Galetti P. *Memorie storiche intorno alla provincia romana della Compania di Gesù, 1814-1914*. – Roma, 1914.
97. Ganss G. *Saint Ignatius' Idea of a Jesuit University*. – Milwaukee, 1954.
98. Gapski H. *Rekrutacja do zakonów męskich w Polsce w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego*. – Lublin, 1987.
99. Garraghan G. *The Jesuits of the Middle United States*. – New York, 1938. – Vol. I-III.
100. Gil C. *Historia Karmelu Terezańskiego*. – Kraków, 2002.
101. Giovanni Ludovico Vives e la pedagogia dei gesuiti // *La civiltà cattolica*. – Anno 74. – 1923. – Vol. I (7 marzo 1923). – P. 522-532, Vol. II (12 aprile 1923). – P. 130-137.
102. Giustiniani V. R. Homo, Humanus, and the Meanings of “Humanism” // *Journal of the Ideas*. – 1985. – P. 167-195.
103. G[izycki] J. M. Zakon r.[itus] g.[raeci] alias bazylianie na Litwie i Rusi // *Podręczna Encyklopedia Kościelna*. – Warszawa, 1916. – T. 43/44. – S. 151.
104. Gmiterek H. *Związki intelektualne polsko-czeskie w okresie Odrodzenia (1526-1620)*. – Lublin, 1989.
105. González M. R. *La Compañía de Jesús en la España contemporánea*. – Madrid, 1984-1991. – Vol. I-II.
106. Gottfried K. *Anna Ostrogska wojewodzina wołyńska*. – Jarosław, 1939.
107. Gottfried K. *Jezuici w Jarosławiu*. – Jarosław, 1933.
108. Gottfried K. *Szkolnictwo w dawnym Jarosławiu // Księga pamiątkowa poświęcona zjazdowi jubileuszowemu z okazji 50-lecia istnienia gimnazjum I w Jarosławiu*. – Jarosław, 1934.
109. Gottfried K. *Z przeszłości jarosławskiego szkolnictwa // Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia*. R. 1963-64.
110. Grabowski T. *Piotr Skarga na tle katolickiej literatury religijnej w Polsce wieku XVI: 1536-1612*. – Kraków, 1913.
111. Grabowski T. *Ze studiów nad teatrem jezuickim we Francji i w Polsce w wiekach XVI-XVIII*. – Poznań, 1963.
112. Grafton A., Jardine L. *From Humanist to Humanities*. – Cambridge Mass., 1986.
113. Granero J. M. *Orígenes de la educación jesuitica*. – Madrid, 1952.
114. Grendler P. F. *Schools, Seminaries, and Catechetical Instruction / Catholicism in Early Modern History. A Guide to Research*. – Vol. 2 of *Reformation Guides of Research*. – Michigan, 1988.

115. Grzebień L. Bursy muzyczne // W służbie człowiekowi. Studium duszpastersko-katechetyczne. – Kraków, 1991. – S. 184-189.
116. Grzebień L. Działalność jezuitów na polu szkolnictwa do połowy XVII w. // Nauka z poezji Macieja Kazimierza Sarbiewskiego SJ. – Warszawa, 1995. – S. 33-50.
117. Grzebień L. Jezuici. Geneza i dzieje // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – T. VII. – S. 1254-1260.
118. Grzebień L. Jezuici. W Polsce // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – T. VII. – S. 1260-1268.
119. Grzebień L. Jezuici polscy wobec epidemii // CHARITAS. Miłosierdzie i opieka społeczna w ideologii, normach postępowania i praktyce społeczności wyznaniowej w Rzeczypospolitej XVI-XVIII wieku. / Pod red. U. Augustyniak i A. Karpińskiego. – Warszawa, 1999. – S. 245-255.
120. Grzebień L. Jezuickie misje // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – T. VII. – S. 1276-1280.
121. Grzebień L. Jezuickie szkoły // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1997. – T. VII. – S. 1280-1285.
122. Grzebień L. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku // Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. – Lublin, 1975. – T. 30. – S. 223-278; – Lublin, 1975. – T. 31. – S. 225-281.
123. Gwiazda H. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1648-1696 // Summarius. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL. – Lublin, 1974. – № 1(21) 1971. – S. 60-65.
124. Hauzer L. Monografia miasta Przemyśla. – Przemyśl, 1991.
125. Hengst K. Jesuiten an Universitäten und Jesuitenuniversitäten: Zur Geschichte der Universitäten in der Oberdeutschen und Rheinischen Provinz der Gesellschaft Jesu im Zeitalter der konfessionellen Auseinandersetzung. – Paderborn, 1981.
126. Herman J.-B. La pédagogie des Jésuites au XVIIe siècle. Ses sources, ses caractéristiques. – Louvain – Bruxelles – Paris, 1914.
127. Hojda Z. České země a univerzita ve Vilniusu v prních letech její existence // Praha – Vilnius. Sborník prací k 400 výročí založení univerzity ve Vilniusu. – Praha, 1981. – S. 33-44.
128. Hojda Z. Několik poznámek k dějinám *collegia nordica* v Olomouci // Historická Olomouc a její současné problémy. – Olomouc, 1983. – S. 47-63.
129. Holborn Grey H. Renaissance Humanism: The Pursuit of Eloquence // Journal of the History of Ideas. – 1963. – № 24. – P. 497-514.
130. Horn M. Szkolnictwo na terenie ziemi przemyskiej i sanockiej do połowy XVII wieku // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. – Pedagogika. – Opole, 1968. – T. V. – S. 77-105.
131. Hughes T. History of the Society of Jesus in the North America (1580-1773). – London, 1907-1917. – Vol. I-IV.

132. Hughes T. Loyola and the Educational System of the Jesuits. – New York, 1907.
133. Index bibliographicus Societatis Iesu. – Romae, 1937-1977. – Vol. I-XX.
134. Iuvenius I. Historiae Societatis Iesu pars quinta, sive Aquaviva. – Romae, 1710.
135. Jabłonowski A. Akademia Kijowo-Mohilańska. Zarys historyczny. – Kraków, 1899-1900.
136. Jankiewicz W. Niepokalana a Towarzystwo Jezusowe // Nasze Wiadomości. – 1904-1906. – T. I. – S. 309-315.
137. Jezuicka *ars educandi*. Prace ofiarowane Księdzu Profesorowi Ludwikowi Piechnikowi SJ. – Kraków, 1995.
138. Jobert A. De Luther à Mohila. La Pologne dans la crise de la chrétienté 1517-1648. – Paris, 1974
139. Jonsen A. R., Toulmin S. The Abuses of Casuistry: A History of Moral Theology. – Berkeley – Los Angeles, 1988.
140. Kadulka I. Formy intermediów sceny szkolnej połowy XVII wieku // Miscellanea z doby Oświecenia. – Warszawa, 1980. – S. 5-52.
141. Kadulka I. L'influence de la Commedia dell'arte sur le théâtre de la Compagnie de Jésus en Pologne. – Paris, 1991.
142. Kadulka I. Publiczność szkolnego teatru jezuickiego w XVIII wieku. W kręgu reguł, norm i praktyk // Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce / Pod red. H. Dziechcińskiej. – Warszawa – Łódź, 1985.
143. Kadulka I. The Persistence of the Baroque in the Polish Jesuit Theatre of the Eighteenth Century // *Gesuiti e il teatro barocco*. – № 321. – P. 311-330.
144. Kadulka I. Ze studiów nad dramatem jezuickim wczesnego Oświecenia (1746-1765). – Wrocław, 1974.
145. Kantak K. Franciszkanie polscy. – Kraków, 1938. – T. II: 1517-1795.
146. Karbownik H. Ciężary stanu duchownego w Polsce na rzecz państwa od 1381 roku do połowy XVII wieku // *Summarium Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL*. – Lublin, 1974. – № 1(21) 1971. – S. 22-29.
147. Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. – Kraków, 1913.
148. Kieferling K., Pasterski M. Zarys dziejów miasta i szkolnictwa Jarosławia // *Księga pamiątkowa jubileuszu 100-lecia I gimnazjum i liceum ogólnokształcącego w Jarosławiu: 1884-1984*. – Jarosław, 1987. – S. 21-29.
149. Klinger W. Zapomniany *Dialogus Polonicus* z roku 1604. Przyczynek do dziejów dramatu jezuickiego w Polsce // *Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*. – 1956. – № 1. – S. 13-17.
150. Kłoczowski J. Catholic Reform in the Polish-Lithuanian Commonwealth (Poland, Lithuania, the Ukraine, the Belorussia) // *Catholicism in Early Modern History. A Guide to Research* / Ed. W. O'Malley SJ. – Michigan, 1988. – P. 83-111.
151. Kłoczowski J. Zakony męskie w Polsce w XVI-XVIII w. // *Kościół w Polsce*. – Kraków, 1969. – S. 483-530.

152. Kłoczowski J. Zakony w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV-XVIII wieku // *Nasza Przeszłość*. – Kraków, 1975. – T. XLIII. – S. 37-70.
153. Kochanowicz J. Geneza, organizacja i działalność jezuickich burs muzycznych. – Kraków, 2002.
154. Kochanowicz J. Przepisy dotyczące jezuickich burs muzycznych. – Kraków, 2002.
155. Kołłątaj H. Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III (1750-1764) / Wyd. z rękopisu przez E. Raczyńskiego. – Poznań, 1841. – T. I-II.
156. Korewa J. Z dziejów diecezji warmińskiej w XVI w. Geneza braniewskiego Hosianum. Przyczynek do dziejów zespolenia Warmii z Rzeczypospolitą. – Poznań – Warszawa – Lublin, 1965.
157. Korewa J. Sprowadzenie jezuitów do Polski // *Nasza Przeszłość*. – 1964. – № 20. – S. 13-49.
158. Korolko M. Retoryka w polskich kolegiach jezuickich // *Jezuici a kultura polska*. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.) / Pod red. L. Grzebienia, S. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 121-142.
159. Korotaj W. Wstęp // *Dramat staropolski od początków powstania sceny narodowej*. Bibliografia. – T. II. – Cz. 1. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1976.
160. Kosman M. Protestanci i kontrreformacja. Z dziejów tolerancji w Rzeczypospolitej XVI-XVIII w. – Wrocław, 1980.
161. Kościelny R. Problem tolerancyjności kontrreformatorów w Rzeczypospolitej na przełomie XVI i XVII wieku. – Szczecin, 1997.
162. Kot S. Historia wychowania. – Lwów, 1934. – S. 228-239.
163. Kotarski E. Rektorzy i profesorowie Gimnazjum Gdańskiego w XVII wieku. Rodowód – wykształcenie – kariera // *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*. – Warszawa, 1993. – R. 38. – № 3. – S. 3-33.
164. Kowalska H. Kostka Jan ze Sztemberku // *Polski Słownik Biograficzny*. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1968-1969. – T. 14. – S. 345-348.
165. Kroess A. Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. – Wien, 1910-1938. – Vol. I-II.
166. Leanza A. La Compagnia di Gesù in Sicilia e il primo secolo del suo rinascimento. – Palermo, 1914.
167. Lecler J. Historia tolerancji w wieku reformacji. – Warszawa, 1964. – T. I.
168. Leite S. História da Companhia de Jesus no Brasil. – Lisboa – Rio de Janeiro, 1938-1950. – Vol. I-X.
169. Leń K. Jezuickie kolegium św. Jana w Jarosławiu 1573-1773. – Kraków, 2000.
170. Leń K. Rekonstrukcja archiwum dawnego kolegium jezuitów w Jarosławiu // *Studia z historii Kościoła w Polsce*. – Warszawa, 1983. – T. VII.
171. Le Père Jean Leunis S. I. (1532-1584) fondateur des congrégationis mariales. – Rome, 1951.

172. Lewański J. Oblicze teatru religijnego w dawnej Polsce // Roczniki Teologiczno-Kanoniczne. – 1965. – T. 12. – № 4. – S. 51-81.
173. Lewański J. Studia nad dramatem polskiego Odrodzenia. – Wrocław, 1956.
174. Lewin P. Drama and Theater at Ukrainian Schools in the Seventeenth and Eighteenth Centuries: The Bible as Inspiration of Images, Meanings, Style, and Stage Production // Harvard Ukrainian Studies. – June, 1984. – Vol. VIII. – № 1/2. – P. 93-122.
175. Lewin P. Intermedia białoruskie, ukraińskie i rosyjskie – ważniejsze cechy i różnice // Wrocławskie spotkanie teatralne. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1967. – T. XVIII. – S. 121-140.
176. Lewin P. Intermedia wschodniosłowiańskie XVI-XVIII wieku. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969.
177. Lewin P. Intermedia wschodniosłowiańskie a intermedia polskie // O wzajemnych powiązaniach literackich polsko-rosyjskich. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969. – S. 12-35.
178. Lewin P. Literatura staropolska a literatury wschodniosłowiańskie. Stan badań i postulaty badawcze // Literatura staropolska w kontekście europejskim. – Ossolineum, 1977. – S. 139-168.
179. Lewin P. Nieznany staropolski utwór sceniczny z Kijowa // Pamiętnik Teatralny. – 1978. – № 3 (107). – S. 383-408.
180. Lewin P. Początki teatru ukraińskiego. Problematyka i zamierzenia badawcze // Języki i literatury wschodniosłowiańskie. Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej (Łódź, 14-15 czerwca 1976 r.). – Łódź, 1976. – S. 115-121.
181. Lewin P. Staging of Plays at the Kiev Mohyla Academy in the Seventeenth and Eighteenth Centuries // Harvard Ukrainian Studies. – September, 1981. – Vol. V. – № 3. – P. 320-334.
182. Liberali G. Le origini del seminario diocesano. – Treviso, 1971.
183. Listy ks. Piotra Skargi TJ z lat 1566-1610 / Wyd. J. Sygański. – Kraków, 1912.
184. Litak S. Jezuici na tle innych zakonów męskich w Polsce w XVI-XVIII wieku // Jezuici a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.) / Pod red. L. Grzebienia, S. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 185-198.
185. Litak S. W dobie reform i polemik religijnych // Chrześcijaństwo w Polsce: Zarys przemian (966-1979) / Ed. J. Kłoczowski. – Lublin, 1992. – S. 189-251.
186. Literatura antyjezuicka w Polsce, 1578-1625. Antologia / Oprac. J. Tazbir. – Warszawa, 1963.
187. Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850). – Romae, 1959. – Vol. I: 1550-1593.
188. Litwin H. Catholicization Among the Ruthenian Nobility and Assimilation Processes in the Ukraine During the Years 1569-1648 // Acta Poloniae Historica. – 1987. – Vol. 55. – P. 57-83.

189. Litwin H. Dobra ziemskie Cerkwi Prawosławnej i Kościoła katolickiego obu obrządków na Kijowszczyźnie w świetle akt skarbowych i sądowych 1569-1648 // Rocznik Teologiczny. – 1990. – T. 32. – Z. 2. – S. 187-209.
190. Lukács L. A History of Jesuit *Ratio studiorum* // Church, Culture, and Curriculum. – Philadelphia, 1999. – P. 17-46.
191. Lukács L. De origine collegiorum externorum deque controversiis circa eorum paupertatem obortis // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1960. – Vol. 29. – P. 189-245; Romae, 1961. – Vol. 29. – P. 1-89.
192. Lukács L. De prima Societatis *Ratione studiorum* sancto Francisco Borgia praeposito generali constituta (1565-1569) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1958. – Vol. 27. – P. 209-232.
193. Lukács L. L'origine dei collegi della Compagnia di Gesù per alunni esterni // Didattica. – Roma, 1963. – № 102. – P. 3-27.
194. Lukács L. L'origine dei collegi e l'insegnamento pubblico nella storia pedagogica della Compagnia di Gesù // La pedagogia della Compagnia di Gesù. (Atti del Convegno internazionale, Messina 14-16 novembre 1991). – Messina, 1992. – P. 109-126.
195. Lundberg M. Jesuitische Anthropologie und Erziehungslehre in der Frühzeit des Ordens (ca. 1540-1650). – Uppsala, 1966.
196. Łukaszewicz J. Historia szkół w Koronie i w Wielkim księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794. – Poznań, 1849-1851. – T. I-IV.
197. Łużny R. Pisarze kręgu Akademii Kijowsko-Mohylańskiej a literatura polska. – Kraków, 1966.
198. Małachowski P. Zbior nazwisk szlachty z opisem herbów własnych Familiam. – Łuck, 1790. – T. 1-2.
199. Mancía A. Gesuiti e scienza note su un recente volume // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1993. – Vol. 62. – P. 215-248.
200. Mancía A. Il concetto di "dottrina" fra gli Esercizi spirituali (1539) e la Ratio Studiorum (1599) // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1992. – Vol. 61. – P. 3-70.
201. Mancía A. La controversia con i protestanti e i programmi degli studi teologici nella Compagnia di Gesù: 1547-1599 // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1985. – Vol. 54. – P. 24; Romae, 1986. – Vol. 86. – P. 3-43, 209-266.
202. Mancía A. La *Ratio studiorum*: genesi e sviluppo in relazione con alcuni ordinamenti coevi fino al 1599 // Università dell'Aquila. – № 519. – P. 129-147.
203. McCormick J. J. A suarezian bibliography. – Chicago, 1937.
204. Mokrzecki L. Luterzańskie gimnazja akademickie w strukturze oświaty okresu staropolskiego // Mokrzecki L. Wokół staropolskiej nauki i oświaty. – Gdańsk, 2001. – S. 311-320.
205. Mokrzecki L., Puchowski K. Programy szkolnictwa staropolskiego w XVI i XVII wieku. Kierunki zmian // Kwartalnik Pedagogiczny. – 1995. – № 3(157). – R. 40. – S. 89-110.

206. Mokrzecki L., Puchowski K. Uwagi o działalności protestanckich gimnazjów i kolegiów w Prusach Królewskich (XVI-XVII w.) // Mokrzecki L. Wokół staropolskiej nauki i oświaty. – Gdańsk, 2001. – S. 321-329.
207. Monti A. Compagnia di Gesù nel territorio della provincia torinese. – Chieri, 1914-1920. – Vol. I-V.
208. More H. Historia missionis Anglicanae Societatis Iesu, ab anno salutis, MDLXXX ad MDCXIX et vice provinciae primum ad eiusdem saeculi annum XXXV. – Audomari, 1660.
209. Mugica P. Bibliografica suareciana. – Granada, 1948.
210. Mullan E. History of the Prima Primaria Sodality. – St. Louis, 1917.
211. Mullan E. The Sodality of Our Lady: Studied in the Documents. – New York, 1912.
212. Nadolski B. Intermedia i dialogi z końca XVII w. // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu. – 1953. – № 7.
213. Natoński B. Humanizm jezuicki i teologia pozytywno-kontrowersyjna w XVII i XVIII wieku. Nauczanie i piśmiennictwo // Dzieje teologii katolickiej w Polsce. – T. II: Od Odrodzenia do Oświecenia, cz. I: Teologia humanistyczna. / Red. M. Rechowicz. – Lublin, 1975.
214. Natoński B. Jezuici a Uniwersytet Krakowski w XVI w. // Studia z historii jezuitów. – Kraków, 1983. – S. 173-245.
215. Natoński B. Jezuici a Uniwersytet Krakowski w XVI wieku. – Kraków, 2002.
216. Natoński B. Początki i rozwój Towarzystwa Jezusowego w Polsce (1564-1580) / Brodrik J. Powstanie i rozwój Towarzystwa Jezusowego. – Kraków, 1969. – S. 414-476.
217. Natoński B. Szkolnictwo jezuickie w dobie kontrreformacji // Wiek XVII: Kontrreformacja, Barok. Prace z historii kultury / Ed. J. Pelc. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970. – T. XXIX. – S. 309-337.
218. Niesiecki K. Herbarz. – Lipsk, 1839-1845. – T. I-X.
219. Obirek S. Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668. (Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna). – Kraków, 1996.
220. Obirek S. Swoista inkulturacja – jezuici a sarmatyzm // Przegląd Powszechny. – 2000. – № 2. – S. 229-236.
221. Ogonowski Z. Z zagadnień tolerancji w Polsce XVII wieku. – Warszawa, 1958.
222. Okolski S. Biskupów kijowskich i czerniechowskich świętego katolickiego Rzymskiego kościoła porządek i liczba. – Kraków, 1853.
223. Okoń J. Autorzy tekstów dramatycznych w rękopisie 182 Biblioteki Jagiellońskiej // Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej. – 1971. – № 21. – S. 105-133.
224. Okoń J. Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1970.
225. Okoń J. Dramaty eucharystyczne jezuitów XVII wieku. – Warszawa, 1992.

226. Okoń J. Jezuicka scena religijna w Polsce w XVII w. // *Dramat i teatr religijny w Polsce.* / Red. I. Sławińska, W. Kaczmarek. – Lublin, 1991. – S. 73-97.
227. Okoń J. L'umanesimo gesuitico nella Polonia del Cinque e Seicento tra Occidente e Oriente // *Acta Conventus neo-latini Bariensis* (Tempe, AZ, Medieval and Renaissance Texts and Studies). – 1998. – P. 461-468.
228. Okoń J. Recherches sur le Théâtre Scolaire des Jésuites en Pologne // *Archivum Historicum Societatis Iesu.* – Romae, 1972. – № 41. – P. 294-307.
229. Okoń J. Rękopiśmienne teatralia staropolskie w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej.* – 1970. – № 20. – S. 89-131.
230. Okoń J. Sul teatro dei gesuiti nell'antica Polonia // *Archivum Historicum Societatis Iesu.* – Romae, 1982. – № 51. – P. 319-328.
231. Okoń J. Teatralia w zbiorze Adama Wolańskiego i nieznane materiały do dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce // *Pamiętnik Literacki.* – 1965. – № 56. – S. 167-178.
232. Okoń J. Z zagadnień baroku w szkolnym dramacie jezuickim w Polsce wieku XVII // *Dramat i teatr.* – Wrocław, 1967. – S. 9-27.
233. Olczak S. K. Szkolnictwo parafialne w Wielkopolsce w XVII i XVIII wieku (w świetle wizytacji kościelnych). – Lublin, 1978.
234. O'Malley J. W. How the First Jesuits Became Involved in Education // *The Jesuit Ratio studiorum.* 400th anniversary perspective. – № 281. – P. 56-79.
235. O'Malley J. W. Renaissance Humanism and the First Jesuits // *Ignacio de Loyola y su tiempo.* – Congreso Internacional de Historia (9-13 Septiembre 1991). Ed. J. Plazaola, S. J. – Universidad de Deusto. – Bilbao. – P. 381-403.
236. O'Malley J. W. Renaissance Humanism and the Religious Culture of the First Jesuits // *Heythrop Journal.* – 1990. – № 31. – P. 471-487.
237. O'Malley J. W. Praise and Blame in Renaissance Rome: Rhetoric, Doctrine, and Reform in the Sacred Orators of the Papal Court, c. 1450-1521. – Durham, 1979.
238. O'Malley J. W. Priesthood, Ministry and Religious Life: Some Historical and Historiographical Considerations // *Theological Studies.* – 1988. – № 49. – P. 223-257.
239. O'Malley J. W. Erasmus and the History of Sacred Rhetoric: The *Ecclesiastes* of 1535 // *Erasmus of Rotterdam Society Yearbook.* – 1985. – № 5. – P. 1-29.
240. O'Malley J. W. Pierwsi jezuici. – Kraków, 1999.
241. O'Malley J. W. To Travel to Any Part of the World: Jerónimo Nadal and the Jesuit Vocation // *Studies in the Spirituality of Jesuits.* – 1984. – № 16/2.
242. Orlandinius N. *Historiae Societatis Iesu pars prima, sive Ignatius.* – Antverpiae, 1614.
243. Pacheco J. M. *Los jesuitas en Colombia.* – Bogotá, 1959-1989. – Vol. I-III.
244. Pasterski M. *Zarys dziejów miasta i szkolnictwa Jarosławia // Księga pamiątkowa jubileuszu 100-lecia I gimnazjum i liceum ogólnokształcącego w Jarosławiu: 1884-1984.* – Jarosław, 1987.

245. Paszenda J. Budowle jezuickie w Polsce. – Kraków, 1999-2000. – T. 1-2.
246. Paszenda J. Dzieje budowy kościoła i kolegium jezuitów w Łucku według źródeł jezuickich // Kwartalnik architektury i urbanistyki. Teoria i historia. – Warszawa, 2001. – T. XLV. – Z. 1/2000. – S. 34-44.
247. Paszenda J. Jezuićkie budynki szkolne w dawnej Polsce // *Jezuicka ars educandi*. Prace ofiarowane Księżdu Profesorowi Ludwikowi Piechnikowi SJ. – Kraków, 1995. – S. 169-180.
248. Paszenda J. Kościół jezuitów we Lwowie w świetle źródeł archiwalnych // Przegląd Wschodni. – 1999. – T. VI. – Z. 1 (21). – S. 96-104.
249. Paszenda J. Wybór miejsca na fundacje dla jezuitów // *Jezuicka ars historica*. – Kraków, 2001. – S. 453-467.
250. Pawlak M. Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772. – Pojezierze – Olsztyn, 1972.
251. Pawłowski F. *Premislia Sacra, sive Series et Gesta episcoporum r. 1 premisliensium*. – Cracoviae, 1870.
252. Pelczar R. Działalność oświatowo-kulturalna Jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVIII wieku. – Przemyśl, 1999.
253. Pelczar R. Jezuićci w Kamieńcu Podolskim (1608-1773) // Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu / Pod. Red. F. Kiryka. – Kraków, 2000. – T. I. – S. 193-213.
254. Pelczar R. Jezuićkie bursy muzków (bursae musicorum) w diecezji przemyskiej w XVII i XVIII wieku // Muzyka. – 1998. – R. 43. – № 3. – S. 73-87.
255. Pelczar R. Szkolnictwo jezuickie w Jarosławiu 1575-1773 r. // *Nasza Przeszłość*. – 1995. – T. 4. – S. 13-46.
256. Pelczar R. Szkolnictwo w miastach zachodnich ziem województwa ruskiego (XVI-XVIII w.) – Rzeszów, 1998.
257. Pfüif O. *Die Anfänge der deutschen Ordensprovinz der neuerstandenen Gesellschaft Jesu, 1805-1847*. – Frankfurt – St Louis, 1922.
258. Piđtypczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu. – Wrocław, 1986.
259. Piechnik L. Akademe i uczelnie jezuickie // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*. – Lublin, 1975. – T. II. – Cz. 2. – S. 51-101.
260. Piechnik L. *Dzieje Akademii Wileńskiej*. – Rzym, 1983-1990. – T. I-IV.
261. Piechnik L. Działalność jezuitów polskich na polu szkolnictwa (1565-1773) // *Jezuićci a kultura polska*. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.) / Pod red. L. Grzebienia, S. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 243-259.
262. Piechnik L. Działalność kulturalna Towarzystwa Jezusowego na północnych i wschodnich ziemiach Polski w XVI-XVIII wieku // *Dzieje Lubelszczyzny*. – T. VI. – Cz. 1: Między Wschodem i Zachodem. Kultura umysłowa / Pod red. J. Kłoczowskiego. – Warszawa, 1989. – S. 75-96.

263. Piechnik L. Gimnazjum w Braniewie w XVI w. Studium o początkach szkolnictwa jezuickiego w Polsce // *Nasza Przeszłość*. – Kraków, 1958. – T. VII. – S. 5-71.
264. Piechnik L. Model średniej szkoły jezuickiej w Polsce i na Litwie przed wydaniem *Ratio studiorum* // *Nasza Przeszłość*. – 2000. – T. 94. – S. 299-332.
265. Piechnik L. Nowe elementy wniesione przez jezuitów do szkolnictwa polskiego w XVI wieku // *Collectanea theologica*. – 1976. – № 46. – S. 67-77.
266. Piechnik L. Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI // *Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów*. – Kraków, 1994. – S. 58-69.
267. Piechnik L. Powstanie i rozwój jezuickiej *Ratio studiorum* (1548-1599). – Kraków, 2003.
268. Piechnik L. Seminaria diecezjalne w Polsce prowadzone przez jezuitów od XVI do XVIII wieku. – Kraków, 2001.
269. Piechnik L. Szkoły jezuickie w latach 1564-1773 // *Horyzonty Wiary*. – 1990. – № 3. – S. 69-79.
270. Pitala A. Pijarskie zakłady kształcenia nauczycieli w dawnej Polsce – profesoria // *Wkład pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII-XIX wieku*. / Pod red. I. Stasiewicz-Jasiukowej. – Warszawa – Kraków, 1993. – S. 391-408.
271. Podlaskowska K., Salmonowicz S., Zdrójkowski Z. Krótka historia Gimnazjum Toruńskiego: 1568-1968. – Toruń, 1968.
272. Polgár L. Bibliographie sur l'histoire de la Compagnie de Jésus (1901-1980). – Rome, 1981. – Vol. 1: Toute la Compagnie; Rome, 1983. – Vol. 2, P. I: Les Pays. Europe; Rome, 1986. – Vol. 2, P. II: Les Pays. Amérique. Asie. Afrique. Océanie; Rome, 1990. – Vol. 3, P. I: Les personnes. Dictionnaires: A-F; Rome, 1990. – Vol. 3, P. II: Les personnes. Dictionnaires: G-Q; Rome, 1990. – Vol. 3, P. III: Les personnes. Dictionnaires: R-Z.
273. Polišínský J. Příspěvek k dějinám styků Univerzity Karlovy a Vilniuské státní univerzity // *Praha – Vilnius. Sborník prací k 400 výročí založení univerzity ve Vilniusu*. – Praha, 1981. – S. 9-18.
274. Poncelet A. Histoire de la Compagnie de Jésus dans les anciens Pays-Bas: Etablissement de la Compagnie de Jésus en Belgique et ses développements jusqu' à la fin du règne d'Albert et d'Isabelle. – Bruxelles, 1926-1927. – Vol. I-II.
275. Popłatek J. Encyklopedia jezuitów polskich w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.
276. Popłatek J. Powstanie Seminarjum papieskiego w Wilnie (1582-1585) // *Ateneum Wileńskie*. – 1929. – T. VI.
277. Popłatek J. Studia jezuitów polskich w Akademii Krakowskiej w XVI w. // *Nasza Przeszłość*. – 1964. – № 20. – S. 77-111.
278. Popłatek J. Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce. – Wrocław, 1957.
279. Popłatek J. Wykaz alumnów Seminarjum Papieskiego w Wilnie 1585-1773 // *Ateneum Wileńskie*. – 1936. – № 9. – S. 218-282.

280. Poplatek J. Zarys dziejów Seminarium Papieskiego w Wilnie 1585-1773 // Ateneum Wileńskie. – 1930. – T. VII.
281. Poplatek J., Paszenda J. Słownik jezuitów-artystów. – Kraków, 1972.
282. Prat J. M. Maldonat et l'université de Paris au XVIe siècle. – Paris, 1856.
283. Prat J. M. Mémoires pour servir á l'histoire du Père Broet et des origines de la Compagnie de Jésus en France 1500-1564. – Le Puy, 1885.
284. Puchowski K. Edukacja historyczna w jezuickich kolegiach Rzeczypospolitej: 1565-1773. – Gdańsk, 1999.
285. Puchowski K. Kształcenie nauczycieli dla szkolnictwa jezuickiego w Polsce do 1773 r. // Acta Universitatis Lodzianensis. Folia paedagogica et psychologica. – 1989. – T. 22. – Cz. 1. – S. 17-29.
286. Puchowski K. Nauczanie historii w polskich kolegiach jezuickich (1565-1773). Zarys problematyki // Jezuci a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.) / Pod red. L. Grzebienia, S. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 279-296.
287. Pułaski K. Kronika polskich rodów szlacheckich Podolia, Wołyńia i Ukrainy. – Brody, 1911. – T. 1.
288. Pylypiuk N. *Eucharisterion. Albo* Vdjačnost: The First Panegyric of the Kiev Mohyla School // Harvard Ukrainian Studies. – 1984. – № 1/2. – P. 45-70.
289. Quera B. M. Los principios de la primera pedagogía de los jesuitas (Un nuevo análisis y sistematización de sus fuentes desde san Ignacio hasta las primeras "Ratio studiorum". – Barcelona, 1967.
290. Quirini-Popławska D. Szkolnictwo krośnieńskie od XVII do 1914 R. // Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu. – Kraków, 1973. – T. II: 1918-1970. – S. 332-342.
291. Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach, archiwach publicznych i prywatnych. – Kraków, 1875.
292. Reczek E. Niewolnictwo Mariańskie, Dwie publikacje polskich jezuitów z roku 1632 // Sacrum Poloniae Millenium. – 1964. – № 10. – S. 319-480.
293. Reiffenberg F. Historia Societatis Iesu ad Rhenum inferiorem e MSS codicibus, principum, urbiumque diplomatis, et authoribus synchronis nunc primum eruta; atque ad historiam patriae ex occasione illustrandam accomodata. – Cologne, 1764.
294. Religiosi Ordinis S. Basillii Magni, qui in Academia et Universitate Vilnensi Societatis Jesu gradibus academicis ornati sunt. 1670-1774 // Analecta OSBM. – Leopoliense, 1932. – Vol. IV. – P. 211-218.
295. Renaissance Humanism: Foundations, Forms, and Legacy / Ed. A. Rabil. – Philadelphia, 1988. – Vol. 1-3.
296. Reusch H. Beiträge zur Geschichte des Jesuitenordens. – München, 1894.
297. Ribadeneira P. Illustrium scriptorum Societatis Iesu catalogus. – Antverpiae, 1606.

298. Rivière E. Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. – Toulouse, 1911-1930. – Vol. XII.
299. de Rochemonteix C. Un collège de Jésuites aux XVIIe et XVIIIe siècles: Le collège Henri IV de la Flèche. – Le Mans, 1889. – Vol. I-IV.
300. de Rochemonteix C. Un collège de Jésuites aux XVIIe et XVIIIe siècles: Le collège Henri IV de la Flèche. – Le Mans, 1889. – Vol. I-IV.
301. Rodrigues F. História da Companhia de Jesus na Assistencia de Portugal. – Porto, 1931-1950. – Vol. I-IV.
302. Rostowski S. Lithuanicarum Societatis Iesu historiarum libri decem. – Vilnae, 1768.
303. Różycki E. Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epocę renesansu i baroku. – Wrocław, 1994.
304. Różycki E. Stan i zadania badań nad dziejami lwowskiej książki w XVI-XVII wieku // Dawna książka i kultura. Materiały międzynarodowej sesji naukowej z okazji pięsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce / Pod red. S. Grzeszczuka i A. Kaweckiej-Gryczowej. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1975. – S. 73-85.
305. Rychlik I. Kościół i klasztor PP. Benedyktynek w Jarosławiu. – Jarosław, 1903.
306. Sacchini F. Historiae Societatis Iesu pars secunda, sive Lainius. – Antverpiae, 1620.
307. Sacchini F. Historiae Societatis Iesu pars tertia, sive Borgia. – Romae, 1649.
308. Sacchini F. Historiae Societatis Iesu pars quarta, sive Everardus. – Romae, 1652.
309. Sacchini F. Historiae Societatis Iesu pars quinta, sive Aquaviva. – Romae, 1661.
310. Santich J. J., OSB. The Role of the Jesuits in the Westernization of Russia, 1596-1656. – Berkeley, 1992.
311. Sarna W. Episkopat przemyski obrządku łacińskiego. – Przemyśl, 1902.
312. Scaduto M. Alle origini della pedagogia dei gesuiti // La civiltà cattolica. – 1976. – Vol. I. – P. 451-462.
313. Scaduto M. Le origini dell'Università di Messina // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1948. – Vol. 17. – P. 102-159.
314. Scaduto M. L'epoca di G. Lainez. – Il governo. – Roma, 1964.
315. Scaduto M. Pedagogia e teatro. Conspectus bibliographici // Archivum Historicum Societatis Iesu. – Romae, 1969. – Vol. 38. – P. 353-367.
316. Scaduto M. Seminari e collegi // La civiltà cattolica. – 1964. – Vol. II. – P. 343-352, Vol. III. – P. 18-28.
317. Scaglione A. The Liberal Arts and the Jesuit College System. – Amsterdam – Philadelphia, 1986.
318. Schinosi F. Istoria della Compagnia di Gesù, appartenente al regno di Napoli. – Napoli, 1706.
319. Schmidl I. Historia S. I. Provinciae Bohemiae. – Prahae, 1747-1748. – Vol. I-V.

320. Schütte J. F. *Introductio ad historiam Societatis Iesu in Japonia, 1549-1650.* – Romae, 1968.
321. Ševčenko I. *The Many Worlds of Peter Mohyla // Harvard Ukrainian Studies.* – 1984. – Vol. 8. – № 1/2. – P. 9-40.
322. Siarczyński F. *Obraz wieku panowania Zygmunta III.* – Lwów, 1828. – T. 1-2.
323. Simon C. *I gesuiti e l'Ucraina // La civiltà cattolica.* – 1992, 18 aprile. – Vol. II. – Anno 143. – P. 135-149.
324. Simon L. *Dykcjonarz teatrów polskich czynnych od czasów najdawniejszych do roku 1863.* – Warszawa, 1935.
325. Siwek A. *Spory o jezuitów w polskiej historiografii // Studia Historyczne.* – R. XXXIV. – 1991. – Z. 4. – S. 551-568.
326. Siwek A. *U źródeł "czarnego" wizerunku jezuitów w historiografii polskiej // Horyzonty Wiary.* – R 7. – № 1. – S. 67-75.
327. Skulski R. *Z dziejów teatru jezuickiego we Lwowie // Pamiętnik Literacki.* – 1935. – № 32. – S. 541-547.
328. Skwarczyński P. *Szkice z dziejów Reformacji w Europie Środkowo-Wschodniej.* – Londyn, 1967. – S. 99-104.
329. Smereka W. *Zasługi polskich jezuitów w dziedzinie nauczania i przekładów Piśma św. // Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1872-1972.* – Kraków, 1972. – S. 107-115.
330. Smoleński W. *Wiara w życiu społeczeństwa polskiego w epoce jezuickiej.* – Warszawa, 1951.
331. Sobieraj M. *Fundatorzy klasztorów franciszkańskich w Rzeczypospolitej XVII–XVIII wieku // Zakony franciszkańskie w Polsce / Red. J. Kłoczowski.* – T. II. – Cz. I: *Franciskanie w Polsce XVI–XVIII wieku.* – Teresin, 1998. – S. 97-243.
332. Socherus A. *Historia Provinciae Austriae Societatis Iesu.* – Viennae, 1740-1741. – Vol. I-II.
333. Sommervogel C. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus.* – Bruxelles, 1890-1900. – Vol. I-IX.
334. Staniek H. *Fundatorzy i fundacje kolegiów jezuickich w Polsce w latach 1564-1772/73 // Summarium Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL.* – № 1(21) 1971. – Lublin, 1974. – S. 55-60.
335. Stecki T. *Wołyń pod względem statystycznym i archeologicznym.* – Lwów, 1871. – T. 2.
336. Stender-Petersen A. *Tragoediae sacrae. Materialien und Beiträge zur Geschichte der polnisch-lateinischen Jesuitendramatik der Frühzeit.* – Tartu, 1931.
337. Świętochowski R. *Szkolnictwo teologiczne dominikanów // Dzieje teologii katolickiej w Polsce / Red. M. Rechowicz.* – T. II: *Od odrodzenia do oświecenia.* – Cz. 2: *Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych.* – Lublin, 1975. – S. 211-285.

338. Sygański J. Kartka z przeszłości kollegium przemyskiego // *Nasze Wiadomości*. – 1910, styczeń-lipiec. – T. III. – Z. 1. – S. 61-63.
339. Sygański J. O relikwiach w dawnym kościele jarosławskim *Tow. Jez. u św. Jana* // *Nasze Wiadomości*. – 1912 (styczeń). – T. III. – Z. 4. – S. 395-401.
340. Szweykowska A. Wkład jezuitów w kulturę muzyczną Rzeczypospolitej w XVII wieku // *Jezuici a kultura polska. (Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990). Kraków, 15-17 lutego 1991 r.)* / Pod red. L. Grzebień, S. Obirka. – Kraków, 1993. – S. 297-308.
341. Tacchi Venturi P. *Storia della Compagnia di Gesù in Italia*. – Roma, 1910-1951. – Vol. I-II.
342. Tarnowski S. *Historia literatury polskiej*. – Kraków, 1903. – T. 1-3.
343. Tazbir J. *Dzieje polskiej tolerancji*. – Warszawa, 1973.
344. Tazbir J. *Jezuici w Polsce do połowy XVII wieku* // *Szkice z dziejów papieżstwa*. – Warszawa, 1961. – S. 109-153.
345. Tazbir J. *Jezuici między Rzeczpospolitą a Rzymem* // *Szkice z dziejów papieżstwa*. – Warszawa, 1989. – T. I. – S. 74-133.
346. Tazbir J. *Państwo bez stosów. Szkice z dziejów tolerancji w Polsce XVI i XVII w.* – Warszawa, 1967; wydanie II – Kraków, 2000.
347. Tazbir J. *Spółeczno-polityczna rola jezuitów w Polsce (1565-1660)* // *Szkice z dziejów papieżstwa*. – Warszawa, 1958. – S. 99-144.
348. Tazbir J. *Tradycje tolerancji religijnej w Polsce*. – Warszawa, 1980.
349. Toffanin G. *Umanesimo e “Ratio studiorum”* // *Studi sulla chiesa antica e sull’umanesimo*. – Romae, 1954. – P. 109-122.
350. Trentowski B. *Chowanna, czyli system pedagogiki narodowej*. – Poznań, 1842. – T. 1-2.
351. Ugarte R. V. *Historia de la Compañía de Jesús en el Perú*. – Burgos, 1963-1965. – Vol. I-IV.
352. Velics L. *Vázlatok a magyar jesuiták multjából*. – Budapest, 1912-1914. – Vol. I-II.
353. Villoslada R. G. *Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551) alla soppressione della Compagnia di Gesù (1773)*. – Roma, 1954.
354. Volpe M. *I gesuiti nel Napoletano*. – Napoli, 1914-1915. – Vol. I-III.
355. Völker K. *Stefan Bathorys Kirchenpolitik in Polen* // *Zeitschrift für Kirchengeschichte*. – 1937. – № 56. – S. 79-86.
356. de Vries P. P. *Protestants and Other Spirituals: Ignatius’ Vision and Why He Took This Position* // *Archivum Historicum Societatis Iesu*. – Romae, 1971. – Vol. 40. – P. 463-482.
357. Weintraub W. *Tolerance and Intolerance in Old Poland* // *Canadian Slavonic Papers*. – 1971. – № 13.
358. Wenc L. *Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich w Polsce w latach 1580-1648* // *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972* / Red. J. Kłoczowski. – Warszawa, 1975. – T. I. – S. 587-606.

359. Williams G. H. Erasmianism in Poland: An Account and Interpretation of a Maior Thought Ever Diminishing Current in Sixteenth-Century Polish Humanism and Religion, 1518-1605 // *The Polish Review*. – 1977. – № 22. – P. 3-50.
360. Williams G. H. Protestants in the Ukraine During the Period of the Polish-Lithuanian Commonwealth // *Harvard Ukrainian Studies*. – 1978. – № 2. – P. 41-72.
361. Williams G. H. The Polish Brethren. Documentation of the History and Thought of Unitarianism in the Polish-Lithuanian Commonwealth and in the Diaspora 1601-1685. – Cambridge, Mass., 1980. – Vol. I-II.
362. Windakiewicz S. Teatr kollegiów jezuickich w dawnej Polsce. – Kraków, 1922.
363. Winniczuk L. Szkoła jezuicka w zwiercadle szkolnego teatru jezuickiego // *Europejskie związki literatury polskiej*. – Warszawa, 1969. – S. 127-143.
364. Wittyg W. Nieznana szlachta polska i jej herby. – Kraków, 1908.
365. Wojnar M. Basilian Seminaries, Colleges and Schools (XVII-XVIII) // *Analecta OSBM*. – 1974. – Vol. 9. – P. 48-64.
366. Wojtkowski A. Z dziejów szkolnictwa katolickiego dla świeckich (do 1918 r.) // *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*. – Cz. 3: Kościół w ramach społeczeństwa. – Lublin, 1969. – S. 24-34.
367. Wojtkowski A. Z dziejów szkolnictwa jezuickiego i pijarskiego w Polsce // *Zeszyty Naukowe KUL*. – 1966. – № 1-2. – S. 99-107.
368. Załęski A. Wiadomość o rękopiśmie z XVI wieku, znalezionym na kościele niegdyś jezuickim, a teraz benedyktyńskim w Pułtusku // *Wójcicki K. W. Biblioteka starożytna pisarzy polskich*. – Warszawa, 1844. – T. 6. – S. 265-317.
369. Załęski S. Czy jezuici zgubili Polskę? – Lwów, 1872, wyd. drugie poprawione: Lwów, 1874.
370. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Lwów-Kraków, 1900-1906. – T. I-V.
371. Załęski S. Jezuici w Polsce. (W skróceniu. 5 tomów w jednym, z dwoma mapami). – Kraków, 1908.
372. Веймер Г. История педагогики. – СПб.-М., Б. г.
373. Гожалчинский А. Иезуитские школы в юго-западной России // *Труды Киевской Духовной Академии*. – 1869. – Т. II. – С. 85-127.
374. Грушевський М. Історія України-Руси. – Київ, 1995. – Т. 6.
375. Демьянович А. Иезуиты в Западной России (в 1569-1772 годах) // *Журнал Министерства Народного Просвещения*. – СПб., 1871. – Ч. CLVI (август). – С. 181-236, Ч. CLVII (сентябрь). – С. 1-46, Ч. CLVII (октябрь). – С. 250-279, Ч. CLVIII (ноябрь). – С. 40-86, Ч. CLVIII (декабрь). – С. 181-231.
376. Джури́нский А. Н. История педагогики. – М., 1999.
377. Запаско Я., Исаевич Я. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга перша (1574-1700). – Львів, 1981.
378. Кметь В. Львівський єзуїтський колегіум на тлі Контрреформації у Речі Посполитій в XVI – першій половині XVII ст. // *Проблеми джерелознавства і архі-*

- вознавства. Збірник наукових праць до 90-річчя від дня народження професора В'ячеслава Стрельського. – Серія: Історія архівної справи. Спогади, дослідження, джерела. – Київ, 2001. – Вип. 4. – С. 351-388.
379. Левин П. Сценическая структура восточнославянских интермедий // Русская литература на рубеже двух эпох (XVII – начало XVIII в.) – М., 1971. – С. 105-127.
380. Любович Н. Н. К истории иезуитов в литовско-русских землях в 16 в. – Варшава, 1888.
381. Мацюк О. Острозька папірня кінця XVI – початку XVII ст. // Острозька давнина: Дослідження і матеріали. – Львів, 1995. – Т. 1. – С. 37-39.
382. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1635). – К., 1990.
383. Модзалевский Л. Н. Очерк истории воспитания и обучения с древнейших времен до наших дней / Научная редакция, вступит. статья, предметный указатель М. В. Захарченко. – СПб., 2000.
384. Николаева Н. И. Педагогические взгляды Гуарино Веронезе (на материале писем) // Школа и педагогическая мысль Средних веков, Возрождения и начала Нового времени (Исследования и материалы): Сб. науч. тр. / Под ред. К. И. Салимовой, В. Г. Безрогова. – М., 1991. – С. 158-164.
385. Петров Н. И. Киевская Академия во второй половине XVII века. – Киев, 1895.
386. Пилипюк Н. Київські поетики і ренесансні теорії мистецтва // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII в. – Київ, 1993.
387. Поплятек Я. Студенти василіяни у Віленській академії // *Analecta OSBM.* – 1932. – Vol. 4. – P. 211-218.
388. Резанов В. Из истории русской драмы. Школьные действия XVII-XVIII в. и театр иезуитов. – Москва, 1910.
389. Резанов В. К истории русской драмы. Экскурс в область театра иезуитов. – Нежин, 1910.
390. Савич А. А. Западно-русские униатские школы XVII - XVIII вв. // Труды Белорусского государственного университета в Минске. – 1922. – № 2-3. – С. 130-197, № 4.
391. Савич О. Нариси з історії культурних рухів на Україні та Білорусі в XVI-XVIII в. // ВУАН. Збірник історично-філологічного відділу. – Київ, 1929. – № 90.
392. Соціальна боротьба у місті Львові в XVI-XVIII ст. Збірник документів / Під ред. Я. П. Кіся. – Львів, 1961.
393. Стратий Я. М., Литвинов В. Д., Андрушко В. А. Описание курсов философии и риторики профессоров Киево-Могилянской академии. – Киев, 1982.
394. Сушко О. Впровадження єзуїтів до Польщі. Історично-критична студія // Записки НТШ. – 1904. – № 57. – С. 1-28, № 58. – С. 29-60.
395. Тітов Хв. Стара вища освіта в київській Україні кінця XVI – початку XIX ст. – Київ, 1924.

396. Харлампович К. Западно-русские православные школы XVI и начала XVII века, их отношение к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви. – Казань, 1898.
397. Харлампович К. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь – Казань, 1914.
398. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. – К., 1981.
399. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVII ст. / Пер. М. Габлевич під ред. А. Ясіновського. – Львів, 2001.
400. Яковенко Н. Латинське шкільництво і шкільний гуманізм в Україні кінця XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. – № 12. – С. 11-27.
401. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1997.
402. Ястребов М. Иезуиты и их педагогическая деятельность в Польше и Литве // Труды Киевской Духовной Академии. – 1869. – Т. I. – С. 260-294.

• ПОЯСНЕННЯ ДО ДОДАТКІВ Б, В, Г, Д, Е, Ж •

Пояснення до списків ректорів (суперіорів), префектів і вчителів. Умовні позначки

(P) – священик, (M) – магістр, (m) – можливо, магістр,
(P-M) – священик-магістр, R – ректор, VR – віце-ректор, S – суперіор
Praef. stud. infer. (Praefectus studiorum inferiorum) – префект нижчих студій
Praef. stud. super. (Praefectus studiorum superiorum) – префект вищих студій

Назви класів, де викладали єзуїти

Inf. (Infima) – інфіма. Найнижчий граматичний клас
2 Gram. (Secundae Grammatica) – друга граматики. Другий граматичний клас
Synt. (Syntaxis) – синтаксис. Третій граматичний клас
Gram. (Grammatica) – граматики. Назва одного із трьох граматичних класів
Poet. (Poetica чи Humanities) – поетика
Rhet. (Rhetorica) – риторика
Phil. (Philosophia) – філософія
Mathem. – математика
Graeca – грецька мова
N an. (“N” – кількість, “an.” (“anno”) рік) – кількість років, протягом яких
єзуїт перебував на посаді
? an. – кількість років, протягом яких єзуїт перебував на посаді, невідома

Інформація про шкільний персонал, подана у квадратних дужках

Тут подано різні варіанти дати народження, вступу до Ордену, а також назви закінчених класів у світі та в Товаристві Ісуса (чи вивчені предмети), кількість років цих студій, науковий ступінь і статус у Товаристві (лише для професів чотирьох обітів).

Наприклад, запис [Submontanus/Ticinensis ex Podgoria, **Rox-1564**/1565(~G)/1563/1560, 1583/1582|(G)/ **1581**], *Poet.*, *Rhet.1.5*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1602*, *Mgr Phil in Ac Crac*] означатиме:

Submontanus/Ticinensis ex Podgoria, **Rox** – варіанти місця народження
(територіяльне походження)

1564/1565(~G)/1563/1560 – варіанти дати народження

1583/1582|(G)/ **1581** – варіанти дати вступу до Ордену

Poet. – назва закінченого класу поза Орденем

Rhet.1.5, Phil.3, Theol.4 – назви закінчених класів в Ордені
і кількість років навчання

P4V 1602 – статус у Товаристві

Mgr Phil in Ac Crac – науковий ступінь

**Головні умовні позначки місця народження
 (“батьківщини”) єзуїтів, подані у квадратних дужках**

Mi (Minor Polonus) – Малопольща

Maz (Masovia) – Мазовія

Pruth (Pruthenus) – Пруссія

Rox (Roxolanus) – Русь

Rus (Russus) – Русь

Ruth (Ruthenus) – Русь

Leopoliensis – Львів

Kujav (Kuiaviensis) – Куявія

Anglus – Англія

Bohemus – Богемія

Silesius – Сілезія

Lith (Lithuanus) – Литва

Subsylvanus – Підляшшя

Podlahianus (Podlascensis) – Підляшшя

Volynensis (Volhynensis) – Волинь

Submontanus – Підгір'я

Italus – Італія

Belga – Бельгія

Germanus – Німеччина

Camenecensis – Кам'янець

Transylv (Transylvanus) – Трансильванія

Luceoriensis – Луцьк

Premislien чи *Praemisl (Premisliensis)* – Перемишль

Podolanus чи *Podoliensis* – Поділля

Ukrainensis – Україна

Drohobicensis – Дрогобич

Czech – Чехія

Vngarus чи *Hungarus* – Угорщина

Hispanus – Іспанія

Iaroslaviensis – Ярослав

Головні умовні позначки дат народження та вступу до Ордену, подані у квадратних дужках

- 1589(G) – дата збігається з датою, яку пропонує “Słownik jezuitów polskich” Людвіка Гжебня
- 1589(~G) чи ~1589(G) – дата збігається з датою, яку пропонує “Słownik jezuitów polskich” Людвіка Гжебня як приблизну
- 1589, 1589, **1589**, **1589**|, **1589**||, **1589**|||, **1589**||||, **1589**||||| -
- 1589** – дата трапляється у джерелах один раз або стільки ж, скільки й інші дати
- 1589 – дата трапляється у джерелах два рази або на один раз більше, ніж решта дат
- 1589** – дата трапляється у джерелах три рази або на два рази більше, ніж решта дат
- 1589**| – дата трапляється у джерелах чотири рази або на три рази більше, ніж решта дат
- 1589**|| – дата трапляється у джерелах п’ять разів або на чотири рази більше, ніж решта дат
- 1589**||| – дата трапляється у джерелах шість разів або на п’ять разів більше, ніж решта дат
- 1589**|||| – дата трапляється у джерелах сім разів або на шість разів більше, ніж решта дат
- 1589**||||| – дата трапляється у джерелах вісім разів або на сім разів більше, ніж решта дат

Головні умовні позначки закінчених класів поза Орденем чи в ньому, подані у квадратних дужках

- Poet. 1* – назва класу, закінченого поза Орденем, де цифри означають кількість років навчання в ньому
- Rhet. 1* – назва класу, закінченого поза Орденем або в ньому (це невідомо), де цифри означають кількість років навчання в ньому
- Rhet. 1.5, Phil. 3, Theol. 4* – назва класу, закінченого в Ордені, де цифри означають кількість років навчання в ньому

Умовні позначки статусу сзуїта в Товаристві, подані у квадратних дужках

- P4V 1602* – профес чотирьох обітів
- P4V* – назва статусу – профес чотирьох обітів
- 1602* – рік складення четвертого обіту

**Умовні позначки наукових ступенів,
подані у квадратних дужках**

Mgr Phil in Ac Crac – Магістр філософії. Ступінь отриманий у Краківській академії

Bcc Phil in Ac Crac – Бакалавр філософії. Ступінь отриманий у Краківській академії

Dr Theol Vilnae – Доктор богослов'я. Ступінь отриманий в єзуїтській Віленській академії

Dr Theol in Soc - Coll. Roman. – Доктор богослов'я. Ступінь був отриманий уже в Ордені у Римській колегії

Mgr Phil Roma, Mgr artium, Dr Theol – Магістр філософії. Ступінь отриманий у Римі. Магістр вільних мистецтв, доктор богослов'я

Dr Sacrae Theol – Доктор богослов'я

Bcc et Mgr Pilsnae in Bohemia/Mgr artium/Phil Pragae – Бакалавр і магістр філософії. Ступінь отриманий у Пільзенському університеті (Богемія). Магістр вільних мистецтв чи філософії. Ступінь отриманий у Празькому університеті

Mgr Phil et Bcc Theol in Graecens. Ac – Магістр філософії і бакалавр богослов'я. Ступінь отриманий у єзуїтській Грацькій академії

Bcc artium in Ac Crac – Бакалавр вільних мистецтв. Ступінь отриманий у Краківській академії

Bcc Phil et artium Crac – Бакалавр філософії і вільних мистецтв. Ступінь отриманий у Краківській академії

Mgr artium et Phil in Salamanca – Магістр вільних мистецтв і філософії. Ступінь отриманий у Саламанкському університеті

**Списки шкільного персоналу
були укладені на основі:**

- Archivum Romanum Societatis Iesu. – Prov. Pol. – Vol. 51: Historiae et Litterae annuae, Vol. 6-12: Catalogi triennales, Vol. 43-44: Catalogi breves, Vol. 68: Necrologi;
- Examina novitiorum Brunsbergae 1569-1575. Fotokopia w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie;
Biblioteka Jagiellońska. – Rkp. 2692, Rkp. 2679;
Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 229;
- Ad gradum admissi 1541-1773 juxta formulas votorum in ARSI asservatas. – Roma, 1993-1994. – Vol. 1-8;
- Grzebień L. Słownik jezuitów polskich. – Kraków, 1993;

Poplatek J. Uzupełnienie katalogów z lat 1564-1578 oraz wiadomości o jezuitach cudzoziemcach w Polskiej prowincji. T. I: W XVI w. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie; Poplatek J. Encyklopedia jezuitów w XVI wieku. Maszynopis w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie; Warszawski J. Polonica z rzymskiego Kodeksu Nowicjuszy Towarzystwa Jezusowego 1565-1586 cum recapitulatione latina ad calcem libri. – Rzym, 1955.

Пояснення до списків учнів єзуїтських шкіл.

Умовні позначки

Ab ... ad... – від... до...,

Ante – перед,

Mens. – місяць,

* NN – майбутній єзуїт

NN – Припускаю, що ця особа могла навчатись у школі Ордену

Списки учнів

були складені на основі:

- Archivum Romanum Societatis Iesu. – Prov. Pol. – Vol. 6-8: Catalogi triennales, Vol. 11: Catalogi triennales, Vol. 43-44: Catalogi breves, Vol. 77 I: Epistolae, Vol. 77 II: Epistolae;
- Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527; Biblioteka Jagiellońska. – Rkp. 2692, Rkp. 2679;
- Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rkp. 9539; Центральный державный историчный архив України у Києві. – Ф. 26. – Кн. 40; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут Рукопису. – Ф. II. – Спр. 21729;
- Центральный державный историчный архив України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 57, 229, 259;
- Архив Юго-Западной России. – Ч. 1. – Т. 6. – К., 1883, Т. 7. – К., 1887;
- Викторовский П. Западно-русские дворянские фамилии, отпавшие от православия в конце XVI и в XVII вв. – К., 1912;
- Bibliografia literatury polskiej. Nowy Korbut. – Т. 1-2. – Warszawa, 1963-1964;
- Grzebień L. Słownik jezuitów polskich. – Kraków, 1993;
- Applausus quos in disedaratissimum Poloniae et Sveciae Principem, Serenissimum Wladislaum Sigismundum, cum pridie nonas Maii, felicissimus auspisiis, ad capessendum Moschoviae Imperium ducens exercitus, Luceoriam ingrederetur; pleno debitae observantiae ac devotionis animo effudit, nobilis iuventus Collegii

Luceoriensis Societatis Iesu. – Cracoviae: in officina typographica Francisci Cesarii, MDCXVII [1617];

Leopardus firleianus semper illustris novum adornatus seu Amplissimi ac varii honores Illustris firleiorum familiae in Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Henrico Firley episcopo premisliensi inaugurato, cumulati. Et a nobili iuventute Collegii Iaroslaviensis Societatis Iesu in literas relati, ac eidem Illustrissimo et Reverendissimo Domino debitae observantiae studio dedicati, sub primum eius et auspiciatum in suam sedem ingressum. – Cracoviae: in officina typographica Francisci Caesarii, 1632;

Monumentum gloriae magnis manibus Annae a Stembergk Ducissae in Ostrog palatinae Volhinae a nobili iuventute Collegii Iaroslaviensis Societatis Iesu erectum. – Cracoviae: in officina Andreae Petricovii, S. R. M. Typographi, MDCXXXVI [1636];

Panegyris virtutis et honoris Perillustri et Reverendissimo in Christo Patri et Domino, D. Thomae Pirawski Dei gratia episcopo Nicopoliensis, suffraganeo, decano et vicario in spiritualibus Leopoliensi, pro prima solenni inauguratione. A studiosa iuventute Collegii Leopoliensis Societatis Iesu. – Cracoviae: in officina Francisci Cesarii, 1618;

Panselene seu virtutis et generis plenofulgore illustrissimorum in Ostrog et Zasław Ducum luna splendescens in funere Illustrissimi Domini D. terrarum Kiioviae palatini D. Alexandri de Ostrog Ducis in Zasław. Symbolis virtutum e gentilitio stemmate et avitis maiorum imaginibus, e patritio Romanorum ritu. A nobili et studiosa Collegii Ostrogiani Societatis Iesu iuventute repraesentata. – Leopoli: in officina typogr. Ioannis Szeligae, archiepiscopalis typographi, 1630;

Pietas I. N. Illustrissimum Dominum D. Ianussium Paulum Ducem in Ostrog etc. a nobili iuventute Collegii Kostkoviani Societatis Iesu brevi threnodia Iaroslaviae mense domitiani exhibita. – Zamosci: Simon Nizolius Acad. Typogr. excudebat, MDCXIX [1619];

- Threnodiae in funere Illustrissimi Domini D. Nicolai Christophori Radivili, S. R. I. Principis. Olycae et Neusvisii Ducis. A Iuventute Studiosa Collegii Luceoriensis Societatis Iesu conscriptae. – Typis Leopoliensisbus, MDXPCV [1615];

Vota, fausta omnia, gratulationes Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Ioanni Andreae Prochnicki a Prochnik Dei gratia archiepiscopo Leopoliensi, administratori perpetuo abbatiae Sieciechoviensis etc. etc. bonarum artium optimo patrono. In primo ad sedem archiepiscopalem ingressu a studiosa iuventute Collegii Leopoliensis Societatis Iesu, omnium Ordinum nomine dicata. – Leopoli: excudit Christophorus Wolbramensis, 1615;

- ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ ob felicem ac exoptatum illustrissimi principis Constantini Ostrogii Ducis ab exteris nationibus favente, coelo in patriam reditum a nobili studiosaque iuventute Collegii Iaroslaviensis Societatis Iesu datum anno Christi MDCXV [1615]. – Leopoli: excudit Christophorus Wolbramensis, [1615].

**Пояснення до списків жертводавців
(фундаторів і бенефакторів). Умовні позначки**

NN – фундатор,
NN – бенефактор,
(N) – шляхтич,
(*N) – можливо, шляхтич,
(M) – міщанин,
(S) – священик,
(Se) – єпископ,
(Sae) – архієпископ,
(Se-uniat) – уніяцький єпископ,
(Sme-uniat) – уніяцький митрополит,
(Sca) – канонік,
(Sop) – опат,
(S, SJ) – отець-єзуїт,
(S, ex-SJ) – священик екс-єзуїт,
(Se, ex-SJ) – єпископ екс-єзуїт,
(Spr) – примас,
K – пожертви колегії,
C – пожертви церкві,
K/C – пожертви або церкві, або колегії, або церкві і колегії,
Sc – пожертви школі,
Bu, Se – пожертви бурсі (семінарії),
Conv – пожертви конвіктові,
Bi – пожертви бібліотеці,
Drukarnia – надання друкарні,
Ap – надання аптеці,
R – надання резиденції,
D – надання домові,
M under K – надання місії при колегії.

**Списки жертводавців
було укладено на основі:**

- Archiwum Państwowe w Krakowie, Oddział I na Wawelu. – Teki Schneidra. – Teka 670, 671, 703, 706, 707, 823, 824, 1305, 1306; Biblioteka Jagiełłońska. – Rkp. 7069/IV;

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rkp. 9539;

Центральний державний історичний архів України у Києві. – Ф. 59. – Оп. 1. – Спр. 1448;

Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 278, 280, 234, Оп. 2. – Спр. 229, Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 125, 126, 188, 230, 297, 341, Ф. 197. – Оп. 2. – Спр. 60;

Российский государственный архив древних актов. – Ф. 1473. – Оп. 1. – Д. 927, 928, 930, Ф. 1603. – Оп. 7. – Gubernia Podolska. – Fascyкул 442, 446, Gubernia Czerniechowska. – Fascyкул 1, Gubernia Poławska. – Fascyкул 1;

- Archivum Romanum Societatis Iesu. – Prov. Pol. – Vol. 77 I: Epistolae, Vol. 77 II: Epistolae; Prov. Germ. – Vol. 152: Epistolae, Vol. 154: Epistolae, Vol. 156: Epistolae, Vol. 165: Epistolae, Vol. 175: Epistolae, Vol. 176: Epistolae, Vol. 177: Epistolae;
- Archivum Romanum Societatis Iesu. – Prov. Lith. – Vol.33: Foundationes, Prov. Germ. – Vol. 141: Litterae annuae, Prov. Pol. – Vol. 50: Historiae et Litterae annuae, Vol. 51: Historiae et Litterae annuae, Vol. 52: Litterae annuae, Vol. 66: Historia;
- Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. – Rkp. 527, 833, 1021, 1149, 1176, 1366, 1367, 1537, 1733, 1734, 1735, 1736, 3437;
Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCVI ad patres et fraters eiusdem Societatis. – Neapoli, 1605; Annuae litterae Societatis Iesu anni MDXCVII patribus fratribusque Societatis Iesu. – Neapoli, 1607; Annuae litterae Societatis Iesu anni 1606, 1607 et 1608 datae de more ex provinciis ad R. P. N. Generalem Praepositum, eiusdemque autoritate typis expressae. – Moguntiae, 1608; Annuae litterae Societatis Iesu anni 1611 ad patres et fraters eiusdem Societatis. – Dilingae, s.a.;
- Załęski S. – Jezuici w Polsce. – Kraków, 1905. – T. 4;
Biblioteka Jagiełłońska. – Rkp. 270. – Liber rationum Collegii Iaroslaviensis 1582-1640.
- Archivum Romanum Societatis Iesu. – Prov. Pol. – Vol. 71: Foundationes Poloniae, Vol. 74: Foundationes Poloniae, Vol. 75: Polonia et Lithuania. Historia foundationum, Gondo Gesuitico. – Collegia: Busta 83/1452 I.

Пояснення до списків шкільного персоналу, учнів і жертводавців. Умовні позначки

Назви міст, де розташовувались єзуїтські доми

J – Ярослав, *Leo* – Львів, *Lu* – Луцьк, *Cam* – Кам'янець,

Cr – Кросно, *O* – Остріг, *Vin* – Вінниця, *Brs* – Берестя,

F – Фастів, *K* – Київ, *N* – Новгород-Сіверський,

Per – Переяслав, *Var* – Бар, *X* – Ксаверів, *Prm* – Перемишль.

Пояснення до діаграм

Діаграми демонструють залежність:

крива V – кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB – кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B – кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S – загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі.

Діаграми було складено на основі коротких каталогів відповідних домів за 1591-1649 рр.

Розриви у діаграмах пояснюються браком коротких каталогів за певні роки (див. розділ 1).

**Фактографічні уточнення і доповнення з історії єзуїтських домів
на українських землях Польської провінції Товариства Ісуса
(остання чверть XVI – перша половина XVII ст.)**

Місто, де був дім Ордену	Уточнення і доповнення, порівняно з усталеною досі точкою зору	Джерело
Берестя	Конгрегація міщан при колегії Товариства Ісуса існувала щонайпізніше від 1636 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1636/37. – F. 298
	Клас риторики у школі для світських учнів було відкрито 1632 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Brestensis an. 1632/33. – F. 258-258v
Вінниця	Статус колегії Вінницька резиденція отримала в 1646 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Vinnicensis an. 1646/47. – F. 89v.
	Для єпархіяльного клиру при резиденції Товариства з 1630 р. викладали курс морального богослов'я	ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Vinnicensis an. 1630/31. – F. 229.
Кам'янець-Подільський	При колегії діяла конгрегація міщан Непорочного Зачаття Діви Марії	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 79: Epistolae. – Nicolaus Rubinkowski ad P. Generalem. Indiam petentes. Cracoviae, 21.06.1646. – F. 49v.
	Клас риторики відкрито 1618 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1618/19. – F. 138.
	У 1618 р. кількість учнів Кам'янецької школи для світських сягала 180	ARSI. – Prov. Pol. - Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Annuae Litterae Collegii Camenecensis S. I. in Podolia A. D. 1618. – F. 70.
	У 1624 р. учнів у школі було майже 100	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Camenecense. 1624. – F. 12v.
	Моральне богослов'я для єпархіяльного клиру викладали від 1610 р. до 1613 р. і з 1620 до 1648 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1610/11. – F. 58v, Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1612/13. – F. 77, Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1620/21. – F. 161v, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1648/49. – F. 110.

Кам'янець-Подільський	Протягом 1626-1631 і 1638/39 рр. місцеві єзуїти читали курс контрверсій місцевому клирові	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1626/27. – F.175lv-175m, Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1630/31. – F. 227, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Camenecensis an. 1638/39. – F. 7v.
Київ	Школа для світських учнів відкрилась у 1647 р. не тільки з класами граматики і поетики, але і риторики. Тобто школа мала давати повну середню освіту	ARSI. – Prov. Pol. – Vol.11: Catalogi triennales. – Catalogus primus personarum Collegii Ostrogensis anno 1649 5 Iulii. – F. 267v; Catalogus primus personarum Collegii Ravensis Anni 1649. – F. 280v.
	У 1648/49 навчальному році при колегії передбачалось відкрити курс морального богослов'я для клиру єпархії	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves.– Catalogus brevis Collegii Kioviensis an. 1648/49. – F. 114.
Кросно	Класи поетики і риторики у школі для світських учнів відкрито ще 1632 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1631/32. – F. 238, Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1632/33. – F. 258.
	Моральне богослов'я для єпархіяльного клиру кросненські єзуїти викладали у 1636/37 та з 1645 р., а контрверсії – протягом 1638/39, 1645-1647 рр.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1636/37. – F. 298v, Vol.44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1645/46. – F. 65v, Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Crosnensis an. 1646/47. – F. 91.
Ксаверів	З 1647 р. при резиденції діяла школа для світських учнів з класами граматики, поетики і риторики	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Xaveroviensis an. 1647/48. – F. 104-104v.
	1647/48 навчального року єзуїти Ксаверівської резиденції читали курс морального богослов'я для єпархіяльного клиру	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Xaveroviensis an. 1647/48.–F.104-104v,CatalogusbrevisResidentiae Xaverovianae an. 1648/49. – F. 116v-117.
Луцьк	У коротких каталогах – головному джерелі для встановлення класів, які діяли – немає жодної згадки про існування курсу філософії для світських учнів у 1636-1638 рр.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Luceoriensis an. 1636/37. – F. 295v-296.

Львів	Перша згадка про музичну бурсу датується вже 1612 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1612/13. – F. 76v.
	Для світських слухачів філософії у 1619-1623 рр. діяла “академія філософів”, передбачена “Ratio studiorum” для поглибленого вивчення предмету найкращими студентами курсу	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1622/23. – F. 168v.
	У 1630 р. разом з міщанською конгрегацією при колегії почав діяти хор міщан	ARSI. – Prov. Pol. – Vol.43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1630/31. – F. 225v, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Supplementum Historiae Collegii Societatis Iesu Leopoli ab Anno Christi 1636 ad Annum 1639. – F. 345; Biblioteka Narodowa w Warszawaie. – Ack. 1979: Ex bibliotheca capituli ritus graeco-catholici Premisliensis. – Album Congregationis Sodalium Nobilis urbis Leopoliensis sub titulo B. Mariae Virginis Elisabetham Visitantis. In templo Collegii Societatis Iesu erectum 1630. Restauratum 1735. – F. 3, 4; Historia Collegii Leopoliensis Societatis Iesu manu propria R.P. Matthiae Wielewicz pro tunc Rectoris diligentissime collecta et descripta ad annum 1665, iuntum quo anno obdormivit in Domino. – Vol. I. – P. 184.
	Для єпархіяльного клиру львівські єзуїти читали курс св. Письма протягом 1616-1620 рр., а також курс контроверсій у 1612-20 рр. і від 1623 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1608/09. – F. 48v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1623/24. – F. 172v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1616/17. – F. 119v, Catalogus brevis Collegii Leopoliensis an. 1619/20. – F. 148v.
Новгород-Сіверський	Протягом 1646-1648 рр. єзуїти колегії викладали моральне богослов'я для клириків єпархії	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1646/47. – F. 84, Catalogus brevis Collegii Novogrodecensis an. 1647/48. – F. 103.

Перемиськ	Ми не знайшли згадок у джерелах про відкриття при колегії школи для світських учнів у 1628 р., як і про призначення серед перемиських єзуїтів викладачів для цієї школи	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Premisliensis an. 1628/29. – F. 207.
Переяслав	Школу для світських з граматичними класами відкрито 1637 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historia Residentiae Periaslaviensis Societatis Iesu. 1637. – F. 338v.
	Від 1638 р. при резиденції існувала аптека	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Pereaslaviensis an. 1638/39. – F. 10.
	Статус колегії Переяславська резиденція отримала в 1645 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Periaslaviensis an. 1645/46. – F. 69v.
Фастів	Школа для світських студентів із граматичними класами почала діяти 1623 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1623/24. – F. 173v, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Faustoviensis Societatis Iesu Anni 1623. – F. 116v.
	Клас поезики відкрився 1626 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1626/27. – F. 175n, Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Residentiae Faustoviensis. Annus Domini 1625. Residentiae Quintus. – F. 118.
	Бурса для бідних учнів існувала щонайпізніше з 1626 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1626/27. – F. 175n.
	Перша згадка про музичну бурсу при резиденції датується 1638 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1638/39. – F. 8v.
	Студентська Маріїнська конгрегація діяла щонайпізніше від 1626 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 52: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Residentia Faustoviensis. 1624. – F. 16, Historia Residentiae Faustoviensis Anni MDCXXIV. Quatri a Fundatione. – F. 118.

Фастів	При резиденції для клириків епархії читали курс морального богослов'я у 1631-1634 рр. і у 1637/38 р., а також курс контроверсій у 1638/39 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1631/32. – F. 237v, Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1633/34. – F. 271-271v, Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1636/37. – F. 298, Vol. 44: Catalogi breves. – Catalogus brevis Residentiae Faustoviensis an. 1638/39. – F. 8v.
	Першим фундатором бібліотеки Фастівської резиденції був київський єпископ Богуслав Бокша-Радощовський (1618-1633)	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 66: Historia. 1566-1642. – Historia Collegii Faustoviensis Societatis Iesu Anni 1622. – F. 116v, Historia Residentiae Faustoviensis Anni MDCXXIV. Quatri a Fundatione. – F. 118, Historia Residentiae Faustoviensis. Annus Domini 1625. Residentiae Quintus. – F. 118.
Ярослав	У школі для світських студентів протягом 1612/13 р. викладали філософію	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1612/13. – F. 76.
	Грецьку мову у школі в 1613-1615 рр. викладав окремий вчитель, не передбачений “Ratio studiorum”	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1613/14. – F. 86, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1614/15. – F. 99v.
	Для епархіяльного клиру ярославські єзуїти викладали моральне богослов'я у 1608-1620 рр., у 1616-1620, 1627-1631, 1636/37, 1641/42, 1645/46 рр. – контроверсії	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1608/09. – F. 48v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1616/17. – F. 119v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1619/20. – F. 148, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1626/27. – F. 175iv-175k, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1627/28. – F. 184v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1629/30. – F. 212v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1636/37. – F. 293-293v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1641/42. – F. 14v, Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1645/46. – F. 65. Ще раніше, 1584 р., моральне богослов'я єзуїти викладали приватно. ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 50: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviense in Russia Rubea. 1584. – F. 5 [9].

Ярослав	Міщанська конгрегація при колегії діяла щонайпізніше з 1609 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1609/10. – F. 52v; Vol. 51: Historiae et Litterae annuae Provinciae Poloniae. – Collegium Iaroslaviense. 1609. – F. 189; Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rkp. 9539. Historia i akta kościoła OO. Jezuitów pod wezwaniem św. Jana w Jarosławiu do r. 1769. – F. 10.
	Згадка про третю – “середню” – Маріїнську Содаліцію учнів датується 1609 р.	Annuae litterae Societatis Iesu anno 1609 ad patres et fratres eiusdem Societatis. – Dilingae, [1609]. – P. 421.
	Можна припустити, що музична бурса існувала вже 1612 р.	ARSI. – Prov. Pol. – Vol. 43: Catalogi breves. – Catalogus brevis Collegii Iaroslaviensis an. 1612/13. – F. 75v.

Список ректорів (суперіорів)

1. Angelus Christophorus [Submontanus/Ticinensis ex Podgoria, **Rox-1564/1565**(~G)/1563/1560, 1583/**1582**|(G)/ **1581**], *Poet.*, *Rhet.1.5*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1602*] J (P) 1602-1605 R, 1608-1611 R
2. Bielicki Matthias [Ma-1590/**1588**|(G)/1589, 1607/**1606**|(G)/1608, *Rhet.1.5*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1623*] Lu (P) 1622\23 VR, 1623-1626 R; Leo (P) 1625-1628 R
3. Bobola Sebastianus [Mi-**1589/1588**(G)/1590/1592, **1607**(G)/1608/1604, *Poet.*, *Rhet.2*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1627*] Brs (P) 1627-1629 S; J (P) 1638-1641 R
4. Boleslavius Thomas [Ma-1582/1581/**1583/1584/1580**(G), **1601**(G)/1600, *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1621*] J (P) 1632-1634 R; Leo (P) 1643-1646 R
5. Brodowski Gaspar [Maz/Plocka dijec.(G)-**1581**(~G)/1583/1578/**1575/1579/1576/1577**], **1600**(G)/**1599**, *Rhet.0.5*, *Phil.3*, *Theol.3*] Cam (P) VR ? mens.
6. Bronowski Stanislaus [Rox-**1590**(~G)/**1591**, 1611(G), *Poet.*, *Poet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.3*] J (P) 1628\29 R, 1629\30 VR, 1630-1632 R; Per (P) 1638\39 S; Bar (P) 1641\42 S
7. Brzozouiensis (Brzozouius) Andreas [**Submontanus**/Mi/**Rox**/Ruth-**1568**(~G)/1566/1571/1573/**1569**], 1585(G)/1586(G)/1587/1588/1578/1574/**1582**, *Gram.*, *Poet.*, *Rhet.*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1612*] Leo (P) 1628\29 R
8. Buchowski Hermolaus [Rox/Ruth-1584/**1581**(~G)/**1582**, 1600(G), *Rhet.1.5*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1618*] J (P) 1619-1622 VR
9. Budzicki (Budzitzky, Budzysky, Budzysky, Budziczki, Budziski, Budicius, Budzinius) Georgius [Subsilv ex Budzaska/Podlascens/ Maz-1554/1552/1551/1550(~G), 1569(G), *Poet.*, *Poet.0.5*, *Rhet.0.5*, *Phil.2.5*, *Theol.2*] J (P) 1595\96 VR
10. Chroscielowicz (Chroscielewicz, Chroscielouius, Chruscielewicz) Simon [Mi-**1604**(G)/1602/**1601**, 1619(G), *Rhet.1*, *Phil.3*, *Cas.2*] Vin (P) 1641\42 S
11. Cirowski (Czyrowski, Czyrzowski, Czyrzewski, Cyrowski) Nicolaus [Mi-1568/**1569**(~G), 1586(G), *Poet.*, *Rhet.1.5*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1609*] Leo (P) 1609-1613 R; J (P) 1614-1619 R; Leo (P) 1619-1622 R
12. Czarnacki (Czarnecki, Czarnocki) Albertus [Rox/Podlachianus-1592(G)1596/1594, 1613(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1630*] O (P) 1629-1633 R
13. Czarniecki (Czarnecki) Franciscus [Mi/Ma -1610(G), 1627(G), *Rhet.1.5*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1643*] Bar (P) 1647-1649 R
14. Dobrowolski Michael [Ma-**1608**(G)/1607, 1627(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1645*] Per (P) 1646-1649 VR
15. Dolescius (Calissiensis) Simon [Ma-**1569/1567**|(~G)/1565, 1586(G), *Poet et Rhet.*, *Poet. et Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.2*] J (P) 1605-1608 R
16. Družbicki (Druzbicki) Gaspar [Ma-1591/1595/**1590**(G), 1609(G), *Poet.1.5*, *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1626*] O (P) 1638-1641 R

17. Elzanowski (Elzanowski) Thomas [Pruth-1590/1591/1592](G), 1606(G), *Poet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1628/1629*] Cam (P) 1631\32 VR, 1632\33 R
18. Fabricius (Fabritius) Petrus [Ma-1552(~G)/1551, 1570(G), *Poet., Phil., Phil.3, Theol.3, P4V 1590*] J (P) 1590-1593 R
19. Fricius (Frycz, Fritio) Georgius [Leopoliens/Rox-1543(~G), 1567(G), *Phil., Theol.*] J (P) 1575-1576 VR, 1577 R
20. Fridelius Simon [Rox- 1537(G), 1566/1567(G), *Gram., Poet., Phil.1, Theol.4*] J 1573-1575 R
21. Golemowski (Gołębowski, Gołemowski) Iacobus [Ma-1584(G), 1605(G), *Phil., Theol.4, P4V 1618*] Leo (P) 1638-1643 R
22. Goszczewski (Goszczewski) Christophorus [Ma-1578/1579(G), 1597(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1619*] Lu (P) 1618-1622 VR; Leo (P) 1622-1624 R
23. Grodzicius (Grodzicki, Grodicius) Stanislaus [Ma-1542/1641](G), 1571(G), *Phil.0.5, Theol., Phil., Theol.4, Bcc Crac., Dr Theol. in Soc. - Coll. Roman., P4V 1586*] J R 2 (?) an.
24. Gutteter (Gutter, Dobrodzieiski) Andreas [Mi-1574/~1573(G), 1601 come P(G), *absol. omnia ad Theol. incl.(Poet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3), Theol.1, P4V 1614*] O (P) 1633-1634 R
25. Haller Andreas [Mi-1585(G)/1584, 1607(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Lu (P) 1644-1647 R
26. Herbestus Stanislaus [Rox/Ruth novomestensis (біля Перемишля)-1544/1543(~G), 1571(G), *Poet., Rhet., Phil., Rhet., Bcc Phil in Ac Crac*] J (P) 1577-1590 R
27. Ianczynski (Janczynski, Iączynski, Jączynski, Jączynski, Iączynski, Janczinski, Ianczinski, Iamczinski) Raphael [Rox/Leopoliens(G)-1591/1590/1593/1587](G), 1608(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Brs (P) 1629-1632 S, 1632-1638 R
28. Ianczynski (Iączynski, Jączynski, Iączynski) Thomas [Rox/Russus/Leopoliens(G)-1594(G), 1613(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Cam (P) 1641-1645 R
29. Iarczewski (Jarczewski) Albertus [Maz/Kujav(G)/Ma|||-1582/1589(G)/1579/1581, 1605(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1621*] Lu (P) 1627\28 VR; Bar (P) 1636-1641 S
30. Irzykowicz (Jerzykowicz, Irzikowicz, Ierzykowicz, Ierzykowic) Iacobus [Subsylvanus/ Podlachianus-1603/1604](G)/1605/1606, 1623/1622(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Bar (P) 1643-1646 S
31. Kadłubowski (Kadlubowski) Ioannes [Podlachianus-1589/1588(G)/1592(G), 1612(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (P) 1637-1641 R; N (P) 1642-1644 S
32. Kalenkowicz (Kalinkowicz, Kalenikowicz, Kalienikowicz) Ioannes [Luceoriensis/ Volynensis/Ruth-1590/1588/1587(~G), 1609(G), *Poet.1.5, Rhet.0.5, Rhet., Phil.3, Theol.3*, 1610/1608, *Rhet.1, Phil.3, Theol.2(3?)*] Cam (P) 1626-1631 R; Cr (P) 1633-1638 S
33. Korzeniewski (Korzeniowski) Nicolaus [Podol-1591(G), 1612(G), *Poet., Poet.0.3, Rhet. 1.5, Phil.3, Theol.4, P4V 1630*] F (P) 1627-1630 S; Lu (P) 1631-1632 VR, 1632-1636 R; Vin (P) 1644\45 S

34. Krakierus (Krakerus, Crakerus, Kraker, Krakier) Leonardus [Ma-1552/1550/**1549**(~G), 1569(G), *Poet., Rhet., Phil.3, Theol.2, Mgr Phil Roma, Mgr artem, Dr Theol, P4V 1591*] J (P) 1593-1595 R
35. Krosnowski Samuel [Maz-1588(G)/1586, 1605(G), *Rhet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Cr (P) 1638-1643 S
36. Kryski (Kriski) Stanislaus [Maz -1574(~G), 1593(G), *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (P) 1611-1614 R
37. Kuklinski Stanislaus [Maz-1596/1595(G), 1616(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Bar (P) 1642\43 S
38. Laskowski (Laszkowski) Andreas [Mi-1593(~G), 1613(G), *Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Cas.2*] F (P) 1630-1634 S
39. Lauicius (Lautius, Ławicki) Andreas [Ma-**1571**(~G)/1572, 1587(G), *Poet. et Rhet., Poet3, Rhet.2(?), Phil3, Theol.2, P4V 1601*] J (P) 1626-1628 R
40. Laukowski (Lankowski, Łankowski, Łaukowski) Gaspar [Mi-1598/1597(G), 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1 Phil.3, Theol.4*] Brs (P) 1638-1641 R; Brs (P) 1648\49 R
41. Luskowski (Łuskowski) Balthasar [Maz-1607(~G), 1624(G), *Gram., Poet.1, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Cam (P) 1648-1651 R
42. Maius Michael [Ma-**1578**||(~G)/1577/**1579**|||, **1597**|||(G)/**1598**||/1599, *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] J (P) 1622\23 VR , 1623-1626 R; Lu (P) 1628-1631 R; Cr (P) 1643-1647 S
43. Makowski Adamus [Maz-**1575**(~G)/1577, 1592(G), *ad Poet., Rhet.1, Phil.3(??), Theol.2(1?)*] Brs (P) 1623-1627 S
44. Mierzewski Albertus [Ma-**1600**/**1599**(G), 1617(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1636*] N (P) 1636-1638 S; Lu (P) 1647-1649 R
45. Mniszek Stanislaus [Ma-1598(G), 1616(G), *Poet.1, Rhet.2(1?)*, *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1635*] Cr (P) 1647\48 VR, 1648\49 R
46. Moscicki (Mościcki, Mościcki) Paulus [Rox/Leopoliens-1600](~G)/1594, 1616(G), *Rhet.1(??)*, *Phil.3, Theol.4, P4V 1634*] O (P) 1643-1646 R
47. Obornicensis Bartholomaeus [Ma-**1577**(G)/**1578**|||(G)/1580/**1579**/1576, **1598**|||(G)/**1599**||, *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] F (P) 1623-1627 S
48. Oborski Nicolaus (Nicolaus Stanislaus) [Maz-1576(G), 1602(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (P) 1634\35 VR, 1635-1638 R
49. Obricius (Obierus, Obrycki, Obritius) Sigismundus [Ma,Petricoviensis-1563(~G)/1562, 1581(G), *Gram., Poet., Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1602*] Lu (P) 1608-1610 VR, 1610-1614 R
50. Paczanowski Petrus [Mi/Ma-1604(G), 1622(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] O (P) 1641-1643 R
51. Parisius Paulus [**Pruth**/Ma-1597/1596(G)/1594, 1615(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] F (P) 1638\39 S; N (P) 1641\42 S; X (P) 1647\48 S

52. Perouius Simon [Ma/Maz-1587/1586(G)/1585, 1609(G), *Poet. 0.7, Rhet.2, Rhet.1, Phil.2, Theol.4, P4V 1626*] Per (P) 1644\45 S
53. Pikarski (Piekarski) Laurentius [Ma-1595](G)/1593/1594, 1612(G), *Poet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1628, Dr Sacrae Theol.*] J R 1 an.
54. Pobidzinski (Pobiedzinski) Adamus [Mi/Podkarpattja(G)/Submont-1591/1589/1596/1590(G), 1608(G)/1609/1607, *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1627*] Cam (P) 1633-1637 R
55. Ponecius (Ponencensis) Ioannes [Ma-1552(~G)/1551/1550, 1576(G)/1577](G), *Poet., Phil., Phil., Theol.3, Bcc Phil in Ac Crac*] J (P) 1596\97 VR, 1597-1602 R; Leo (P) 1608\09 R
56. Proski Matthias [Ma-1600(~G)/1601, 1618(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1635*] Lu (P) 1636-1641 R
57. Psarski Ioannes [Mi-1560/1599/1598(G), 1616(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] J (P) 1641-1645 R
58. Radzimski (Radzyski, Radzinski) Stanislaus [Ma-1565/1566~/1564(G), 1583(G), *ad Rhet.(Poet?) incl., Rhet., Phil.3, Theol.4, P4V 1605*] Cam (P) 1610\11 VR, 1611-1619 R
59. Rakowski (Rackowski) Ioannes [Ma-1596(~G), 1616(G), *Poet., Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Brs (P) 1641-1645 R
60. Rezler (Resler, Reźler) Gaspar [Mi-1595](G)/1594/1596, 1612(G), *Poet.1.5, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (P) 1634-1638 R; Lu (P) 1641-1644 R; O (P) 1646-1649 R
61. Rogozinski (Rogozynski, Rogozyanski, Rogoźinski, Rogożinski) Sebastianus [Ma-1598(~G)/1596, 1615(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] F (P) 1634-1638 S; N (P) 1646-1649 R
62. Rudnicki Praemislaus (Praemislaus Iacobus) [Ma-1585](G)/1584(~G), 1601(G), *ad Phil incl, Theol.4, P4V 1618*] Leo (P) 1616\17 VR, 1617-1619 R; O (P) 1634-1638 R; J (P) 1646-1648 R
63. Secemski (Szczemski, Seciemski, Seczemski) Ioannes [Podol/Rox/Pol ex Podoliensi/ Podoliensis ex Maz-1574/1575(~G)/1572, 1592(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1610*] Cam (P) 1622-1624 R; Lu (P) 1626\27 R
64. Skibicki Andreas [Mi-1599(G), 1618(G)/1619, *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] J (P) 1648\49 VR
65. Slachcinski (Szlachcinski) Stanislaus [Ma-1585(G)/1588/1587(G), 1606(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.3*] Vin (P) 1648\49 R
66. Słostowski (Slostowski) Ioannes [Mi-1574/1573/1575/1576/1572(G), 1595(G), *Poet.1, Rhet.1, Log.1, Cas.2*] N (P) 1638-1641 S
67. Smiałkowicz (Smiałkowic, Smialkowic, Smialkowicz) Stanislaus [Ma-1592(G), 1616(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1629*] Leo (P) 1631-1634 R; Per (P) 1641-1644 S; K (P) 1646-1649 R
68. Świętecius (Swietecius, Świętecius, Suintecius, Suetecius, SwietECKI) Iacobus [Mi-1592/1591(G)/1590, 1611(G)/1610, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1627*] Vin (P) 1642-1644 S

69. Tarlouius (Tarlouius) Valentinus Iulius [Mi(G)/Ma-1584/1585(G), 1603(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1619*] Vin (P) 1631-1641 S, 1645\46 S, 1646\47 VR, 1647\48 R
70. Tomaszewski (Thomaszewski) Matthias [Ma-1597/1595/1596/1598(-G), 1618(G), *Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1635*] Cam (P) 1645-1648 R
71. Trapczynski (Trąbczynski, Trabczynski, Trapczynski, Trapczinski, Trąbcinski) Georgius [Ma-1574/~1576(G)/1572//1573, 1593(G), *ad Poet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1614*] Lu (P) 1614\15 VR, 1615-1618 R
72. Wielewicki (Vieleuicki) Ioannes [Ma-1566(G)/1565, 1584(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1605*] Leo (P) 1613-1616 R
73. Wisnensis (Visnensis) Ioannes [Rox/Ruth/Lvivs diecez(G)-1581/1588/1587/1585/1580(-G)/1579, 1600(G)/1601/1602/1599, *Rhet.0.5, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.3*] Cam (P) 1619\20 VR, 1620-1622 R
74. Witwinski (Wietwinski, Witwienski) Stanislaus (Stanislaus Chrysostomus) [Mi/Ruth(novitius)/ Bilorus(G)-1589/1591/1592(G), 1609(G), *Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.3*] O (P) 1626–1629; Leo (P) 1629-1631 R; Per (P) 1645\46 VR; Bar (P) 1646\47 R
75. Zaleski Martinus [Ma-1581||||(G)/1582|(G)/1580, 1600(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1621*] Vin (P) 1630\31; Cr (P) 1631-1633 S
76. Zborowski Adamus Alexander [Rox|(G)/Podoliens(G)/Mi-1605/1608(G)/1610(G), 1630/1631/1633(G), *Phil.3, Theol.4*] Leo (P) 1646-1647 VR, 1647-1649 R
77. Zbylitowski Samuel [Mi-1596/1597/1598/1591/1593(G), 1616(G)/1615, *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol.4, P4V 1632*] Brs (P) 1645-1648 R
78. Zuchowicz (Zuchowic) Ioannes [Rox/Submontanus-1604(G)/1602(G)/1603, 1620(G), *Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1638*] N (P) 1644-1646 S

Список префектів

1. Annius (Anius) Simon [Ma-1542(~G), 1571(G), *ad Poet. incl., Rhet., Phil.3, Theol.2*] J (P) Praef. stud. infer. 2 an.
2. Białkowski (Bialkowski) Thomas [Mi-1608/1606/**1609**(G), 1625(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1646*] Brs (P) 1641\42 Praef. stud. infer.
3. Bidgostiensis (Bydgostiensis, Bidgostyensis) Andreas [Kujav -**1597**(G)/1598, 1620(G), *Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1636*] Vin (P) 1635-1638 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1641\42 Praef. stud.super.
4. Bielscius (Bilscius, Bielski) Gregorius [**Maz**(novitius, G)/Mi-**1581**(~G)/1582, 1605(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.1, Theol.2*] Cam (P) 1618\19 Praef. stud. infer.
5. Biesiekierski (Biessiekierski) Ioannes [Mi/woj. Grodzienskie-**1567**(G)/1568/1573/**1570, 1587**(G)/1586, *Gram., Poet., Synt. ad Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2, P4V 1611*] J (P) 1605\06 Praef. stud. infer.
6. Bobola Sebastianus [Mi-**1589/1588**(G)/1590/1592, **1607**(G)/**1608**/1604, *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1627*] Leo (P) 1631\32 Praef. stud. infer., 1632\33 Praef. stud.
7. Bobolecki Ioannes [Ma-1611/**1610**|(G), 1628(G), *Phil.3*] Vin (P) 1647\48 Praef. stud. infer.
8. Boleslavius Thomas [Ma-1582/1581/**1583**/1584/**1580**(G), **1601**(G)/1600, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1621*] Brs (P) Praef. stud. infer. 1 an.; Leo (P) Praef. stud. 1 an.
9. Borkowski Stanislaus [Mi-1608/1606(G), 1626(G), *Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] J (P) Praef. stud. infer. ? an.
10. Brodzic (Brodzyc) Martinus [Submontanus/Mi-**1593**(~G)/1591, 1613(G), *Rhet.1(??), Phil.3, Theol.4*] J (P) 1631-1633 Praef. stud. infer.
11. Brzechffa (Brzechfa, Brzechwa) Stanislaus [Ma-1591/1587(G), 1609(G)/1608(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1623*] N (P) 1647\48 Praef. stud. infer.
12. Brzozdowski (Brozdowski) Ioannes [Rox/Ruth-**1583/1584/1585**(~G), 1604(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (P) 1636\37 Praef. stud. infer.
13. Buchowski Hermolaus [Rox/Ruth-1584/**1581**(~G)/**1582**, 1600(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1618*] J (P) 1616-1619 Praef. stud. infer.; J (P) 1622-1627 Praef. stud. infer.
14. Budzicki (Budzitzky, Budzyssky, Budzysky, Budziczki, Budziski, Budicius, Budzinus) Georgius [Subsilv ex Budzeska/Podlascens/ Maz-1554/1552/1551/1550(~G), 1569(G), *Poet., Poet.0.5, Rhet.0.5, Phil.2.5, Theol.2*] J (P) Praef. stud. infer. ? an.
15. Buscouius (Buscouiensis, Bukouius, Buszkouius, Buskouius) Martinus [Mi-**1586**(~G)/1589/1587, **1612**(G)/**1611**, *Rhet.1, Cas.2*] Vin (P) 1630\31 Praef. stud. infer.
16. Cichouius (Cichowski, Cichocki) Nicolaus [Ma-**1591**(~G)/1590/1594, 1613(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.1, Cas.2*] O (P) 1647\48 Praef. stud. super.

17. Czarniecki (Czarnecki) Franciscus [Mi/Ma -1610(G), 1627(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Vin (P) 1645\46 Praef. stud. infer.
18. Czechowic Sebastianus [Mi-1604/1603(~G), 1619(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (P) 1648\49 Praef. stud. infer.
19. Darowski Ioannes [Mi/Bielz. ziem.(G)-1606(G)/1605, 1625(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] J (M) 1644\45 Praef. stud. infer.
20. Dębowski (Dęmbowski, Dembowski) Simon [Mi/Subsylv(G)/Rox-1583/1582/1579/1581/1585(G), 1608(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] F (P) 1627\28 Praef. stud. infer.
21. Domaniewski Stanislaus [Maz-1580(~G)/1578/1579, 1603(G), *ad Phil incl, Theol.4, P4V 1621*] Leo (P) 1620\21 Praef. stud. infer. et super.
22. Elzanowski (Elżanowski) Thomas [Pruth-1590/1591/1592(G), 1606(G), *Poet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1628/1629*] Leo (P) 1626\27 Praef. stud. infer.; J (P) 1628\29 Praef. stud. infer.
23. Enorius (Oenorius, Aenorius) Ioannes [Ma -1576/1578/1575/1573/1576(G), 1595/1596/1598/1593/1597(G), *Rhet.1.5, Phil.3(1?), Theol.2*] J (P) 1609-1611 Praef. stud. infer.; Cam (P) 1614-1618 Praef. stud. infer.
24. Enorius (Oenorius, Aenorius, Calissiensis) Stanislaus [Ma-1575(~G), 1596(G), *Poet. et Phil, Theol.4*] Lu (P) 1609-1611 Praef. stud. infer.
25. Fabricius (Fabritius, Fabrycy) Albertus [Mi-1576/1575/1577(~G), 1597(G), *Poet et Phil., Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (P) 1614\15 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1615\16 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1616-1618 Praef. stud. infer.
26. Fabricius (Fabritius) Melchior [Ma-1576(G)/1575(G), 1594(G), *Rhet. 1, Rhet.1, Phil.3, Theol. 4*] Cam (P) 1611\12 Praef. stud. infer.; Cam (P) 1633\34 Praef. stud. infer.
27. Fusnicki (Fuśnicki) Martinus [Mi-1608(G), 1632(G), *Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Theol. 4*] Brs (P) 1648\49 Praef. stud. infer.
28. Golemowski (Gołęmowski, Goleńmowski) Iacobus [Ma-1584(G), 1605(G), *Phil., Theol.4, P4V 1618*] Leo (P) 1619\20 Praef. stud. super.; Leo (P) 1636\37 Praef. stud. super.; Leo (P) 1648\49 Praef. stud. super.
29. Goszczewski (Goszczewski) Christophorus [Ma-1578/1579(G), 1597(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1619*] Leo (P) 1610-1612 Praef. stud. infer. ; Lu (P) 1614\15 Praef. stud. infer.
30. Grotkowski Martinus [Mi-1610/1609(G), 1630(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Per (P) 1645\46 Praef. stud. infer.
31. Haller Andreas [Mi-1585(G)/1584, 1607(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (P) 1633-1635 Praef. stud. infer.; O (P) 1647\48 Praef. stud. super.
32. Herbest Stanislaus [Rox/Ruth novomestensis (біля Перемишля)-1544/1543(~G), 1571(G), *Poet., Rhet., Phil., Rhet., Bcc Phil in Ac Crac*] J (P) 1576-1578 Praef. stud. infer.
33. Hincza (Hińcza) Martinus [Pruth-1592(G), 1613(G), *Phil.2, Theol.4*] Lu (P) 1626\27 Praef. stud. infer.
34. Iacmirius (Iacmirius, Jaćmirius, Jacmirius) Gaspar [Submontanus/Mi-1605/1604/1602(G), 1627(G), *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Rhet.0.5, Theol.2*] X (P) 1647\48 Praef. stud. infer.

35. Ianczynski (Janczynski, Iañczynski, Jąnczynski, Jączynski, Iączynski, Janczinski, Ianczinski, Iamczinski) Raphael [Rox/Leopoliens(G)-1591/1590/1593/1587(G), 1608(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (P) 1628\29 Praef. stud. infer.
36. Iankowski (Iąnkowski, Jankowski) Christophous [Mi-1605/1606](G), 1622(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Brs (P) 1643\44 Praef. stud. infer.; Cam (P) Praef. schol. infer. 1 an.; J (P) Praef. stud. infer. 1 an.
37. Iankowski (Jankowski, Jankouius, Iankouius) Ioannes [Maz-1555/~1553(G), 1573(G), *ad Synt. incl., Synt.0.5, Poet.1, Rhet.0.5, Phil., Theol.*] F (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
38. Iaroszewski (Iaroszowski, Jaroszewski, Jaroszowski) Paulus [Mi/Ma -1592/1593(G)/1595(G)/1591, 1613(G), *Rhet. 1.5, Rhet.1(aliq. mens.?), Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Leo (P) 1628\29 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1642\43, 1644\45 Praef. stud. infer.
39. Iliminski Ioannes [Ma-1610(G), 1635 come P(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Vin (P) 1648\49 Praef. stud. infer.
40. Irzykowicz (Jerzykowicz, Irzikowicz, Ierzykowicz, Ierzykowic) Iacobus [Subsylvanus/ Podlachianus-1603/1604](G)/1605/1606, 1623/1622(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Leo (P) 1641\42 Praef. stud. infer., 1642\43 Praef. stud. infer.
41. Kasparowicz (Kasperowicz, Kasprowicz, Gaspar, Gaspari, Gasprowicz) Ioannes [Lith-1573(G)/1574, 1591(G)/1590(G), *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] J (P) 1606 Praef. stud. infer.
42. Koprowski Stanislaus [Ma/Maz(G)-1606/1607(G), 1627(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Lu (P) 1645\46 Praef. stud. infer.
43. Korzeniewski (Korzeniowski) Nicolaus [Podol-1591(G), 1612(G), *Poet., Poet.0.3, Rhet. 1.5, Phil.3, Theol.4, P4V 1630*] Lu (P) 1630\31 Praef. stud. infer.
44. Krasowski (Krasewski, Krassowski) Melchior [Ma-1577(~G)/1576, 1597(G), *ad Rhet. incl, Poet., Rhet. 1, Phil.3, Theol.3*] Leo (P) 1622\23 Praef. stud. super.
45. Kruczkowicz (Kruczkiewicz, Kruczkowic) Alexander [Rox-1610/1612(~G), 1629(G), *Rhet.0.5, Phil.3, Theol.4*] K (P) 1648\49 Praef. stud.
46. Krzykowski Stanislaus [Kujav(G)/ Ma(novitius)/ Ma ex Kujavia-1609(G)/1612(G)/1607, 1624(G), *Poet.0.5, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (P) 1642\43 Praef. stud. super.et infer.
47. Krzykowski (Krzykoski) Venceslaus [Ma-1600/1599(~G), 1617(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1634*] O (P) 1636\37 Praef. stud. super.
48. Krzymuski (Krzymowski) Stanislaus [Mi(G)/ Ma-1600/1598/1597(G), 1620(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] Bar (P) 1636\37 Praef. stud. infer.; J (P) 1645\46 Praef. stud. infer.
49. Kuklinski Stanislaus [Maz-1596/1595(G), 1616(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Leo (P) 1629\30 Praef. stud. infer.; J (P) 1634\35 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1643\44 Praef. stud. infer.
50. Kurowski Alexander [Ruth/Rox-1613(G), 1630(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Cam (P) 1648\49 Praef. stud. infer.

51. Lascius (Łascius, Łaszcz) Martinus [Ma-1551(G), 1570(G)/1571, *Poet., Rhet., Rhet., Phil., Theol. P4V 1595*] J (P) Praef. stud. infer.? an.
52. Laskowski Christophorus [Ma-1579/~1566(G), 1596(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Log.*] Leo (P) 1612\13 Praef. stud. infer.
53. Lauicius (Lautius, Ławicki) Andreas [Ma-**1571**(~G)/1572, 1587(G), *Poet. et Rhet., Poet3, Rhet.2(?), Phil3, Theol.2, P4V 1601*] J (P) 1611-1615 Praef. stud. infer.
54. Laukowski (Lankowski, Łankowski, Łaukowski) Gaspar [Mi-1598/**1597**(G), 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1 Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1634-1637 Praef. stud. infer.; Brs (P) 1644-1646, 1647\48 Praef. stud. infer.
55. Leźnicki (Leznicki, Leźnicki) Ioannes [Ma-1598(G), 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1633*] J (P) Praef. stud. infer. 1 an.
56. Lisiecki Stephanus [Ma-1610(G), 1632(G), *Rhet.1, Phil.0.5, Phil.3, Theol.4*] Cam (P) 1647\48 Praef. stud. infer.
57. Lukanowicz (Lucanowicz, Lukanowic, Luchanowicz) Daniel [Rox-1612/1613/**1610**(G), 1628(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] Cam (P) 1642-1644 Praef. stud. infer.
58. Łahodowski (Łachodowski, Lahodowski) Georgius [Rox-**1605**(G)/1603, 1620(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Bar (P) 1646-1648 Praef. stud. infer.; J (P) Praef. stud. infer. 1 an.
59. Łancicius (Łęcicius, Łencicius, Lencicius, Lancicius) Nicolaus [*Ruth/Rox/Vilnens-1575/1574/1577, 1592(G)/1591(G), *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1611*] Leo (P) 1611-1613 Praef. stud. super.*
60. Łączynski (Łączynski) Ioannes [Ma(G)/Mi-1609/1608/~1607(G), 1626(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.*] Cr (P) 1641-1647 Praef. stud. infer.
61. Łubienski (Lubienski, Lubinski) Martinus [Ma-1586(G), 1607(G), *Gram., Poet., Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1623*] Leo (P) 1628-1630 Praef. stud. super.; O (P) 1641\42 Praef. stud. super.
62. Maius Michael [Ma-**1578**||(~G)/1577/**1579**|||, **1597**|||(G)/**1598**/1599, *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] O (P) 1631-1633 Praef. stud. infer.; J (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
63. Malonowski (Malanowski) Martinus [**Ma/Maz**(G)/Pruth -**1603**/1602/~1608(G), 1631(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Vin (P) Praef. stud. infer. ? an.
64. Michałowski (Michalowski) Melchior [Rox-**1605**/1604(G), 1622(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] O (P) 1644-1646 Praef. stud. infer.
65. Mierzewski Albertus [Ma-**1600**/**1599**(G), 1617(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1636*] Brs (P) 1646\47 Praef. stud. infer.
66. Minski Ioannes [Mi/**Maz**||-1599/1600/**1598**|||(G), 1618(G), *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Cas.2*] Cam (P) Praef. stud. infer. 1 an.
67. Mogilnicki (Mogilinski) Albertus [Mi-1603(G), 1624(G), *Poet.1.5, Rhe.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] O (P) 1634\35 Praef. stud. infer. ; Vin (P) 1638\39, 1647\48 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1645\46 Praef. stud. infer.

68. Moraris Gaspar [Lith-**1555**/1556(G), 1572(G), *ad Poet. incl., Poet., Phil., Theol.(non tota), P4V 1595*] J (P) 1591\92 Praef.stud. infer.
69. Moscicki (Mościcki, Mościćki) Paulus [Rox/**Leopoliens-1600**(~G)/1594, 1616(G), *Rhet.1(2?), Phil.3, Theol.4, P4V 1634*] Leo (P) 1638\39 Praef. stud. super.
70. Mostowski Iacobus [Maz-1561/~1560(G), 1579(G), *Poet., Rhet., Phil.3, Theol.4, P4V 1606*] J (P) 1598\99 Praef. stud. infer.
71. Nuszczynski (Nuszczynski, Nuszynski) Ioannes [Rox-1612/**1616**(~G), 1634(G), *Rhet.1, Phil.2, Theol.4*] J (P) 1646-1648 Praef. stud. infer.; N (P) 1648\49 Praef. stud. infer.
72. Obornicensis Bartholomaeus [Ma-**1577**(G)/**1578**|||(G)/1580/**1579**/1576, **1598**|||(G)/**1599**||, *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Cam (P) 1612-1614 Praef. stud. infer.
73. Ołędzki (Ołęcki, Olecki, Ołęcki) Matthias Czurilo (Czuryło) [**Rox**/**Ruth**/Podol-**1601**|||||(G)/1600/1604(G), **1621**|||(G)/**1620**(G), *Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1636*] O (P) Praef. stud. super. et infer. 1 an.; Leo (P) 1639-1641 Praef. stud. infer. et stud. super.
74. Parisius Paulus [**Pruth**/Ma-1597/**1596**(G)/1594, 1615(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Vin (P) Praef. stud. infer. 0,5 an.
75. Parnasides (Parnassides) Lucas [Podoliens/Podolanus/Ruth/Russus-1605/**1603**/**1602**(~G), **1624**/**1623**(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (P) 1646\47 Praef. stud. infer.
76. Pentkowski (Pętkowski, Pedkowski, Pędkowski, Petkowski) Gaspar [Maz/Podlasc--1554(~G), **1574**(G), *Poet., Rhet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1595*] J (P) 1601-1605 Praef. stud. infer.
77. Piasecki (Ostrolecki, Piaseczynensis) Christophorus [Maz-**1557**/1555/**1558**(~G), 1578(G), *Poet., Rhet.2, Phil.2, Theol.4, P4V 1607/1605*] J (P) 1595-1598 Praef. stud. infer.
78. Pigłowski (Piglowski) Ioannes [Ma-**1606**(G)/**1607**/1605, 1624(G), *Poet.1, Rhet.3, Log.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Cam (P) 1641\42 Praef. stud. infer.
79. Pilenus Ioannes [Ma-1586/**1588**(G), **1606**/1608(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1627\28 Praef. stud. infer.
80. Płocensis (Plocensis) Ioannes [Maz-1579/1580(G), 1596(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1617*] Lu (P) 1618\19 Praef. stud. infer.
81. Pobidzinski (Pobiedzinski) Adamus [Mi/Podkarpattja(G)/Submont-**1591**/**1589**/1596/**1590**(G), **1608**(G)/1609/**1607**, *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1627*] Leo (P) 1627\28 Praef. stud. infer.
82. Poklatecki (Poklateczki, Pokliateczki) Stanislaus [Ma -1553/1554(~G), 1574(G), *Gram., ad Rhet.2.5, Phil., Theol.*] J (P) 1586/87 Praef. stud. infer.
83. Policifowski (Polecifowski) Stanislaus [Mi/Maz(G)-1599/**1600**(G), 1617(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) Praef. stud. 1 an.
84. Popławski Samuel [**Rox**/Submontanus-**1610**|(G)/**1609**, 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Cam (P) 1645-1647 Praef. stud. infer.

85. Psarski Joannes [Mi-1560/1599/**1598**(G), 1616(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Cr (P) 1632\33 Praef. stud. infer.
86. Rezler (Resler, Reźler) Gaspar [Mi-**1595**|(G)/1594/1596, 1612(G), *Poet.1.5, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (P) 1633\34 Praef. stud. infer.
87. Rogozinski (Rogozynski, Rogozyanski, Rogoźinski, Rogoźinski) Sebastianus [Ma-**1598**(~G)/1596, 1615(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1641\42 Praef. stud. infer.; Vin (P) 1642\43 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1644\45 Praef. stud. infer.
88. Roguski Ioannes [**Maz**(G)/Ma(G)-**1576**(G)/1577/1578(G), 1606(G), *Gram., Poet., Rhet.2, Rhet.0.5, Phil.2, Theol.4, P4V 1615*] Leo (P) 1630\31 Praef. stud. super.
89. Rudnicki Praemislaus (Praemislaus Iacobus) [Ma-**1585**||/1584(~G), 1601(G), *ad Phil incl, Theol.4, P4V 1618*] O (P) 1638\39 Praef. stud. super.; O (P) 1644\45 Praef. stud. super.
90. Rudnicki Suentoslaus [Ma-1609(G), 1626(G), *Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (P) 1641\42 Praef. stud. infer.
91. Rzeszewski (Rzeszowski) Ioannes [Rox/Leopoliensis-1608(G), 1625(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Bar (P) 1648\49 Praef. stud. infer.; O (P) Praef. stud. infer. 2 an.
92. Rzymnik (Rzymnicki) Valentinus [**Podoll/Rox**-1600/**1601**(G), 1620(G), *Poet.2, Rhet.3, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1637*] Vin (P) 1640-1642 Praef. stud. infer.; O (P) Praef. stud. infer. 1 an.
93. Sandecensis (Sadecensis, Sąddecensis, Sądecensis, Sadecus) Albertus [Ma/Mi(G)-1586/1581/1584/1587/~1582, 1607/1599/1606/**1600**(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Brs (P) 1626-1630 Praef. stud. infer.
94. Sawicki (Sawiczki) Gaspar [Lith-1552(G), 1576(G), *ante SJ inclusio Theol.*] J (P) Praef. stud. infer. 1 an.
95. Secemski (Szczemski, Seciemski, Seczemski) Ioannes [Podol/Rox/Pol ex Podoliensi/Podoliensis ex Maz-1574/**1575**(~G)/1572, 1592(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1610*] Leo (P) 1608-1610 Praef. stud. infer.; Cam (P) 1610\11 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1618\19 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1619-1621 Praef. stud. infer.
96. Siekierzecki (Siekerzecki) Daniel [Ma-1595(G), 1617(G), *Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1633*] O (P) 1633\34 Praef. stud. infer.
97. Słupecki Ioannes [Ma/Maz(G)-1612/**1609**(G)/1610(G), 1629/1628(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] Cr (P) 1647-1649 Praef. stud. infer.
98. Sokolinensis (Sokołinensis, Soqolinensis, Sokolineus) Valentinus [**Ma**/Mi-1608(G)/1609, **1628**|(G)/1629, *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1646*] Leo (P) 1646-1648 Praef. stud. infer.
99. Sokołowski (Sokolowski) Alexander [Ma/Kujav(G)-1586/1592(G), 1616(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] O (P) 1627\28 Praef. stud. infer. ; Lu (P) 1628-1630 Praef. stud. infer.
100. Sokołowski (Socołouiis, Sokołouiis) Stanislaus [**Mil**|(G)/Rox(G)/Ruth(novitiis)-1582(G), 1605(G), *Rhet.1, Cas.1.5, Phil.3 (1?), Theol.2*] Brs (P) Praef. stud. infer. 1 an.; Cam (P) Praef. stud. infer. 4 an.

101. Starczewski Gaspar [Ma-1586/1581/1584/~1582(G)/**1583**, 1606(G)/**1605**, *Rhet.1(??)*, *Phil.3*, *Rhet.1*, *Theol.4*, *P4V 1621*] J (P) 1636\37 Praef. stud. infer.
102. Starczewski Petrus [Ma-1598(G), **1615**(G)/1613, *Rhet.2*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1634*] Cam (P) 1632\33 Praef. stud. infer.
103. Suchocki Iacobus [Submontanus/Rox]-1597/1605/1600/1596/1594/1595(G), 1615(G), *Rhet.2*, *Rhet.1*, *Phil.3(2?)*, *Theol.2*] F (P) 1636\37 Praef. stud. infer.
104. Susliga (Suslyga, Suszliga) Laurentius [Maz/Pultoviensis-1590/**1580**(G)/1583, 1605(G), *Rhet.2*, *Phil.3*, *Theol.3*, *Theol.2*, *Mgr Phil et Bcc Theol in Graecens. Ac, Bcc artium in Ac. Crac.*, *P4V 1621*] Leo (P) 1613\14 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1615\16 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1616-1618 Praef. stud. infer.
105. Świętecius (Swietecius, Świętecius, Suietecius, Suetecius, Swieteki) Iacobus [Mi-1592/**1591**(G)/1590, **1611**(G)/1610, *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1627*] Cam (P) 1634\35 Praef. stud. infer.; O (P) 1636\37 Praef. stud. infer.; O (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
106. Świętosławski (Świętoslawski, Swietoslawski, Swientosławski) Ioannes [Kujav](G)/Mal, Vroclav(G)-**1583**(~G)/**1582**/1581/1580/1579/1578, 1602(G), *Rhet.1.5*, *Phil.3*, *Rhet.1*, *Theol.4*, *P4V 1618*] Leo (P) 1623\24 Praef. stud. super.; Leo (P) 1626\27 Praef. stud. super.
107. Szamarzewski (Samorzewski) Matthias [Ma-**1593**(~G)/1595(G), 1612(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1628*] Leo (P) 1631\32 Praef. stud. super.; Leo (P) 1644-1648 Praef. stud. super.
108. Szczygielski (Szczygielski) Ioannes [Mi/Podlachianus/Subsylv-**1588**/**1589**/1590/~1589(G), 1605(G), *Rhet.2*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.3(4?)*] Cam (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
109. Szumowski (Szomowski) Nicolaus [Mi-**1609**(G)/1608/1607(~G)/1610, 1626(G), *Poet.2*, *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*] Brs (P) 1642\43 Praef. stud. infer.; Cam (P) 1644\45 Praef. stud. infer.
110. Szumowski (Szomowski) Stanislaus [Mi-**1587**/**1577**(G)/1588/1586, **1603**(G)/1605, *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4 V 1624*] Leo (P) 1619\20 Praef. stud. infer.; J (P) 1629-1631 Praef. stud. infer.; J (P) Praef. stud. infer. 2 an.
111. Szychowic (Szychowicz) Stanislaus [Ma(G)/Kujav-**1608**](~G)/1609/1605(G), 1625(G), *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1643*] O (P) Praef. schol. 0,5 an.
112. Tarlouius (Tarlouius) Valentinus Iulius [Mi(G)/Ma-1584/**1585**(G), 1603(G), *Rhet.1.5*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1619*] Vin (P) 1644\45 Praef. stud. infer.
113. Terlecki Alexander [Rox-1609/**1608**(G)/1610(G), 1625(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1643*] Lu (P) Praef. stud. infer. 1 an.
114. Tomaszewski (Thomaszewski) Matthias [Ma-1597/1595/1596/**1598**(~G), 1618(G), *Poet.1*, *Rhet.2*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1635*] Leo (P) 1648\49 Praef. stud. infer.
115. Trąpczynski (Trąbczynski, Trabczynski, Trapczynski, Trąpczinski, Trąbcinski) Georgius [Ma-1574/~1576(G)/**1572**//**1573**, 1593(G), *ad Poet. incl.*, *Rhet.1*, *Phil.3*]

- Theol.4, P4V 1614*] Lu (P) 1611-1614 Praef. stud. infer.; J (P) 1619\20 Praef. stud. infer.; Cam (P) 1620-1632, 1636\37 Praef. stud. infer.
116. Trzecki Lucas [Ma-1598(G)/1599/1600(G), 1616(G), *Gram., Poet., Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Brs (P) 1630-1633 Praef. stud. infer.
117. Turowski Ioannes [Mi-1567/1566/1570(~G), 1596(G)/1597(G), *Poet., Phil., Phil.3, Theol.4, P4V 1612, Bcc Phil et artium Crac*] J (P) 1608\09 Praef. stud. infer.; Cam (P) 1619\20 Praef. stud. infer.
118. Twardzic Albertus [Ma-1606/1607/1605(G)/1601(G)/1604, 1627(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.2*] Per (P) 1646-1648 Praef. stud. infer.
119. Tworowicz (Tworowic) Martinus [Kujav-1597(G)/1596, 1614(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] J (P) 1640-1642 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1646\47 Praef. schol.; Leo (P) Praef. stud. 2 an.
120. Vera Ferdinandus [Hispanus patria Abula, Abulensis-1563(~G), 1581(G), *Poet.1, Phil.1, Phil.3, Theol.3*] J (P) 1593\94 Praef. stud. infer.
121. Waierowicz (Vaierouicz, Waierowic, Waiurowicz) Andreas [Mi-1583/1584|(G)/1586, 1605(G)/1604(G)/1606, *Rhet.1, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.3*] Brs (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
122. Wapowski Stanislaus (Stanislaus Michael) [Rox/Mi(G)-1608(~G)/1606, 1622(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1641*] Lu (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
123. Wesolcius (Wesołcius, Vessolcius, Vesolcius, Vesolsius, Wesołcius, Wessolcius) Simon [Ma,Calissiensis-1584/1585/1583(~G), 1603(G)/1605, *Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Theol.3*] F (P) 1628-1630 Praef. stud. infer.; Leo (P) 1630\31 Praef. stud. infer.
124. Widzewicz (Widzewic, Matthaei, Widzis, Widzisz) Martinus [Lith/Vilnens-1572/1573/1570/~1575(G), 1590(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1612*] J (P) 1607\08 Praef. stud. infer.
125. Wielewicz (Wielewic) Matthias [Ma-1607(G)/1608, 1629(G)/1628, *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Lu (P) 1647\48 Praef. stud. infer.
126. Wolborius (Volborius) Iacobus [Ma/Maz(G)-1599/1595(~G), 1619(G), *Rhet., Phil., Theol.4*] Vin (P) 1634\35 Praef. stud. infer.
127. Wolski Alexander [Ma/Rox|(G)-1607/1609/1608(G)/1606, 1625(G)/1624, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Bar (P) 1645\46 Praef. stud. infer.; Brs (P) Praef. stud. infer. 1 an.
128. Wybieriek (Wyberekius, Wybierecus, Wybiercius, Wiberechius, Vibierecius) Simon [Ma-1572/1573(~G), 1594(G)/1595/1601, *ad Rhet. incl., Rhet.1(0.5?), Cas. et Controv.2*] Leo (P) 1609\10 Praef. stud. infer.
129. Wydrzynski (Wydrzinski) Georgius [Ma-1583/1590(~G)/1591, 1603/1606(G), *Poet., Rhet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] O (P) 1626\27 Praef. stud. infer.
130. Zabielski Stanislaus [Maz-1551(~G)/1550, 1570(G), *Gram. et Synt., Synt., Poet., Rhet., Phil.3, Theol.3*] J (P) Praef. stud. infer. 1 an.

131. Zaleski Martinus [Ma-**1581**||||(G)/**1582**|(G)/1580, 1600(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1621*] Lu (P) 1623\24 Praef. stud. infer.
132. Załuscus (Zaluscius) Ioannes [Maz-1588/1586(G), 1609(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Cr (P) 1638\39 Praef. stud. infer.
133. Ziznouius (Ziznowius, Zyznouius) Albertus [Mi-1590(G)1593/**1594**, 1614(G), *Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Vin (P) 1632\33 Praef. stud. infer.
134. Zmudzki (Zmudski) Nicolaus [Rox-1613(G), 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1646/1647*] O (P) 1648\49 Praef. stud. super. et infer.
135. Zorawski Nicolaus [Ma-1585(~G), 1602(G), *Phil.3, Theol.4*] J (P) Praef. stud. infer. 1 an.
136. Zuchowicz (Zuchowic) Ioannes [Rox/Submontanus-1604(G)/1602(G)/1603, 1620(G), *Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1638*] K (P) 1647\48 Praef. stud.; Cam (P) Praef. stud. infer. 1 an.
137. Zychowicz (Zychowic) Gaspar [Mi-1585/**1586**/1587(~G), 1603(G), *Rhet.1.5, Rhet., Phil.3, Theol.4*] Leo (P) 1622-1624 Praef. stud. infer.; J (P) 1627\28 Praef. stud. infer.; O (P) 1629-1631 Praef. stud. infer.; Lu (P) 1631-1634 Praef. stud. infer.

Список викладачів

1. Alandus Ioannes [Leopoliensis/Rox-1563/1559(~G)/1560, 1590 come P (G), *ad Phil., Theol.2, Mgr Phil in Ac Crac*] J (P) 1591-1594 Rhet., 1592\93 Poet.3 mens., Rhet.
2. Albertinus Ioannes [Mi-1560(G)/1558, 1576(G), *Rhet. et Phil.*] J (P) 1586\87 Rhet.
3. Albinus Stanislaus [Leopoliensis/Ruth/Rox/Russus-1594](~G)/1595, 1613(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.2, Phil.3, Cas.2*] Lu (M) 1621-1622 Poet., 1622\23 Rhet.; J (P) 1627\28 Rhet.; Cam (P) 1628\29 Poet., 1629\30 Rhet.; Lu (P) 1630-1633 Rhet.; Brs (P) 1633-1635 Rhet.
4. Alexius Daniel [Bohemus/Czech(G)-1622(G), 1642(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1645\46 Inf., 1646\47 2 Gram.
5. Annius (Anius) Simon [Ma-1542(~G), 1571(G), *ad Poet. incl., Rhet., Phil.3, Theol.2*] J Poet. ? an.
6. Aquitanus Georgius [Silesius z Koźła w pols. kn-wi Opolskim (u Habsburgiv)-1592(~G), 1611(G),] Lu (M) 1619\20 Rhet.
7. Baczynski (Baczyński) Iosephus [Mi-1612/1611(G)/1613, 1638(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Per (P) 1646-1648 Inf. et 2 Gram.; Brs 2 Gram. et Synt. 2 an.; J (P) Inf. 1 an.
8. Bankus Andreas [Ma, Posnan-1565(~G), 1582(G), *ad Poet. incl.*,] J 1585 Gram.
9. Barankowicz Albertus [Mi-1618/1617(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1641\42 Gram.; Per (P) 1648\49 Inf. et 2 Gram.; Bar Inf. et Gram. 0,5 an.; J Inf. 1 an.
10. Bartkowicz Nicolaus [Mi-1591/1592(~G), 1611(G), *Poet., Rhet.1, Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1629*] Lu (M) 1617\18 Poet., Lu (P) 1626\27 Rhet.
11. Baszewicz (Bassewicz, Baszewic) Sebastianus [Rox-1601/1608/1609(G), 1637 come P(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.3*] Vin (P) 1640-1642 Inf.
12. Batyowski (Batyowski, Batiowski) Stanislaus [Rox-1619/1612/1617(G)/1618, 1636(G), *Phil.3, Theol.2*] Vin (M) 1642\43 Inf., 1643\44 2 Gram., 1644\45 Synt.; Leo (P) 1648\49 Synt.
13. Bąkniccki Christophorus [Mi/Ruth/Rox-1613(~G)/1611/1612, 1634(G), *Rhet. et Phil., Theol.2*] Bar (M) 1636\37 Gram.; Vin (M) 1638\39 Gram.; J (P) 1642\43 Synt.; Leo Synt. 2 an.
14. Bąkowski Andreas [Mi/Louicensis-1588(~G), 1605(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.*] Lu (M) 1612\13 Gram.
15. Bedfordi (Drury, Sangerus) Robertus [Anglus Londinensis-1587/~1588(G), 1608(G), *Phil., Theol.4*] Leo (P) 1614\15 Rhet., 1615-1617 Phil.
16. Begłowski Iacobus [Mi-1592/1589/~1591(G), 1609(G), *Poet.2, Rhet.1, Phil.*] J (M) 1616\17 Synt.
17. Bembus Matthaeus [Ma-1567(~G), 1587(G), *Rhet., Phil., Phil.3, Theol.4, Dr Theol. Vilnae, P4V 1605*] J (M) 1589\90 Synt., 1590\91 Inf. aut Synt. aut Poet.

18. Berdoszczyk (Berdosczyk) Andreas [Ma-1595(~G), 1617(G), *Poet.1, Rhet.2.5, Phil.3, Rhet.1, Theol.4*] J (M) 1622\23 Poet.; Lu (M) 1623\24 Rhet.; F (P) 1636\37 Rhet.
19. Białkowicz (Biadkowicz) Petrus [Ma-1603(~G), 1632 come P(G),] Cr (P) 1634\35 Gram.
20. Białkowski (Bialkowski) Thomas [Mi-1608/1606/1609(G), 1625(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo (M) 1633\34 Rhet.
21. Białochowski (Bialochowski, Bialuchowski, Białhochowski) Martinus [Pruth-1607/1605/1608(G), 1630(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1636\37 Gram.; Brs Gram. 1 an.
22. Bidgostiensis (Bydgostiensis, Bidgostyensis) Andreas [Kujav -1597(G)/1598, 1620(G), *Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1636*] J (m) 1623\24 Poet; Cam (M) 1626\27 Poet.; Lu (P) 1633-1635 Rhet.; J Poet. 1 an.; Leo Poet. 1 an.; Vin Rhet. 1 an.
23. Bielscius (Bilscius, Bielski) Gregorius [Maz(novitius, G)/Mi-1581(~G)/1582, 1605(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.1, Theol.2*] Leo (P) 1613\14 Rhet.
24. Bieniecki (Bienicki) Stanislaus [Lith-1624/1622(G), 1641(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3*] Cam (M) 1647\48 Inf.
25. Bienkowitz (Bieńkowitz, Bienkowic, Bienkiewicz) Albertus [Submontanus-1609(G)/1611, 1634(G), *Rhet.1.5, Phil.3, Theol.4*] Brs (M) 1636\37 Gram., 1640\41 Synt.
26. Bierzgiewic (Bierzgiewicz) Fabianus [Kujav/Ma/Dobrzynensis/Maz (novitius)-1600/1602/1601(~G)/1603, 1627(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.3*] N (P) 1638-1642 Inf.
27. Biesiekierski (Biessiekierski) Ioannes [Mi /woj. Grodzienskie-1567(G)/1568/1573/1570, 1587(G)/1586, *Gram., Poet., Synt. ad Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2, P4V 1611*] J (P) 1602\3 Rhet.
28. Bignottus Hieronimus [Mi-1593(~G), 1610(G), *Rhet.1, Phil.3*] J (m) 1619 Gram. (?)
29. Bilducius (Bildziuk) Martinus [Lith-1556(~G)/1555, 1574(G), *ad Rhet. incl., Rhet., Phil., Theol.*] J Inf. et 2 Gram. ? an.
30. Błaszkiwicz (Błaszkiwicz, Błaszkiowic, Błaskiewicz, Błaszkiwicz, Błaszkwowic) Adamus [Ruth/Rox-1614/1615(~G), 1633/1634(G), *Phil.3, Theol.3*] Leo (M) 1638\39 Gram., 1639\40 Synt.; O (P) 1645\46 Poet.; Lu (P) 1646\47 Poet.; Cam Synt. 1 an.
31. Bobolecki Ioannes [Ma-1611/1610|(G), 1628(G), *Phil.3*] J (M) 1630\31 Synt., 1634\35 Poet., 1635\36 Rhet.; Leo (M) 1636\37 Rhet.
32. Bobolecki Lucas [Ma-1613(G)/1614/1615, 1632(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] O (M) 1638\39 Gram.; Per (P) 1643\44 Gram.
33. Bobouius Simon [Mi-1597/1599/1595/1600(~G), 1619(G), *Phil.3, Phil.3, Cas.2*] J (M) 1623\24 Inf.; Lu (M) 1624-1626 Synt.; O (P) 1631\32 Synt., 1632\33 Poet.; F (P) 1633-1636 Rhet. et Poet.; Vin (P) 1636-1638 Rhet.; Brs (P) 1640-1642 Rhet.
34. Bobrowski Stanislaus [Subsylvanus-1620(G)/1621, 1636(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Bar (M) 1642\43 Gram., 1643\44 Synt.; Cam (M) 1644\45 Poet.
35. Bochynski (Bochenski, Bochinski) Valentinus [Subsylvanus-1617(G), 1638(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.3*] Cr (M) 1643-1645 Synt.

36. Bodaszowic (Bodassewicz, Bodaszewicz, Bogdaszeuic, Bodaszeuius) Albertus [Ma-1563(~G)/1565/1567, **1581**(G)/1580, *Poet.*, *Poet. et Rhet.0.7, Cas.1.5 et Contr., Log.1*] J 1584\85 Inf.
37. Bogdaszewski Ioannes [Rox/Volynensis-1614/1613(G), 1634(G), *Rhet.1, Phil.2(??), Cas.1(??)*] Leo (P) 1644-1646 Synt.
38. Bogucki Tobias [Rox/Volhynensis-**1615**(G)/1616, 1632(G), *Rhet.1, Phil.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1648*] Bar (P) 1647\48 *Poet.*; O (P) 1648\49 *Rhet.*
39. Bonikowski Melchior [Maz-1587/1585/1586(~G), 1611(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (P) 1619\20 2 Gram.
40. Borek (Borcensis) Thomas [Ma-1595(~G), 1613(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1616\17 Inf., 1617\18 2 Gram.; Cam (M) 1622\23 *Poet.*; Leo (P) 1626\27 *Poet.*; Cam (P) 1627\28 *Poet.*
41. Borkowski Petrus [**Rox**(G)/Ma(novitius)-1613(G)/1608, 1634(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Bar (P) 1646-1649 Synt.
42. Borkowski Stanislaus [Mi-1608/1606(G), 1626(G), *Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] Cr Inf. 1 an., Gram. 1 an.
43. Branecki Paulus [**Maz**/Ma-1591/**1590**(G)/1588, **1613**(G)/1614, *Poet.2, Rhet.1, Phil.1, Theol.2, Phil.3, Rhet.1, Log.1, Cas.2*] J (M) 1617\18 Inf., 1618\19 2 Gram.
44. Brannius (Branius) Martinus [Maz-1592/1593(~G), 1612/1611(~G), *Poet.*, *Rhet.2, Poet.0.8, Phil.3*] J (M) 1614\15 Inf., 1615\16, 1619\20 2 Gram.
45. Branscensis (Branski, Brianski) Seuerinus [Podlachius/Bransk dijec. Lucka(G)/TIII: Bransk bielsk. pow.-1571/1573(G)/1572, 1593(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1614*] J *Rhet.* 1 an.
46. Branski Georgius [Submontanus-1611(G)/1610, 1630(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu Synt. 1 an.
47. Brellius (Brelus) Martinus [Ma-**1585**|(G)/1586, 1611(G), *Rhet.1, Log.1, Cas.2*] Leo (M) 1616\17 Inf., 1617\18 Synt.
48. Brodzic (Brodzyc) Martinus [Submontanus/Mi-1593(~G)/1591, 1613(G), *Rhet.1(??), Phil.3, Theol.4*] O (P) 1627-1629 *Rhet.*
49. Broniecki (Branicki) Stanislaus [Mi-1624(G)/1623, 1643(G), *Rhet.2, Log.1, Rhet.1, Phil.3*] Brs (M) 1648\49 2 Gram.
50. Bronowski Stanislaus [Rox-1590(~G)/1591, 1611(G), *Poet.*, *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (M) 1617\18 Synt., 1618\19 *Poet.*; Cam (M) 1619\20 *Poet.*
51. Brudecki Ioannes [Mi-**1620**(~G)/1621, 1636/1635(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1641-1643 2 Gram., 1643\44 Synt.
52. Bruno (Brunus) Laurentius [Ma,Valcensis/Pomeranus-1600/1597(G), 1620(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Cas.2*] J (M) 1626\27 2 Gram., 1627\28 Synt., 1628\29 *Poet.*; J (P) 1632\33 *Poet.*
53. Brzezinski Petrus [Mi-1618/1617(G), **1633**(G)/1634, *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1639\40 Inf., 1640\41 2 Gram., 1641\42 Synt.; Cam (P) 1645-1647 *Poet.*; K (P) 1647\48 *Rhet.*; Lu (P) 1648\49 *Rhet.*

54. Brzezinski (Brzeżinski) Chrysostomus [Mi/Ma-1614/1616(G), 1633(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 3*] O (M) 1638\39 Inf.; Per (P) 1645\46 Synt.
55. Brzozdowski (Brozdowski) Ioannes [Rox/Ruth-**1583**/1584/1585(~G), 1604(G), *Rhet. 2, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 3*] Lu (M) 1611\12 Poet., 1612\13 Rhet.
56. Buiański Martianus [Mi/Subsylv(novitius)/Rox-1618/1616/1617(G), 1634(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4*] Bar (M) 1640\41 2 Gram., 1641\42 Synt.; Brs (M) 1642\43, 1648\49 Synt.
57. Buscouius (Buscouiensis, Bukouius, Buszkouius, Buskouius) Martinus [Mi-**1586**(~G)/1589/1587, **1612**(G)/**1611**, *Rhet. 1, Cas. 2*] Cam (M) 1615\16 Inf.
58. Busius (Buzius) Matthaëus [Kujav-1591(G), 1624(G), *Rhet. 2, Phil. 3, Cas. 3*] F (P) 1633\34 Synt. et Gram.
59. Calderinus Thomas [Mi/Rox(G)-1589/1590(G), 1616(G), *Poet. et Rhet.*] Cam (P) 1623\24 Gram.
60. Cauascius Ioannes [Plocensis(Lith)-1560(G), 1579(G), *Synt., Poet., Rhet., Phil. 3*] J (M) 1590\91 Rhet.
61. Chobrzewicz Matthias [Mi-**1590**/1588/1593/**1589**(G), 1613(G), *Poet. 1, Rhet. 2, Phil. 2, Cas. 3, Cas. 2*] Brs (P) 1626\27 Gram.
62. Chodakowski Stanislaus [Maz-1576/1575(~G)/1574, 1599(G)/1598/1600, *Poet., Rhet. Phil. 3, Cas. 2*] J (M) 1605\06 Synt.; Poet. 1 an.
63. Cholewicki Stanislaus [Mi-1615/**1616**(~G), 1633(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 2*] Vin (P) 1645-1648 Rhet.
64. Chomentowski (Chomętowski, Chometowski, Chomatowski) Seuerinus [Mi-1596(G), 1613(G), *Poet. 1, Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4*] Cr Rhet. 1 an.
65. Chomentowski (Chomętowski) Ioannes [Mi-1596/**1595**/1594(G), 1617(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4, P4V 1632*] Leo (M) 1621\22 Synt. (?), 1622\23 Mathem.
66. Chroscielowicz (Chroscielewicz, Chroscielouius, Chruscielewicz) Simon [Mi-**1604**(G)/1602/**1601**, 1619(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Cas. 2*] Lu (M) 1624\25 Gram.; Cam (M) 1628\29 Synt., 1629-1631 Rhet.
67. Chrosciewski (Chroscieski) Lucas [Rox-1600/~1601(G), 1619(G), *Rhet. 1, Phil. 3*] Cam (M) 1626-1628 2 Gram.
68. Chrostowski Ioannes [Mi(G)/Ma-1600(G), 1618(G), *Rhet. 2, Rhet. 0.1, Phil. 3, Theol. 4, P4V 1633*] Leo (m) 1621\22 2 Gram.(?)
69. Chrzanowski (Chrzanowski) Samuel [Rox(G)/Lith-1622(~G), 1641(G), *Gram., Poet. 1.5, Rhet. 1, Rhet. 1, Phil.*] Vin (M) 1647\48 Inf.
70. Chwalikowski Ioannes [Ma-**1591**(~G)/1590/1594, 1613(G), *Poet. 2, Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 1, Cas. 2*] J (P-M) 1620\21 Inf.
71. Cichouius (Cichowski, Cichocki) Nicolaus [Ma-**1591**(~G)/1590/1594, 1613(G), *Poet. 2, Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 1, Cas. 2*] O (P) 1635-1637 Phil.; K (P) 1648\49 Phil.; Leo Gram. 1 an., Graeca 0,5 an.

72. Cichowicz (Chichouius, Cichowski, Cichocki) Simon [Mi-1607(~G), 1629(G)] Lu (M) 1631\32 Inf., 1632\33 Gram.
73. Columbinus Albertus [Mi-1594(~G)/1595, 1614(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1618\19 Synt., 1619\20 Poet.
74. Comensis (de Sorte) Ioannes Baptista [Italus-1571(~G), 1587(G), *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1611*] J (M) 1590\91 Inf. et Gram.
75. Cornelius (Kornelius) Adamus [Mi-1601(G)/1603/1600, 1625(G), *Log., Phil.3(??), Theol.2*] O (P) 1633\34 Synt.; J Synt. 1 an.
76. Cortiscius (Kortiscius) Albertus [Ma-1593/1594/1592(G), 1614(G), *Rhet., Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Cam (M) 1620\21, 1622\23 Rhet.; Leo (P) 1627\28 Rhet.; O (P) 1631\32 Rhet.
77. Costinius (Kostinius) Christophorus [Mi-1600(~G), 1628 come P(G), *Rhet.3, Cas.2*] Cr (P) 1633\34 Gram.
78. Cosz (Kosz, Coss, Cossius) Ioannes [Ma-1583(~G), 1605(G), *Poet., Phil.3, Theol.1*] Leo (P) 1612\13 Poet.; J (P) 1613\14 Poet., 1614\15 Graeca; Cam (P) 1615\16 Poet.
79. Cotschel (Kotschelius, Chocielius) Paulus [Cilcensis Silesius (Silesia Habsburzka-TIII)/Zelena Gora(G)-1595(~G), 1613(G), *Rhet.,*] Leo (M) 1619\20 Poet.
80. Crobensis (Golek) Gaspar [Ma-1558(G), 1574(G),] J Gram. ? an.
81. Cuniberti (Kuniberti) Ioannes [Belga/Gallo-Belga-1601/1602(~G), 1622(G), *Phil.3, Theol.4, P4V dopo 1636 na 1642*] Lu (P) 1634\35 Poet., 1636\37 Rhet.
82. Cwierski (Cwirski) Nicolaus [Maz-1621/1620(G), 1641(G), *Rhet.3(??), Phil.3*] Cam (M) 1646\47 Inf., 1647-1649 2 Gram.
83. Cyranowicz Adamus [Mi(G)/Ma(novitius)-1622(G)/1621/1620, 1637(G), *Rhet., Log.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Lu (M) 1643\44; J (M) 1644\45 Poet.; Lu (M) 1645\46 Poet.
84. Czarnostawski Christophorus [Rox-1603/~1602(G), 1624(G), *Phil.3, Theol.2*] Vin (P) 1632\33 Gram.
85. Czapski (Czampski, Czapski) Martinus (Martianus) [Ma/Rox/Dobrinensis/Maz-1607(G)/1609/1605, 1631(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Vin (M) 1636\37 Synt.; O (M) 1638-1641 Synt.; F Synt. 1 an.
86. Czechowicz (Czechowic, Ciechowic) Sebastianus [Mi-1604/1603(~G), 1619(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo (M) 1626\27 Gram.; O (M) 1627\28 Poet.; O (P) 1638-1640 Rhet.
87. Czubowski Martinus [Mi-1618(~G)/1620, 1638(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.1*] J(M) 1644\45 Synt.
88. Czucharski (Cucharski, Kucharski) Ioannes [Ma-1578(~G), 1597(G), *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.1*] J (m) 1604\05 2 Gram.
89. Dąbrowski Agapitus [Ma-1579/1580(G), 1595/ 1596(G), *Rhet.0.5, Phil.3, Theol.4*] J Synt. ? an.
90. Dąbrowski (Dąmbrowski) Andreas [Mi-1615/1613(~G)/1612, 1629(G), *Rhet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1646*] Brs (P) 1643\44 Poet. (0,5 an.); O (P) 1646\47 Mathem.; Lu Poet. 1(??) an.; Leo Synt. 1 an.

91. Dąbski Alexander [Mi(G)/Kujav/Ma-1620(G)/1617/1619, 1634(G)/1633, *Rhet.0.3, Phil.3, Theol.4*] Leo (M) 1644\45 2 Gram.; O (P) Inf. 1 an.
92. Dąbski Andreas [Ma/**Kujav**(G)-1620(G)/1617/1619, 1634(G)/1633, *Rhet.0.3, Phil.3, Theol.4*] Leo (M) 1607\08 Gram., 1608\09 2 Gram.; Brs (M) Synt. 1 an.
93. Dąbski (Dąbski, Dąpski) Ioannes [Kujav/Ma-1557(G)/1552/1556/1555/1550, 1581(G)/1582, *Gram, Poet.1, Cas. et Contr. 1*] J Synt. 1 an.
94. Derzszniak (Derszniak) Nicolaus [Rox-1614/~1612(G), 1628(G), *Rhet.1, Phil.3*] J (M) 1635\36 Poet.(?); Vin (M) 1636\37 Poet.
95. Desnouius (Deznouius) Paulus [Mi-1597(~G)/1598, 1617(G), *Poet.1, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1620-1622 Poet.
96. Dębowski Albertus [Podlesciensis/Subsylv-1586/~1585(G), 1607(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.4*] Cam (M) 1613\14 Inf.; Lu (M) 1614\15 Synt.; Leo (P) 1623\24 Rhet.
97. Dębowski (Dębowski, Dembowski) Simon [Mi/Subsylv(G)/Rox-1583/1582/**1579**/1581/1585(G), 1608(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1614\15 lingua Ruthenica (Sclavonica), 1615-1617 2 Gram.; Inf., Gram. et Synt. 1 an.; Cam Gram. 1 an.
98. Dinouiensis (Dinouius, Dynouius, Denouiensis) Ioannes [**Rox**/Submontanus-1586(G), 1602(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3(2?)*] Lu (P) 1613\14 Poet.; Leo (P) 1616-1618 Poet.; Lu (P) 1620\21 Rhet.; J Synt. 1 an., Poet. 1 an.; Bar Synt. 1 an.
99. Ditmarus (Ditmar, Dittmar) Ioannes [Germanus/Alzacja(G)-1589/1587/~1590(G), 1612(G), *Rhet.1, Phil.2, Theol.2*] Leo (M) 1619\20 Mathem.
100. Dobrowolski Michael [Ma-1608(G)/1607, 1627(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] Cr Synt. 1 an.
101. Dobrziałowski (Dobrzyalowski, Dobrzyałowski, Dobrzałowski, Dobrziiałowski) Ioannes [Lith/Bereszcz w Bialorusi(G)/Russus/Beresczie (Berestja-TIII) pago Volhinie-1569(G)/1570, 1589(G), *Gram., Poet.1, Phil.3, Theol.2*] J (m) 1593\94 Poet.
102. Dobrzycki (Dobrzicki) Thomas [Ma-1622(G), 1642(G), *Phil., Theol.4*] J (M) 1645\46 2 Gram., 1646\47 Synt.
103. Dolewicz Laurentius [Ma-**1609**(~G)/1608, 1629(G), *Phil.3, Theol.2*] J (M) 1631\32 Inf.; Cam (M) 1638\39 Poet.
104. Domaniewski Stanislaus [Maz-1580(~G)/1578/1579, 1603(G), *ad Phil incl, Theol.4, P4V 1621*] Leo (P) 1619\20 Rhet. et Poet.
105. Domasławski (Domosławski) Stanislaus [Ma-1607/1606(~G)/1608, 1626(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Leo Rhet. 1 an..
106. Drozinski (Drozynski) Florianus [Podlascius(G) ex Chelmensi/Mi-1568(G)/1567, 1590(G), *Phil., Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1596-1598 Rhet.; Poet. 1 an.
107. Duchnoueus (Duchnouius, Duchnouëus) Gregorius [Maz-1581/1582(~G)/1584, 1602(G), *Rhet.2, Log., Cas.2*] Lu (P) 1612-1615 Inf.
108. Duczynski (Duczynski) Petrus [Ma-1588(~G), 1609(G), *Poet. et Rhet. 0.5, Phil.3, Rhet.1, Phil.3, Theol.3(4?)*] J (M) 1614\15 Synt.; Leo (M) 1615\16 Poet.

109. Dunin Ioannes [Ma-1621(G)/1622, 1639(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1645\46 Inf.; Bar (M) 1646\47 2 Gram., 1647\48 2 Gram.(Synt.?)
110. Dunin Petrus [Ma-1615/1616(G)/1618, 1634(G), *Rhet.1, Log.1, Phil.2, Theol.4*] N (P) 1646-1648 Synt.
111. Dzierzek Petrus [Subsylvanus(G)/Mi-1617(G), 1639(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] O (M) 1644-1646 Inf., 1646\47 Synt.
112. Elzanowski (Elżanowski) Thomas [Pruth-1590/1591/1592|(G), 1606(G), *Poet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1628/1629*] Leo (P) 1622\23 Phil., 1623\24 Metaph., 1624\25 Phil.; Lu (P) 1647\48 Poet. et Rhet.
113. Fabricius (Fabritius, Fabrycy) Albertus [Mi-1576/1575/1577(~G), 1597(G), *Poet et Phil., Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1605\06 Gram.; Leo (P) 1608\09 Poet.
114. Fabricius (Fabritius, Fabrycy) Franciscus [Ma-1614/1612(G), 1632(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] F (M) 1638\39 Gram.; Vin Synt. 1 an.; J Poet. 1 an.
115. Fabricius (Fabritius) Melchior [Ma-1576|(G)/1575|(G), 1594(G), *Rhet. 1, Rhet.1, Phil.3, Theol. 4*] Leo (P) 1609-1611 Rhet.
116. Fasel (Faszel, Fasen, Phasel, Fazel) Ioannes [Mi(G)/Ma(novitius, G)-1621/1623(G)/1622(~G), 1641(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.3*] Lu (M) 1646\47 2 Gram., 1647\48 Synt.; J (M) 1648\49 Poet.
117. Faurbach (Faubach) Ioannes [Rox/Leopoliens(G)-1605/1607(~G)/1606, 1625(G), *Rhet.1, Phil.1, Cas.2*] Leo (M) 1631\32 Gram.; F (P) 1634\35 Gram.; Cr (P) 1636-1639 Synt.
118. de (a) Finibus Christophorus [Bremensis Saxo -1539(~), 1565, *ante Soc.*] J (P) 1577\78 Poet.
119. Foltin (Foltyn) Paulus [Ma-1582(~G), 1605(G), *Rhet.1, Phil.3, Cas. et Contr.1*] J (M) 1609\10 2 Gram.; Cam (M) 1610\11 2 Gram.
120. Fortesius (Fortescius) Bartholomaeus [Ma, Posnaniensis-1594/1592(~G)/1593, 1610(G), *Poet.1, Rhet.2, Rhet., Phil.*] Lu (M) 1613\14 2 Gram.; Leo (M) 1619\20 Rhet.
121. Fusnicki (Fuśnicki) Martinus [Mi-1608(G), 1632(G), *Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Theol. 4*] Cam (M) 1635\36 2 Gram., 1636\37 Synt.; Bar Synt. 1 an.
122. Gabrielewicz (Gabrielowic, Gabrielowicz) Balthasar [Mi-1614|(G)/1615, 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1638\39 Inf.(?); J (P) 1646\47 Poet.; Cam Synt. 1 an., Poet. 1 an.
123. Galczynski (Gałczynski, Gałczinski) Albertus [Ma-1585/1584(~G), 1602(G), 1632(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1609\10 Synt.; Cam (M) 1610\11 Synt.
124. Gałczynski (Galczowski, Gaułczynski) Stanislaus [Ma-1624/1622/1621(G), 1640(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.*] O (M) 1646\47 2 Gram, 1647\48 Synt.
125. Gałęski (Galeski) Martinus [Ma-1609/1608(~G), 1627(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1630\31 Inf.; Brs (M) 1634\35 Synt.; O (M) 1635\36 Poet.; Cam (P) 1642\43 Poet.

126. Gardlinski (Garlinski) Florianus [Maz-1576(G)/1577, 1593(G), *Poet...*, *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1596\97 Inf., 1597\98 2 Gram.
127. Gawecki (Gaweski, Gawęcki) Ioannes [Russus/Rox-1615/1614(G), 1632(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1648 (10.05)*] Lu (M) 1638\39 Synt.; Per (P) 1646\47 Rhet. et Poet.; X (P) 1647\48 Rhet. et Poet.; K (P) 1648\49 Rhet.; J Synt. 1 an.
128. Gerscius (Gierscius, Gersius, Gertsius) Balthasar [Ma-1547/**1546**(G)/1545/**1543**, 1571(G), *Gram., Poet., Rhet., Phil., Theol. (Casus), Bcc Phil in Ac. Crac.*] J (P) 1586\87 Graeca
129. Glazarowicz (Glazerowicz, Głazarowicz, Głazerowicz) Bartholomaeus [Rox-1603/1604/~1605(G), 1621(G), *Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3*] Lu (M) 1627\28 Inf., 1628-1630 Synt., 1630\31 Poet.
130. Glinicki Ioannes [Ma-1611(G)/~1610(G), 1628(G), *Rhet.1, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] J Poet. 1 an.
131. Glinicki Petrus [Ma-1617/~1613(G)/1616, 1633(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.1.5(??)*] Leo (M) 1640\41 2 Gram., 1641\42 Synt., 1642\43 Poet.; J (M) 1643\44 Poet.
132. Głowinski (Glowinski) Ioannes [Ma-1610(G)/~1611(G), 1634(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (P) 1646\47 2 Gram.; Vin (P) 1647\48 2 Gram.
133. Gniewosz (Gnierosz, Gniewos) Venceslaus [Rox/**Lith**(G)-1618/1615(G)/1616(G), 1638/**1639**(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.1, Theol.2*] Leo (M) 1646-1648 2 Gram.
134. Gobrzydowski Nicolaus [Rox/Leopol-1622(G), 1642(G), *Rhet.1, Phil.3*] K (M) 1648\49 Inf. et 2 Gram.
135. Gogolinski Franciscus [Ma-1611/~1612(G), 1630(G), Rhet.3] J (M) 1633\34 Inf.
136. Golemowski (Gołęmowski, Gołemowski) Iacobus [Ma-1584(G), 1605(G), *Phil., Theol.4, P4V 1618*] Leo (P) 1612-1615 Phil.
137. Gołynski (Golinius, Pakosz) Bernardus [Ma/Pruth-1546(~G)/1544, 1570] J (P) 1577 Gram.
138. Goreczkowski Adamus [**Rox**/**Mi**/Ma-1591(G), 1616(G), *Rhet.0.5, Phil.2, Cas.2*] F (P) 1626\27 2 Gram., 1627\28 Gram., 1628\29 Gram. et Synt.
139. Goryszewski Albertus [Ma-1611/~1610(G), 1629(G),] J (M) 1632\33 Gram.
140. Gossius (Gos) Simon [Maz,Prasnensis-1572/~1571(G), 1589(G), *Poet., Poet.1, Phil.3, Theol.4*] J 1592\93 Poet. (Synt.?)
141. Gotius (Gocius, Gotnis) Petrus [Ma-1566/1567/~1564(G), 1586(G), *ad Rhet. incl., Rhet.2, Phil.3*] J 1595\96 Rhet.
142. Grabia Constantinus [Mi/**Rox**(G)-1620(~G)1621/1622/1623, 1639(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1644\45 2 Gram.; Vin (M) 1645\46 Synt.
143. Gregorii (Gregorowicz) Ioannes [Lith-1551(~G), 1573(G), *Gram., Gram., Synt., Poet.*] J Inf. ? an.
144. Grochowski Stanislaus [Rox-1617(G)/1618(G), 1636(G), *Phil.3, Theol.2*] Per (M) 1642\43 Gram. et Synt.; Leo (P) 1647\48 Synt.

145. Gromcius Iacobus [Ma-1587/1588(G), 1606/**1607**(G), *Poet.*, *Phil.3*, *Rhet.1*, *Cas.2*] Leo (P) 1613\14 2 Gram.; Cam (P) 1614\15, 1619\20 Synt.
146. Gronkowicz (Grąkowicz) Ioannes [**Ma/Mi**(G, novitius)-1620/**1618**(G), 1634(G), *Rhet.0.5*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*] O (M) 1641\42 Rhet.; Leo (M) 1642\43 Rhet.
147. Groszkowicz (Groszkowic) Ioannes [Submontanus/Mi/Rox(G)-**1587**(~G)/1588/1594, **1614**(G)/1612, *Poet.1*, *Rhet.2*, *Cas.3*, *Theol.0.4*] Leo (P) 1616\17 2 Gram.
148. Groth (Grot) Sigismundus [Mi-1599/1597/**1600**(~G), 1616(G), *Rhet.2*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1632*] O (P) 1630\31 Mathem. , 1631-1633 Phil.
149. Grotkowski Martinus [Mi-1610/1609(G), 1630(G), *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1647*] Per Poet. et Rhet. 1 an.
150. Grudzki Ioannes [Ma-**1525/1626**(G), 1640(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.3*] O (M) 1648\49 Synt.
151. Grzybowski (Grzibowski) Felicianus [Maz-1622(G), 1639(G), *Gram.*, *Poet.1*, *Rhet.2*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.*] Leo (M) 1643\44 2 Gram.
152. Grzybowski (Grzibowski) Sebastianus [Maz-1564(~G), 1585(G), *Synt.1*, *Poet.*, *Rhet.2.5*, *Phil.1.5*, *Phil.*] J 1590\91(?) Rhet.
153. Gurowski Vladislaus (Ladislaus) [Ma-1618/1619/1617(G), 1634(G), *Rhet.2*, Log.0.5, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*] Leo (P) 1648\49 Rhet.
154. Hadynowski (Hadinowski) Albertus [Ma-1602(~G), 1619(G), *Rhet.1*, *Phil.3*] Lu (M) 1628-1630 Rhet.; F (M) 1630\31 Poet.
155. Haraburda Andreas [Lith-1614(G)/~1614, 1631(G), 1633(G), *Rhet.1*, *Phil.1*, *Theol.2*] Lu (P) 1638\39 Inf.
156. Hączel (Haczel, Mokrski, Henczel-Mokrski, Honczel) Andreas [Ma-1593/**1598**(G)/1595, 1615(G), *Rhet.1*, *Rhet.0.5*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1632*, *Dr Theol*] Leo (M) 1620\21 Synt. , Poet.2 an.; Lu (M) 1622\23 Rhet.
157. Heltus (Helbus) Adrianus [Mi-1583/**1577**(G)/1580, **1596**/1597/1602/1608(G), *ad Phil.2 incl.*; *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.2(3?)*] Leo (P) 1609\10 Poet.; Lu (P) 1615-1617 Poet.; Cam (P) 1617-1619 Poet., Rhet. 1 an.
158. Hennig (Henig, Henik, Henning) Ioannes [Pruth-**1611**(G)/1612, 1628(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*, *P4V 1646*] Cam (P) 1641\42 Poet.; Bar (P) 1647\48 Rhet. (2 an.)
159. Herbest Benedictus [Rox/Ruth novomestensis (біля Перемишля)-1533/**1531**(~G), 1571(G), *ad Phil in Ac Crac*, *Bcc et Mgr Phil in Ac Crac*, *Theol.*, *P4V 1585*] J (P) 1575\76 Gram.
160. Herbest Stanislaus [Rox/Ruth novomestensis (біля Перемишля)-1544/**1543**(~G), 1571(G), *Poet.*, *Rhet.*, *Phil.*, *Rhet.*, *Bcc Phil in Ac Crac*] J (P) 1576-1578 Poet.
161. Hincza (Hińcza) Iacobus [Mi-1618(G), 1636(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*, *Theol.4*] Bar (M) 1643\44 2 Gram., 1644\45 Synt.
162. Hirski (Chirski, Hyrski) Andreas [Rox-1612(G)/~1611(G), 1629(G), *Rhet.1*, *Rhet.1*, *Phil.3*] J (P) 1643\44 Rhet.

163. Hołubowicz (Holubowicz, Chołubowicz) Christophorus [Armenus Camenecensis-1596/1590/**1591/1592**, 1611/1613/1612|(G), *Poet., Rhet., Phil.3, Cas.2*] Brs (P) 1633\34 Inf.; Bar Inf. 1 an.
164. Hulczyger (Hulczygier) Andreas [Ma-**1600**(~G)/**1599**], 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1622-1624 Gram., 1624\25 Synt.
165. Iacmirius (Iaémirius, Jaémirius, Jacmirius) Gaspar [Submontanus/Mi -1605/1604/**1602**(G), 1627(G), *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Rhet.0.5, Theol.2*] Vin (M) 1631\32 *Poet., Vin* (P) 1632-1634; Cam (P) 1636\37 *Rhet.*; Vin (P) 1642-1645 *Rhet.* (6,5 an.); J *Poet.* 1 an.; J *Rhet.* 1 an.; Bar *Rhet.* 1,5 an.
166. Iacobi (Jacobi, Vilnensis) Adamus [Lith-1552/1551(~G), 1576(G), *Gram., Synt.1, Poet.1, Rhet., Poet.1, Cas.1*] J Inf. 2 an.
167. Iadamczewski (Jadamczewski, Adamczewski) Adrianus [Ma-1586/**1585**(G)/1584/1583, 1605(G)/1603, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1612\13 Inf.; J (M) 1613\14 Inf.; Cam (P-M) 1617-1619 Inf.
168. Iagucius (Iagutius, Jagucius, Jagutius, Jagecius, Iagesius) Dionysius [Mi-**1601**(G)/1602, 1621(G), *Poet.0.5, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] Lu (M) 1628\29 *Gram.*, 1629\30 *Poet.*; O (P) 1634\35 *Rhet.*; J (P) 1638\39 *Rhet.*; Brs *Rhet.* 1 (4?) an.
169. Ianczynski (Janczynski, Iączynski, Jączynski, Jączynski, Iączynski, Janczinski, Ianczinski, Iamczinski) Raphael [Rox/Leopoliens(G)-1591/**1590/1593/1587**(G), 1608(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1617-1619 *Rhet.*
170. Iandewicz (Jandewicz, Jandowicz, Iandowicz) Marcellinus [Mi-**1594/1595**(G)/1592(G), 1615(G), *Rhet.1, Phil.2(3?), Theol.2*] Leo (M) 1618\19 Inf., 1619\20 2 *Gram.*
171. Ianicki Ioannes [Ma-1613(G), 1643(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Per (P) 1645\46 Inf. et 2 *Gram.*, 1646-1648 *Synt.*
172. Iankowicz (Jankowicz, Iankowic, Jątkowicz, Iątkowicz) Albertus [Ma-1595/1606(G)/1604(G)/1605, 1627(G), *Rhet.1.5, Phil.3, Phil.3, Cas.2*] Leo (M) 1629\30 *Gram.*; O (M) 1630\31 *Gram.*; Brs (M) 1631\32 Inf., 1632\33 *Synt.*, 1633\34 *Poet.*; Leo (M) 1634\35 *Synt.*; Lu *Poet.* 2 an.; Cr *Rhet. et Poet.* 1 an.; Cam *Poet.* 1 an., *Rhet.* 2 an.
173. Iankowicz (Jankowicz) Gregorius [Ma-1593/1592/1594(G), 1615(G), *Rhet.0.2, Phil.3, Cas.2*] J (M) 1622\23 *Gram.*; F (m) 1623\24 *Gram.*
174. Iankowski (Iąnkowski, Jankowski) Christophorus [Mi-1605/**1606**|(G), 1622(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Lu (M) 1631\32 *Synt. et Rhet.*; J (M) 1632\33 *Synt.*
175. Ianouius (Janouius) Ioannes [Mi-1597/1598/1600/1594(G), **1619**(G)/1625, *Rhet.3, Log.1, Cas.2*] Leo (P) 1629\30 *Synt.*; Brs (P) 1630\31 2 *Gram.*; J (P) 1631\32 *Synt.*; Cr (P) 1632-1635 *Synt.*
176. Ianowski (Janowski) Franciscus [Mi-1620/1622(G)/~1622(G), 1639(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1645\46 2 *Gram.*; Cr (M) 1646\47 *Synt.*
177. Ianowski (Janowski) Stanislaus [Mi/Ma(G)-1613(G), 1629(G), *Rhet.1(??), Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Lu (M) 1635\36 2 *Gram.*0,5 an., *Synt.* 0,5 an., 1636\37 *Poet.*, 1637\38 *Rhet.*; J (P) 1648\49 *Rhet.*

178. Iarczewski (Jarczewski) Albertus [Maz/Kujav(G)/Ma||]-1582/1589(G)/1579/1581, 1605(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1621*] Lu (M) 1609\10 Synt. et Poet., 1610\11 Poet.; Gram. 1 an., Rhet. 1 an
179. Iaroszewski (Iaroszowski, Jaroszewski, Jaroszowski) Paulus [Mi/Ma -1592/1593(G)/1595(G)/1591, 1613(G), *Rhet. 1.5, Rhet.1(alig. mens.?)*, *Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Leo (P) 1628\29 Mathem.
180. Iarozkowicz (Jarozkowic, Iarozkowic) Sebastianus [Ma/Maz(novitius, G)-1608(~G)/1611/1609, 1634(G), *Rhet.1, Log.1, Cas.2, Phil.3, Theol.3*] Brs (M) 1641\42 Poet.; Vin (P) 1645\46 Poet.; Brs (P) 1647\48 Rhet.; Vin (P) 1648\49 Rhet.; Cr Poet. 1 an.
181. Iastrzębski (Iastrzębski) Petrus [Maz-1616(~G)/617/1619/1614, 1637(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (M) 1642\43 Inf., 1643\44 2 Gram., 1644\45 Synt.
182. Iaworski (Jaworski) Gregorius [Rox-1618/1617(G), 1639(G), *Rhet.2, Phil.2, Phil.1, Theol.4*] Leo (M) 1642-1644 2 Gram.; Cam (M) 1644\45 2 Gram.
183. Ielec (Jelec) Ignatius [Rox/Ruth-1603(G)/1600(G)/1698, 1622(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.*] F (M) 1629\30 Gram. et Synt., Inf. 1 an., 2 Gram. 1 an., Synt. 1 an., Poet. et Rhet. 0,5 an.; X (P) 1647\48 Synt.
184. Ilcusius (Ilaussius, Ilceusius, Ilceussius, Ilcussius, Ileusius, Ileuscius, Ileussius, Jlkusius, Ilkussius, Iliussius) Ioannes [Mi-1596/1595(~G)/1593/1589(G)/1590, 1613(G)/1612|(G), *Rhet.2, Phil.2, Rhet.2, Log.1, Cas.2*] Lu (M) 1617\18 Inf.; Brs (P) 1628\29 Inf. et 2 Gram., 1627\28 Gram.; J Gram. ? an.; Leo Gram. ? an.
185. Iliminski Simon [Ma-1612(G)/1610(G), 1631(G), *Rhet.2(1?)*, *Phil.1, Phil.3, Theol.3*] O (M) 1633\34 Inf.
186. Iordamus (Jordamus) Ioannes [Transylv/Semyhoroddja(G)-1567/~1565(G), 1586(G), *Poet. Rhet.*,] J (m) 1591\92 Synt.
187. Irzykowicz (Jerzykowicz, Irzikowicz, Ierzykowicz, Ierzykowic) Iacobus [Subsylvanus/Podlachianus-1603/1604(G)/1605/1606, 1623/1622(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (M) 1631\32 Poet.; Leo Gram. 1 an.
188. Irzykowicz (Jerzykowic, Ierzykowic) Stanislaus [Mi/Podlasensis-1606(G), 1622(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1640*] J Rhet. 0,5 an.
189. Iurecki (Jurecki) Ioannes [Mi/Submontanus-1597(~G)/1602/1599(G)/1598, 1625(G), *Phil., Theol.2*] Cam (P) 1632\33 Gram.
190. Iurouius (Jurouius) Andreas [Ma-1569(G)/1567(G), 1587(G)/1581, *ad Poet., Poet. et Rhet.2*] J (m) 1591-1593 Poet.
191. Iwanicki Constantinus [Volhinensis-1602, 1628, *Rhet.1, Phil.*] J (M) 1634\35 Gram.
192. Kaczynski (Kaczinski) Paulus [Subsylvanus/Rox/Podlachiensis-1610/1611(G), 1628(G), *Gram., Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] Cr (M) 1634\35 Rhet. et Poet.; Cam Rhet. 1 an.
193. Kalenkowicz (Kalinkowicz, Kalenikowicz, Kalienikowicz) Ioannes [Luceoriensis/Volynensis/Ruth-1590/1588/1587(~G), 1609(G), *Poet.1.5, Rhet.0.5, Rhet., Phil.3, Theol.3*] , 1610/1608, Rhet.1, *Phil.3, Theol.2(3?)*] Leo (M) 1614-1616 Synt.

194. Kalenkowicz (Kalennikowicz, Kalenikowicz) Lucas [Rox-1624/1621(G), 1641(G), *Gram., Poet., Rhet., Phil.3, Theol.*] Vin (M) 1646-1648 Synt., 1648\49 Poet.
195. Kalinski (Kalenski) Iacobus (Iacobus Albertus) [Ma-1582/1581/1588(G), 1598/1599(G), *Poet., Rhet. 1.5, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1611\12 Inf., 1612\13 Synt.; Leo (P) 1616\17 Mathem. et Graeca
196. Kaltberner (Kaltborner, Caltberner) Andreas [Ma-1621/1622(G), 1638(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Brs (M) 1645\46 2 Gram., 1646\47 Synt.
197. Kaltberner (Caltberner, Caldberner) Ioannes [Ma-1618(G), 1634(G), *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1641\42 Inf., 1642\43 Synt.; O Inf. 1 an.; Bar (P) 1645\46 2 Gram.
198. Kałdowski Michael [Ma-1610, 1629, *Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1635\36 Mathem.
199. Kałowski (Kalowski) Stephanus [Ma-1624(G), 1642(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3*] Cam (M) 1648\49 Synt. - Leo (M) 1648\49
200. Kamienski (Kaminski) Ioannes [Ma-1606/1607(~G), 1626(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1634\35 Poet.; Leo (M) 1635\36 Poet.; Brs *Rhet. 1 an.*; Vin *Rhet. 1 an.*
201. Kanski (Kański) Andreas [Mi-1572/1571(G)/1576(G), 1592(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.2 (3?), Theol.2*] Lu Synt. 1 an., Poet. 1 an
202. Kanski Stanislaus [Mi/Rox(G)-1610/1606(G)/1609/1618(G), 1633(G) *in sec., Theol.(Phil.?)3*] Leo Gram. 1 an.
203. Karpowicz (Karpiewicz, Karpowicz) Georgius [Rox(G)/Podlasciens(G)-1620(G)/1619, 1639(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1644\45 Inf., 1645\46 2 Gram., 1646\47 Synt.
204. Karwosiecki Albertus [Ma-1603/1602(G), 1621(G), *Poet.1, Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1641*] Cam (M) 1627\28 *Rhet.*; J (M) 1628\29 *Rhet.*; Leo (P) 1634\ 35 *Rhet.*
205. Kasparowicz (Kasperowicz, Kasprowicz, Gaspar, Gaspari, Gasprowicz) Ioannes [Lith-1573(G)/1574, 1591(G)/1590(G), *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] J (m) 1593\94 Synt.
206. Kiedrzyński (Kiedrzyński) Ioannes [Mi(G)/Ma(G)-1609(G), 1627(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo Gram. 1 an.; Brs Poet. 1 an
207. Kienisskowicz (Kieniszkowicz, Kinisko, Ciniscovic) Paulus [Lith-1559(~G),1579/1578(G)] J (M) 1583\84 Synt., 1584\85 Poet.
208. Kierzynski (Kierzinski) Sebastianus [Ma-1620/1619(~G), 1635(G), *Rhet.1, Log.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1641\42 Synt.
209. Kiewło (Kiewło) Thomas [Lith., Vilmensis-1566(~G), 1586(G), *Poet., Rhet.1.5, Rhet. Cas.2*] J (M) 1588\89 (?) Synt., 1590\91 Inf. aut Synt. aut. Poet., 1591\92 Inf.
210. Klech (Kleth) Ioannes [Mi/Submontanus(G)-1614/1611/1613(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (P) 1645\46 Synt.
211. Knapius (Cnapius, Knapiusz, Knapski) Ioannes [Maz-1572(G), 1593(G), *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.*] J (m) 1596-1599 Poet.

212. Kobierzycki (Kobiorzycki, Kobieczyci) Albertus [Ma-1606/1604(G), 1626(G), *Gram., Poet., Rhet.1, Rhet.1, Phil.1, Cas.2*] O (P) 1636\37 2 Gram.
213. Kochlewski Simon [Ma-1597(~G)/1596, 1614(G), *Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1617\18 Inf., 1618\19 2 Gram.
214. Kocki Stanislaus [Subsylvanus-1615/1614(~G)/1613, 1631(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Brs (M) 1637\38 Inf. et 2 Gram., 1638\39 Synt.; Bar (P) 1645\46 Synt.(?) an.
215. Koczan Hieronymus [Maz-1586/1584/1589(G)/1588(~G), 1611(G), *Poet.1, Rhet.0.8, Phil.2, Log.1, Cas.2*] Leo (M) 1615\16 Inf., Synt. 0,5 an.; J Synt. 1 an.
216. Koczełowicz (Koczłowicz, Koczełowic) Ioannes [Mi-1619/1617(G), 1635(G)/1631/1636] Cr (M) 1642\43 Gram., 1643\44 2 Gram.; Lu (P) 1647\48 2 Gram.; Bar (P) 1648\49 2 Gram. et Inf.
217. Koczorkowicz (Koczorkowic) Paulus [Mi-1615/1616(G)/1618, 1635||/1633(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Brs (M) 1640\41 Gram., 1641\42 Synt.
218. Kołozwarski (Kłozwarski, Kolozwarski) Ioannes [Russus/Rox/Ruth-1610(~G), 1631(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Lu (M) 1638\39 Rhet., Lu (P) 1644\45 Rhet.; O (P) 1645\46 Rhet.; Leo (P) 1647\48 Rhet., Rhet. 2 an.; F Rhet. 1 an.
219. Konarski (Conarski) Paulus [Ma-1595(G)/1594, 1611(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1619\20 Synt.; Leo (M) 1620\21 Poet.; Lu (M) 1621\22 Poet.(?)
220. Konarzewski Nicolaus [Ma-1609/1608(~G)/1610, 1628(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (P) 1640\41 Synt., 1641\42 Poet.
221. Konrad Ioannes [Mi-1618(~G)/1619(G), 1638(G), *Rhet., Phil.2, Rhet.1, Phil.1*] Cam (M) 1643-1645 Inf.
222. Koprek (Coprecius) Simon [Rox/Ruth-1591(~G), 1610(G), *Poet.1, Rhet.2, Rhet.2.5, Phil.*] Cam (M) 1614\15 Inf. (2 Gram.?), 1615\16 2 Gram.
223. Koprowski Stanislaus [Ma/Maz(G)-1606/1607(G), 1627(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Cam (M) 1632\33 Poet.; J (M) 1634\35 Rhet; Vin (P) 1647\48 Phil.; Leo (P) 1648\49 Phil.
224. Korszewski (Korczewski, Skorczewski) Ioannes [Ma-1572/1570(~G), 1587(G), *ad Rhet. incl., Rhet., Phil.3, Theol.2*] J (m) 1598\99 Rhet.
225. Korzeniewski (Korzeniowski) Nicolaus [Podol-1591(G), 1612(G), *Poet., Poet.0.3, Rhet. 1.5, Phil.3, Theol.4, P4V 1630*] Lu (M) 1618\19 2 Gram.
226. Kosmatka (Calissiensis) Stanislaus [Ma-1569(~G), 1587(G), *Gram., Poet.2, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.2*] J (P) 1604\05 Rhet.
227. Kosmider Stanislaus [Ma,Dobrzicensis-1553(G), 1579(G), *Phil.*] J (M) 1583\84 Gram.
228. Kosninski (Kosminski) Iacobus [Maz-1600(~G), 1618(G), *Poet.1, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1626\27 Synt.; O (M) 1627\28 Synt.
229. Kostykowicz (Kostkowicz, Kostikowicz, Kosticowicz) Valentinus [Ma-1601/1602/1604(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] F (M) 1635-1638 Gram.; Cr (P) 1640-1643 Rhet. et. Poet.; Lu (P) 1643\44 Rhet.

230. Kościuszko Samuel [Lith-1614(G)/1616/1624(~G), 1637(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.2*] Brs (M) 1644\45 Synt.
231. Koźiebrodzki (Koziebrodzki, Kozibrodzki, Koziebrocki) Ioannes [Maz-1619(G)/~1619(G), 1641(G), *Rhet.1(2?)*, *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1648\49 2 Gram.
232. Kraiewski Adamus [Maz-1609(~G)/1615, 1629(G), *Theol.*] Cam (M) 1632-1634 Poet.; Vin (M) 1634\35 Rhet.
233. Kraiewski (Craieuius, Craieuski) Laurentius [Maz-1549(~G)/1548, 1574(G)/1575(G), *Poet., Rhet., Poet.1, Cas.1.5*] J Gram. 0,5 (1) an. , Inf. 1 an.
234. Krasicki Hieremias [Primisliens-1579(~G), 1598(G), *Phil.2.5*] J (m) 1604\05 Inf.
235. Krężelowski (Krężelowski, Kreżelowski, Kręzałowski, Krężyłowski, Krężyłowski, Krężelowski, Kręšelowski) Andreas [Mi-1605(G), 1625(G), *Rhet., Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Cr (M) 1632\33 Rhet. et Poet.; Vin (P) 1638\39 Rhet.
236. Krosnowski Samuel [Maz-1588(G)/1586, 1605(G), *Rhet.1, Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1611\12 Inf., 1612\13 2 Gram.
237. Kruczkowicz (Kruczkiewicz, Kruczkowic) Alexander [Rox-1610/1612(~G), 1629(G), *Rhet.0.5, Phil.3, Theol.4*] O (P) 1646\47 Rhet.; J Rhet.1 an., Gram., Poet. 1 an.
238. Kruczkowicz (Kruczkowic) Stanislaus [Mi-1608/~1607(G), 1628(G), *Phil.2, Theol.2*] Cr (M) 1631\32 Gram.; N (P) 1636\37 Inf.
239. Krystkiewicz Thomas [Maz-1610/1609(G), 1628(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] Lu (M) 1634\35 Synt., 1635\36 Poet.
240. Krzemieniewius (Krzemienieuius, Krzemieniuius) Benedictus [Ma-1595(~G)/1593, 1612(G), *Poet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1620\21 Poet.
241. Krzycki Andreas (Andreas Ioannes) [Podolanus/Rox-1606/1610(~G), 1632(G), *Rhet.1, Cas.1, Log.*] Vin (M) 1634\35 Gram.; O (M) 1635-1637 Inf.
242. Krzycki Iacobus [Podolanus/Rox-1606/1610(~G), 1632(G), *Rhet.1, Cas.1, Log.*] Per (M) 1640-1642 Gram.; O (M) 1645\46 Synt.; Cr (P) 1647\48 Synt.; Vin (P) 1648\49 Synt.; Leo Gram. 1 an.
243. Kucharski Stanislaus [Maz/Ma(novitius, G)-1618/1619(~G)/1617, 1634(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Bar (M) 1641\42 Gram.; Leo Gram. 1 an.
244. Kuhn (Khun, Kun) Paulus [Ma-1604(G), 1623(G), *Rhet.3, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1640*] J (M) 1629\30 Rhet.; Leo (M) 1630\31, 1631\32 Rhet.
245. Kuklinski Stanislaus [Maz-1596/1595(G), 1616(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] J (M) 1621\22 Gram.; 1622-1624 Synt.; Leo (P) 1630-1632 Phil.; Lu (P) 1643\44 Poet.
246. Kurowski Alexander [Ruth/Rox-1613(G), 1630(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1636\37 Inf.; Leo (M) 1638\39 Poet.; Lu (P) 1645\46 Rhet.; J (P) 1647\48 Rhet.; O Poet. 1 an.
247. Kusienicki (Kisienicki) Andreas [Ruth/Rox-1613/~1612(G), 1630(G), *Rhet.1, Phil.3*] Vin (M) 1638\39 Poet.
248. Kwapich Simon [Submontanus/Rox-1609/1606(G)/1605/1615, 1632/1633(G)/1636, *in sec. stud. absol., Theol.2, P4V 1646*] O (M) 1636\37 Synt.; Leo (P) 1637\38 aut 1639\40, 1638\39 Phil.

249. Kwapich Stanislaus [Rox-1615/~1618(G), 1636(G), *Rhet. et Phil., Phil.(?), Theol.2*] Cam (M) 1640\41 Inf., 1641\42 Synt.
250. Laskowski (Laszkowski) Andreas [Mi-1593(~G), 1613(G), *Poet.1, Rhet.2, Phil.3, Cas.2*] F (P) 1629\30 Poet.
251. Lasnouius (Łaznouius, Lasnouiensis) Ioannes [Ma-1579/1578/1572(~G), 1597(G), *ad Phil. incl., Rhet.0.5, Phil.3, Theol.3*] Leo (P) 1613\14 Mathem.; Cam (P) 1615\16 Synt.
252. Latouicensis (Latowicz) Adamus [Ma-1579/1578/1572(~G), 1597(G), *ad Phil. incl., Rhet.0.5, Phil.3, Theol.3*] Cam (P) 1611\12 Synt.; J (P) 1612-1614 Graeca in Rhet. et Poet.
253. Laukowski (Lankowski, Łankowski, Łaukowski) Gaspar [Mi-1598/1597(G), 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1 Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1620-1622 2 Gram.
254. Lawinski (Lauinski, Lauinscis, Lauinius, Ławiszki) Iacobus [Lith-1557(~G), 1573(G), *Gram., Synt., Poet., Rhet., Phil., Theol.*] J Poet. 2 an.
255. Lechowicz Ioannes [Rox-1616(G), 1633(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1641\42 2 Gram., 1642\43 Synt.; Brs (P) 1646\47 Poet.; J Synt 0,5 an.
256. Leniski Gregorius [Ma-1607(~G), 1632(G), *Rhet.1.5, Phil.3, Theol.2*] Cr (M) 1636\37 Synt.
257. Leszczynski (Lesczynski) Ioannes [Ma-1613/1611/1612/1614/1606(G), 1628(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (M) 1634\35 Inf.; Lu (M) 1635\36 Gram.
258. Linowski Ioannes [Pruth-1602(~G), 1625(G), Phil.] J (M) 1628\29 Gram.; Cam (M) 1629\30 Synt.
259. Lipski Nicolaus [Ma-1603/1604(G)/1605(G), 1625(G), *Phil., Cas.2*] Leo (M) 1627-1629 Gram.
260. Liwczewicz (Liwczewic, Lywczewicz, Liwczewski) Matthias (Mattheus) [Ma-1610/1609(G), 1636(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Leo (P) 1644\45 Poet.; Lu (P) 1647\48 Poet.; Bar (P) 1648\49 Rhet. et Poet.
261. Lizyc (Lizyc, Liżyc, Lyżyc) Sebastianus [Mi-1614(G)/1615/1617, 1632(G), *Rhet. 1, Rhet.1, Phil3, Theol.2*] Brs (M) 1638\39 Gram.; N (P) 1644-1646 Gram.; Bar Gram. 1 an.
262. Lorencowicz (Lorensowic, Laurencouic, Lorensowicz, Lorensowic, Lurencowicz, Lurensowicz) Alexander [Leopoliensis/Ruth/Rox/Leopoliens ex Russia-1608/1605(G)/1612/1609/1607, 1626(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Leo (P) 1638\39 Rhet.
263. Lubacius Augustinus [Rox/Russus-1594(G), 1613(G), *Poet.2, Rhet.2, Rhet.2, Phil.2, Cas.1*] Brs (P) 1623\24 Synt., 1629\30 Gram.
264. Lucidez (Lucides) Ioannes [Maz/Ma-1612(G), 1632(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] F (P-M) 1638\39 Synt.; Bar (P-M) 1639\40 Synt. (?); Lu Poet. 1 an.; Cr Inf. 1 an.
265. Lukanowicz (Lucanowicz, Lukanowic, Luchanowicz) Daniel [Rox-1612/1613/1610(G), 1628(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] O (M) 1634\35 Poet., 1635\36 Rhet.; Phil. 2 an.; Leo (P) 1646-1648 Phil.

266. Lukanowicz Thomas [Rox-1619(G), 1636(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Vin (M) 1642\43 2 Gram.; Cam (M) 1643-1645 Synt.
267. Luskowski (Łuskowski) Baltasar [Maz-1607(~G), 1624(G), *Gram., Poet.1, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Leo (M) 1631\32 Synt.; Lu (M) 1632\33 Poet.
268. Łabeta (Łabęta, Labeda, Łabeda) Iacobus [Rox/Podolanus-1618/1620(G)/1619, 1635(G), *Poet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo (M) 1643\44 Poet.
269. Łabecki (Łabecki, Labecki, Łabencki) Petrus [Ma-**1560**|(~G)/1562/1555, **1578/1577**(G), *ad Poet. incl, Synt.0.5, Poet.0.5, Rhet.0.5, Log., Cas., Contr.*] J Inf. 1 an., 2 Gram. et Synt. ? an.
270. Łahodowski (Łachodowski, Lahodowski) Georgius [Rox-**1605**(G)/1603, 1620(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Lu (M) 1627\28 2 Gram., Rhet. (Poet.?) 1 an.
271. Łankowski (Lankowski) Thomas [Rox/Wołynens/Volhynens-**1619**(~G)/1621, 1635(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Vin (M) 1643\44 Inf.; J (P) 1647\48 2 Gram.; Lu (P) 1648\49 2 Gram.
272. Łascensis (Lascensis) Albertus [Ma-**1578**(~G)/1577, 1599(G), *Rhet.0.5, Phil., Theol.3*] J (m) 1602\03 Synt.; Leo (P) 1610\11 Poet.; Cam (P) 1612-1614 Poet.
273. Ławnikowicz (Ławnikowic) Gaspar [Ma-1619(G), 1636(G), *Rhet.1, Phil.3*] O (M) 1642\43 Mathem., 1643\44 Inf.; Bar (M) 1644\45 2 Gram.
274. Łączynski (Łączniński) Cyprianus [Mi-1605/1604/1609/**1603**(G)/1606(~G), 1630/**1631**(G), *Rhet.1, Phil.3, Poet., Phil.2, Theol.2*] Per (P) 1638\39 Inf. et 2 Gram., 1639\40 Synt. (2? an.); N (P) 1640\41 Inf., 1641\42 2 Gram.; Leo (P) 1642\43 Gram.; N (P) 1643\44 Synt. (3 an.?): X (P) 1647\48 Inf. et 2 Gram.; Brs (P) 1648\49 Inf. et 2 Gram.; J 2 Gram. 1 an.
275. Łączynski (Łączynski) Ioannes [Ma(G)/Mi-1609/1608/~1607(G), 1626(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.*] Cr (M) 1631\32 Synt., Gram. 1 an.
276. Łobzynski (Lobrzynski) Ioannes [Rox-1593/~1592(G), 1616(G), *Rhet. et Phil., Phil.*] Cam (M) 1620\21 Synt.; Brs (P) Brs 1627\28 Synt. et Poet.; O (P) 1628\29 Poet.
277. Łosacki (Losacki) Gaspar [Maz-1613/1611/1612/1610(G), 1636(G), *Rhet. et Phil., Theol.3*] Vin (M) 1638\39 Inf., 1639\40 Gram.; Cam Synt. 1 an.
278. Łubiński (Lubiński, Lubinski) Martinus [Ma-1586(G), 1607(G), *Gram., Poet., Rhet. 1, Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1623*] Leo Phil. 1,5 an.
279. Łysakowski (Lysakowski) Martinus [Rox-1600/1601/**1603**(G), **1621/1622**(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1629\30 Gram.; Cam (M) 1630\31 Synt.
280. Łysiecki (Lisiecki, Lysiecki) Albertus [Mi-1582/1592(G), 1616(G), *Rhet.1.5, Log.1, Log.1(?), Cas.1*] Leo (m) 1621/22 2 Gram. (?)
281. Madowicz Valentinus [Mi/Submontanus/Rox-**1609**|(G)/**1608**, 1631(G), *Rhet.2, Phil.2, Theol.2*] Lu (M) 1633\34 Inf.; Per (P) 1645\46 Poet., Poet. et Rhet. 1 an.
282. Maieranowski (Maioranowski) Paulus [Rox-1618/**1617**(G), 1635(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1648\49 Poet. - N (P) 1648\49 2 Gram. et Synt.; Cr Inf. et Gram. 1 an.

283. Maius Michael [Ma-**1578**|(~G)/1577/**1579**||, **1597**|||(G)/**1598**/1599, *Poet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 3*] J (m) 1603-1605 Poet.; Leo (P) 1611\12 Rhet.; J (P) 1613-1616 Rhet.
284. Makowski Adamus [Maz-**1575**(~G)/1577, 1592(G), *ad Poet., Rhet. 1, Phil. 3(2?), Theol. 2(1?)*] J 1595\96 Inf.
285. Malisz (Małysz) Stephanus [**Ma**/Mi(novitius)-**1619**|(G)/1620(G), 1635(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4*] O (M) 1641\42 Gram.; Brs (M) 1642\43 2 Gram., 1643\44 Synt.
286. Malonowski (Malanowski) Martinus [**Ma**/**Maz**(G)/Pruth-**1603**/1602/~1608(G), 1631(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 3*] Leo (P) 1641\42 Rhet.; Lu (P) 1642\43 Rhet.; Per (P) 1647\48 Rhet. et Poet.; N (P) 1648\49 Poet.; Vin Rhet. et Poet. 1 an.
287. Malski Andreas [Rox-**1593**(~G)/1595/**1594**, 1615(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 3*] J (M) 1618\19 Synt.; Leo (M) 1622\23 Poet.; Cam (M) 1623\24 Rhet.
288. Marianus (Maioranus) Paulus [Mi-**1588**(~G)/1589/1585, 1608(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 2*] Leo (P) 1634\35 Gram., 1636\37 2 Gram.; Lu (P) 1638\39 Gram.
289. Markowski Stanislaus [Kujav/ Ma -1614(G), 1632(G), *Poet. 1, Rhet. 1, Phil. 1, P4V 1648*] Brs (P) 1646\47 Rhet.
290. Maykowski (Maikowski) Albertus [Maz-1602(~G), 1626(G), *Rhet. 1, Phil. 2, Cas. 1*] Lu (M) 1628-1630 Inf., 1630\31 Gram.
291. Mchowski Albertus [Ma-1589/~1592(G), 1612(G), *Poet. 1, Rhet. 1.5*] J (m) 1615 Inf.
292. Meleszko (Mieleszko, Maleszko) Nicolaus [Ruth/Voithinius/Rox-1605/**1607**|(~G), 1628(G), *Phil. 3, Theol. 4*] Vin (P) 1642\43 Poet. (0,5 an.)
293. Merowicz (Mierowicz, Mirowicz) Ioannes [Rox-1604(G), **1624**(G)/1623, *Rhet. 2, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 2*] Lu (M) 1631\32 Gram.; Brs (M) 1632\33 Poet.; Cam Rhet. 1 an.; Cr Rhet. ? an.; F Rhet. 1 an.
294. Metelski (Mietelski) Ioannes [Ruth/ **Mi**.Uleraviensis(G, novitius)-1616/**1617**(~G)/1615, 1634(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4*] Leo (M) 1641\42 Poet.; O (M) 1642\43 Poet.
295. Michałowski (Michalowski) Melchior [Rox-**1605**/1604(G), 1622(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 2*] J (M) 1629\30 Synt.; Leo (M) 1630\31 Poet.; O (P) 1642\43 Rhet.
296. Mielecki Stanislaus [Mi-1605(~G), 1621(G), *Poet. 2, Rhet. 1.*] O (M) 1628-1630 Gram.
297. Mieszkowski (Mieszkowicz) Petrus [Ma-**1597**/1596/**1600**(G)/1599, 1617(G), *Poet. 1, Rhet. 2, Rhet. 1, Phil. 3, Cas. 2*] F (M) 1626\27 Synt. et Poet., F (P) 1631\32 Synt et Gram., 1632\33 Poet.
298. Mietelski Gaspar [Mi-1625/1626(G), 1640(G), *Rhet. 2, Rhet. 1, Phil. 3*] Leo (M) 1646-1648 Poet.
299. Minski Ioannes [Mi/**Maz**|||-1599/1600/**1598**|||(G), 1618(G), *Poet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Rhet. 1, Cas. 2*] Lu (M) 1622\23 Inf., 1623\24 Gram.; O (P) 1629\30 Poet.; Cam (P) 1630\31 Poet.; Brs (P) 1636\37 Rhet.

300. Miroszewicz (Miroszewic, Miroszowic) Ioannes [Mi-1608/1603/1607(G)/1611, 1626(G), *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1632\33 Inf., Rhet. 1 an.
301. Mirucki Stanislaus [Rox-1605/1604(~G), 1621(G), *Poet.1, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1628\29 Poet.; O (M) 1629\30 Rhet.
302. Misiowski (Misiewski) Albertus [Mi-1599/1598(~G), 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3*] J (M) 1619\20 Gram., 1620\21 2 Gram.; Brs (m) 1625 Gram.
303. Mitkiewicz Martinus [Maz(G)/Ma-1614/~1616(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Brs (M) 1632\33 Poet., Lu (M) 1635\36 Poet.; Brs (P) 1648\49 Rhet.; Lu Inf. 1 an., 2 Gram. 1 an.
304. Młodzianowski Thomas [Maz-1622(G), 1637(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Brs (M) 1645\46 Poet.; Lu (M) 1644\45 Synt.
305. Mniszek Stanislaus [Ma-1598(G), 1616(G), *Poet.1, Rhet.2(1?), Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1635*] J (M) 1624-1626 Gram.; Brs (P) 1631\32 Poet., 1632\33 Rhet. (2 an.); O (P) 1633\34 Rhet.
306. Mogilnicki (Mogilinski) Albertus [Mi-1603(G), 1624(G), *Poet.1.5, Rhe.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] J (M) 1626-1628 Inf.; Cam (M) 1628\ 29 Gram.; Leo (P) 1635-1637 Phil.
307. Mogilnicki Stephanus [Mi/Rox(novitius, G)-1616/1601/1615(G)/1618, 1634(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cr (P) 1644\45 2 Gram., 1645\46 2 Gram. et Inf.; Leo (P) 1646\47 Synt.; K (P) 1647\48 Synt.
308. Mokrski Ioannes [Mi-1625(G)/1624, 1640(G), *Rhet.2, Rhet.2, Phil.3*] Cr (M) 1647\48 2 Gram. et Inf.; J (M) 1648\49 Synt.
309. Molski (Molscki) Ioannes [Ma-1618/1619(~G)/1617, 1635(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] J (M) 1641-1643 Inf., 1643\44 2 Gram.
310. Morązek (Morązek) Albertus [Ma-1580/1579/~1581(G), 1598(G), *ad Rhet. incl, Rhet.1, Phil.*] J (m) 1604\05 2 Gram.
311. Moszynski Franciscus [Mi(G)/Ma(novitius)-1623(G), 1637(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Brs (M) 1645\46 Synt.
312. Muchowski Matthias [Ma(G)/Mi-1561/1562(~G), 1583(G), *Poet. et Rhet.*] J (M) 1585\86 Synt. (1,5 an.)
313. Naramowski (Naramowicz) Ladislaus (Vladislaus) [Ma-1620/1618/1619(~G), 1634(G), *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (M) 1640\41 Gram.; 1641\42 Synt.; Bar (M) 1642\43 Synt.
314. Nieborowski Adrianus [Maz||/Mi-1607/1610/1611/1608/1609(G)/1604(G), 1626(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1648*] Lu (M) 1632\33 Inf.; Brs (P) 1634\35 Gram.
315. Nieciszewicz (Nieciszewicz, Nieciszewic) Stanislaus [Mi-1608/1607/1609(G)/1606/1618(G), 1633(G), *Rhet.2, Phil.2, Theol.1*] Cr (M) 1636\37 Gram. et Synt.; Vin Gram. 1 an.; Bar Gram. 1 an.
316. Nieliski (Nielinski) Ioannes [Mi(G)/Rox-1589(G)/1587/1586, 1614(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1617\18 Synt., 1618\19 Poet.

317. Nieradzki (Nieracki) Hieronymus [Rox/Mi(novitius, G) -1619(G)/1617(G)/1610/1611, 1634(G), *Rhet.o.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Brs (P) 1644\45 2 Gram. et Inf.
318. Niesołowski (Nieselowski, Nieselowski) Adamus [Ma-1618(G), 1635(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (M) 1641\42 Gram.; Brs Synt. 1 an., Poet. 1 an.
319. Niesseuius (Nieszewius) Matthaeus [Kujav-1605(~G), 1628(G),] Leo (M) 1630\31 Gram.
320. Nigran Iacobus [Ma-1619(G)/~1619(G), 1640(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Brs (M) 1647\48 2 Gram.; O (M) 1648\49 Poet.
321. Nowodworski Adamus [Maz-1574/1573/1572(G), 1591(G), *Poet., Rhet., Phil.*] J (m) 1593\94 2 Gram.
322. Nuszczyński (Nuschynski, Nuszynski) Ioannes [Rox-1612/1616(~G), 1634(G), *Rhet.1, Phil.2, Theol.4*] J (P) 1645\46 Poet.
323. Obiezierski Samuel [Ma-1610/1611/1609(G), 1628(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1635\36 Gram.
324. Obornicensis Bartholomaeus [Ma-1577(G)/1578|||(G)/1580/1579/1576, 1598|||(G)/1599||, *ad Rhet. incl., Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] J (m) 1601-1603 Poet.
325. Obricius (Obierus, Obrycki, Obritius) Sigismundus [Mi,Petricoviensis-1563(~G)/1562, 1581(G), *Gram., Poet., Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1602*] J (M) Inf. 1 an.
326. Obrizius (Obrisius, Obryzsius, Obrysius, Obryzius, Obricius) Albertus [Mi-1603(G), 1636(G), *ad Theol.3(4?) incl*] J (P) 1638\39 Gram.; Bar Gram. 1 an.; Per Gram. 2 an.
327. Ochędalius (Ochendalius, Ochedalius, Ochondalius) Andreas [Pruth-1593/1592(G)/1595(~G), 1621(G), *Poet.1, Rhet.0.6, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1645-1649 Poet. et Rhet.
328. Odorouius (Odorouius) Ioannes [Ma-1584/1580/1582/1583(~G), 1601(G), *Gram., Poet.1, Rhet.1, Log.1, Cas.2*] Cam (P) 1613\14 2 Gram., Synt. 2 an.; J (P) 1615\16 Synt.
329. Ołędzki (Ołęcki, Olecki, Ołęcki) Matthias Czurylo (Czuryło) [Rox/Ruth/Podol-1601|||||(G)/1600/1604(G), 1621|||(G)/1620(G), *Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1636*] Leo (P) 1632\33 Synt., 1633\ 34 Poet.; Cam (P) 1634\35 Rhet., Poet. 1 an.; Cr Poet. 1 (2?) an.
330. Olszewski (Olsewski) Iacobus [Maz-1564/1559/1555/1560(G), 1580(G), *Gram., Synt., Poet., Rhet.1, P4V 1621*] J (M) 1582-1584 Inf.
331. Olszewski Martinus [Ma-1608(G)/1609/1607, 1623(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1641, Dr Theol 1654*] Leo (M) 1629\30 Poet.; O (P) 1638\39 Phil.
332. Orminski Albertus [Ma-1608/1611(G), 1643 come P(G), *in sec.*] J (P) 1647\48 Inf.
333. Orzeł (Orzel) Leo [Rox/Rox ex Alba Russia/Severiensis/Mi(G)-1608(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3*] J (M) 1635-1637 Synt.; Poet. 1 an.; Cr (M) 1638\39 Rhet. et Poet.; Bar (P) 1643\44 Rhet. et Poet.; K (P) 1647\48 Poet.
334. Osiecki (Osecki) Franciscus [Mi-1616(~G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Cr (M) 1641\42 Synt.; Cam (P) 1645-1647 Synt.; J Inf. 1 an.

335. Ostrouius (Ostrowium) Stanislaus [Mi-1598(~G)/1599, 1620(G), *Poet.1, Rhet., Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1628\29 Rhet.
336. Paczanowski Petrus [Mi/Ma-1604(G), 1622(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] J (M) 1629\30 Poet.
337. Paczarewski Mauritius [Rox-1612(~G), 1638(G), *Rhet.3, Phil.2, Theol.2*] Vin (P) 1648\49 2 Gram. et Inf.
338. Pakost (Pacost, Pachost) Matthaeus [Ma-1556/~1558(G), 1581(G), *Gram. et Poet., Poet.1, Rhet.1, Phil.1, Theol.1*] J (M) 1586\87 Synt. (1,5 an.?), Gram. ? an.
339. Paluszkiewicz (Paluszkewic) Matthaeus [Ma-1600(G), 1616(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1634*] J (P) 1631\32 Rhet.
340. Papiieski Petrus [Rox/Ruth(novitius, G)/Ma(G)-1607(G), 1624(G), *Gram., Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] J (M) 1630\31 Poet.; Leo (M) 1631\32 Poet., 1632\33 Rhet.
341. Paprocki Bartholomaeus [Ma-1588/1589(G)/1586/1587, 1606(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1610\11 Inf.; Leo (P) 1622\23 Rhet.
342. Paprocki Paulus [Rox/Submontanus/Mi/Rossia, Mosk. Kn-wo, Dobrudża(G)-1612(G)/1609/1613/1614, 1632(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.2*] Bar (M) 1638\39 Poet.; Cr (P) 1643\44 Rhet. et Poet.; Brs (P) 1644-1646 Rhet.; Cam (P) 1648\49 Rhet.; Leo Poet. 1 an.
343. Parisius Paulus [Pruth/Ma-1597/1596(G)/1594, 1615(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Leo (P) 1632-1634 Phil.; O (P) 1634\35 Phil.
344. Parnasides (Parnassides) Lucas [Podoliens/Podolanus/Ruth/Russus-1605/1603/1602(~G), 1624/1623(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (M) 1630\31 Poet.; J (M) 1631\32 Poet., 1632\33 Rhet.; O (P) 1647-1649 Phil.
345. Paszkowski Alexander [Maz-1619(G)/1620(G)/1621(G), 1638(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.3*] Lu (M) 1643\44 Inf., 1644\45 2 Gram., Synt. 1 an.
346. Pciniński (Psciniński, Pciński, Psinski, Pszczynski, Pściński, Pćiniński) Martinus [Kujav-1597(G)/1609/1599/1600, 1615(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] J (M) 1618\19 Inf., Rhet. 1 an.; Leo (M) 1622\23 Synt., 1623\24 Poet.; Lu (M) 1624-1626 Poet.
347. Pecinius Nicolaus [Ma-1683(~G), 1599(G), *Rhet.0.5*] J (m) 1602\03 2 Gram.
348. Perouius Simon [Ma/Maz-1587/1586(G)/1585, 1609(G), *Poet. 0.7, Rhet.2, Rhet.1, Phil.2, Theol.4, P4V 1626*] J (M) 1616\17 Poet.; Leo (P) 1641-1644 Mathem.
349. Pęgowski (Pegowski) Franciscus [Ruth/Rox-1613/~1612(G), 1630(G), *Rhet.1, Phil.3*] Brs (M) 1636\37 Synt.
350. Piasecki (Ostrolecki, Piaseczynensis) Christophorus [Maz-1557/1555/1558(~G), 1578(G), *Poet., Rhet.2, Phil.2, Theol.4, P4V 1607/1605*] J (m) Poet. 1 an.
351. Piastus Martinus [Ma-1600](~G)/1605/1601, 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1636*] Cam (P) 1631-1633 Rhet.
352. Piechowski (Piechowicz) Laurentius [Mi-1617(G), 1638(G)/1639(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.1, Theol.2*] Lu (M) 1645-1648 Inf.

353. Pigłowski Albertus [Ma-1614/1613(G), 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1641\42 Rhet.
354. Pikarski Adrianus [Maz-1616/1615(G), 1631(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1649*] Leo Synt. 1 an.
355. Pikarski (Piekarski) Laurentius [Ma-**1595**](G)/1593/1594, 1612(G), *Poet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1628, Dr Sacrae Theol.*] Leo (P) 1623\24 Synt., Phil. 4 an.
356. Piotrowicki (Pietrowicki) Stephanus [Ma-1607(~G)/1608, 1627(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Cam (M) 1631\32 Gram.; Brs (M) 1636\37 Poet.; Leo Gram. 1 an.; Lu Synt. 1 an.
357. Piskowski (Piczkowski) Nicolaus [Podolanus/Rox-1624(G)/1623, 1641(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1647\48 2 Gram.; Cam (M) 1648\49 Synt.
358. Pławicki (Plawicki) Matthias [Mi-1607/1606/1604(G)/1605, 1627(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.1, Cas.2*] J (M) 1630\31 Inf.; Vin 2 Gram. 1 an.
359. Płocensis (Plocensis) Ioannes [Maz-1579/1580(G), 1596(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1617*] Leo (P) 1612\13 Rhet.; Lu (P) 1613-1615 Rhet.
360. Płowinski (Plouinski) Ioannes [Submontanus/**Rox**]/Subsylvanus/Ruth/Mi-**1600**||/1599(G)/**1598**(G), 1618(G), *Poet.1, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1621\22 Inf.; Cam (M) 1622\23 Synt.
361. Pobiedzinski (Pobiedzinski) Adamus [Mi/Podkarpattja(G)/Submont-1591/1589/1596/1590(G), **1608**(G)/1609/**1607**, *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1627*] J (M) 1616\17 2 Gram.; Synt. 1an.
362. Podleski Lucas [Ma-1598/1597/1594/1595(G), 1615(G), *Rhet.1, Rhet.0.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (P) 1626\27 Gram.
363. Podolski Samuel (Samuel Emmanuel) [Mi(G)/**Rox**-1622(G), 1639(G), *Gram., Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] O (M) 1647\48 2 Gram.
364. Poklatecki (Poklateczki, Pokliateczki) Stanislaus [Ma -1553/1554(~G), 1574(G), *Gram., ad Rhet.2.5, Phil., Theol.*] J Synt. 0,5 an.
365. Pokrzywnicki (Pokrzywnicki) Adamus [Wolinensis/Rox/Podolanus-1618/1620(~G), 1634(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1642\43 Inf.
366. Policifowski (Polecifowski) Stanislaus [Mi/Maz(G)-1599/**1600**(G), 1617(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1631\32 Poet., Gram. ?an.; O (P) 1632\33 Rhet.; Cr (P) 1633\34 Rhet. et Poet.
367. Politianus (Policianus) Petrus [Mi(G)/Ma-1613/1612(~G)/1611, 1632(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1648*] Cam (M) 1634\35 Inf.; Bar (P) 1645\46 Rhet. et Poet.; Cam (P) 1646\47 Rhet.; K (P) 1647\48 Rhet.
368. Połaniewicz (Polaniewicz) Simon [Mi-1613/~1610(G), 1633(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Brs Gram. 1 an., Synt. 1 an.
369. Pomianowicz Albertus [Maz-1590(G)/1587/1586, 1608(G), *Poet., Rhet.1, Phil.3, Cas.2*] J (P) 1617-1619 Poet., 1619\20 Rhet., 1623\24 Rhet.; Leo (P) 1626\27 Rhet.

370. Pomierski (Pomirski) Stanislaus [Ma-1607(G)/1608, 1626(G), *Rhet.2, Log.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (P) 1645-1647 Phil.
371. Poniatowski Andreas [Ma-1598(G)/1602/~1601(G), 1623(G), *Gram., Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1627\28 Synt.
372. Popławski Samuel [*Rox/Submontanus-1610*](G)/1609, 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (M) 1631\32 Inf.; Leo (M) 1635\36 Synt., 1636\37 Poet..
373. Posnaniensis Andreas [Ma-1572(~G),1587(G), *Poet., Poet. et Rhet.4*] J (M) 1592\93 Inf.
374. Powalski Thomas [Pruth-1607(G)/~1606(G)1609/, 1626(G)/1627, *Poet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O (M) 1632\33 Inf.; Leo Poet. 1 an.
375. Pramus Albertus [Mi-1587/1590/1586](G)/1583/1585(G), 1610(G), *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1612-1615 2 Gram.; Cam Synt. 1 an.
376. Proski Matthias [Ma-1600(~G)/1601, 1618(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1635*] O (M) 1625\26 Synt., 1626\27 Poet.
377. Pruszkowski Michael [*Rox-1603/1600/~1604(G)*, 1620(G), *Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1627\28 Synt.
378. Przetocki Hyacinthus (Hiacintus) [Mi-1601/1599(~G)/1600, 1617(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1627-1629 Poet., 1629\30 Rhet.
379. Przeworscensis (Przeuorscensis, Czepisius) Ioannes [*Rox/Submontanus/Russus-1573(G)*/1574, 1590(G), *Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1593\94 Inf., 1595\96 2 Gram.; J (P-M) 1605\06 Rhet.
380. Przygodzki (Przygocki) Albertus [*Rox/Subsylv/Volhyn(G, novitius)-1616(G)/1617(G)*/1618, 1635(G), *Rhet.2, Phil.2, Phil.3, Theol.4*] J (M) 1642\43 Poet.; Inf. 1 an.
381. Przygodzki (Przegodzki, Przygocki) Andreas [Wolhinensis(novitius)/*Rox-1618(~G)*/1621(G), 1634(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (P) 1648\49 Synt.
382. Psarski Ioannes [Mi-1560/1599/1598(G), 1616(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Lu (M) 1623\24 Poet.; Leo (M) 1624-1626 Poet.; O (P) 1630\31 Rhet.
383. Pułnokowicz (Pulnokowicz) Andreas [Submontanus-1606/1604(~G), 1624(G), *Poet.1, Rhet.2.5, Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1630\31 Gram.; Cam (M) 1631\32 Poet.; Leo (M) 1632\33 Poet.
384. Raczynski Stanislaus [Ma-1622](G)/1615, 1637(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1643\44 Inf., 1644\45 2 Gram.; Leo (M) 1645\46 2 Gram.; Cr (M) 1648\49 2 Gram.
385. Radyminski (Radziminski) Valentinus [*Rox-1606/1602(G)/1604*, 1626(G), *Rhet.1, Log.1, Iurisprud.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1633\34 Synt.
386. Radzinski (Radzinius, Radzynski) Laurentius [Ma-1556/1549/1554(~G), 1575(G), *Poet., Rhet., Log., Synt.1, Poet., Rhet.1, Log.1, Con.2, Poet. et Rhet.4, Phil.et Theol.3,5*] J Gram. et Synt. ? an.
387. Raiski (Rayski) Michael [Maz-1612(~G), 1623(G), *Rhet.2, Rhet.3 mens., Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1634\35 Inf.; Bar (M) 1638\39 Gram.; J Synt. 1645; Cr Gram. 1 an., Synt. 1 an.

388. Rakowski (Rackowski) Ioannes [Ma-1596(~G), 1616(G), *Poet., Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1621-1624 2 Gram., 1624\25 Gram.
389. Rauensis Nicolaus [Maz-1576/1573/1575(G), 1595(G), *ad Rhet.incl, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (P-M) 1608\09 Synt.
390. Rdzawski Ioannes [Mi-1605/1606(G), 1627(G), *Rhet.1, Log.1, Cas.2*] J (M) 1630\31 Gram.; Leo (M) 1631-1633 Gram.
391. Rezler (Resler, Režler) Gaspar [Mi-1595|(G)/1594/1596, 1612(G), *Poet.1.5, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J Rhet. 1 an.; Leo (P) 1624\25 Rhet.
392. Rogerius (Rugerus) Iacobus [Belga-1585(~G), 1605(G), *Poet., Poet., Phil., Theol.3*] J (P) 1615\16 Rhet.
393. Rogosnensis (Lizacus) Albertus [Ma-1550/1555(~G)/1556, 1575(G), *Gram., Synt.1, Poet., Synt.0.5, Poet.0.5, Rhet.2, Phil.2*] J Gram. 1 an.
394. Rohatinensis Albertus [Rox -1568(~G)/1571, 1585/1586(G), *Gram., Poet.1, Rhet.1*] J (m) 1591\92 Gram.
395. Rohatinensis (Georgii) Martinus [Ruth/Rox-1555/1559(~G), 1577(G)/1576(G), *Gram., Poet., Rhet., Rhet.1, Phil., Theol.4, P4V 1600*] J Rhet. 1 an.
396. Rokicki Stanislaus [Rox/Dobrinensis/Mi-1624(G)/1623, 1643(G), *Rhet.1, Phil.2, Rhet.1*] J (M) 1646\47 Inf., 1647\48 Synt.
397. Rokowski (Rakowski, Brodnicensis) Bartholomaeus [Mi/Kujav/(Brodnicy gniezn. dijec.-G)-(Pruth-TIII)-1585/1583(~G), 1601(G), *Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (M) 1610\11 Gram., 1611\12 Synt.
398. Roman Sebastianus [Vilnensis-1568/1570/~1569(G), 1586(G), *Gram., Poet., Poet. et Rhet.2*] J (M) Gram. 1 an.
399. Ronenberg (Ronemberg, Ronenbergk, Ronnenberg, Ronnemberg) Abrahamus [Mi-1596/1595(~G), 1616(G), *Poet., Rhet., Phil., Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo (P) 1631\32 Mathem.; O (P) 1632\33 Mathem., 1633\34 Phil.
400. Rostoga Thomas [Ma-1589(G), 1606(G), *Rhet.1, Rhet.2, Phil.3*] J (M) 1614-1616 Poet.
401. Rowinski Albertus [Ma-1626(~G), 1645(G), *Rhet.1, Rhet.1, Log.1*] O (M) 1648\49 Inf.
402. Rożycki (Rozycki) Franciscus [Ma-1592(~G), 1610(G), *Poet.2, Rhet.0.7, Rhet.1, Phil.1, Cas.2*] Leo (M) 1615\16 2 Gram., 1616\17 Synt.
403. Rubinkowski Albertus [Mi-1608(~G)/1607/1604/1609, 1625(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Lu (M) 1633\34 Synt.; Brs (M) 1634\35 Poet., 1635\36 Rhet.; Lu (P) 1646\47 Rhet.
404. Rubinkowski Nicolaus [Mi-1598|(G)/1597(G)/1599/1596, 1614(G), *Rhet.1, Rhet.1.5, Phil.3, Theol.2*] Lu (M) 1619\20 Inf., Lu (P) 1623\24 Inf.
405. Rudnicki Suentoslaus [Ma-1609(G), 1626(G), *Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (M) 1634\35 Mathem.; O (P) 1641\42 Logic., 1642\43 Phil.; Leo (P) 1647\48 Mathem.

406. Rumowski Nicolaus [Vołynensis, Voliniansis-1614/~1610(G)/1613, 1631(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3*] Vin (M) 1638\39 Synt., 1641\42 Rhet.
407. Rutka Theophilus (Bogumilus Theophilus) [Vrkrainensis/Rox/woj. Kijows.(G)-1622(G), 1643(G), *Rhet.1.5, Phil.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1660*] Cam (M) 1646\47 2 Gram., 1647\48 Poet.; K (M) 1648\49 Poet.
408. Rybicki Martinus (Martianus) [Ma-1612(G), 1637(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Brs (M) 1641\42 Gram.; K 1647\48 Gram.
409. Rychlewicz (Rychlewic, Richlewicz) Albertus [Mi/Ma(Siradiens)-**1612(G)/1611**(G), 1632(G), *Rhet.1, Rhet. 3 mens., Phil.3, Theol.2*] Vin (M) 1634\35 Synt.; Bar (M) 1638\39 Synt.; Vin (P) 1643-1645 Poet.; N (P) 1647\48 Poet.; Per (P) 1648\49 Rhet. et Poet.; Brs Synt. 1 an.
410. Rzeszewski Ignatius [Ro/Leopol-**1614**(~G)/1613, 1631(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] J (P) 1645\46 Rhet.
411. Rzeszewski (Rzeszowski) Ioannes [Rox/Leopoliensis-1608(G), 1625(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (P) 1643-1645 Phil., Synt.1 an.; Bar Poet. 1 an.
412. Rzymnik (Rzymnicki) Valentinus [Podoll/Rox-1600/**1601**(G), 1620(G), *Poet.2, Rhet.3, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1637*] Lu (M) 1626\27 Synt.; F (M) 1628-1629 Poet.; O (P) 1636\37 Rhet.
413. Sadowicz Martianus [Maz-1606/~1603(G), 1626(G), *Rhet., Phil.3*] Leo (M) 1628-1630 Gram.
414. Sadowski Adamus [Pruth-1605/**1604**(G), 1624(G), *Gram., Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Bar (P) 1641\42 Rhet. et Poet.
415. Sandecensis (Sadecensis, Sandecensis, Sądecensis, Sadecus) Albertus [Ma/Mi(G)-1586/1581/1584/1587/~1582, 1607/1599/1606/**1600**(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (P) 1614\15 Poet.; Lu (P) 1616-1618 Rhet.
416. Sapałeczki (Sapalecki) Ioannes [Mi-1606/1608/~1604(G)/1605, 1625(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1639*] O (M) 1627\28 Gram., 1628-1630 Synt.
417. Sarbinus Iacobus [Ma-**1592**(~G)/1596(G), 1613(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Log.1, Cas.2*] J (P) 1633\34 Poet.
418. Schraeterus (Schreterus) Simon [Pruth-1568/~1570(G), 1591(G), *ad Rhet.*] J (P) 1607\08 Rhet.
419. Sebastiani (Drohobicensis) Christophorus [Drohobicensis/Russus/Ruth/ex Russia Minore-1562(~G)/1560/1556/1561, 1583(G)., *Gram., Poet., Rhet.1, Phil., Cas.1, Contr.*] J (m) 1585/85 Inf., 1586\87 2 Gram.
420. Sebestyanski (Sebastianski, Sebastianski, Sebestyanski) Gaspar [Mi-1611(G), 1628(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] O (M) 1634\35 Synt.
421. Seraphinowicz Albertus [Rox-1608(~G), 1622(G), 1628(G), *Phil. et Theol., Theol.2*] O (M) 1630\31 Inf., 1631\32 Gram.
422. Sieczkowicz (Sieczkowic) Petrus [Maz-1596/1590(~G), 1626 come P (G), *Rhet.3, Phil.3, Cas.2*] Vin (P) 1633\34 Gram.; F (P) 1634\35 Synt. et Gram.

423. Sieczkowicz Albertus [Ma-1612(G), 1634(G)] Leo (M) 1639 Gram. (?)
424. Siekierzecki (Siekerzecki) Daniel [Ma-1595(G), 1617(G), *Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1633*] Leo (M) 1620\21 2 Gram. (et Synt.?); J (M) 1621\22 Poet., 1622\23 Rhet.; Lu (P) 1630-1633 Synt.
425. Sieklicki Petrus [Ma-1603(~G), 1622(G), *Poet.2, Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3*] Lu (P) 1630-1633 Synt.
426. Sierakowicz Valentinus [Ma(G)/Mi(G)-1613(G)/~1612(G), 1632(G) , *P4V 1648*] J (P) 1646\47 Rhet.
427. Sierakowski Martianus [Ma-1621/1622(~G), 1637(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Cr (M) 1645\46 Synt.
428. Siewiecki Michael [Maz-1612(~G), 1634(G), *Rhet.2, Phil.2*] Lu (M) 1636\37 Inf.
429. Sikorski Andreas [Rox-1621(G), 1638(G), *Poet., Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1645\46 Poet., 1646\47 Rhet.
430. Skarga (Scarga, Czarnołęski Skarga) Sebastianus [Maz-1553/1557/~1556(G)/1555, 1572(G), *ad Synt. incl, Synt.0.5, Poet.1, Rhet.1.5, Phil.1(3?). Theol.4 (3?, 5?)*] J (M) Inf. ? an.
431. Skarzynski Alexander [Rox-1597(~G)/1598/1599, 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.]* J (M) 1619\20 Inf., 1620\21 Synt.; Cam (M) 1626\27 Rhet.
432. Skarzynski (Skarzewski) Stephanus [Vkrainensis/Ruth/Rox/Podolanus(G)-1612(~G)/1615/1614, 1631(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo (M) 1638\39 Gram.
433. Skarzynski (Skarzynski, Skarzenski, Skarzewski) Thomas [Rox/Volynens(G)-1607(~G)/1609/1595, 1628(G)/1625(G), *Rhet.1, Phil3, Theol.4*] J (M) 1633\34 Gram.; Lu (M) 1634\35 Gram.
434. Skawinski Stephanus [Mi-1577/1578/1579/1582(~G), 1602(G), *Poet.2, Rhet.1, Phil.3, Cas.2*] J (P) 1612\13 Inf., 1613\14 2 Gram.; Lu (P) 1614\15 2 Gram., 1616\17 Inf.
435. Skibicki Andreas [Mi-1599(G), 1618(G)/1619, *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Lu (M) 1621-1623 2 Gram., 1623\24 Synt.
436. Skibicki Stanislaus [Ma-1606/1614/1607(G)/1613(G)1616, 1634(G)/1631(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo 2 Gram. 1 an.
437. Skolmowski (Skolimanowski) Paulus [Rox/Podlasc(G, novitius)/Subsylv-1620(G)/1619(G)/1621, 1635(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Brs (M) 1642\43 Poet., 1643\44 Rhet.; Cam (P) 1647\48 Rhet.; Leo Rhet. 1 an.
438. Skrzynski Andreas [Mi-1620/1621(G), 1639(G), *Rhet.1*] Vin (M) 1645-1647 Inf.
439. Slubowski Michael [Maz-1554(~G), 1572(G), *Gram., Synt., Synt.1, Poet.1.5, Rhet.1, Phil. alig. mens., Theol.1.5*] J Gram. 0,5 an.
440. Sławiński (Sławiński, Sławinski, Sławiński) Iacobus [Ma-1595(G), 1613(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1620\21 2 Gram; J (M) 1621\22 Synt.
441. Słowinski (Sławinski, Solowinski) Ioannes [Rox(G)/Mi-1615/1613(~G)/1614(G), 1632(G), *Rhet., Rhet.0.5, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1638\39 Synt.

442. Słupecki Ioannes [Ma/Maz(G)-1612/1609(G)/1610(G), 1629/1628(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] Leo (M) 1634\35 Poet.; J (M) 1636\37 Rhet.
443. Słupski (Slupski) Andreas [Ma-1613/1614(G), 1632(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] O (P) 1646\47 Poet., 1647\48 Rhet.
444. Smetnius (Smetnius, Smetaius) Ioannes [Ma-1590(G), 1616(G), *Poet., Rhet., Phil., Theol.3*] Cam (P) 1622\23 Gram., 1623\24 Synt.
445. Smiałkowicz (Smiałkowic, Smialkowic, Smialkowicz) Stanislaus [Ma-1592(G), 1616(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1629*] F (P) 1623\24 Synt.; Leo (P) 1626\27 Metaph., 1627-1629 Phil.
446. Smogorzewski Iacobus [Maz-1615(G)/1616/1617, 1637(G), *Rhet.1.5, Phil.3, Theol.4, P4V 1653*] O (M) 1642\43 Synt., 1643-1645 Poet.
447. Sobanski Petrus [Mi-1593(~G), 1614(G), *Rhet., Phil.3*] Brs (P) 1626\27 Synt. et Poet.
448. Sobotkowicz (Sobotkowic) Lucas [Pruth-1611(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.2, Theol.4, P4V 1648(27.XII)*] Leo (M) 1637\38 2 Gram., 1638\39 Synt.
449. Sokolinensis (Sokołinensis, Soqolinensis, Sokolineus) Valentinus [Ma]/Mi-1608(G)/1609, 1628[(G)/1629, *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1646*] Vin (M) 1634\35 Poet.; J (M) 1636\37 Poet.
450. Sokołowicz (Sokołouiis, Sokolowicz) Petrus [Rox-1602(G), 1637(G), *Rhet._0.5, Phil.1, Theol.2*] N (P) 1642\43 Gram.; Per (P) 1644\45 Gram.
451. Sokołowski (Socołouiis, Sokołouiis) Stanislaus [Mi]/(G)/Rox(G)/Ruth(novitiis)-1582(G), 1605(G), *Rhet.1, Cas.1.5, Phil.3 (1?), Theol.2*] J (M) 1607\08 Synt.; Leo (P) 1613\14 Poet., Rhet. 1 an.; Cam (P) 1614\15 Poet. (Rhet. 1 an.)
452. Solski Martinus [Ma-1623/1626(G), 1640(G), *Rhet.1, Rhet.2, Phil.3*] Leo (M) 1648\49 Gram.
453. Soszczyk (Sosczyk, Soscius) Stanislaus [Ma-1609/1608/~1606(G), 1628(G), *Phil.3, Theol.3*] Leo (M) 1633\34 2 Gram.; Cam (M) 1634\35 Gram.; F (M) 1636\37 Synt.
454. Spotecus (Spotecius, Spotek) Christophorus [Ma,Zagoroviensis-1561(G)/1562/1560/~1559(G), 1585(G), *Poet., Phil.3, Theol.1, Bcc et Mgr Pilsnae in Bohemia/Mgr artium/Phil Pragae*] J (m) 1586\87 Poet.
455. Srzedzinski (Sredzinski, Srzedzynski) Stephanus [Rox/Ruth-1587]/(G)/1586], 1604]/(G)/1603, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1611\12 2 Gram.; J (P) 1614\15 2 Gram.; Lu Inf. 1 an.
456. Staniaszek (Stanisius, Siradiensis, Siradensis) Thomas [Ma-1566/1567(G)/1562, 1584(G), *Gram., Poet., Gram. et Poet., Rhet.2, Phil.3, Theol.*] J (m) 1586\87 Inf., Gram. 1 an.
457. Stanno (Stano, Stanus) Ioannes [Rox(G)/Mi-1623(G)/1622(G), 1641(G), *Rhet.3, Log., Rhet.1, Phil.2*] Brs (M) 1646\47 2 Gram., 1647\48 Synt.
458. Starczewski Gaspar [Ma-1586/1581/1584/~1582(G)/1583, 1606(G)/1605, *Rhet.1(2?), Phil.3, Rhet.1, Theol.4, P4V 1621*] J (M) 1608\09 2 Gram., 1609\10 Gram.; Leo (P) 1616\17 Rhet.

459. Starczewski Matthias [Ma-1604(~G), 1621(G), *Poet. 1.5, Rhet. 1, Phil.3, Rhet. 1*] Leo (M) 1626\27 Synt.
460. Starczewski Petrus [Ma-1598(G), 1615(G)/1613, *Rhet. 2, Rhet. 1, Phil.3, Theol. 4, P4V 1634*] Lu (M) 1618\19 Inf., 1619\20 2 Gram.
461. Stareski (Staręski) Stanislaus [Ma-1585/1584/1586(~G), 1604(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil.3, Theol. 3*] J (M) 1611\12 Synt., 1612\13 Poet.
462. Staruchowski (Starzechowski) Stanislaus [Ma-1598(~G), 1617(G), *Poet., Rhet., Rhet. 1*] Lu (M) 1620\21 Inf.
463. Stausinensis (Stawiszynensis, Stawisynensis, Stawisiensis, Stauissinensis) Georgius [Ma-1573/1572/~1670(G)/1574, 1596(G), *ad Rhet. incl., Phil.*] J (m) 1598\99 Inf.
464. Stopecius (Stopecki, Stopcius) Valentinus [Mi]/Submontanus/Rox(G)-1580/1581/1579/1577/1578(G), 1609/1607/1608(G), *Inf., Gram., Synt., Poet., Rhet., Log. 1, Theol. 2*] Lu (P) 1615\16 Inf.
465. Storzecki Albertus [Ma-1615(G)/1616/1617, 1633(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4*] Lu (M) 1636-1638 Synt., 1638\39 Poet.; Cam (P) 1644-1646 Rhet.
466. Storzecki Ioannes [Ma-1611(G)/1612, 1628(G), *Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 2*] J (P) 1641\42 Rhet.; Brs (P) 1642\43 Rhet.; O (P) 1644\45 Rhet.; Bar (P) 1646\47 Rhet. et Poet.; Lu (P) 1647\48 Rhet.; Cr (P) 1648\49 Rhet. et Poet.; Cam Poet. 2 an.
467. Strumiłowski Sebastianus [Vołynius/Rox-1620/1618/1617(G), 1634(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4, P4V 1652*] Lu (M) 1640\41 Inf., 1641\42 Gram., 1642\43 Synt.
468. Strzałkowski (Strzalkowski) Ioannes [Ma-1595/1596/1593(G)/1594(G), 1613(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 2, Cas. 2*] F Poet. 1 an.
469. Suchocki Iacobus [Submontanus/Rox]-1597/1605/1600/1596/1594/1595(G), 1615(G), *Rhet. 2, Rhet. 1, Phil. 3(??), Theol. 2*] Lu (P) 1626\27 2 Gram.; Brs (P) 1628-1630 Synt. et Poet., 1630\31 Poet.
470. Sułkowicz (Sulkowicz, Szulkowicz) Melchior [Mi-1586(~G)/1587/1588, 1606(G)/1605, *Rhet. 1.5, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4, P4V 1624/1625*] Leo (P) 1617-1619 Rhet.
471. Susliga (Suslyga, Suszliga) Laurentius [Maz/Pultoviensis-1590/1580(G)/1583, 1605(G), *Rhet. 2, Phil. 3, Theol. 3, Theol. 2, Mgr Phil et Bcc Theol in Graecens. Ac, Bcc artium in Ac. Crac., P4V 1621*] J (M) 1610\11 Poet., 1611-1613 Rhet.
472. Swierkocki Matthias (Matthaeus) [Pruth-1608(G)/1607(G), 1632(G), *Rhet. 2.5, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 2*] Bar (M) 1644\45 Rhet. et Poet.; Cr Rhet. et Poet. 1 an.
473. Swierzewic (Swierzewicz) Franciscus [Mi-1627/1626(G), 1641(G), *Rhet. 2, Phil. 3*] Lu (M) 1648\49 Inf.
474. Swieykowski (Swieikowski, Swierkowski) Adamus [Maz-1623/1623(G), 1640(G), *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 3*] O (M) 1646-1648 Inf., 1648\49 2 Gram.
475. Świętecus (Swietecius, Świętecus, Suintecius, Suetecius, Swieteczki) Iacobus [Mi-1592/1591(G)/1590, 1611(G)/1610, *Rhet. 1, Rhet. 1, Phil. 3, Theol. 4, P4V 1627*] Leo (M) 1614\15 2 Gram., Leo (P) 1633\34 Mathem.; O (P) 1636\37, 1644\45 Mathem.

476. Świętek (Swiątek) Simon [Ma-1580(~G)/1579, 1597(G), *Poet.-ad Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] J (M) 1605\06 2 Gram.
477. Swirski Nicolaus [Rox-1605(~G), 1623(G), *Poet.1.5, Rhet.2, Log.1*] Leo (M) 1628\29 Synt.
478. Szamarzewski (Samorzewski) Matthias [Ma-**1593**(~G)/1595(G), 1612(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1628*] O (P) 1629-1631 Phil.
479. Szczepanowicz (Szczepanowicz) Albertus [Mi-1606/1605(G), 1627(G), *Rhet.1.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Leo (M) 1633\34 Synt.; J (M) 1634\35 Synt.; Brs Gram. 1 an.
480. Szczepanowski (Szczepanowski) Stanislaus [Mi/Submontanus(G)-1614(~G)/1613(G), 1632/1633(G), *Rhet.1, Rhet.0.3, Phil.3, Theol.4*] Cr (M) 1638\39 Inf.; J Gram. 1 an., Synt. 1 an.
481. Szczucki (Szucki) Simon [Rox-1612/1611(G), 1632(G), *Rhet.2, Phil.3, Phil.2, Theol.2*] J (M) 1634\35 Inf.; J (P) 1641\42 *Poet.*, 1642\43 *Rhet.*; Leo (P) 1643\44 *Rhet.*; Vin *Poet. 2* (1?) an.
482. Szczygielski (Szczygielski) Ioannes [Mi/Podlachianus/Subsylv-1588/1589/1590/~1589(G), 1605(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3(4?)*] Leo (M) 1611\12 2 Gram., 1612\13 Synt.; Cam (M) 1613\14 Synt.
483. Szeremski (Szerempski) Ioannes [Mi(G)/Ma-1610/1611(G)/1609, 1628(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] O (M) 1635\36 2 Gram.; Bar (M) 1636\37 *Poet. et Synt.*, 2 Gram. 1 an.
484. Szmuniewski (Szmuniowski, Szummiewski) Thomas [Podlachiens/Podlachianus/Podlascensis-1612/1611(G), 1635(G), *Theol.2*] N (P) 1645\46 Gram., 1646\47 2 Gram., 1647\48 Inf. et 2 Gram., 1648\49 Inf.; Cam Inf. 1 an.
485. Sztemberg (Sztembark) Albertus [Maz-1605/1604/~1612(G), 1632(G), *Rhet.0.5, Rhet.1, Phil.1, Theol.2*] Cam (M) 1638\39 Inf.
486. Szulc (Szolc, Szchulc, Sulcius, Szultz) Andreas [Luceoriensis/Vołynensis-1597(~G)/1599/1600, 1617(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.2, Cas.2*] Lu (M) 1621\22 Synt.(?); Inf. 1 an.
487. Szuminski (Suminski) Martianus [Ma-**1584**||(~G)/1583/1582, 1603(G)/1605, *Synt., Poet., Rhet., Phil.3, Cas.2*] Cam (P) 1612\13 Synt.
488. Szumowski (Szomowski) Nicolaus [Mi-**1609**(G)/1608/1607(~G)/1610, 1626(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Leo *Rhet.* 1 an.
489. Szumowski (Szomowski, Szamowski) Praeslaus [Mi-1584/**1585**(~G), 1601(G)/1600, *Poet., Rhet.2, Phil.3, Cas.2*] J (P) 1613\14 Synt.
490. Szumowski (Szomowski) Stanislaus [Mi-1587/1577(G)/1588/1586, 1603(G)/1605, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4 V 1624*] Leo (M) 1610\11 2 Gram.; Lu (M) 1611\12 Synt., Lu (P) 1633\34 *Poet.*
491. Szychowic (Szychowicz) Stanislaus [Ma(G)/Kujav-**1608**||(~G)/1609/1605(G), 1625(G), *Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Leo (M) 1627\28 Gram., Gram. 3 an.; Lu (M) 1633\34 *Poet.*; Brs (P) 1638\39 *Rhet.*
492. Szydłowski (Szydłowski) Petrus [Ma-1553/1554(~G), 1572(G)/1573(G), Gram., *Poet., Rhet., Phil.*] J (M) Synt. ? an.

493. Szydłowski (Szydłowski, Szidłowski) Stanislaus [Czech(?-TIII)-1593/~1595(G), 1612(G), Phil.] Leo (M) 1620\21 Rhet.
494. Szymonowicz (Szymonowic, Symonowicz) Gregorius [Rox-1598(~G)/1599/1600/1601(G)/1602(G), 1618(G), 1633(G), *Phil.3, Cas.2*] J (P) 1627\28 2 Gram.; Cam (P) 1629\30 Gram.; Vin (P) 1630\31 Synt. et Poet., Rhet. 1 an.; O Poet. 0,5 (1?) an.
495. Taranowski Stanislaus [Rox-1599(G), 1620(G), *Phil.2, Theol.4, P4V 1634*] Leo (P) 1634-1636 Phil.
496. Tarcus (Tartius, Tarutius, Taruscus, Tarucius) Stanislaus [Polonus-1572(~G), 1593(G), *ad Rhet., Rhet.9 mens.*] J (m) 1596\97 2 Gram., 1597-1599 Synt.
497. Tarnawiecki (Tarnowiecki) Stanislaus [Mi/Ma(G)-1617(G), 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Bar (P) 1647\48 Synt.
498. Terlecki Alexander [Rox-1609/1608(G)/1610(G), 1625(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Brs 2 Gram. 1 an.
499. Teski Stanislaus [Maz-1604(G)/1605/1606(G), 1626(G), *Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Cas.2*] O (M) 1633\34 Gram.
500. Thuczynski Matthias (Matthias Ignatius) [Ma-1606(G), 1630(G), *Gram., Poet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Leo (P) 1642-1644 Phil.
501. Tołwinski (Tolowinski) Hieronymus [*Subsylvanus*/Mi-1620(G)/1629/~1628(G), 1637(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Vin (M) 1644\45 2 Gram.
502. Tomades (Tomadez, Thomades, Thomadez) Sebastianus [Mi-1594/1598/1596/1593(G)/1595, 1614(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Cas.2*] Lu (M) 1622\23 Synt.; J (P) 1626-1628 Poet.
503. Tomanowicz (Thomanowicz) Casimirus [Vołyniensis/Vołhinensis/Rox-1616(G)/1615/1618(G), 1634(G), *Rhet.1, Phil.2, Theol.2*] Cam (M) 1636\37 Poet., Gram. 3 mens.; Brs (M) 1638\39, 1637\38 aut 1639\40 Poet.; Cr (P) 1647\48 Rhet.
504. Treuan (Trewan) Hilarion [Mi-1614(G)/1613(G), 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O Synt.1 an.
505. Trębecki (Trembecki, Trebecki) Gregorius [Mi-1595/1597/1593/1599(G), 1622(G)/1621, *Rhet., Phil.3, Cas.2*] F (P) 1630\31 Synt. et Gram., 1631\32 Poet., 1632\33 Synt. et Gram.; O (P) 1633\34 Poet.; Per Poet. (et Gram.?) 1 an.
506. Troianowski Simon [Podoliensis/Rox-1609/1608(G)/1610(G), 1636(G)/1639, *Phil.2, Rhet.1, Theol.2*] Cam (P) 1642-1644 2 Gram.
507. Trzaskowski (Traskowski) Albertus [Rox-1615(G)/1614/1613/~1617(G), 1636(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] Vin (M) 1641\42 Inf., 1642-1644 Synt.
508. Trzecki Lucas [Ma-1598(G)/1599/1600(G), 1616(G), *Gram., Poet., Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Brs (P) 1631-1633 Synt.
509. Tuniagi (Thuniagi, Thuniaga) Franciscus [Vngarus/Hungarus-1614(~G)/1613/1615, 1633(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1654*] O (M) 1638\39 Poet.; J (P) 1644\45 Rhet.; Lu Rhet.1 an.

510. Tussenius (Tuszenius, Tuszynius, Thussenius, Tussonius) Martinus [**Ma**||**Mi**(G)-1574/1580/1582(~G)/1577, 1600(G), *Rhet.0.5, Phil.3, Cas.2, Rhet.2, Cas.1*] Leo (P) 1609\10 2 Gram., 1610\11 Synt.
511. Twardzic Albertus [**Ma**-1606/1607/**1605**(G)/**1601**(G)/1604, 1627(G), *Rhet.3, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1629\30 Inf., Poet. 1 an., Rhet. 1 an.; Vin (M) 1630\31 Gram., 1631\32 Synt. et Gram., 1632-1634 Synt. et Poet., Rhet. 1 an.; Cam (P) 1641-1643 Rhet.; Lu Rhet.1 an.
512. Valiszowiensis (Valissouiensis, Valisouiensis, Vallisouiensis, Walscheuiensis) Albertus [**Ma**-1554(~G)/1553, 1574(G), *Synt.1, Poet.*] J Inf. 2, Synt. 0,5 an.
513. Venantius (Vena) Stanislaus [**Ma**-1569/1567(~G), 1588(G), *Poet., Rhet.2*] J (M) 1592\93 2 Gram.
514. Vmiastowski Albertus [**Mi**/**Podlasciens**-1612(G)/1611(G)/1604, 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1647*] Leo (P) 1645\46 Mathem.
515. Vstinius Adamus [**Mi**-1581/1582(~G), 1604(G), *Log.1, Theol.2*] J (M) 1607-1609 Inf.; Lu (M) 1609\10 Inf., 1610\11 2 Gram.; Cam (M) 1612\13 Inf.; Leo (M) 1613\14 Synt.
516. Waclawowicz Albertus [**Mi**-1616(~G)/1618/1617, 1633, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3*] Leo (M) 1640\41 2 Gram.
517. Waierowicz (Vaierouicz, Waierowic, Waiurowicz) Andreas [**Mi**-1583/1584|||(G)/1586, **1605**(G)/**1604**(G)/1606, *Rhet.1, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.3*] Lu (P) 1618\19 Rhet.
518. Walawski (Walaski) Adamus [**Rox/Ruth/Submontanus**-**1610**](~G)/1608/1604, 1627(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Cam (M) 1633\34 Gram., 1634\35 Synt., 1635\36 Poet.; Lu (P) 1642\43 Poet.
519. Wargocki (Vargocki, Vargotius) Ambrosius [**Rox**, Praemisl-1563(~G)/1564, 1580(G), *Gram., Rhet.1, Log.1, Controv.1*] J (M) 1590\91 Inf. aut Synt. aut Poet.
520. Wargowski (Wargocki, Wargawski) Ioannes [**Ma**-1624/1623(~G), 1640(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Cr (M) 1646\47 2 Gram. et Inf.
521. Wazynski (Ważynski) Thomas [**Mi**-1609/~1610(G), 1625(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1646*] O (M) 1632\33 Synt.; Poet. 1 an.; J (M) 1633\34 Synt.; Cr Rhet. et Poet. 1 an.
522. Weytman (Weitman) Iacobus [**Pruth**-1591/1592(~G), 1612(G), *Poet.0.5, Rhet.1, Rhet.0.5, Phil.3*] J (M) 1615\16 Inf.
523. Wiczorkowic (Wiczorkowicz) Lucas [**Ma**-1615/1614/1616(G), 1636(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Cam (M) 1638\39 2 Gram.; Vin (M) 1640-1642 Poet.; J (P) 1647\48 Poet.; Cam (P) 1648\49 Poet.
524. Wielewicz (Wielewic) Matthias [**Ma**-1607(G)/1608, **1629**(G)/1628, *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] J (M) 1631\32 2 Gram.; Leo (M) 1633\34 Synt., 1636\37 Gram.; Bar Rhet. et Poet. 2 an.
525. Wielowieyski (Wielowieiski) Balthasar [**Ma**-1601/1602(G)/1603, 1623(G), *Rhet.2, Phil.3, Theol.4, P4V na 1649*] O Rhet. 1 an.

526. Wierzbowicz (Wierzbowic, Wierzbowic) Gregorius [Ma-1593(~G), 1614(G), *Rhet.1, Phil.3, Cas.2*] Lu (P) 1627\28 Synt.
527. Wiewierski (Wiewirski) Sigismundus [Pruth-1606/1609/1607(~G), 1627(G), *Poet.1.5, Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1645*] O (M) 1636\37 Poet.; Leo (P) 1640-1642 Phil.
528. Więckowicz (Więckowicz) Martinus [Mi/**Rox** (G)-1611/1617/1613(~G), 1628/**1629**(G), *Rhet.1, Phil.3*] Cam (M) 1638\39 Rhet.
529. Wilgocki Albertus [Mi-1591(G), 1615(G), *Rhet.2, Cas.1.5, Rhet.1.5, Phil.3, Theol.3*] J Gram. 2 an.
530. Winarski (Winiarski, Vinarski) Valentinus [Mi-**1590**(~G)/1591(G), 1613(G), *Poet.1, Rhet.2, Cas.2*] Lu (M) 1617\18 2 Gram.
531. Wirogost (Virogost, Wyrogost, Wirgost) Ioannes [Mi/**Rossolanus**(G)-1602/1600/1597(~G), 1618/1621(G), Phil.3, Cas.2] Lu (M) 1626\27 Inf.; J (M) 1629\30 Gram.; Cr (P) 1632\33 Gram.; Brs (P) 1633\34 Synt.
532. Wisnensis (Visnensis) Ioannes [Rox/Ruth/Lvivs diecez(G)-1581/1588/1587/1585/1580(~G)/1579, 1600(G)/1601/1602/1599, *Rhet.0.5, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.3*] J (M) 1608\09 Rhet.; J (M) 1609\10 Rhet.; Leo (P) 1615\16 Rhet.
533. Witowski (Vitowski) Albertus [Ma/Kujav(G)-1567(~G), 1584(G), *Poet., Rhet.0.5, Phil.*] J (P) 1595\96 Poet.
534. Woida (Woido, Voido, Czerski) Matthias [Maz-1560/1562(G), 1579(G)/1578, *Gram., Poet., Poet.1, Rhet., Phil.2,5*] J Inf. ? an.
535. Wolborius (Volborius) Bartholomaeus [Ma-1584/1583/1585(G), **1604**(G), *Rhet.1, Rhet.1, Log.1, Cas.2*] Cam (P-M) 1611\12 Inf., 1612\13 2 Gram., 1614\15 2 Gram. (Inf.?), 1616\17 2 Gram., 1617-1619 Synt. et 2 Gram., 1619\20 Gram.
536. Wolborius (Volborius) Iacobus [Ma/Maz(G)-1599/1595(~G), 1619(G), *Rhet., Phil., Theol.4*] Cam (M) 1623\24 Poet., Cam (P) 1633\34 Rhet.
537. Wolinski Andréas [Ma-1619(G)/1618(G), 1637(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] Brs (M) 1643\44 2 Gram. (2 an.?): O (M) 1644-1646 2 Gram.
538. Wolnicki Franciscus [Ma-1618(G)/1617, 1640(G), *Phil.3, Theol.3*] Cam (M) 1645\46 2 Gram., Cam (P) 1647\48 Synt.; Per (P) 1648\49 Synt.
539. Wolski Alexander [Ma/**Rox**|(G)-1607/1609/1608(G)/1606, **1625**(G)/**1624**, *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] Lu Gram. 1 an., Synt. 1 an.; O Gram. 1 an.
540. Wolski Ioannes [Ma-1618(G), 1636(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Lu (M) 1643-1645 Synt., 2 Gram. 1 an.
541. Wolski Stanislaus [Ma-1618/1620/~1611(G), 1638(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1644\45 Inf. (2 Gram.?)
542. Wolweran (Wolueran, Woluran, Wolwran, Volueran, Voluramus) Andreas [Pruth./Borussus Lubaviensis-1571(~G)/1577/1570, 1591(G)/1592(G), *Rhet., Gram., Rhet.0.5, Phil.3*] J (m) 1595-1597 Synt.

543. Wołucki (Volucki, Wolucki) Nicolaus [Maz(G)/Ma(G)/Ravensis-1590(~G)/1591/1592](G), 1612(G), *Poet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Lu (P) 1626\27 Poet., 1627\28 Rhet.; J Poet. 1 an.
544. Woniecki Matthias [Ma-1607(G)/1611/~1610(G), 1633(G), Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.2] Brs (P) 1644\45 Poet.
545. Woskowicz (Woszkowic, Voskowicz) Martinus [Mi-1618(G)/1619(~G), 1635(G), Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4] Lu (M) 1641\42 Poet., 1642\43 Synt., 1643\44 2 Gram.; Cr (P) 1648\49 Synt.
546. Woiniatowicz (Woiniatowicz, Woinatowicz) Christophorus [Rox-1616/1615/1613/1614(~G), 1631(G), Rhet.1, Phil.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4] J (M) 1638\39 Poet., 1640\41 Rhet., Synt. 1 an.; Cr (P) 1645-1647 Rhet. et Poet., Inf. 1 an.; Lu Poet. 1 an.; F Synt. 1 an.; Vin Synt. 1 an.
547. Woynicz (Woinicz) Albertus [Ma-1600(G)/~1600(G)/1599, 1624/1622/1622/1623(G), Poet.1, Rhet., Phil.3, Theol.4, P4V 1638] J (M) 1628\29 Synt.
548. Woynicz (Woinicz) Gaspar [Maz/Ma(G)-1612/1613(~G), 1633(G), Log.1, Cas.2] Cam (M) 1636\37 Gram.
549. Woysławski (Woyslawski, Woisławski) Ioannes [Mi/ Rox](G)-1606/1603(G)/1605/1604, 1625(G), *Phil.3, Theol.2*] O (M) 1627-1630 Inf., 1630\31 Synt.
550. Woysza (Woisza) Stanislaus [Rox-1613/1612(~G), 1629(G), Rhet.1, Phil.3, Theol.2] J (M) 1635\36 Inf.; Cam (M) 1636\37 Inf. (Inf. et Gram. 1 an.); O Gram. 1 an.
551. Woytkowski (Woitkowski) Gregorius [Rox/Volynens(G, novitius) -1619/1617(G)/1618, 1635(G), Rhet.1, Phil.3, Theol.2] Lu (M) 1642\43 2 Gram.; Leo (P) 1643\44 Synt.; O (P) 1647\48 Poet.; Brs (P) 1648\49 Poet.
552. Wroblewicz (Wroblewic) Andreas [Mi-1602/1600(G)/1603/1601, 1621(G), Poet.1, Rhet.3, Cas.2] J (M) 1628\29 Inf.; Cam (M) 1630\31 Gram. (Inf. et Gram. 1an.), 1631\32 Synt.
553. Wroblewicz (Wroblowicz, Wroblewicz) Martinus [Mi,Submontanus-1589](G)/1590(G)/1591/1592, 1611(G)/1612/1613, Rhet.0.5, Phil.3, Theol.2] Leo (M) 1618-1620 Synt.; J (M) 1621\22 Synt. (?); O (P) 1626\27 Gram.
554. Wroniawski Albertus [Ma-1588(~G)/1589, 1609(G), Poet.2, Rhet.2, Phil.3, Theol.2] Lu (M) 1615-1617 Synt.
555. Wroniawski Thomas [Ma-1584(~G)/1582, 1601(G), Rhet.1.5, Phil.3, Theol.4, P4V 1623] Leo (P) 1616-1618 Phil.
556. Wrowski Petrus [Rox-1611(G)/1609(~G)/1610, 1630(G), Rhet.1, Phil.3, Theol.3] Lu (M) 1636\37 Gram.; Cr (P) 1644\45 Rhet. et Poet.; J Synt. 1 an.
557. Wszeracki (Wszeradzki, Sieradzki) Blasius [Rox-1611(G)/1609(~G)/1610, 1630(G), Rhet.1, Phil.3, Theol.3] J (M) 1648\49 Inf.
558. Wuiecus (Wuiek, Wuiekus, Vuiecus) Stanislaus [Ma-1586(~G)/1585, 1606/1603/1604(G), Rhet.0.5, Rhet.1, Log.1] Lu (M) 1608\09 Gram.; J (M) 1609\10 Inf., 1610\11 2 Gram.; Cam (M) 1611\12 2 Gram.

559. Wybierek (Wyberekius, Wybierecus, Wybiercius, Wiberechius, Vibierecius) Simon [Ma-1572/**1573**(~G), **1594**(G)/1595/1601, *ad Rhet. incl., Rhet.1(0.5?), Cas. et Controv.2*] J (m) 1597\98 Inf., 1598\99 Gram.
560. Wylczynski (Wilczynski) Martianus [Ma-1611/~1610(G), 1628/1629(G), *Rhet.1, Phil.2*] O (M) 1634\35 Gram.
561. Wyszynski (Wysinski, Wiszinski) Adamus [Subsylvanus/Podlasciens-1582/**1581**(~G), 1598/**1599**(G), *Poet., Rhet.2, Phil.1, Cas.2*] J (m) 1601\02 Gram.,(M) 1605\06 Inf., 1606\07 Gram.,1607\08 Poet.; Leo (P) 1611\12 Poet.
562. Zablocki (Zabłocki) Iacobus [Pruth-**1624**(G)/1626/~1625(G), 1640(G), *Gram., Poet.2, Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.1*] Vin (P) 1647\48 Poet. (2 an.)
563. Zaboclicki Ioannes [Maz-1619(G), 1639(G), *Phil.3, Theol.2*] Vin (M) 1644\45 Inf., 1645\46 2 Gram., 1646\47 2 Gram. (Synt. ?)
564. Zaborny (Zaborni) Valentinus [Subsilvanus/Podlachiens-1615/**1616**(G), 1634/**1636**(G), *Phil.3, Theol.1*] O (M) 1641\42 Inf., 1642\43 Gram., 1643\44 Synt.
565. Zaborowski Paulus [Ma-**1584/1585**(~G), 1604(G), *Rhet.2, Phil.1, Theol.2*] J (M) 1610\11 Inf., 1611\12 2 Gram., 1612\13 Synt.
566. Zahorowski (Zachorowski) Hieronimus [Wolhinius/Volhinens k. Volodymyra(G)-**1582**(~G)/1583, 1599(G), *ad Poet. incl., Rhet.2, Phil.3, Theol.2*] J (M) 1607\08 Synt.; Leo (M) 1608\09 Synt.
567. Zakrzewski Alexander [Rox-1613(G), 1630(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Vin (M) 1636\37 Gram. et Inf.; Cam (M) 1637\38 Gram., 1638\39 Synt., Cam (P) 1643\44 Poet.; Vin Inf., 2 Gram. et Synt. 3 an.
568. Zaleski (Zalewski) Daniel [Rox-**1602**(~G)/1603, 1619(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1627\28 Poet.
569. Zaleski Martinus [Ma-**1581**||||(G)/**1582**(G)/1580, 1600(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1621*] J (M) 1610\11 Synt., 1611\12 Poet.; Leo (P) 1618\19 Logica, 1620-1621 Phil.
570. Zaleski Valerianus [Submontanus/Rox/Iaroslaviensis ex Russia-1607(G)/1609(G), 1625(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] O Rhet. 1 an.
571. Zaleucius (Zalewcius) Alexander [Rox-**1616**(~G)/1615, 1633(G), *in sec., Rhet.3*] Cam (M) 1635\36 Inf., Lu (M) 1644\45 Poet.
572. Zaremba (Zaręba, Zaręmba) Iacobus [Lith/Podlach/Subsylv-1614(G), **1633**(G)/**1634**(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.3(4?)*] Vin (M) 1639\40 Inf., 1640-1642 Synt.
573. Zasciensi (Zasczynski, Zaściński, Zaszczynski) Stanislaus [Maz-**1592**(G)/1593, 1613(G), *Poet.0.5, Rhet.3, Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1619-1621 Synt.
574. Zawadzki Andreas [Maz-1596(G), 1618(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] Cam (M) 1620\21 2 Gram.
575. Zawalski Alexander [**Rox**/Ruth/Volynens(G, novitius)-**1616**(G)/1618/**1615**, 1634(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Cr (M) 1641\42 Inf. et Gram., 1642\43 Synt.; K (P) 1648\49 Synt.
576. Zbiiwski (Zbiewski) Samuel [Rox-1594/**1595**/1597/1593/~1596(G), 1616(G), *Poet., Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.2, P4V 1636*] Cam (M) 1626\27 Synt.; J (P) 1633\34 Rhet.

577. Zborowski Petrus [Mi-1609/1608(G), 1626(G), *Poet.0.5, Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1643*] O (M) 1632\33 Gram.; Lu (M) 1633\34 Gram.; Leo (P) 1644-1646 Phil.
578. Zeroni (Zeroński) Adamus [Ma-1618/1617(G), 1634(G), *Rhet.2, Rhet.1, Phil.3, Theol.3*] Leo (P) 1648\49 Poet.
579. Zeroni (Zerowski) Albertus [Ma-1621/1620/1619(G), 1635(G), *Rhet.1, Rhet.1, Phil.3, Theol.4*] Lu (M) 1641\42 Poet.; Bar (M) 1642\43 Rhet. et Poet.; Cam (M) 1643\44 Rhet.;
580. Zezycius (Zezicius, Zozicius) Andreas [Submontanus/Mi(G)-1593(~G), 1613(G), *Poet.2, Rhet.2, Rhet.1, Phil.*] Brs (m) 1623\24 Gram.
581. Zgoda Franciscus [Ma-**1574**(~G)/1579/1575, **1601**(G)/**1600**, *Phil.3, Theol.1, Cas. 1*] J (M) 1603 Inf.
582. Zielewicz (Zielewic) Franciscus [Ma-**1624**(G)/1525, 1641(G), *Rhet.2, Rhet.2, Phil.3, Theol.1*] Leo (M) 1648\49 Gram.; J (M) Inf. 1 an., Poet. 1 an.
583. Ziembowicz (Ziębovic, Ziębowicz, Zięmbowicz, Zięba) Albertus [Mi-**1573**(~G)/1570, **1600**(G)/1599, *Poet. et Phil., Theol.2*] Lu (P) 1609\10 2 Gram., 1610\11 Synt., 1611\12 2 Gram., 1612\13 Poet., 1613\14 Synt., 1614\15 Poet., 1615\16 Rhet.
584. Ziznouius (Ziznowius, Zyznouius) Albertus [Mi-1590(G)1593/**1594**, 1614(G), *Rhet., Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1632*] J (M) 1619-1621 Poet., 1621\22 Rhet.; J (P) 1626\27 Rhet.
585. Zmudzki (Zmudski) Nicolaus [Rox-1613(G), 1629(G), *Rhet.1, Phil.3, Theol.4, P4V 1646/1647*] Leo (M) 1635\36 Gram., 1636\37 Synt., 1637\38 Gram.; Leo (P) 1644-1646 Rhet. , Poet. 1 an.
586. Zwolenski (Zwoliński, Zwolinski) Gaspar [Ma-1592/1598/~1593(G), 1619(G), *Phil.3, Rhet.1, Theol.2, Bcc Phil in Ac Crac*] J (M) 1623\24 Inf., 1624\25 Synt.
587. Zychowic (Zichouic) Iacobus [Mi-1582/**1583**(~G), 1600(G), *Rhet.0.5, Rhet.3 mens.*] J (M) 1608-1610 Poet., 1610\11, 1616\17 Rhet.
588. Zychowicz (Zychowic) Gaspar [Mi-**1585**/**1586**/**1587**(~G), 1603(G), *Rhet.1.5, Rhet., Phil.3, Theol.4*] Cam (M) 1610\11 Inf.; J (P) 1620\21 Rhet.

Список учнів

1. Alexic Abrahamus **Lu** 1617
2. *Angelus Christophorus **J** ante 1582 5 an. ab Inf. ad Poet.(2 an. fuit)
3. *Baczynski Iosephus **O** 1635-1638 Phil.
4. Bałaban Georgius **Leo** 1618
5. Bałaban Ioannes **Leo** 1618
6. *Barthlius (Tarnoviensis) Laurentius **J** 1583-1585 Synt., Poet.
7. Bartkowski Matthaeus **Lu** 1617
8. *Bąkowski Paulus **J** ante 1601 Gram., Poet., Rhet.
9. *Bąknicki Christophorus **Leo** 1632-1634 Phil.
10. *Batiowski Stanislaus **Cam** 1635\36 Poet.
11. Bełzecki Ioannes **Leo** 1615
12. Benderman Ioannes **Lu** 1615
13. Białobocki (Białobłocki) Jan **J** ~ ab 1609
14. Bielski Martinus **Lu** 1615
15. *Błonensis Thomas **J** ante 1591 ad Rhet. incl.
16. *Błonski Albertus **Lu** 1633\34 Rhet.
17. *Bobrownicki Ioannes **Brs** 1635\36 Rhet.
18. *Bobrowski Stanislaus **Brs** 1635\36 Poet.
19. *Bochynski Valentinus **Brs** 1637\38 Rhet.
20. *Bodaszewicz Albertus **J** ante 1581
21. *Bogacki Martinus **J** ante 1647
22. *Bogdaszewski Ioannes **Lu** 1633 Rhet.
23. Bolbas Rostocki Andreas **Lu** 1615, **Lu** 1617
24. Boratynski Gabriel **J** 1632
25. Boratynski Stanislaus Kilianus **J** ante 1623
26. *Borkowski Petrus **Vin** 1633\34 Rhet.
27. Branicki Stanislaus **J** 1636
28. Branski Petrus **J** 1615
29. Brodowski Ignatius **J** 1636
30. Brzezinski Thomas **J** 1636
31. *Brzozoviensis (Brzozoviensis) Andreas **J** ante 1585/1586 Gram. et Poet.
32. Brzozovius Ioannes **Leo** 1618
33. *Budkowski Adamus **O** 1633\34 Rhet.

34. Budzynski Gaspar **Lu** 1615
35. *Buialski Martinus **Lu** 1633\34 Rhet.
36. Butkiewicz Petrus **Lu** 1615
37. Bystrzeiowski Adamus **J** 1619
38. Cetner Nicolaus **Leo** 1618
39. *Cholewicki Stanislaus **J** 1632-1633 Rhet.
40. Chotecki Petrus **Leo** 1618
41. *Chądzyński Alexander **Cam** 1646\47 Rhet.
42. *Chrzanowski Laurentius **Leo** 1635\36 Rhet.
43. Chotecki Raphael **J** 1619
44. Cichnicki Ioannes **Lu** 1617
45. Ciernieiewski Wladislaus **Leo** 1618
46. *Cwękalski Ioannes **J** 1636\37 Rhet.
47. Czapczynski Iacobus **Leo** 1618
48. *Czaplicki Christophorus **J** 1634\35 Rhet.
49. Czarnolaski Alexander **J** 1632
50. Czartoryski Carol **O** 1645 Phil.
51. Czemerzynski Petrus **J** 1606
52. Czernieiowski Alexander **Leo** 1615
53. Czerwiński Andreas **Lu** 1615, **Lu** 1617
54. Czolhanski Ioannes **O** 1630
55. Daniłowicz Ioannes **J** 1631
56. Dąbrowski Bartholomaeus **Leo** 1618
57. *Dąbrowski Martinus **Cam** 1633\34 Rhet.
58. *Dąbrowski Matthaeus **J** ante 1587
59. Dedynski Martinus **J** 1615
60. Deninski Christophorus **Vin** 1633 Praef. Congragationis
61. Dembinski de Dembiany Hieronymus **J** 1632
62. Desnouius Paulus **J** 1615
63. Didinski Stanislaus **J** 1636
64. Dobromirski Gaspar **Leo** 1618
65. *Dore Thomas **O** 1636\37 Rhet.
66. Dubiski Lucas **J** 1619
67. *Duclensis Nicolaus **J** ante 1589
68. Dubrawski Franciscus **J** 1619
69. Dunikowski Stanislaus **J** 1632

70. Dydinski Franciscus **J** 1632
71. Dziarnowski Adamus **Brs** 1633
72. *Fabricius (Fabritius, Fabrycy) Valentinus **J** 1577-1580 ab Inf. ad Poet. incl.
73. Farensbach Ioannes Carolus **O** 1630
74. *Farurey Nicolaus **J** 1632\33 Rhet.
75. *Faszczowski Martinus *Vin* 1646\47 Rhet.
76. Faustinus Demetrii Magni Moschorum et Ducis filius **Brs** 1633
77. Firley Henricus **J** 1631
78. Firley Petrus **J** 1615
79. Fredro de Pleszewice (Pleszowice) Andreas **J** 1632, **J** 1636
80. Fredro Ioannes **J** 1619
81. Fredro de Pleszewice (Pleszowice) Ioannes **J** 1632, **J** 1636
82. Fredro de Pleszewice (Pleszowice) Stanislaus **J** 1632
83. Fredro de Hodnowice Stephanus **J** 1632, **J** 1636
84. *Gańska Martinus **Lu** 1633\34 Rhet.
85. Ganecki Stanislaus **Lu** 1617
86. Gawronski Martinus **Cr** 1632 Praef. Congregationis
87. *Gawronski Stanislaus **J** ante 1588 ad Rhet.
88. Giebułtowski Adamus **J** 1636
89. Giglensis Iacobus **Leo** 1617
90. Gizel Innocenty **Leo**
91. Glinski Nicolaus **Bar** 1642
92. Głogowski Samuel **Leo** 1615
93. *Gobrzydowski Nicolaus *Leo* ante 1642
94. Gołecky Matthias **J** 1636
95. Gołuchowski Petrus **Cr** 1632
96. Gorski Ioannes **O** 1630 Phil.
97. *Gniewkowski Franciscus *Vin* ante 1638 Gram.
98. *Grabia Constantinus *F* 1637\38 Rhet.
99. Grabiński Georgius **J** 1619
100. Grabowiecki Ioannes **Lu** 1615
101. *Gricini (Grycini) Blasius **Leo** ante 1642 Gram., Poet., Phil.
102. Gumowski Georgius **Leo** 1615
103. Guth Albertus **O** 1630 Poet.
104. Habrek Andreas **Leo** 1618
105. Horaim Stephanus **Lu** 1615

106. Hulewicz Demetrius **Lu** 1615, **Lu** 1617
107. Hulewicz Marcus **Lu** 1615
108. Hulewicz Drozdeński Simon **Lu** 1615
109. Humnicki Venceslaus **J** 1615
110. Iabłonowski Ioannes **Leo** 1615, **Leo** 1618 Rhet.
111. Iahodyński Wenceslaus **Lu** 1617
112. Ianczyński Paulus **Lu** 1615, **Lu** 1617
113. *Ianowski Franciscus **J** ante 1639 Gram., Poet., Rhet.
114. *Iaskmanicki Stanislaus **J** 1591-1595 ab Inf. ad Poet., Rhet. 2 mens.
115. Iastkowski Samuel **Lu** 1617
116. *Iastrzębski Petrus **Lu** 1636\37 Rhet.
117. Ielomalinski Casimirus **O** 1630
118. Iełowicki Stanislaus **O** 1630 Rhet.
119. Iordan Hermolaus **J** 1619
120. Iosephides Simon **J** 1615
121. *Irzykowic Nicolaus **Brs** 1637\38 Rhet.
122. Kački Andreas **Leo** 1618
123. Kalenkowicz Hyacinthus **J** 1619
124. *Kalenkowicz Lucas **J** ante 1641 Gram., Poet., Rhet.
125. Kalinowski Adamus **Leo** 1615
126. Kaliski Matthias **Leo** 1615
127. Kałuszowski Gabriel **O** 1630 Rhet.
128. *Kamienski Andreas **Brs** 1632-1634 Rhet.
129. Kamienski Ioannes **J** 1619
130. Kaniowski (Kaniowiec) Ioannes **Leo** 1618
131. *Kanon (Canon) Andreas **O** ante 1631
132. *Kanski Albertus **Cam** 1636\37 Rhet.
133. *Kanski Stanislaus **O** 1631-1633 Rhet.
134. Karnkowski Thomas **J** 1615
135. *Karnicki Stanislaus **O** 1631-1633 Phil.
136. Kawecki Abrahamus **Lu** 1615
137. Kędzierski Adamus **O** 1632 Praef. Congragationis
138. Kochan Paulus **Lu** 1615
139. Komorowski Petrus **Bar** 1642
140. Koniecpolski a Koniecpole Iacobus **J** 1632
141. *Kosciuszko Samuel **Brs** 1636\37 Rhet.

142. Kosowski Casimirus **J** 1636
143. *Kossowski Martinus **J** ante 1595\1596 Poet.
144. Kostyn (Costin) Myron **Bar** ~ ab 1641
145. Kozłowski Albertus **J** 1636
146. Kozuchowski Ioannes **O** 1630 Phil.
147. *Kozuchowski Simon *Cam* 1636\37 Rhet.
148. Kramkowski Iacobus **Bar** 1642 Praef. Sodalitatis
149. Krasowski Hyacinthus **J** 1636
150. Kratowicz Ioannes **O** 1630 Rhet.
151. *Krępski Ioannes **Leo** ante 1620 Gram., Poet., Rhet.
152. Krzeczowski (Krzeczewski) Ioannes **Leo** 1615, **Leo** 1618
153. Krzewski Andreas **Lu** 1615
154. *Krzycki Iacobus *Cam* 1634\35 Rhet.
155. Kuczkowski Iustus **Leo** 1618
156. *Kuczkowski Thomas **O** 1646\47 Phil.
157. Kuropatwa Hieronymus **Leo** 1618
158. Kurowski Alexander **O** 1630 Rhet.
159. Kurzański Petrus **Leo** 1618
160. *Kwapich Stanislaus **Leo** 1634-1636 Phil.
161. *Łabeta Iacobus *Cam* 1634\35 Poet.
162. *Łankowski Thomas *Lu* 1634\35 Rhet.
163. Łanckoronski Ludovicus **O** 1630
164. Łanckoronski filius Nicolai, palatinides Russiae **J** 1584
165. Łapinski Stanislaus **J** 1632
166. Laskowski Alexander Nicolaus **O** 1630 Rhet.
167. Latos Sigismundus **Leo** 1615
168. *Lechowicz Ioannes *J* ante 1633
169. Lenczewski Sigismundus **J** 1619
170. Lesczinski Albertus **J** 1615
171. Leśniowski Ioannes **J** 1636
172. Leśniowski Georgius **J** 1636
173. Letowicki Alexander **O** 1630 Phil.
174. Lipczyński Stanislaus **Leo** 1618
175. Łośiatiński (Łośiatiński) Alexander **J** 1619
176. Lucius Blasius **Leo** 1618
177. *Lukanowicz Thomas *Leo* 1635\36 Rhet.

178. Lukawski Christophorus **Lu** 1617
179. Łyczko Alexander **J** 1619
180. Magnuszewski Andreas **O** 1630
181. *Malisz Stephanus *Cam* 1634\35 *Rhet.*
182. *Maieranowski Paulus **J** 1634\35 *Rhet.*
183. Mąkowski Stanislaus **Leo** 1618
184. Małyński Stephanus **J** 1632
185. Massalski **O** ante 1647
186. Matiszewicz Christophorus **Lu** 1615
187. Miaskowski Stanislaus **Bar** 1642
188. *Mierzeiewski Stanislaus *Brs* 1632\33 *Rhet.*
189. Mieszkowski Ioannes **Leo** 1618
190. *Mietelski Ioannes *Vin* 1633\34 *Rhet.*
191. Mioduszewski Simon **Lu** 1615
192. *Młodecki Gabriel **O** ante 1641 Gram., Poet., Rhet., Phil.
193. *Młodzianowski Thomas **Leo** 1636\37 *Rhet.*
194. *Moczulski Ioannes *Vin* 1634\35 *Rhet.*
195. Modzelowski Nicolaus **J** 1632
196. *Mokrski (Mokrzyki) Ioannes **J** 1638-1640 Gram. et Poet.
197. Moszynski Nicolaus **Leo** 1618
198. Muscovius Albertus **Leo** 1618
199. *Myszka Remigius *Lu* *Poet. ante 1633*
200. Myszkowski de Mirow Ioannes Ferdinandus **J** 1632
201. Nahuiowski Martinus Florianus **O** 1630 *Rhet.*
202. Naraiowski Constantinus **J** 1632
203. Narapinski Sewerinus **Leo** 1618
204. *Nieciszewicz Stanislaus **O** 1631-1633 *Phil.*
205. *Nieracki Hieronymus *Cr* 1633 *Rhet.*
206. *Nigricius Albertus **J** 1636\37 *Rhet.*
207. Niszczicki Christophorus **Leo** 1615
208. Nowoszycki Zacharias **J** 1619
209. *Nurzynski (Nurzinski) Ioannes **J** ante 1592 ad *Rhet. incl.*
210. *Nuszczynski Ioannes **Leo** 1632-1634 *Phil.*
211. Ochodnicki Stanislaus **J** 1615
212. Olbiewski Andreas **Leo** 1618
213. Olęcki Matthias **Leo** 1618

214. Oleński Czuryło (Czuryło) Christophorus **Lu** 1615
215. Olenski Czuryło Nicolaus **Lu** 1615
216. Olszamowski Stanislaus **J** 1619
217. *Olszewski Iacobus **J** ante 1580 Synt. et Poet.
218. Omieciński Adamus **Lu** 1617
219. *Orandowicz Iacobus **J** ante 1601 Gram.
220. Orzechowski Hieronymus **J** 1632
221. *Orzeł Leo **O** 1631-1633 Phil.
222. *Orzeł Sbigneus **J** 1585-1589 ad Rhet. Incl.
223. *Ostiensis (Ustiensis) Martinus **J** ante 1585
224. Oświęcim Stanislaus **J** 1619
225. Oziemkowic Andreas **Leo** 1618
226. Paczanowski Christophorus **J** 1615
227. *Paczarowski Martinus **Leo** ante 1638 Phil.
228. Palucki Nicolaus **Lu** 1617
229. Papczynski Stanislaus **J** ab ~ 1638
230. *Papieski Petrus **Cam** ante 1623 Gram., Poet., Rhet.
231. *Paszkowski Alexander **O** 1637\38 Rhet.
232. Pawłowicz Samuel **Lu** 1615
233. *Pawłowski Daniel **O** ante 1642
234. *Piszkowski Nicolaus **Cam** ante 1641 Gram., Poet., Rhet. 1 an.
235. *Pleucius Simon **Leo** 1634\35
236. Podkowiecki Matthias **Leo** 1639
237. Podleski Christophorus **O** 1630 Poet.
238. *Podolski Samuel **J** ante 1639 Gram., Poet., Rhet.
239. Pogroszewski Stephanus **J** 1632
240. *Pokrzywnicki Adamus **O** 1633\34 Rhet.
241. Polanski Petrus **J** 1632
242. Popławski Iacobus **J** 1632
243. Popławski Stanislaus **Lu** 1617, **Leo** 1618
244. *Porębny Samuel **J** ante 1584 Poet.
245. Potocki Franciscus **O** 1630 Poet.
246. Potocki Nicolaus **J** 1636
247. Potocki Nicolaus **O** 1645
248. Prusinowski Ioannes **Lu** 1615
249. Pruszkowski Ioannes **J** 1619

250. *Przerembski Balthasar **J** 1635\36 Rhet.
251. Przerembski Carolus **J** 1636
252. Przerembski Petrus **J** 1636
253. *Przeworscensis (Przeuorscensis, Czepisius) Ioannes **J** ante 1590 Poet.
254. Przybkowski Felix **J** 1632
255. *Przygocki Albertus **O** 1633-1635 Phil.
256. *Przygocki Andreas **O** 1633\34 Rhet.
257. Psarski Petrus **J** 1619
258. Pstrokowski Ioannes **Cr** 1632
259. Radohoski Georgius **O** 1630 Rhet.
260. *Radosciensis (Radossiensis) Thomas **J** ante 1591
261. Radwanski Stanislaus **J** 1632
262. Radzicki Martinus **O** 1630
263. Radziszewski Paulus **J** 1632
264. Ranolowicz Martinus **Leo** 1617
265. *Rohatinensis Albertus **J** ante 1585 Gram., et Poet. 4 an.
266. Rogalski Alexander **Leo** 1615 Rhet.
267. *Rokicki Stanislaus **O** ante 1643
268. Romer Ioannes **J** 1632
269. Roniszewski Ioannes **J** 1619
270. Russian Samuel **O** 1630 Rhet.
271. *Rutka Theophilus (Bogumił Teofil) **O** ante 1643 Phil.
272. *Rybchowski Albertus **Leo** 1646\47 Phil.
273. Sałdowski Ioannes **Leo** 1639
274. Sarnicki Christophorus **J** 1619
275. Sarnicki Petrus **J** 1619
276. Szczepanowski a Szczepanowo Stanislaus **J** 1632
277. Sczerbicki Stephanus **Per** 1648
278. Sczucki Stanislaus **J** 1636
279. *Secemski (Szczemski, Seciemski, Seczemski) Ioannes **J** ante 1592 Poet.
280. Seicki Ioannes **Leo** 1618
281. Sieczkouicz Petrus **Leo** 1618
282. Siedmioracki Ioannes **Leo** 1618
283. Siemaszko Simon **Leo** 1615
284. Siemaszko Stanislaus **Leo** 1615
285. *Siewiecki Michael **Leo** 1632-1634 Phil.

286. *Sikorski Andreas **Leo** 1636\37 Poet., 1637\38 Rhet.
 287. Skarzynski Alexander **J** 1615
 288. *Skawinski Stephanus **J** ante 1602 Poet. 2 an.
 289. *Skolmowski Paulus **Vin** 1634\35 Rhet.
 290. Skowronski Albertus **Leo** 1639
 291. *Skrzynski Andreas **Lu** ante 1639 Gram., Poet., Rhet.
 292. *Słostowski (Slostowski) Ioannes **J** ante 1595 Poet.
 293. *Smogorzewski Iacobus **Lu** 1636\37 Rhet.
 294. *Sobotkowicz Lucas **O** 1631-1633 Phil.
 295. Sobiegurski Ioannes **J** 1619
 296. Sobieski Ioannes **Leo** 1618
 297. Spelnarowicz Sebastianus **Leo** 1618
 298. Stadnicki a Zmigrod Ioannes **J** 1632
 299. Stadnicki Stanislaus **J**
 300. Stamirowski Stanislaus **Leo** 1618
 301. *Stano (Stanno) Ioannes **Leo** ante 1641 Gram., Poet., Rhet., Phil.
 302. Stawski Georgius **J** 1619
 303. Stawski Georgius **J** 1636
 304. Stawski Ioannes **J** 1636
 305. Stawski Nicolaus **J** 1632, **J** 1636
 306. Stęmpkowski Daniel **Lu** 1615
 307. Stęmpkowski Ludovicus **Vin** 1633
 308. Stoiewski Ioannes **J** 1619
 309. Stribil Nicolaus **O** 1630 Poet.
 310. Stronski Stephanus **Cr** 1632
 311. *Strumiłowski Sebastianus **O** 1633\34 Rhet.
 312. Strzałkowski Sebastianus **Leo** 1618
 313. Strzyzowski Michael **O** 1632
 314. *Suchocki Ioannes **Leo** ante 1641 Gram., Rhet.
 315. Sulmirski Petrus **Vin** 1633
 316. Swierski Kilianus **Leo** 1618
 317. Święcicki Andreas **Per** 1648 Praef. Congregationis
 318. *Swirski Nicolaus **Leo** 1615
 319. Szaparowski Petrus **Lu** 1617
 320. *Szczepanowski Stanislaus **J** 1632 Rhet.
 321. Sztemberg (a Sztemberk) Kostka Paulus **J** 1632, **J** 1636

322. Szumowski Nicolaus **J** 1619
323. Tarnawiecki Florianus **J** 1632
324. Tarnawiecki Stanislaus **J** 1636
325. Toczewiecki Stanislaus **Lu** 1615
326. **Tomanowicz Franciscus* **Lu** 1646\47 *Rhet.*
327. Tomanowicz Valentinus **Lu** 1617
328. Troianowic Paulus **J** 1619
329. *Troianowski Simon **Leo** 1634-1636 *Phil.*
330. Trzaska Stanislaus **Leo** 1617
331. **Trzaskowski Albertus* **Leo** 1635\36 *Rhet.*
332. Trzeciak Alexander **O** 1630 *Phil.*
333. Trzeciak Benedictus **O** 1630 *Rhet.*
334. Trzcinski Andreas **J** 1632, **J** 1636
335. Trzećiecki Hiacintus **J** 1619
336. Tułkowski Nicolaus **Lu** 1615
337. Turski Simon **Lu** 1615
338. Tyborowski Matthias **O** 1630 *Poet.*
339. *Tyncza Gaspar **J** ante 1641 *Gram.*; **Leo** ante 1641 *Poet.*, *Rhet.*
340. *Tyrawski Martinus **Leo**, **J**, **Cr**, **Cam** ante 1641 *Gram.*, *Poet.*, *Rhet.*
341. Ubaldini Ioannes **Leo** 1618
342. *Ubaldini Urbanus **Leo** *Gram.*, 1634\35 *Poet.*, 1635\36 *Rhet.*, 1636-1638 *Phil.*
343. Ujazdowski Stanislaus **Leo** 1644
344. *Ułanowski Paulus **Lu** 1637\38 *Rhet.*
345. *Velcius (Velcusio, Velcussius) Petrus **J** ante 1583
346. Wapowski Carolus **J** 1636
347. Wapowski Christophorus **J** 1619
348. Wapowski Ioannes **J** 1619
349. Wapowski Nicolaus **J** 1636
350. Wapowski Stanislaus **J** 1619
351. *Wargocki Ambrosius **J** 1577-1580 ab *Inf.* ad *Poet.* incl.
352. *Wetnowicz Simon **Leo** 1635\36 *Rhet.*
353. Węgliński Lucas **Lu** 1615
354. Wężykowicz Valentinus **Vin** 1633
355. Wielopolski Ioannes **J** 1619
356. *Wkrzynski Adamus **O** 1637\38 *Rhet.*
357. *Wlewski Stephanus **O** ante 1643

358. Woiakowski Gaspar **J** 1632
359. Woiakowski Ioannes **J** 1636
360. Woiakowski Petrus **J** 1636
361. Woiakowski Stanislaus **J** 1619
362. *Woiciechowicz Ioannes **Leo** 1632-1634 *Phil.*
363. Wolski Felicianus **Leo** 1618
364. Wylezinski Nicolaus **O** 1630
365. *Zaborny *Valentinus* **Brs** 1635\36 *Rhet.*
366. Zachorowski (Zahorowski) Michael **Lu** 1615
367. Zaiaczkowski Gabriel **J** 1632
368. *Zaklika Gabriel **Cam** 1646\47 *Rhet.*
369. Zakrzewski Adamus **Leo** 1618
370. Zakrzewski Alexander **O** 1630 *Rhet.*
371. Zakrzewski Bernardus Hyacinthus **O** 1630 *Poet.*, 1631 *Rhet.*, 1632 *Phil.*
372. Zakrzewski Ioannes **J** 1632
373. *Zakrzewski Ioannes **Leo** 1635\36 *Rhet.*
374. *Zakrzewski Sebastianus **Vin** 1637\38 *Rhet.*
375. Zaleski Daniel **Leo** 1618
376. Zaleski Paulus **Leo** 1615
377. *Zaleucius Alexander **Leo** *ante* 1633
378. *Zaremba Iacobus **Brs** 1632\33 *Rhet.*
379. Zebrowski Laurentius **Leo** 1618
380. Zbiewski Samuel **J** 1615
381. Zborowski Adamus **Leo** 1618
382. Zborowski Hieronymus **Leo** 1615
383. Zborowski Stanislaus **Leo** 1615
384. Zdzanski Ioannes **J** 1632
385. Zdzarski Petrus **Lu** 1615
386. Zdziarski Andreas **Lu** 1617
387. Zegota Florianus **Lu** 1617
388. Zegota Nicolaus **Lu** 1615, **Lu** 1617
389. Zgorzelski Stanislaus **J** 1632
390. *Zolczynski Michael **J** 1635\36 *Rhet.*
391. Zołkiewiensis Iacobus **Leo** 1618
392. Zorawnicki Adamus **Leo** 1618
393. Zorawski Albertus **Lu** 1617

394. Zukowski Thomas **Lu** 1615
395. Zwan Doleszkan Stephanus **O** 1630
396. Богемчик (Богемус) Вацлав **Lu** 1634
397. Вирожемський (Вирозубський) Войтех **Lu** 1634
398. Вишневецький Ярема **Leo** ~ ab 1620
399. Влосинський Петр **Lu** 1634
400. Влосович Миколай **Lu** 1627
401. Войцехович Адам **Lu** 1638
402. Довкгерд (Долкгерд) Олександр **Lu** 1627
403. Домбський Павел **Lu** 1627
404. Жабокрицький Андрей **Lu** 1634
405. Желіславський Єрий **Lu** 1627
406. Зубрицький Ян **Lu** 1638
407. Ісайковський Самуель **Lu** 1627
408. Клисинський **Lu** 1634
409. Ковальський (Кавальський) Малхер **Lu** 1634
410. Козловський Гилярій **Lu** 1627
411. Корманський Якуб **Lu** 1634
412. Корсак Єрий **Lu** 1634
413. Ласький **Lu** 1634
414. Лозовський (Лазовський) Андрей **Lu** 1634
415. Ляховський Ян **Lu** 1638
416. Мелешко Никита **Leo** 1615
417. Менчинський **Lu** 1634
418. Окорський Петр **Lu** 1634
419. Острозький Адам-Константин **J** 1610-1614 ad Rhet. incl.
420. Острозький Павло-Януш **J** 1610-1614 ad Rhet. incl.
421. Парчевський Ян **Lu** 1638
422. Пясецький (Песецький) Міхал (Михайло) **Lu** 1634
423. Сакович Андрей *с под Телича попович* **Lu** 1634
424. Скулимовський Ян **Lu** 1634
425. Сморовський (Смаревський) Матей (Матіаш) **Lu** 1634
426. Соломенський (Шоломонський) Войтех **Lu** 1634
427. Фіркс Чурило **Lu** 1627
428. Хмельницький Богдан **Leo** 1620\21
429. *Чорторійський Миколай* **Lu**

- 430. *Чорторийський Флоріан* **Lu**
- 431. Чижевський Войтех **Lu** 1638
- 432. Шашницький (Чешницький, Чесницький) Валентій **Lu** 1627
- 433. Шавловський Павел **Lu** 1634
- 434. Шмаревський Матяш **Lu** 1634
- 435. Шуцький Адам **Lu** 1638
- 436. Ястрембський Петр **Lu** 1638

Список жертводавців

1. ? (Braclaviensis et Camenecensis capitaneus) (N) K – *Cam*
2. ? (Brzestensis capitaneus) (N) K/C – *J*
3. ? (Camenecensis canonicus) (Sca) K/C – *J*
4. ? (Camenecensis palatini et capitanei vidua) (N) K – *Cam*
5. ? (Concionator. 1610 – Martinus Widziewicz SJ?) (S) K/C – *J*
6. ? (Czechowiensis castellanea) (N) C – *J*
7. ? (Denoviensis (Dynoviensis, Dinoviensis) parochus) (S) K/C – *J*
8. ? (Denoviensis (Dynoviensis, Dinoviensis) plebanus) (S) K/C – *J*
9. ? (Denoviensis (Dynoviensis, Dinoviensis) vicarius) (S) K/C – *J*
10. ? (Gedanensis civis) (M) K/C – *J*
11. ? (Iaroslavienses PP. Tertianni 1610, 1611) (S, SJ) K/C – *J*
12. ? (Iaroslaviensis civis) (M) K/C – *J*
13. ? (Iaroslaviensis pistor) (M) K/C – *J*
14. ? (Ioannis Apothecarii vidua) (M) C – *Cam*
15. ? (Kanczuzensis (Cancuzensis) praepositus) (S) K/C – *J*
16. ? (Kanczuzensis (Cancuzensis) parochus: Gaspar Fabrycius?) (S) K/C – *J*
17. ? (Krosnensis parochus) (S) K – *Prm*
18. ? (Krosnensis plebanus) (S) K/C – *J*
19. ? (Leopoliensis civis) (M) K/C – *J*
20. ? (Leopoliensis decanus) (S) K/C – *J*
21. ? (Lezeiscensis (Lezaiscensis) capitanea) (N) K/C – *J*
22. ? (Lezeiscensis (Lezaiscensis) capitaneus) (N) K/C – *J*
23. ? (Lezeiscensis (Lezaiscensis) notarius) K/C – *J*
24. ? (Lezeiscensis (Lezaiscensis) vice-castellanus) (N) K/C – *J*
25. ? (Lubacoviensis capitanea) (N) K/C – *J*
26. ? (Lubacoviensis parochus) (S) K/C – *J*
27. ? (Moldavian nobilis) (N) K – *N*
28. ? (Moschoviensis PP. SJ (PP. SJ ex Moschovia) (S) K/C – *J*
29. ? (Nosdrensis (Nozdrensis) parochus) (S) K/C – *J*
30. ? (Nosdrensis plebanus) (S) K/C – *J*
31. ? (Novi Ostrogii Burmister) (M) C – *O*
32. ? (Oliesznicensis parochus) (S) K/C – *J*
33. ? (Podhaicensis parochus) (S) K/C – *J*

34. ? (Posnaniensis Domina) C – J
 35. ? (Praepositus quidam) (S) K/C – J
 36. ? (Praemislienses PP.) (S, SJ) K/C – J
 37. ? (Praemisliensis custos) (S) K/C – J
 38. ? (Praemisliensis Domina) K/C – J
 39. ? (Praemisliensis obozna) (N) K/C – J
 40. ? (Przeworscensis civis) (M) K/C – J
 41. ? (Przeworscensis praepositus) (S) K/C – J
 42. ? (Rokitinensis (Rokitnensis) parochus) K/C – J
 43. ? (Sądecensis (Sandecensis) castellanea) (N) K – Leo
 44. ? (Sendomiriensis capitanea) (N) K/C – J
 45. ? (Sendomiriensis capitaneus) (N) K/C – J
 46. ? (Sendomiriensis civis) (M) K/C – J
 47. ? (Tarnoviensis castellanus) (N) K/C – J
 48. Alandi SJ soror (M) K/C – J
 49. Anczewski Martinus (M) C – Leo
 50. Andreas (S) K – Leo
 51. Angelus Ioannes, parochus Izdebzensis (S) K/C – J
 52. Bakowecki Iosephus (Se-uniat) K – Lu
53. Bal z Hoczwy Petrus (N) K – Cr
 54. Balthasar de Turingia (M) Ap – O
 55. Bałaban Alexander (N) K – Vin
 56. Baranowski Adalbertus (Se) K/C – J
 57. Bartholomaeus pastor (S) K/C – J
 58. Barzyna (Barżyna) K/C – J
 59. Belina (M) K/C – J
 60. Bełzecka Hedwigis (*N) K/C – Leo
 61. Berlinska Elisabeth (N) K/C – J
 62. Berlinski Alexander (N) K – J
 63. Bieczowska K/C – J
 64. Bieczowski K/C – J
 65. Bielecka Elisabeth (*N) Bu – Leo
 66. Bierecki (*N) K – J
 67. Bieykowski stolnik (N) K/C – J
 68. Bieykowska stolnikowa (N) K/C – J
 69. Blonski Stanislaus (*N) K/C – J

70. Bobiatyński Nicolaus (N) C – *Bar*
71. Bobola Andreas (N) K – *Cr, K/C – J*
72. Bobola Iacobus (N) K – *Cr*
73. Bobola Albertus (N) K – *Cr*
74. Bobolanka (N) C – *J*
75. Bobolina (N) K/C – *J*
76. Bobrowska Helena (*N) C – *Brs*
77. Bobrowska, virgo (*N) K/C – *J*
78. Bogucki (*N) K/C – *J*
79. Boguil (M) K/C – *J*
80. Bogusz (*N) K/C – *J*
81. Boiarzyn Christophorus (M) C – *J*
- 82. Boksza-Radoszewski Boguslaus (Se) R, C, Bi – F**
83. Bolestraszycka (Belestraszycka) de Rytwiany Christina (N) C, K – *J*
84. Boniecki (N) K/C – *J*
85. Borlinska (M) Sc – *J*
86. Borzewski Matthaeus (Sop) C – *J*
87. Boym (Boiem, Boim) Paulus Georgius (M) K – *J*
88. Brachowski (*N) Bu, C – *Leo*
89. Branski Iacobus K/C – *Prs*
90. Braun Sebastianus (M) C – *O*
91. Bredecka Susanna, virgo (N) C – *J*
92. Bredecki (Brodecki) Iacobus (N) C – *J*
93. Brodowski Gaspar (S, SJ) Bi – *O*
94. Bronikowski Stanislaus (Sca) Bi – *Prm*
95. Brycki (N) K – *Leo*
96. Brycki (N) K – *Leo*
97. Brzeski Nicolaus (N) K/C – *J*
98. Brzesnicki (*N) K/C – *J*
99. Brzezinski Gregorius (*N) K/C – *Prs*
100. Brzozoviensis Andreas (S, SJ) K/C – *J*
101. Budeh (M) K/C – *J*
102. Butkowa (Budkowa) (M) K/C – *J*
103. Budstein (M) K – *J*
104. Buvtius Petrus (S) Bi – *Cr*
105. Campano Giovanni Paulo (S, SJ) K/C – *J*

106. Cebrowska de Łowce (у дівочтві Łowiecka, у 1 шлюбі Cieslinska, у 2 шлюбі Cebrowska) Elisabeth (N) C, K – J
107. Cebrowski (N) K/C – J
- 108. Chalkovius (Calchovius, Chalonus) Matthias (S, ex-SJ) K – Leo; K, C – J**
109. Charleski (Charłęski) Ioannes (N) K – Lu
110. Charleski (Charłęski) Nicolaus (N) K – K, K – F
111. Chmielecka Anna (*N) C – O
112. Chmielecka z Chocimierza Teophila (N) K – Vin
113. Chmielowa Sophia (M) C – Leo
114. Chociemińska (*N) K/C – J
115. Chociemiński (*N) K/C – J
116. Chocinska (*N) K/C – J
117. Chodkiewicz Christophorus (N) K – F
118. Chodkiewicz Hieronymus (N) K/C – J
119. Chodorowski (*N) K/C – J
120. Cichocki Iacobus (M) C – Leo
121. Cieklińska (M) K – Leo
122. Ciemieryński (Ciemieryński) (*N) K/C – J
123. Cieslinska (*N) C – J
124. Cmieciński Franciscus (N) K/C – Prs
125. Collegium Braunsbergensis K/C – J
126. Collegium Claudiopolitanum K/C – J
127. Collegium (Residentia) Leopoliensis K/C – J
128. Collegium Lublinensis K/C – J
129. Collegium Poltoviensis (Pultoviensis) K/C – J
130. Collegium Polocensis K/C – J
131. Collegium Posnaniensis K/C – J
132. Collegium Rigensis K/C – J
133. Collegium Vilmensis K/C – J
134. Cybulska, virgo (*N) C – J
135. Cyganska (*N) C – J
136. Cyganski (Syganski) (*N) C – O
137. Cyganski (Cziganski) (*N) K/C – J
138. Czapski Andreas (N) K – Leo
139. Czarnolska Hedwigis Sc – J
140. Czartoryski (Czartoryski) (N) K/C – J

141. Czartoryski (Czartoryiski) Jerzy (N) K, Sc – *Vin*, K – *Bar*, K – *Lu*
142. Czartoryski (Czartoryiski) Nicolaus (N) K – *Lu*
143. Czechorowska (Czeczorowska) K/C – *J*
144. Czechorowski (Czeczorowski) K/C – *J*
145. Czechowska (Czeczowska) (N) C/K – *J*
146. Czechowski (Cechowski) (N) K/C – *J*
147. Czelima (M) K/C – *J*
148. Czerniakowski Albertus (S, SJ) K/C – *J*
149. Czetsowska K/C – *J*
150. Czieszacki K/C – *J*
151. Czołhanska de Skromowice Susanna (N) K, C – *Leo*
152. Czołhanski Adam (N) K – *Leo*
153. Czołhanski Andreas (N) K – *Leo*
154. Czołhanski Ioannes Carolus (S) K – *Leo*
155. Czuwał Thomas (M) C – *J*
156. Daniłowicz Ioannes (N) K – *Prm*
157. Daniłowicz Nicolaus (N) C – *Leo*, K – *Я*
158. Daniłowiczowa Isabella (N) C – *O*
159. Daniłowiczowa Sophia (N) C – *Leo*, K/C – *J*
160. Darminski Albertus K/C – *J*
161. Dąbski (Dąpski, Dąbski) Ioannes (S, SJ) K/C – *J*
162. Dernawska K/C – *J*
163. Dersniak (N) K/C – *J*
164. Derszniakowa (Dersniakowa) (N) C – *J*
165. Dębiński Gaspar (*N) K/C – *J*
166. Dixon Thoma Scoti (M) K – *Cr*
167. Dobraczynska Helena (N) K – *Leo*
168. Dobraczynski Stanislaus (N) K – *Leo*
169. Domaracki (*N) K/C – *J*
170. Dominski Zacharias (*N) K/C – *Prs*
171. Dorota, virgo (M) C – *O*
172. Drochobycki (Drochobyczki) Simon C./C – *Prs*
173. Drominski (*N) K/C – *J*
174. Dudkowa (Dutkowa, Dukowa) (M) K/C – *J*
175. Dutkowic (M) K/C – *J*
176. Dydyńska (Didenska, Dedyńska) Barbara (N) C, K – *J*

177. Dydynska (Dedynska, Dydenska de Dydnia) Barbara, virgo (N) C, K – J
178. Dydynska (Dydenska) Elisabeth (N) C – J
179. Dydynski (Dedenski) Nicolaus (N) K/C – J
180. Dydynski (Dydenski de Dydnin, Didinski) Petrus (N) C – J
181. Dydynski (Dydenski de Dydnin) Stanislaus (N) C – J
182. Dzinski (*N) K/C – J
183. Dziurdsina (?) Dorothea C – *Leo*
184. Florentius Ioannes (S, SJ) K/C – J
185. Fredro Iacobus Maximillianus (N) C – *Prm*
186. Fredro (N) K/C – J
187. Fredrowa Premisliensis (N) K/C – J
188. Firlej (Fierlei, Fierliey) Henricus (N) C – J
189. Firleyowa (N) K/C – J
190. Frączkowicz Dionysius K/C – *Prs*
191. Gaiazdowski Alexander (*N) K/C – *Prs*
192. Garbowicz Andreas Bu – *Cr*
193. Garczarz Albertus K/C – *Prs*
194. Garwarski (Ganwaski) Stanislaus (N) K – *Leo*
195. Giebułtowska Lucia, virgo (N) C – J
196. Giebułtowski Ioannes (N) K – *Cr*
197. Gilbertowa Catharina K/C – J
198. Gładyszyc (Gładysz, Gładisz) (M) C – *Leo*
199. Glembocki (*N) K/C – J
200. Gluchowski (*N) K/C – J
201. Gninska (N) C – J
202. Gninski Albertus (N) C – J
203. Gninski Iacobus (N) K/C – J
204. Goraiska (N) K – J
205. Gorczyn (M) K/C – J
206. Gorski Andreas (N) K – *Cam*
207. Gorzelniczka Dorothea Walenta (M) K – *Leo*
208. Goslicki Laurentius (Se) K/C – J
- 209. Gostomska (у шлюбі Sieniawska) Elisabeth (N) K, C, Bi – *Leo***
210. Gostomski Hieronymus (N) C – J
211. Goyski (Guyski) Christophorus (N) Bu – *Lu*
212. Grabinska Sophia (*N) K/C – J

213. Grabowska (Grabinska) Susanna, virgo (N) C – J
 214. Grabowski Gregorius (*N) K/C – Prs
 215. Grochowska Regina (*N) C – Leo
 216. Grochowski Achacius (Se) Bi – J, Bi – Prm
 217. Grochowski Stanislaus (S) Bi – Leo
 218. Grzegorskowicz Gregorius (M) K – Prm
 219. Grzybowski Ioannes (N) K, C – O
 220. Gucy (Guczy) (N) K/C – J
221. Henclowa (Handzłowa) Sophia K, C – Leo
 222. Herbest Ioannes (M) K/C – J
 223. Herbestia Matuszyna Anna (M) K/C – J
 224. Herbestus Benedictus (S, SJ) C – J
 225. Herburt Bartholomaeus (N) K/C – J
 226. Herburt (Herbort) Erasmus (N) K, C – J
 227. Herburt (Herborth) Ioannes (N) K/C – J
 228. Herburt Ioannes Felix (N) K – Leo
 229. Herburt Nicolaus (N) K/C – J
 230. Herburt (Herbort) Stanislaus (N) K, C – J
 231. Herburtowa (у шлюби Żółkiewska) Regina (N) C, K – Leo
 232. Herburtowa Sophia (N) K – Cam, K/C, Bu – J
 233. Hieremiaszowa (M) K/C – J
 234. Hodakowski (N) K – N
 235. Horsnostajowa (N) C – J
 236. Hornowska Dorothea (*N) C – O
 237. Hubicki K/C – J
 238. Hulewicz (N) K – Lu
 239. Humiecki (*N) K/C – J
 240. Iacobus, Premisliensis canonicus (Sca) K/C – J
 241. Iakubowska Agnes (*N) Bu – Leo
 242. Ianicki Christophorus (S) K – Bar
 243. Ianowycz Stanislaus K/C – Prs
 244. Ianuszewski Stanislaus (*N) K/C – Prs
 245. Iarzelski Andreas K/C – Prs
 246. Iaskmanicki (Iasmianiecki) Gaspar (S, SJ) K – J
 247. Iastkowska (N) K/C – J
 248. Iastkowski (N) K/C – J

249. Iaworski Bartholomaeus (*N) K/C – *Prs*
- 250. Iazłowiecki Hieronymus (N) K – *Cam***
- 251. Iazłowiecki Nicolaus (N) K – *Cam, C – J***
- 252. Ielec Ignatius (S, SJ) R, Sc – *X, R – F***
253. Ierzykowa (Irzykowa) Dorothea C – *J*
254. Ioannes notarius C – *J*
255. Iwanowicz (M) K – *J*
256. Kaczkowski Christophorus (*N) C – *Leo*
257. Kaczkowski Sigismundus (*N) C – *Leo*
258. Kalinkowicz (Kalenkowicz, Kolankiewicz, Kolankowicz) de Strupin (Sorupin) Samuel (N) C, K – *J*
259. Kalinkowicz (Kalenkowicz) de Strupin Hyacinthus (N) K/C – *J*
260. Kalinkowiczowa (Kalenkowiczowa) Hedwigis (N) K/C – *J*
261. Kalinowska (N) K – *Cam*
262. Kalinowska (N) K/C –
263. Kalinowski (N) K/C – *J*
264. Kalinowski Adam (N) K – *N*
265. Kalinowski Albertus (Alexander) (N) K – *Cam*
266. Kalinowski Lucas (N) C – *Leo*
267. Kalinowski Martinus (N) K – *H-C, K – Vin*
- 268. Kalinowski Walenta (Vaclavus) Alexander (N) R, Sc, Conv – *Vin, Bu – Cam***
- 269. Kamieniecka (y шлюби Potocka) Elisabeth (N) K, Drukarnia – *Cam***
270. Kamienska Catherina, virgo (*N) K/C – *J*
271. Kamienski Matthias (*N) K/C – *Prs*
272. Kaminski Petrus (*N) C – *J*
273. Karbowski (*N) K/C – *J*
274. Karlica Elisabeth (M) K/C – *J*
275. Karnkowski Stanislaus (Sae) K/C – *J*
276. Karpinski Albertus (*N) K/C – *Prs*
277. Karwowski Leonardus (N) C, K – *J*
278. Kazanowski Dominicus Alexander (N) K, C – *Leo*
279. Kieslicki (Kiesliczki) Martinus (*N) K/C – *Prs*
- 280. Kislicki (Kiślicki) Nicolaus (S) Bu – *Leo***
281. Klaus (M) K/C – *J*
282. Klech (Kleth, Klet) Ioannes (S, SJ) K – *Cr*
283. Kolendowicz Samuel (N) C, K – *J*

284. Komienski (Komunski) (*N) C – O
285. Komorowski (Konarowski) (N) K/C – J
286. Koniecka Anna (N) C – *Brs*
287. Koniecpolska, virgo (N) – J
- 288. Koniecpolski Stanislaus (N) K, Sc, C – *Bar*; C – *Leo*, C/K – J**
289. Kontkowa (M) K/C – J
290. Kopec (*N) K/C – J
291. Kopiec Alexander (N) D – *Brs*
292. Korczanski Alexander (N) K – *Leo*
293. Kornaczewycz Andreas K/C – *Prs*
294. Korniakt Constantinus (M, who became N) K – *Leo*
295. Korytko (*N) K/C – J
296. Korzyszyna Dorothea (N) K – *Leo*
297. Kosima (M) K/C – J
298. Kowaliewski (*N) K/C – J
299. Kowalkowska (*N) K/C – J
300. Kowalkowski (Kowalikowski) (*N) K/C – J
301. Kozacki (M) K/C – J
302. Koziatulski (N) K – *Cam*
303. Kraiczyna (M) K/C – J
304. Krakierus (Krakerus, Crakerus, Kraker, Krakier) Leonardus (S, SJ) K/C – Я
305. Krakowski Andreas K/C – *Prs*
- 306. Krasicki Hieronymus (S,ex-SJ) K, Sc, Se – *Prm*, K – J**
307. Krasicki (Krasnicki, Krasucki, Kraszuczki) Martinus (*N) K/C – J
308. Kraszinski (N) K – *Cam*
309. Kraszowski Ioannes (*N) K/C – *Prs*
310. Kreczewski (N) K/C – J
311. Krempsi Ioannes (N) K – *Prm*
312. Krepski Iacobus (*N) K/C – *Prs*
313. Krężłowicka (у шлюбі Stanisławska) Agnes (N) K – *Cam*
314. Kropilnicki Stanislaus (S) K/C – J
315. Krosikowski Ioannes K/C – *Prs*
316. Krosnerówna Anna (M) Bi – *Leo*
317. Krypski Sebastianus K/C – *Prs*
318. Kulesza (Kulesius, Culesius) Petrus (S, SJ) K/C – J
319. Kunicki Venceslaus (*N) K/C – J

320. Kurdwanowski (*N) C – J
321. Kuropatnicki (*N) K/C – J
322. Kuropatwa (N) K/C – J
323. Kuszewska (Kuchewska, Kuczevska) Sophia (*N) C – O
324. Kwiatkowski Ioannes (*N) Bi – Cr
325. Kwiatkowski Stanislaus (*N) – Prs
326. Kwołkowicz Stanislaus (M) K – Cr
327. Lanckoronska (N) K/C – J
328. Lanckoronski (Lanszkoronski) Stanislaus (N) K – Cam, Bi, C – J
329. Lanckoronski (Lanczkoronski) Hieronymus (N) K – Cam
330. Lasocianka Anna K/C – J
331. Lasz Petrus (N) K – Cam
332. Lepkowski (N) K/C – J
333. Lesnianka Anna, virgo K/C – J
334. Lesniewski Matthias (N) K – Lu
335. Leszczynski Andreas (Sae) C – Cam
336. Leżenska (Lezynska, в дівоцтві Kostczanka, у 2 шлюбі Ulinska) Sophia (N) C – O
337. Leżenski (Lezynski) Abrahamus (N) C – O
338. Ligęza (Ligęza) Andreas (N) K/C – J
339. Ligęza Hieronimus (N) C – J
340. Ligęzina (N) C/K – J
341. Lioniewska K/C – J
342. Lipski Andreas (Se) K – Vin
343. Lisowski Stanislaus K/C – Prs
344. Lopes (Lopez) Ioannes Portugalczyk (M) K, C – J, C – O
345. Lopesia (Lopezia) Młodecka Susanna (M) K, C – J
346. Lubaciūs Augustinus (S, SJ) K/C – J
347. Lubelanca Catharina (M) C – Leo
348. Lubieniecki (N) C – Cam
349. Lubienski Stanislaus (Se) D – Brs
350. Lubomirska a Tenczyn Helena (N) C – J
351. Lubomirski (Lubomierski) Alexander (N) C – J
352. Lubomirski Stanislaus (N) C – J
353. Łaczinski (Laczinski) (N) K/C – J
354. Łahodowska (Łaodowska, Lachodowska) (N) K/C – J
355. Łaskowska Agnes K, C – Cam

356. Ławrinowski Adamus (*N) K/C – *Prs*
357. Łazewski Stanislaus (*N) K/C – *Prs*
358. Łęcki (Łęcki) capitaneus (N) K/C – *J*
359. Łęczycycki (S) C – *Leo*
360. Łopatynski Nicolaus (N) Bu – *Leo*
361. Łosiatynski (*N) C – *J*
362. Łosiowa Marianna (N) K, C – *Lu*
363. Łowiecka de Zurowice Anna (*N) C – *J*
364. Łowiecki de Woyciechow Paulus (*N) K/C – *J*
365. Maciejowski Bernardus (Se) K/C – *J*
366. Madalinski (N) C – *Cam*
367. Makowiecki Christophorus (N) Bu – K
368. Makowski (*N) K/C – *J*
369. Makowski Andreas (*N) K/C – *Prs*
370. Mankowska Iustina (N) C, K – *Leo*
371. Martinus Iaroslaviensis vicarius (S) K/C – *J*
372. Martinus Leopoliensis Pharmacopola (M) K/C – *J*
373. Maryna, virgo (M) C – *O*
374. Mathusza (Mathuszyna, Matuszina) (M) K/C – *J*
375. Mathuszanka (Matuszanka, Matuczenika, Matuszowna), virgo (M) K/C – *J*
376. Matiaszowycz Ioannes K/C – *Prs*
377. Miaskowski Lucas (N) K – *Bar*
378. Michałowska (Michalowska) (M) K/C – *J*
379. Michałowski (Michalowski) (M) K/C – *J*
380. Michelenko (M) K – *Bar*
381. Mielecka (y 1 шлюбі Oełlkowicz-Słucka, y 2 – Chodkiewicz) Sophia (N) K – Leo
382. Mielecka (y шлюбі Ostrogowa) Catharina (N) K – *Leo*
383. Mielecka (N) C – *J*
384. Mielecka (N) K/C – *J*
385. Mielecki Ioannes (N) K – *Leo*, C – *J*
386. Mielecki Nicolaus (N) C – *J*
387. Mikulinski (*N) K – *J*
388. Mlieczkiewycz Stanislaus (*N) K/C – *Prs*
389. Młodecka Dorothea (*N) K/C – *J*
390. Mniszech (Mniszek) Jerzy (N) K – Leo, K – *J*
391. Mniszkowa (Choraszyzna, Chorażyna) (N) K/C – *J*

392. Modliszewska (*N) K/C – J
393. Modrzewski (S, SJ) K/C – J
394. Morawycki (Morawyczki) Andreas K/C – Prs
395. Morzypiwowna (Morzywilowna, у шлюбі Okulska) Catherina (M) K – Prm
396. Moscanski Ferens (*N) K/C – Prs
397. Mucharski (*N) K/C – J
- 398. Muchowiecki Christophorus (N) Bu – K**
- 399. Muchowiecka (N) Bu – K**
400. Munikowska Sophia (Susiana?) C – Leo
401. Mykolaiewski Stanislaus K/C – Prs
402. Myszkowski Petrus (Sae) K/C – J
403. Myszkowski Sigismundus (N) K – Leo
404. Nahaius Gaspar (S, SJ) K/C – J
405. Naiman (M) K/C – J
406. Naramowski (*N) K/C – J
407. Niedutkowa (M) K/C – J
408. Niemiec (Niemiecz) Iacobus Simon C./C – Prs
409. Niemira (N) K – Brs
410. Nieświatowska (*N) C – J
411. Nieświatowski (Nieswiastowski, Nieszwiatowski) Lucas (*N) C – J
412. Niewierowicz Valentinus K/C – Prs
413. Niwicki Matthias, canonicus Iaroslaviensis, praepositus Tyczynensis (Sca) K – J
414. Nowycki Ioannes (*N) K/C – Prs
415. Nozownik Martinus K/C – Prs
- 416. Odrowążówna ze Sprowy (y 1 шлюбі Tarnowska, y 2 – Stenberg Kostka) Sophia (N) K, C – J**
417. Okreglicki (Ogręglicki) (*N) K/C – J
418. Okulski Stanislaus (M) K – Prm
419. Olelkowicz-Słucki Ioannes Simeon (N) K, C – J
420. Oliesznicza (*N) K/C – J
421. Olszanowski (*N) C – J
422. Olszewski Ioannes (*N) K/C – Prs
423. Oluczowski K/C – J
424. Onikiewicz-Sachowski Paisius (Se-uniat) Sc – Lu
425. Opalinska (N) K/C – J
426. Oporowski Simon (N) K/C – J

427. Orłowski (*N) K/C – J
428. Orzechowski (*N) K/C – J
429. Osmolski Petrus (*N) K/C – Prs
430. Ossimski Samuel (N) K – Brs
431. Ossowski Paulus (N) D – Brs
432. Ostrogska (у дівоцтві Tyszkiewiczowa) Alexandra (N) K/C – J
433. Ostrogska (у шлюбі Chodkiewicz) Anna Aloisia (N) K, C, Sc, Bu – O, K, C – J, K – Lu
434. Ostrogska (у шлюбі Lubomirska) Sophia (N) K, C – J
435. Ostrogska (у шлюбі Zamojska) Catharina (N) C – J
436. Ostrogski Alexander (N) C, Sc – J
437. Ostrogski Constantinus (N) K/C – J
438. Ostrorog (N) C – J
439. Ostrowska (N) K/C – J
440. Ostrowski (N) K/C – J
441. Ostrowski Albertus (*N) K/C – Prs
442. Ozarowski Gregorius (*N) K/C – Prs
443. Ozga (Osga) Petrus (N) K – Cam, C – Leo
444. Paczynski (*N) K/C – J
445. Padolinski K/C – J
446. Pakosz Stanislaus (N) K/C – J
447. Pakoszowska (Pakoszevska) Catherina (Christina) (*N) K/C – J
448. Pakoszowska (Pakoszevska), virgo (*N) K/C – J
449. Pakoszowski (Pakoszevski) (*N) K/C – J
450. Pawelkova Elisabeth (N) C – Cam
451. Pawelkova (N) C – Cam
452. Pawlikowicz Ioannes (S) Bi – J
453. Pawłowski Albertus (*N) K/C – J
454. Pawłowski Sebastianus (N) Bi – Leo
455. Petrus Pharmacopola Premisliensis (M) K/C – J
456. Perlicki (S) K – Leo
457. Pęgowski (*N) K/C – J
458. Piasecki Christophorus (S, SJ) K/C – J
459. Piaseczynska Elisabeth (z Ostrorogów) (N) K – N, C – O
460. Piaseczynski Ioannes (N) K – N
461. Piaseczynski Alexander (N) K, Sc, C, Bu, Bi – N, K – Vin

462. Pieczychoiski (*N) K/C – J
463. Pieniążek Ioannes (N) C – J
464. Pieniążkowa (Pieniążkowa) Catharina (N) K/C – J
465. Piotrkowczyk Melchior (S) Bi – J
466. Piotrowski (N) K/C – J
467. Piotrowski Stanislaus (N) K – Lu
468. Pipcus Iudaeus Iaroslaviensis (M) K/C – J
469. Pirawski Thomas (Se) C – Leo
470. Placentius parochus Sarogrodensis (S) C – Cam
471. Plutka (Plutha) (M) K – J
472. Płaza (gubernator Cracoviensis) (N) C – J
473. Płazina (Plazina) (N) K/C – J
474. Pnokowitowa (M) K/C – J
475. Pobiedzinska (Pobidzinska) Susanna (*N) C – O
476. Podleski Lucas (S, SJ) K/C – J
477. Podlewska (M) K – Leo
478. Pokrzywnicki (abbatis Pokrzywnisensis) (Sae) K – Cr
479. Poradowska (N) K – J
480. Poradowski Matthias (N) K/C – J
481. Porc (M) K/C – J
482. Porcius Szkot de Lankset Robertus (M) K – Cr
483. Possevino Antonio (Poszevinus) (S, SJ) K/C – J
484. Potij Hipatius (Se-uniat) Sc – Lu
485. Potocka Marianna (N) K/C – J
486. Potocki Rewera Stanislaus (N) K – Cam
487. Prostinski (*N) K/C – J
488. Próchnicki Ioannes Andreas (Sae) K, Bi – Cam, Bi – Leo, Bi, C – J
489. Przemyska (M) K/C – J
490. Przygocki (*N) K/C – O
491. Przytuska K/C – J
492. Pstrokonski Matthias (Se) K/C – J
493. Pucziwska (Puchiewska, Pretiewska, Pucniowska) Christina (N) C – J
494. Pułpanowski Andreas (*N) K/C – Prs
495. Rachocki (Rachoczki) Ioannes (*N) K/C – Prs
496. Racinski Vincentus (*N) K/C – Prs
497. Rackowski K/C – J

498. Radecki Martinus (familia Radecki) (N) K – *Cam*
499. Radu Mihnea (N) C – *Cam*
500. Radzimski (Radzyski, Radzinski) Stanislaus (S, SJ) K/C – *J*
501. Radziwiłł (Radivilli) Albertus (N) C – *Brs*
502. Radziwiłł (Radivilus) (N) K – *Cam*
503. Radziwiłł (Radziwillus) Alexander Ludovicus (N) K – *Brs*
504. Radzynski (Rodzynski) Paulus (*N) K/C – *Prs*
- 505. Ramułt Alexander (S) Bi – O**
506. Ramułt (N) C – *J*
507. Rapałowicz Lucas, praepositus Iaroslaviensis (S) K – *J*
508. Reguski Alexander (*N) K/C – *Prs*
509. Robertseiana (Robertsanowa) (M) K – *Leo*, K – *O*
510. Robertson (Roberthchon) (M) C – *O*
511. Rokos (Rokosz) Stanislaus (N) R, C – *F*
512. Romer Casimirus (N) C – *Cr*
513. Romer Iustus (N) K – *Cr*
514. Romer Albertus (N) K – *J*
515. Romerowa (N) C – *J*
516. Romiszowska (Romiszewska) Hedwigis (N) K/C – *J*
517. Romiszowski (Romiszewski) (N) K/C – *J*
518. Rosciszewski Sigismundus (Se) K/C – *J*
519. Rozpierska (*N) C – *J*
520. Rozycki (*N) K/C – *J*
521. Rubinowska Sophia (N) C – *J*
522. Rubinowski Albrichtus (Albertus) (N) C – *J*
523. Rudnik (M) K/C – *J*
524. Rudolphus (M) K/C – *J*
525. Rudzinski Paulus (*N) – *Prs*
526. Ruralisz (M) K/C – *J*
527. Rutskyj Iosephus Velamin (Sme-uniat) Sc, Bi – *Lu*
528. Ryłowski Martinus (*N) K/C – *Prs*
529. Rzessowski (*N) C – *J*
530. Sadowski Christophorus (*N) K/C – *Prs*
531. Samoyłowicz Ioannes K/C – *Prs*
532. Sapieha (N) K/C – *J*
533. Sapieha Casimirus Leo (N) C, K – *Brs*

534. Sapieha Leo (N) K, C, Sc – *Brs*
535. Sapieha Lucas (N) K – *Vin*
536. Saporowska (Soporowska), virgo (*N) C – *J*
537. Saporowski (Szaporowski) (*N) K/C – *J*
538. Sarnicki (*N) K/C – *J*
539. Sawicki Gaspar (S, SJ) K/C – *J*
540. Sawicki Melchior (N) K, C – *Brs*
541. Sądecka (Sandecka, Sządeczka) (*N) K/C – *J*
542. Sądecki (*N) K/C – *J*
543. Scotus Henricus (M) K/C – *O*
544. Sczепankowic Christophorus (parochus Lovcensis) (S) K/C – *J*
545. Sczerzecz Paulus (S) Bi – *Cam*
546. Sebastianus faber (M) C – *Cam*
547. Sechinii Alberti uxor Anna (M) C – *J*
548. Siecinski (Szięczinski) K/C – *J*
549. Siecinski Ioannes (S) K – *Leo*
550. Siecinski Rogala Stanislaus (Se) D, Sc, Se, Bi, C – *Prm*
- 551. Sieniawska Anna (N) K – *Leo***
552. Sieniawska (Chodkiewiczowa) Anna Euphrosina (N) K – *Prm*
553. Sieniawska (у дівоцтві de Stemberg) Catharina (N) K, C – *J*
- 554. Sieniawska Elisabeth (N) Drukarnia – *Leo***
- 555. Sieniawska Sophia (N) K, Bi, Drukarnia – *Leo***
556. Sieniawski Adamus (N) K, C – *J*
557. Sieniawski Hieronymus (N) K – *Cam*
558. Sieniawski Nicolaus (N) K – *J*
559. Sieninska (N) K – *Leo*
560. Sieninski Ioannes (N) K – *Leo*
561. Skarga Petrus (S, SJ) K/C – *J*
562. Skotnicka (Skotnicka de Lesczeny) Anna (N) C, K – *Cr*
563. Skromowski (N) K – *Leo*
564. Sliwski (*N) K/C – *J*
565. Słyski (S) K/C – *J*
566. Sławęcka (N) K/C – *J*
567. Sławkowska Barbara (M) C – *O*
568. Słodownyk Ioannes K/C – *Prs*
569. Słuszka Alexander (N) K – *Brs*

570. Smarzewski (Smarzowski, Samarzewski) Bartholomaeus (S) K/C – J
571. Smiecinski (S) K – *Leo*
572. Sobanska Agnes, virgo (*N) C, K – J
573. Sobanska Catharina (N) C, K – J
574. Sobanski Martinus (N) K/C – J
575. Sobanski Nicolaus (N) K – J
576. Sobiegorska (N) K/C – J
577. Sobiegorski (Sobieguwski, Sobiehurski) Gaspar (N) C – J
- 578. Sokołowski Alexander (Se, ex-SJ) K – K, F, Conv – N**
579. Sokołowski Ioannes (*N) – *Prs*
580. Sokołowski (Sokolowski) Stanislaus (*N) K/C – *Prs*
- 581. Solikowski Ioannes Demetrius (Se) K, Bi – Leo, K/C – J**
582. Somik Andreas K/C – *Prs*
583. Sperecki (Szperedski, Szperecki) Lucas C – J
584. Sroczo (M) K/C – J
585. Srzedzinski Andreas (N) C – J
586. Srzedzinski Georgius (N) C – J
587. Szem K/C – J
588. Stadnicka (N) K/C – J
- 589. Stadnicki Adam (N) K – Prm, K – Leo, C – J**
590. Stadnicki Martinus (N) K/C – J
- 591. Stadnicki Stanislaus (N) K – Leo, K/C – J**
592. Stanislai Pharmacopolae Iaroslaviensis uxor Elisabeth (M) C – J
593. Stanislaus Pharmacopola Iaroslaviensis (M) C – J
594. Stanisławska (*N) C – J
- 595. Stanisławski Michael (N) Bu – Bar**
596. Stanisławski (*N) K/C – J
597. Staniszewski Albertus (N) K – *Lu*
598. Staniszewski Hieronymus (N) K – *O*
599. Starechowska (*N) K/C – J
600. Starzechowski (*N) C – J
601. Stephanus, architectus templi (M) C – J
602. Stenberg Kostczyzna (N) C – J
- 603. Stenberg Kostka (uxor Ostrogski) Anna (N) C, K, Sc, Bu – J**
604. Stenberg Kostka Christophorus (N) K/C – J
- 605. Stenberg Kostka Ioannes (N) K, C, Bu – J**

606. Stenberg Kostka Ioannes (N) K, C – J
607. Stenberg, abbatissa (Sae) C – J
608. Stępkowski (Stempkowski, Stapkowski) Petrus (N) K, Sc, Bu, C – Lu
609. Stogniew Nicolaus (N) K – Lu
610. Strivieri Decio (S, SJ) K/C – J
611. Strowski K/C – J
612. Struszowa Margaretha (N) K – Lu
613. Stryiski (Striski, Stricki) (Sca) K/C – J
614. Strzembycki (Strzembyczki) Gregorius (*N) K/C – Prs
615. Strzemecki (Strzemeczki) Ioannes (*N) K/C – Prs
616. Strzyżewska (Strzyzewska) Elisabeth (N) K – Bar
617. Strzyżewski Procopus (N) K – Bar
618. Stus Georgius (N) K – Cam
619. Suchodolski Andreas (*N) K/C – Prs
620. Sumska K/C – J
621. Swarcowa (M) K/C – J
622. Swierski (*N) K/C – J
623. Swierzgowski K/C – J
624. Świętosławska Anna (N) K, C, Bu – J
625. Świętosławski (Szwętosławski) Ioannes (Stanislaus) (N) C, Bu, K – J
626. Szczerlic Nicolaus (M) K – Leo
627. Szczerlicowa Sophia (M) K – Leo
628. Szczukowa (*N) C – J
629. Szolc Stanislaus (M) K – Leo
630. Szomowski Ioannes (N) C, K – J
631. Szomowski (Szumowski) Iacobus (N) C, K – J
632. Szomowski (Szumowski) Stanislaus (S, SJ) C – J
633. Szulc Andreas (S, SJ) K – Lu
634. Szulc Ionas (M) Bu – Lu
635. Szulc Matthias (M) C/K – J
636. Szuski C/K – J
637. Szymanowski Stanislaus (S, SJ) C/K – J
638. Szyszkowski Martinus (Se) K, C, Sc, Bi – Lu
639. Tacik Bartholomaeus (M) K – Leo
640. Tacikowa Sophia (M) K – Leo
641. Tarczyńska Magdalena (N) C – J

642. Tarło (N) C/K – J
643. Tarłowa (Tharlowa) (N) C, K – J
644. Tarnawska (Tarnowska) Sophia (*N) C/K – J
645. Tarnowski Stanislaus (N) C/K – J
646. Tarnowski (Taranowski) Nicolaus (*N) C – J
647. Tatarka Anna (M) C/K – J
648. Tchorzewski Ioannes (*N) K/C – Prs
649. Telanus Franciscus civis Cracoviensis (M) C – J
650. Tęczynska (Teczynska), virgo (N) C/K – J
651. Tęczynska (Thęczenska, Teczenska) (N) C – J
652. Tęczynski (Thęczenski) (N) C/K – J
653. Tiburca Agnes (M) K/C – J
654. Tomades (Thomades, Tomadez) Sebastianus (S, SJ) Bu – Lu
655. Tomisławski Ioannes (N) K/C – J
656. Tomisławski Lucas (N) K/C – J
657. Topornicki Matthias K/C – J
658. Torosiewicz Iacobus (M) K – Leo
659. Trapczynski (Trąbczynski, Trabczynski, Trapczynski, Trąbcinski) Georgius (S, SJ) K/C – Я
660. Treskowa (M) K/C – J
661. Trizna Marcianus (N) K – Brs
662. Trzaskowski, Kropecensis parochus (S) K/C – J
663. Trzcinska de Łaznin Anna (N) C – J
664. Trzcinski (Trzinski) de Zelazna Maximilianus (N) C – J, K – Prm
665. Trzcinski Stanislaus (N) K/C – J
666. Trzeskowic (M) K/C – J
667. Turosszewic (M) K/C – J
668. Turska (*N) K/C – J
669. Twerdochlebowicz (Twardochlebowicz) Simon (Stanislaus) (M) C – J
670. Twierkowycz Ioannes K/C – Prs
671. Tyliśowa (M) K/C – J
672. Tyrawska (y шлюби Ulińska) Anna (N) K, C – Prm
673. Tyrawski Hermolaus (N) K – Prm
- 674. Tyszkiewicz Ianussius (N) K – K, K – Vin**
675. Tyszkiewicz Ioannes Eustachius (N) K – Brs
676. Ulinska (N) C – J

677. Ulinski Georgius (N) Bu – *Leo*, K – *Prm*
678. Ulinski Ioannes (N) Bu – *Leo*
679. Umiastowska Anna, virgo (*N) K/C – *J*
680. Waligorsanka Elisabeth (N) K/C – *J*
681. Wapowska Catharina (N) C, Bu – *J*
682. Wapowski Stanislaus (N) K – *Prm*, C/K – *J*
683. Wargocki Valentinus (S) K/C – *J*
684. Warzecki K – *J*
685. Wąsik (M) C – *J*
686. Wedzinski K/C – *J*
687. Werwycz Ioannes (*N) – *Prs*
688. Weszelina (M) C/K – *J*
689. Węzyk Ioannes (Spr) C – *Prm*
690. Więckowska Barbara, virgo (*N) C – *J*
691. Wilbermowa (M) C – *J*
692. Winarski (*N) K/C – *J*
693. Wisnoiwiecka (N) C – *J*
694. Wisniowiecki (Wisniewiecki) Jerzy (N) K – *Lu*
695. Witkowski (*N) C – *J*
696. Witowska Sophia Elisabeth (N) K – *Cr*
697. Władislaviensis Adalbertus, praepositus Iaroslaviensis (S) K – *J*
698. Włodkowycz Ioannes K/C – *Prs*
699. Wojakowski Christophorus (*N) K – *Leo*
700. Wojenkowska (Woiankowska) Christina (M) C, Bu – *Leo*
701. Wojnicki (*N) K/C – *J*
702. Wolbertowa Catharina (M) C – *Leo*
703. Wolczkowicz Olizar Ludovicus (N) C – *X*
704. Woleronski Ioannes, praepositus Tyczynensis (S) K – *J*
705. Wolska (N) K/C – *J*
706. Wolski (Wołski) Nicolaus (N) C – *Prm*, K/C – *J*
707. Wołucki Paulus (Se) D – *Brs*, K – *Lu*, K – *Cam*
708. Woyciechowicz Ioannes K/C – *Prs*
709. Wranowski Ioannes C – *J*
710. Wrobel (M) K/C – *J*
711. Wroblowski (*N) K/C – *J*
712. Wylezynski (*N) K – *Lu*

713. Wysocka Susanna, virgo (N) C – J
714. Wysocki (Wyszoczki) Albertus (*N) K/C – Prs
715. Wyszła (Wyszło) (M) Bu – №
716. Wyzina (M) K/C – J
717. Zabłocka (Zabłocka) (M) K/C – J
718. Zabłocki serifaber (Zabłocki) (M) K/C – J
719. Zaboklicka (*N) K/C – J
720. Zagorska (Zagierska) Sophia, virgo (*N) K, C – J
721. Zagórski (*N) C – J
722. Zajączkowski Albertus (Sop) C – J
723. Zajączkowski Gabriel, praepositus Iaroslaviensis (S) K – J
724. Zakrzewski Petrus, praepositus Iaroslaviensis (S) K – J
725. Zaleska (*N) K – Cam
726. Zaliessowska, virgo K/C – J
727. Załuski (N) K – Cam
728. Zamojska (N) K/C – J
729. Zamojski Christophorus (N) K/C – J
730. Zamojski Grzymała Ioannes (S) C – Leo, K/C – J
731. Zamojski Samuel (N) K/C – J
732. Zamojski Thomas (N) K – Lu, M under K – Bar, C – J
733. Zankiewicz Alexander K/C – Prs
734. Zaręba Stanislaus (*N) K – Cr
735. Zarnowski (*N) K/C – J
736. Zarszczenska C – J
737. Zasławski (Zaslaviensis Dux) Ianussius (N) K, C – J
738. Zatwardnicki K/C – J
739. Zaychowski Laurentius (*N) K/C – Prs
740. Zbaraski Christophorus (N) K, Sc – Vin, K – Bar
741. Zborowski Adam Alexander (S, SJ) C – Leo
742. Zdzanska Catharina (*N) C/K – J
743. Zdzarski (Szdarski, parochus Hartensis) (S) C/K – J
744. Zgoda Franciscus (S, SJ) K/C – J
745. Zigmuntowiczowa (Zygmuntowicia) Catharina C – O
746. Zołczyńska (Zolcinska) Elisabeth (N) K, C – Cr
747. Zolkiewska (N) K – Leo, K/C – J
748. Zuchowski Iacobus (*N) K/C – Prs

749. Żółkiewski Lucas (N) K, Sc – Prs

750. Żółkiewski Stanislaus (N) K, C – Bar, C, K – Cam, C – Leo, K/C – J

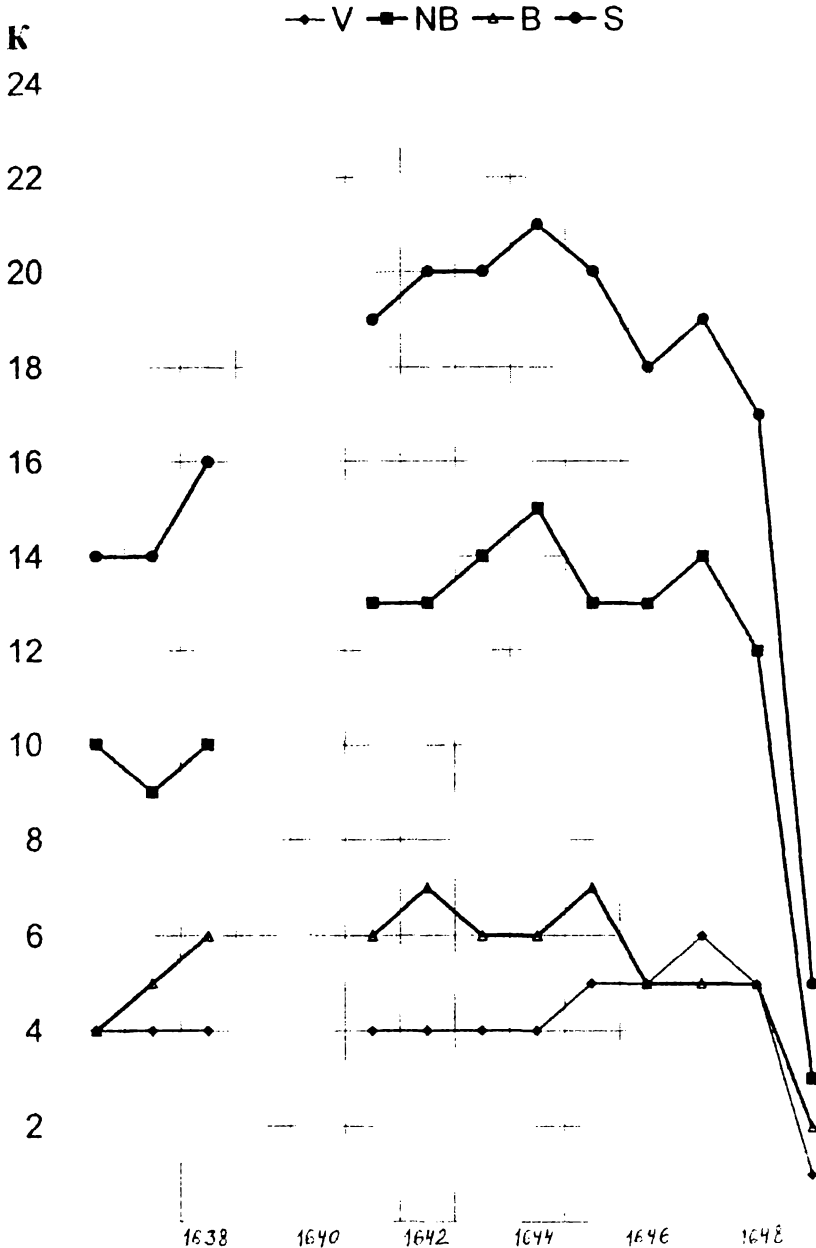
751. Zubek (S) C/K – J

752. Zwalski C/K – J

753. Zwonkowski Stanislaus (*N) K/C – Prs

**Діаграми залежності кількості єзуїтів у домах
на українських землях Польської провінції від року існування домів**

Діаграми залежності кількості єзуїтів (*K*)
від року їх перебування у Барській резиденції і колегії: 1636-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

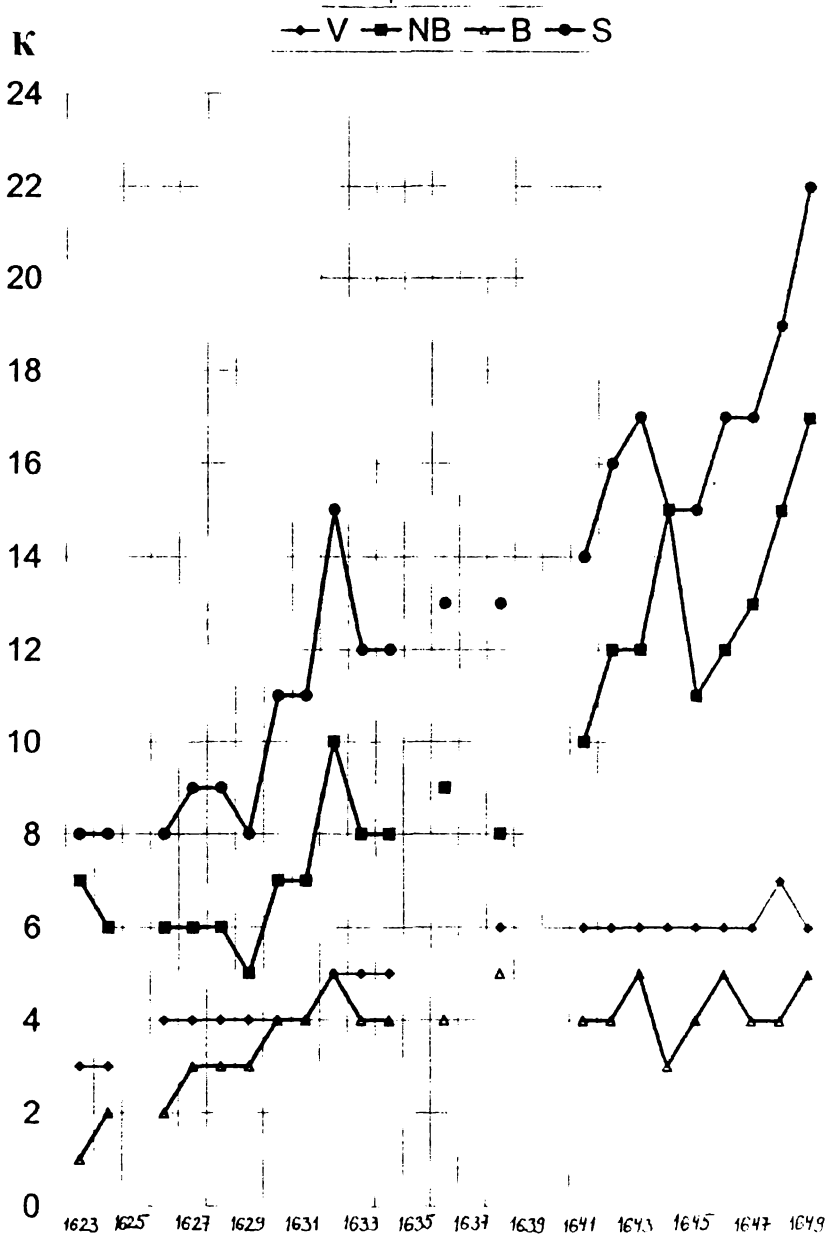
крива *V* - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива *NB* - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива *B* - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива *S* - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

**Діаграми залежності кількості єзуїтів (*K*)
від року їх перебування у Берестейській резиденції і колегії: 1623-1648 рр.**

Діаграми демонструють залежність:

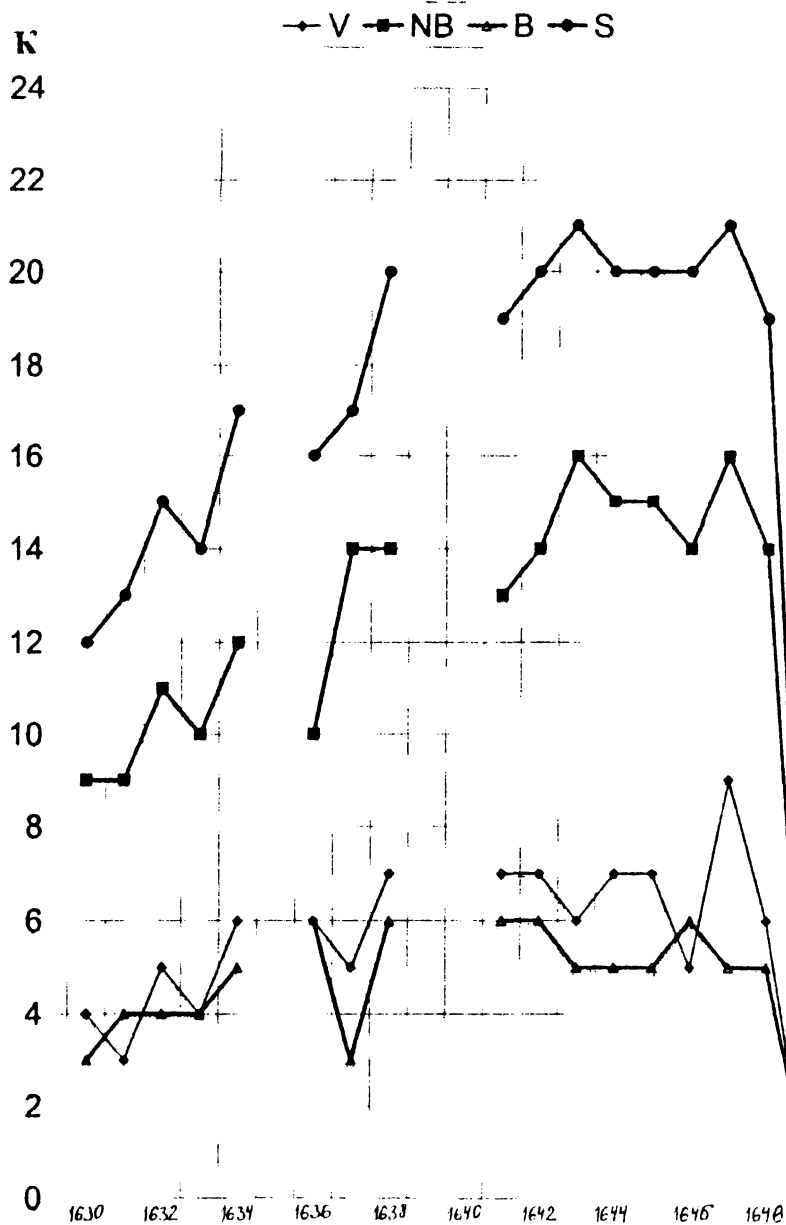
крива V – кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB – кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B – кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S – загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
від року їх перебування у Вінницькій резиденції і колегії: 1630-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

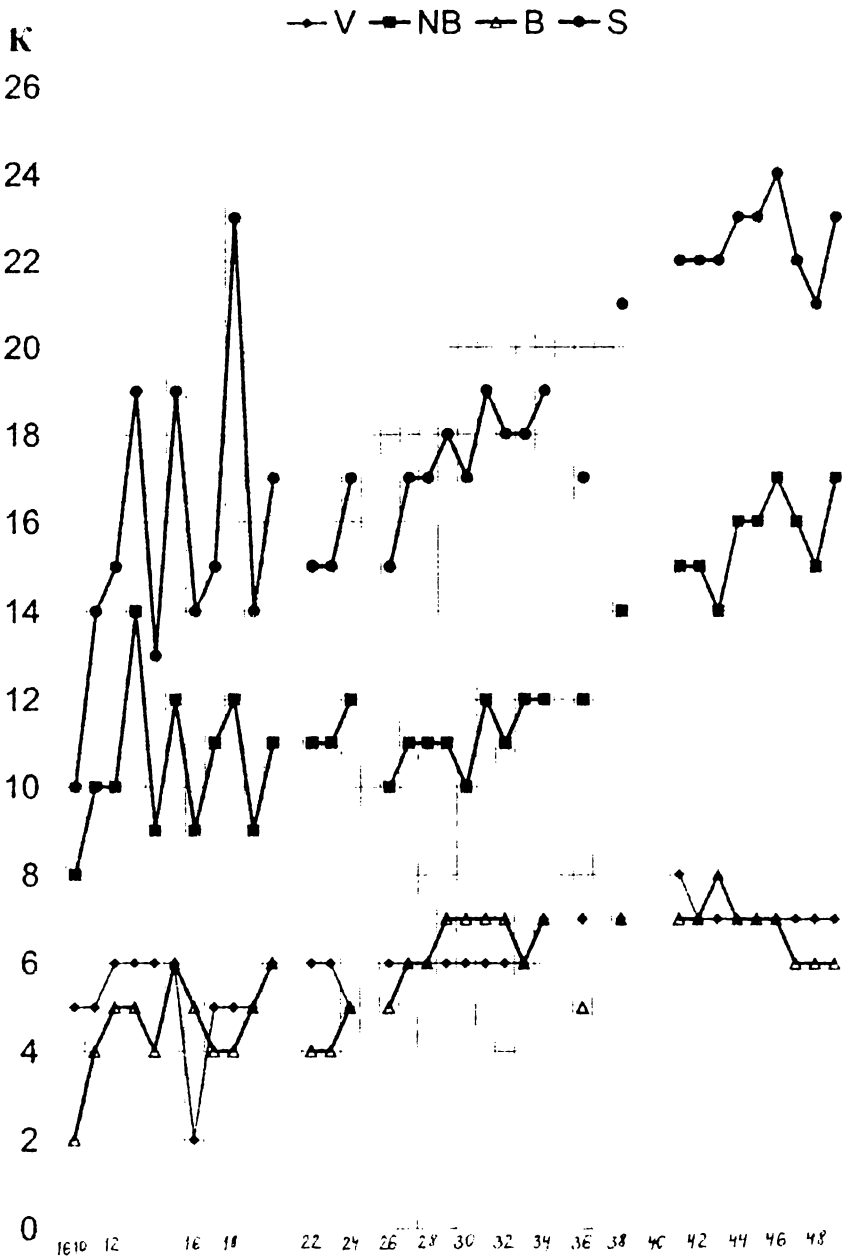
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
від року їх перебування в Кам'янецькій колегії: 1608-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

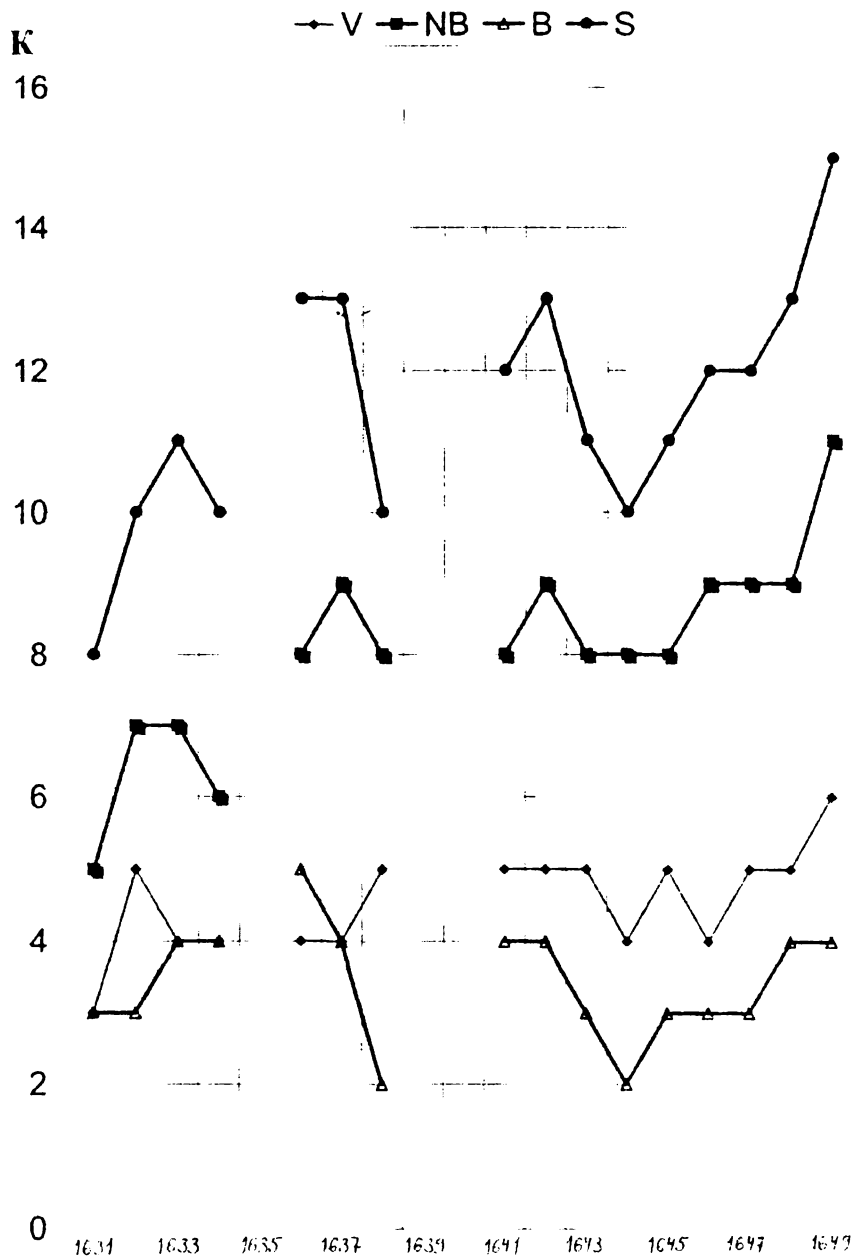
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості не братів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
 від року їх перебування в Кросненській резиденції і колегії: 1631-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

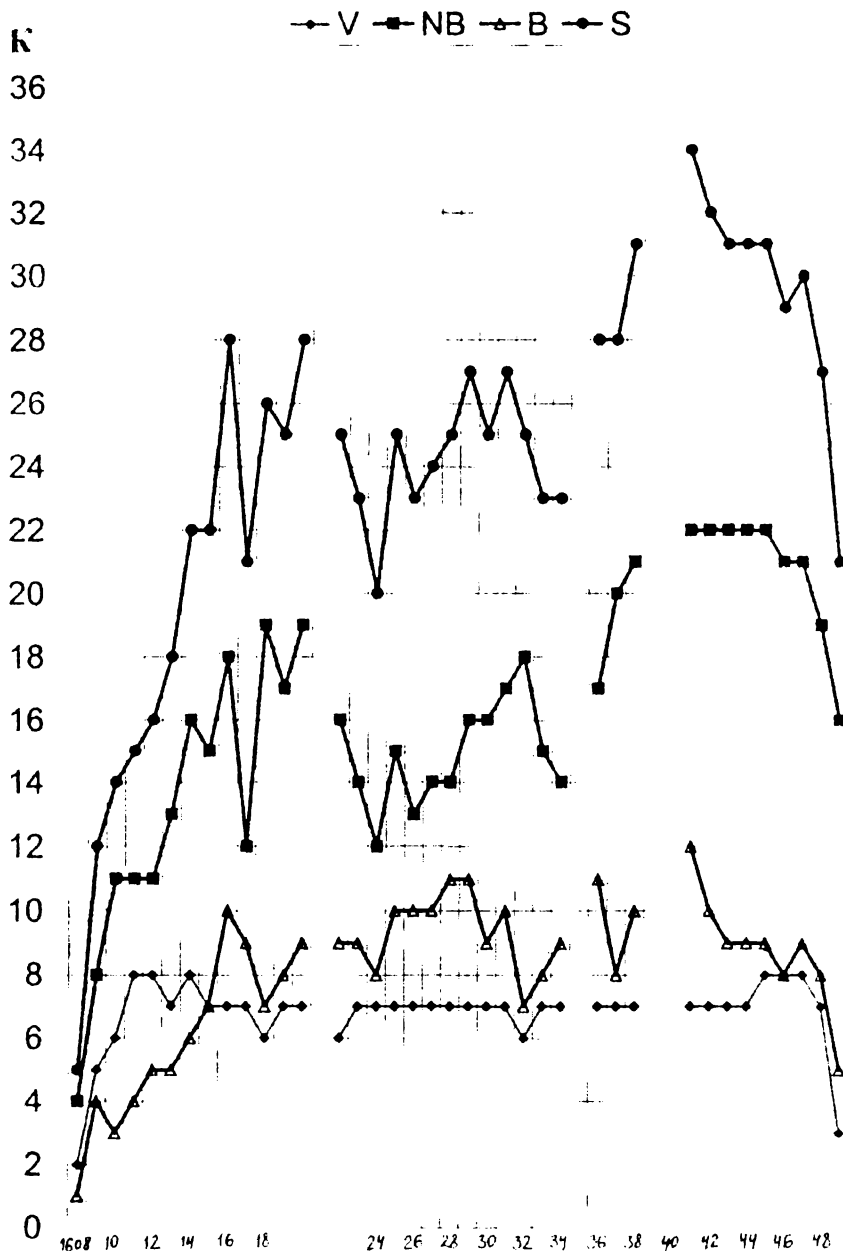
крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості єзуїтів (K)
від року їх перебування в Луцькій колегії: 1608-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

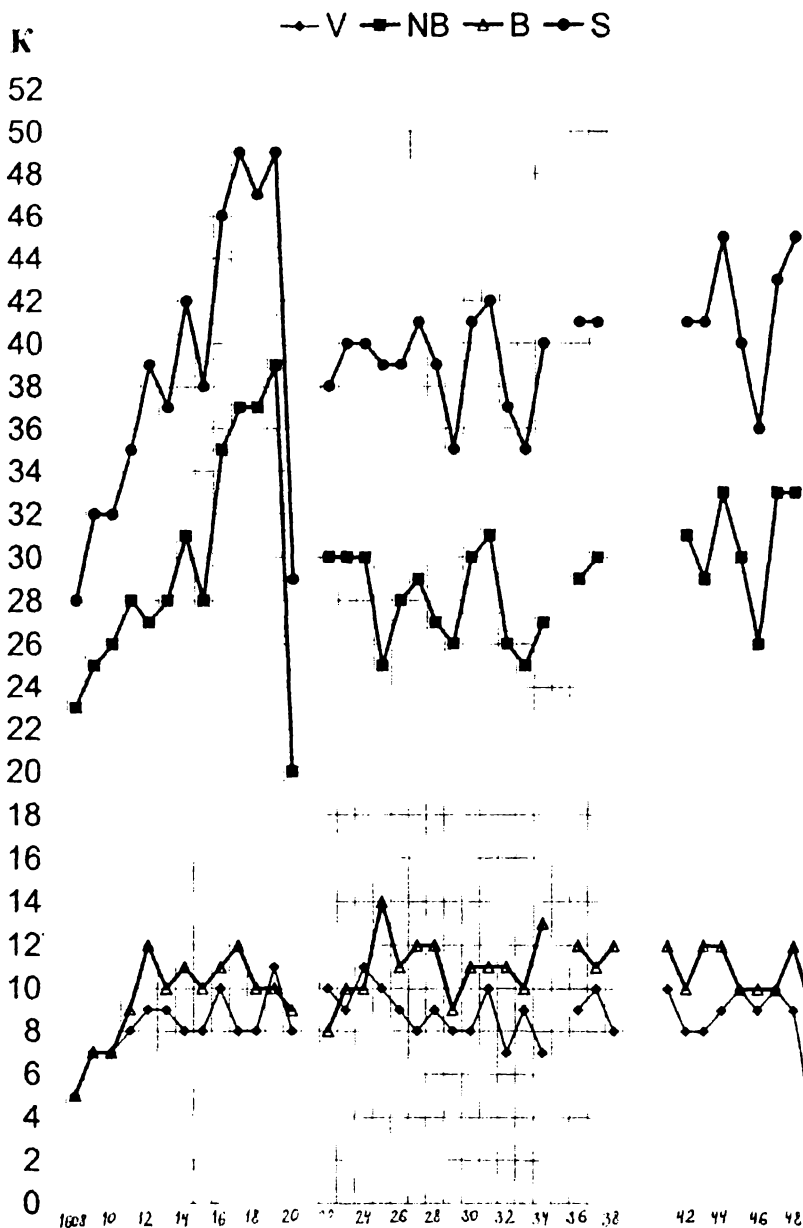
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості сзутів (К)
від року їх перебування у Львівській колегії: 1608-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

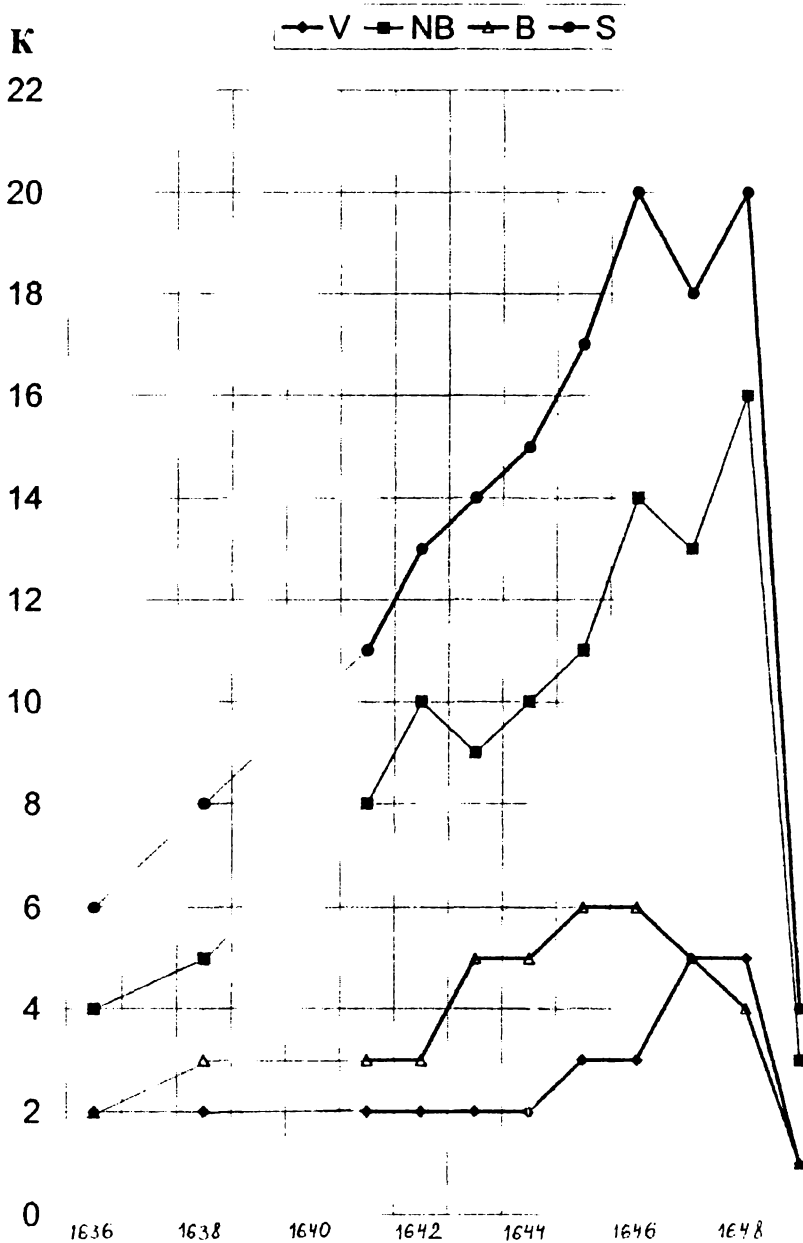
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості сзутів від року їх перебування в домі

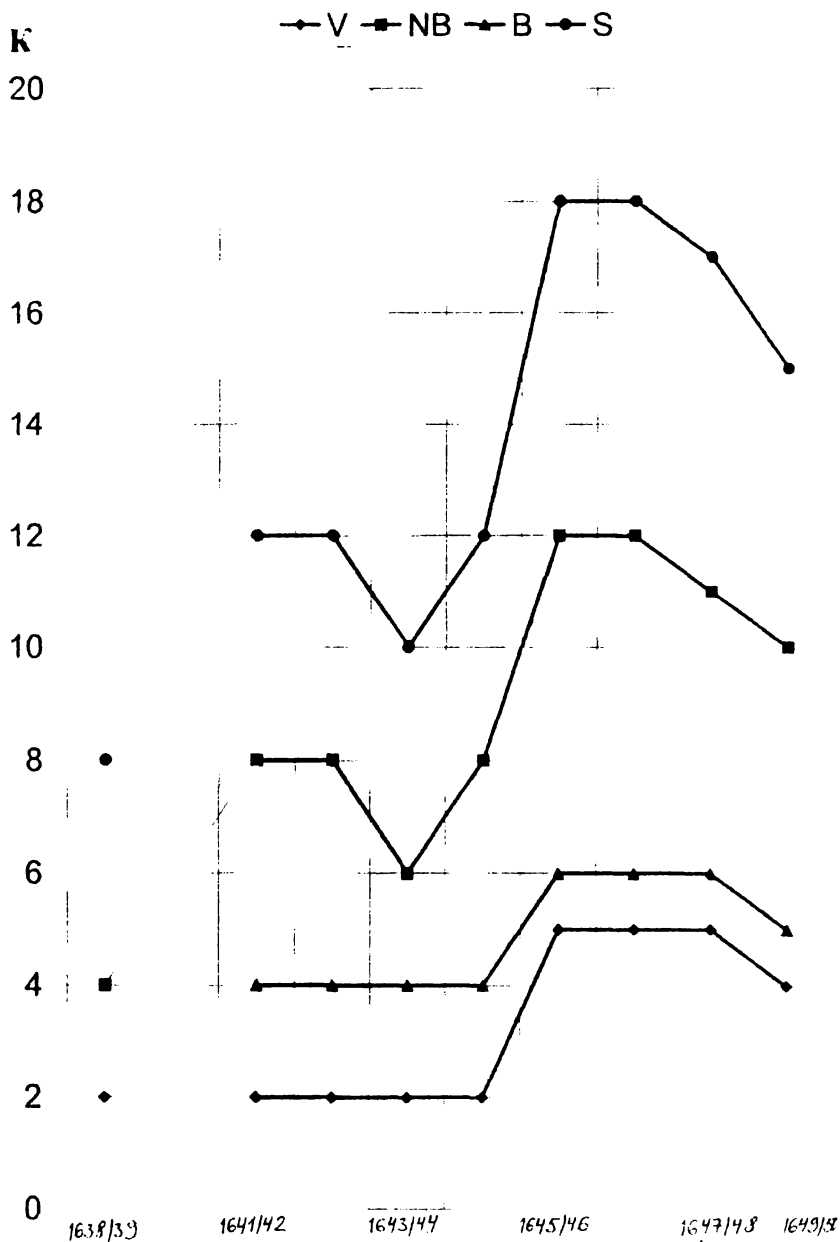
Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
 від року їх перебування в Новгород-Сіверській резиденції і колегії: 1636-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

- крива V* - кількості вчителів від року їх перебування в домі;
- крива NB* - кількості небратів від року їх перебування в домі;
- крива B* - кількості братів від року їх перебування в домі;
- крива S* - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

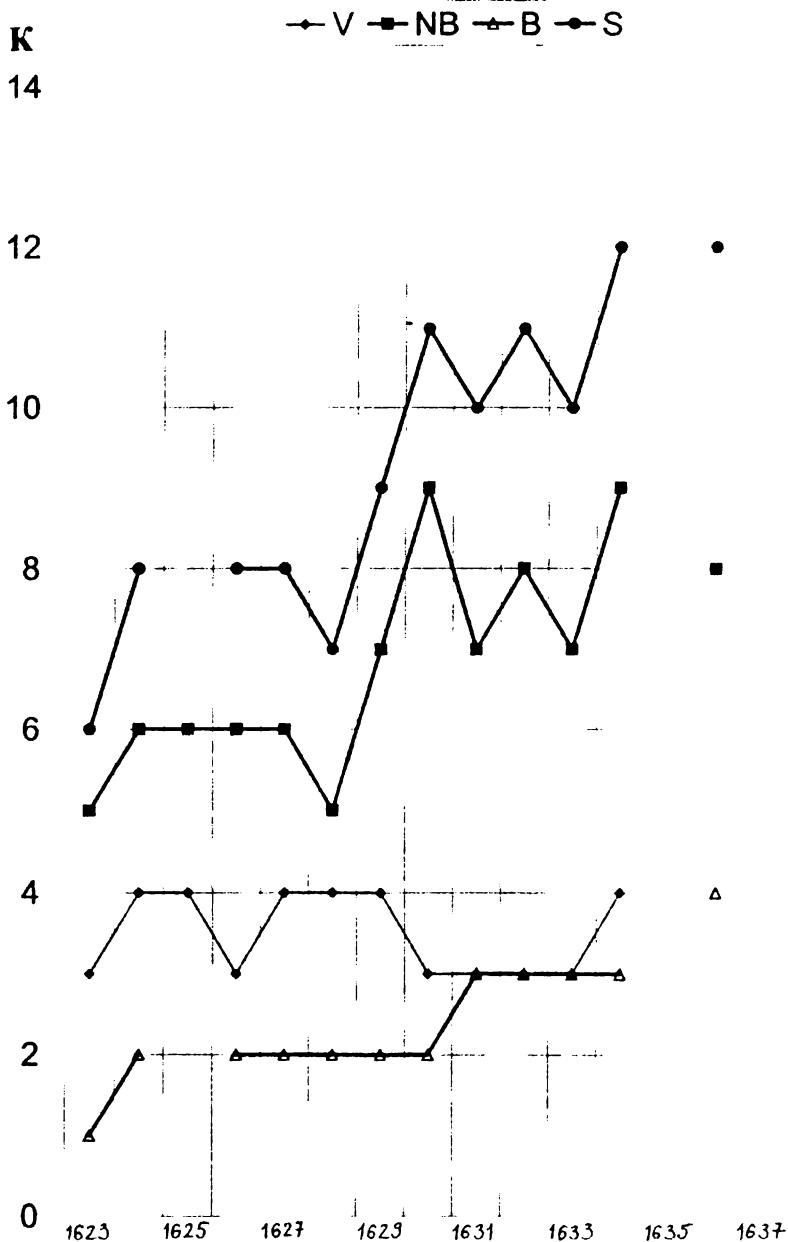
8[1] Діаграми залежності кількості єзуїтів (К) від року їх перебування у Переяславській резиденції і колегії: 1637-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

- крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;
- крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;
- крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;
- крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
від року їх перебування у Фастівській резиденції: 1623-1639 рр.

Діаграми демонструють залежність:

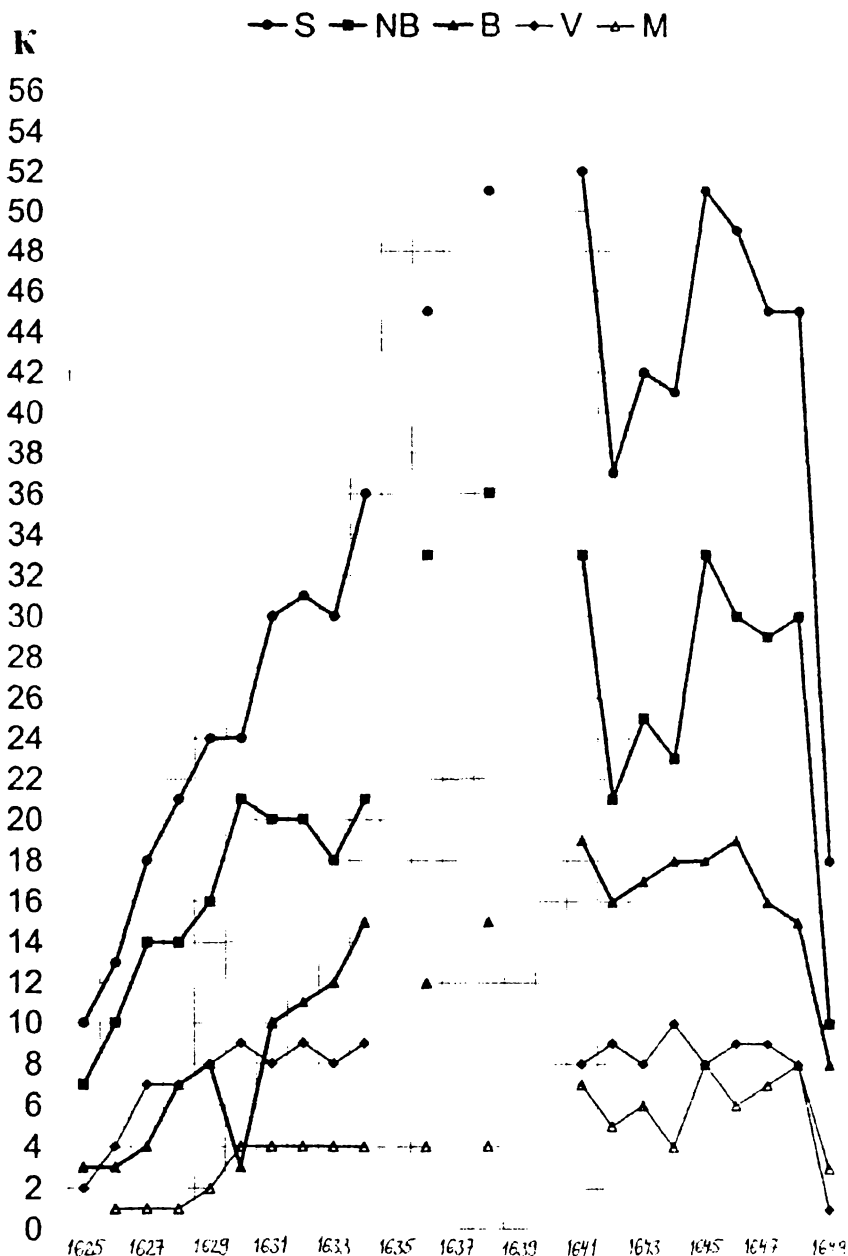
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
від року їх перебування в Острозькій колегії: 1625-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

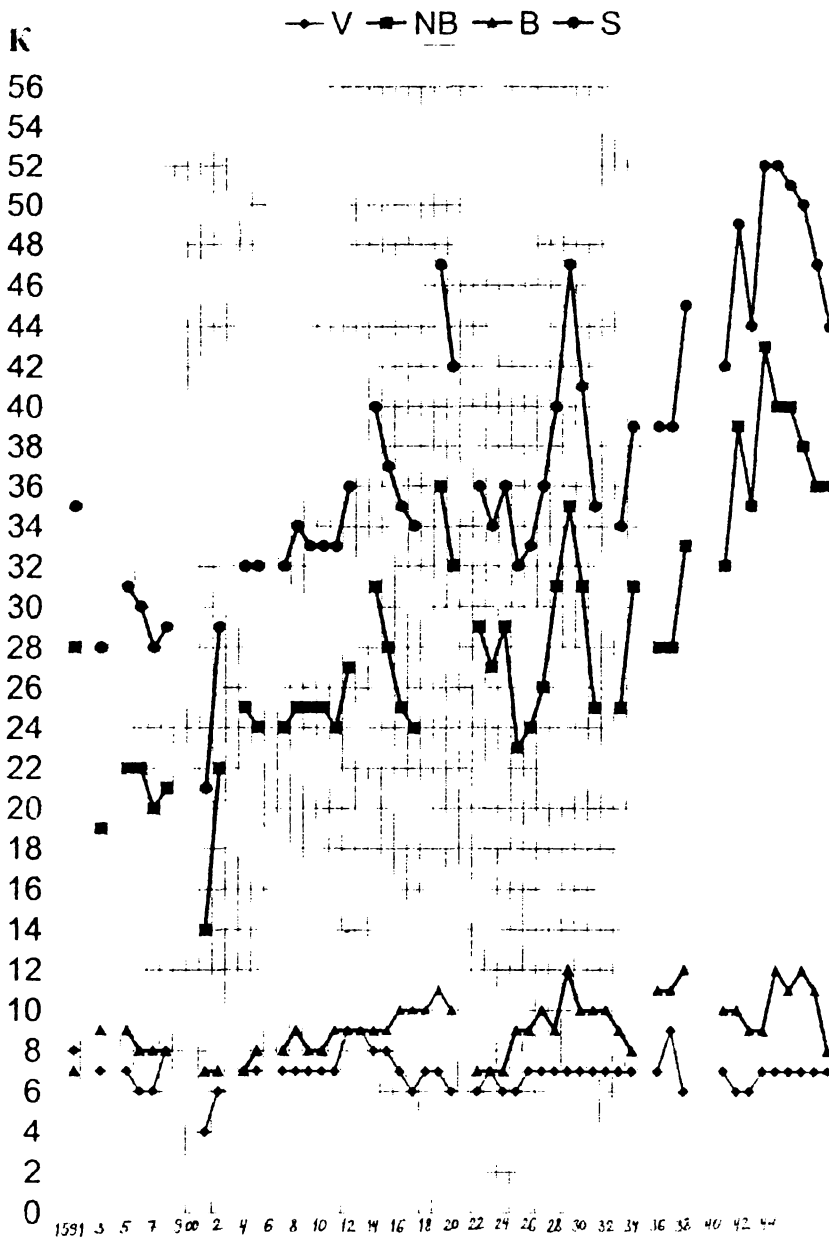
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

**Діаграми залежності кількості єзуїтів (К)
від року їх перебування в Ярославській колегії: 1591-1648 рр.**

Діаграми демонструють залежність:

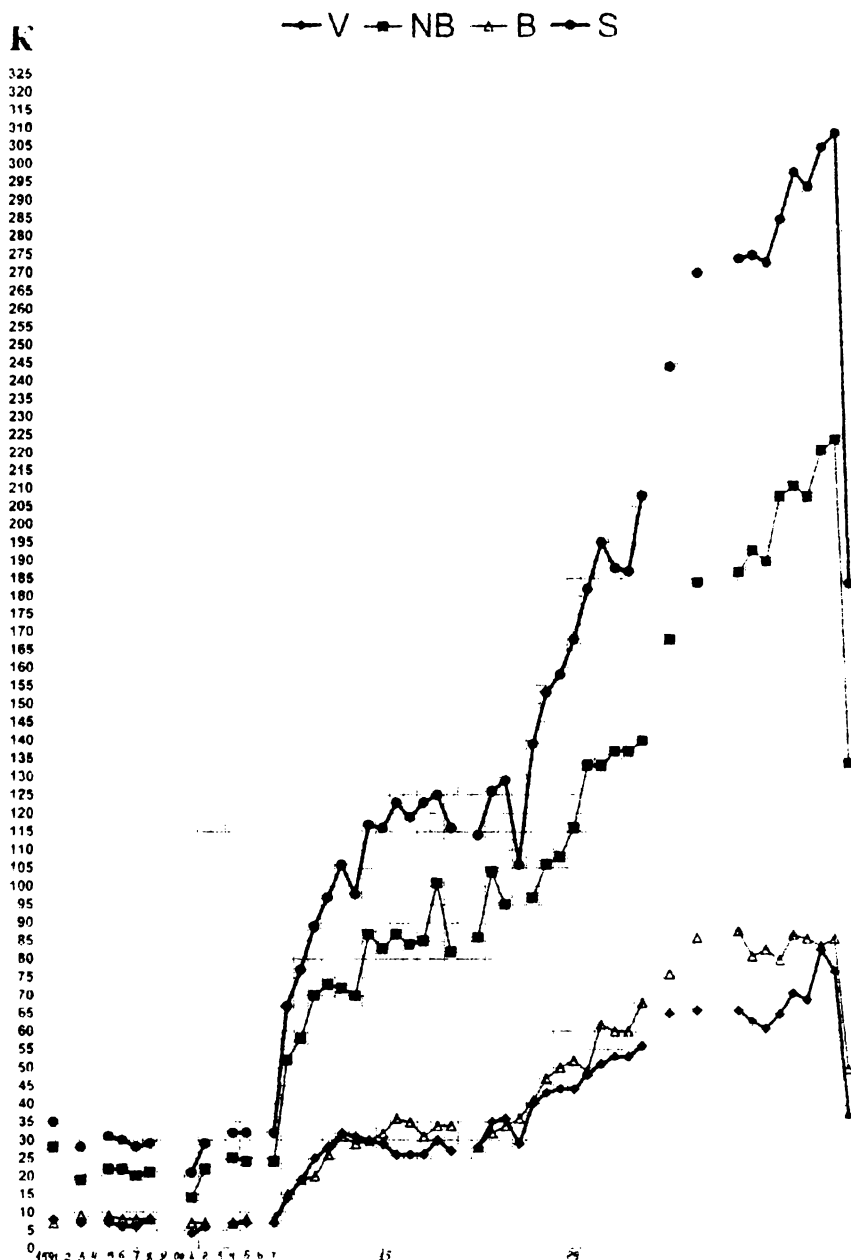
крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Сумарні діаграми залежності кількості єзуїтів (К) від року їх перебування в резиденціях і колегіях: 1591-1648 рр.

Діаграми демонструють залежність:

крива V - кількості вчителів від року їх перебування в домі;

крива NB - кількості небратів від року їх перебування в домі;

крива B - кількості братів від року їх перебування в домі;

крива S - загальної кількості єзуїтів від року їх перебування в домі

Shevchenko, Tetyana

Jesuit Schooling in the Ukrainian Lands During Last Quarter of 16th – the Middle of 17th Centuries.

In the monograph the formation process of the concept of Jesuit school system connected with humanist curriculum was examined, the organization of educational process on the basis of curriculum entitled “Ratio studiorum” was analyzed, volume of school disciplines was determined, the textbooks were listed, and the technique of studies was characterized. The separate attention was given to educational work with the schoolboys, means of spiritual influence on them, and functions of school theatre. The characteristic of material maintenance of Jesuit houses was given. The activity of schools for extern students as one of the component of houses’ activity in Jaroslav, Lviv, Luc’k, Kamjanec’, Berestja, Ostrih, Krosno, Vinnycja, Bar, Perejaslav, Novhorod-Sivers’kyj, Ksaveriv, Fastiv, Kyjiv was investigated.

The principles of preparation of the teachers for Jesuit schools in the seminaries were characterized. A lists of Jesuit Rectors (Superiors), School Prefects and teachers were made. I analyzed the Jesuits’ tenure in offices, their social and territorial origin, the rank in the Society, education, and academic degrees. An average age of teacher was thirty years, of School Prefect was forty three years, of Rectors (Superiors) was forty six years. An average tenure of school offices of Rectors (Superiors), School Prefects and lecturers demonstrate strikingly the fluctuation of school staff. Rectors have worked 3 year average, Prefects have worked 2,2 years average, lecturers have worked 1,7 years average. Number of nobility in Jesuit school staff have accounted for from 23,5% to 63%. Those Jesuits, who came from the lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth, prevail among the school staff. Only 2,3% of persons came from abroad of the Commonwealth. Among all school staff the Jesuits, who came from Ukrainian lands accounted for 29,46%. Professes of four vows accounted for minimum 22,3% and maximum 28% among the school staff. Among teachers professes of four vows accounted for 8,8% because the most part of teachers were Masters (they formed 70% of lecturers), who were studying in the Society. The most part of the Jesuits (75,6%) have obtained education as secular persons. 97,8% of the school staff had already higher education at the Society of Jesus. In spite of this, one fifth part of the school staff had studied philosophy and theology as laics. Practically all those persons completed their study in the Society. 52,4% of school staff have studied a short courses of philosophy and theology in the schools of Order and world schools. 47,6% of school staff finished a complete courses of philosophy and theology. Only among these last Jesuits formed the professes of four vows. 2% of school staff had academic degrees.

The importance of schools for Jesuits correlates with a number of professes of four vows, who were among school staff. During studing the Jesuit houses in the Ukrainian lands, I have found that the goal of Jesuit houses in the West and East Ukraine was different. For example, in the plans of the Society of Jesus the Kyjv school was regarded not only as educational institution, while the school in Jaroslav was used only for educational purposes.

A list of Jesuit students was set down. They made up approximately 16% of minimal students' number and approximately 6% of maximal students' number. 29,2% of students' surnames in the list were future Jesuits.

A list of Jesuit donators was made. Those persons were analyzed by social origin, confession, sex, family relations. In total, clerics made up 38% of founders and 15,6% of benefactors. Among clerics-benefactors Jesuits accounted for 25,6% and ex-Jesuits accounted for 2,6%. At least 2,6% of clerics were Uniats. Nine Jesuit houses were benefactors of Jaroslav house (1,2% of donators). Among donators there were representatives of Ruthenian (Ukrainian) nobility and local nobility of Polish origin. Nobles made up from 39,6% to 59,8% of donators. Women were founders or joint founders for a quarter of Jesuit houses. Among benefactors women accounted for 28,9%. At least 0,7% of total donators' number were Orthodox believers. The same percentage have got Uniats and converted from Orthodoxy. At least 0,3% of benefactors were Protestants, and 0,4% benefactors were converted from Protestantism. One benefactor was Judaic. 39% of persons had family relations with another donators. 4,8% of donators were founders or benefactors for two or three Jesuit houses.

Diagrams of dependence of Jesuit number in the houses were made. Analysis of diagrams showed that the work of schools under the houses was not the most important constituent part of the Orders' activity in the Ukrainian lands. The missionary work and preaching were main kind of its activities.

• ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК •

- Агапіт Диякон 60
Азор Йоан ТІ 69
Аквавіва Клаудіо (Aquaviva Claudio) ТІ 20, 78, 94, 112, 116
Аквінат див. Тома Аквінський
Аксер Єжи (Axer Jerzy) 37, 85
Алабіяно Гарсія ТІ 71
Аланд Ян (Alandus Ioannes) ТІ 162, 175
Альберт Великий ОР 157
Альварез Мануель ТІ 57, 58
Андрушко В. А. 157, 198
Ардженті Джованні (Argentus Ioannes) ТІ 21, 28, 30, 130, 146
Аристотель (Aristoteles) 42, 62, 64, 65, 66, 67
Аристофан 60
Арріага Родріго ТІ 157
Астрайн Антоніо (Astrain Antonio) ТІ 22, 23
Атанасій, св. 150
Бажина Піотр 115
Баковецький Йосиф 102
Балабан Олександр 103
Балтазар із Тюрінгії 104
Баль Петро із Гочви 104, 106, 136
Бандтке Єжи-Самуель (Bandtkie Jerzy Samuel) 29
Баранович Лазар 155
Барбара, св., колегія св. Барбари у Парижі 48
Барбара, св., єзуїтська церква св. Барбари в Кракові 105
Барбера Маріо (Barbera Mario) ТІ 26, 52, 53
Беднаж Мечислав (Bednarz Mieczysław) ТІ 17, 32, 59, 82, 84, 134
Беднарський Станіслав (Bednarski Stanisław) ТІ 33, 61, 64, 68, 72, 112, 166
Безрогов В. Г. 76, 80
Белларміно Роберто ТІ 59, 157
Бемб Матвій (Bembus Matthaeus) ТІ 175
Бентковський Фелікс 29
Блажейовський Дмитро (Blażejovskyj Dmytro) ЧСВВ 39, 150, 151

Бліяр П'єр (Bliard Piere) ТІ 27
Бобер Анджей (Bober Andrzej) ТІ 17, 118, 134
Бобола Анджей 136
Бобола Войцех 136
Боср Лаврентій ТІ 162
Бокша-Радшовський (Радшовський-Бокша, Радшовський) Богуслав 101, 107,
144, 145, 146
Боніфацио Йоан ТІ 160
Бригіда, св., єзуїтська церква св. Бригіди у Гданську 105
Бродрік Джеймс (Brodrik James) ТІ 23, 24, 32, 33, 46, 59, 92, 152
Брожек Ян 29
Бьомер Гайнріх (Böhmer Heinrich) 24
Бялобжеський Мартін 124
Валла Лоренцо 57
Варшавський Юзеф (Warszawski Iosephus) ТІ 19, 166
Василій Великий (Basillius Magnus), св. 60, 77, 78, 150, 155
Васкез Габріель ТІ 67, 157
Веймер Г. 48
Вера Фердинанд (Vera Ferdinandus) ТІ 174
Вергілій Марон-Публій 42, 44, 52, 58, 59, 60, 62, 156
Верджеріо П'єр-Паоло 76
Вернадський Володимир Іванович,
Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського 131, 157
Велєвіцький Ян (Wielewicki Jan) ТІ 15, 78, 116, 117, 120, 121, 125, 130, 138, 140,
141, 142, 144, 167, 168
Вишло (Вишель) 143
Вишневецький Юрій 104, 121
Вівес Гуан-Людовік 57, 73
Віндакевич Станіслав (Windakiewicz Stanisław) 36
Вітеллескі Мутіо (Vitelleschi Mutio) ТІ 14, 20, 145
Войтковський Анджей (Wojtkowski Andrzej) 35, 86, 158
Волуцький Павло (Wołucki Paulus) 77, 101, 106, 121, 122, 128
Волуцький Себастьян 106
Волуцький Станіслав 106
Волуцький Філіп 106
Вольський Миколай 147

Вуек Якуб ТІ 53, 59, 71
Габлевич Марія 39, 156
Газенмюллер Еліяс 24
Гандзльова Софія 103, 105, 115, 117
Генгст Карл (Hengst Karl/Hengst Karl) 27
Гербест Бенедикт (Herbestus Benedictus) ТІ 102, 110, 124, 162, 174
Гербест Станіслав (Herbestus Stanislaus) ТІ 113, 174
Гербурт Валентин 108, 147
Гербурт Софія 111
Гесіод 60
Гожалчинский Александр див. Гожалчинський Олександр
Гожалчинський Олександр 38
Гозій Станіслав 104
Гойда Зденек (Hojda Zdeněk) 32, 93
Гомер 60
Горацій Фланк Квінт 44, 58, 156
Горн Маврицій (Horn Maurycy) 40, 41, 136
Гостоунський Балтазар ТІ 93
Григорій Назіянський 60
Григорій XIII; папа 81
Грушевський Михайло 155
Гуаріно Веронезе див. Гуаріно Веронезе
Гулевичі 155
Гансс Джордж (Ganss George E.) ТІ 26, 48, 50, 52, 53
Гапський Генрик (Gapski Henryk) 56, 94, 159, 165, 166, 170
Гарбович Анджей 137
Гедройц Мельхіор 106
Ґжебень Людвік (Grzebień Ludwik) ТІ 16, 33, 34, 35, 38, 45, 50, 51, 72, 86, 88, 89,
112, 117, 126
Ґізель Іннокентій 157
Ґмітерек Генрик (Gmiterek Henryk) 32, 93
Ґомолінський Станіслав 124
Ґонзалез Тірсо ТІ 157
Ґосевський Олександр 106, 107
Ґостомська (у шлюбі Сенявська) Ельжбета див. Сенявська з Ґостомських
Ельжбета

Гостомський Єронім 105
Готтфрід Казимир (Gottfried Kazimierz) 40, 110, 111, 112
Гретсер Якоб ТІ 60, 61, 64, 156
Гродзицький Станіслав (Grodzicius, Grodzicki, Groditius Stanislaus) ТІ 174
Гроховський Станіслав 118
Гуаріно Веронезе 58, 73, 76, 80
Даровський Роман (Darowski Roman) ТІ 33, 34, 66, 67, 68
Денвілль Франсуа де (Dainville François de) ТІ 25
Дембовський Альберт (Dębowski Albertus) ТІ 123
Дем'янович Олександр 38
Демосфен 60
Дем'янович Олександр див. Дем'янович Олександр
Деспаутер Йоан 58
Джуринський А. Н. 43
Дзежговський Мацей 93
Донат Елій 58, 156
Донех'ю Джон (Donohue John W.) ТІ 7, 26, 50, 53
Доремговський Ян 107
Дунс Скот Йоан OFM 157
Дур Бернгард (Duhr Bernhard) ТІ 22, 23
Евклід 66
Еврипід 60
Езоп 60
Еразм Роттердамський (Erasmus) 26, 43, 44, 57, 61
Єлець Ігнатій (Ielec Ignatius) ТІ 102, 104, 107, 141, 142, 144, 146
Єльці 155
Жепницький Францішек ТІ 30
Жулкевський Лукаш 102, 107, 139, 140
Жулкевський Станіслав (Zólkiewski Stanislus) 102, 107, 125, 137, 146
Загоровський Василь 154, 177
Загоровський Єронім 24
Заленський Станіслав (Załęski Stanisław) ТІ 22, 30, 31, 53, 59, 60, 77, 81, 82, 89,
103, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128,
129, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148,
152, 157, 160, 167, 168
Замойський Томаш 126, 138

Запаско Яким 118, 123
Заремба Станіслав 102, 137
Заславський Януш 104
Заславські, князі 132
Збараський Криштоф 102, 135, 138
Зволенський Каспар (Zwolenski, Zwoliński, Zwolinski Gaspar) ТІ 175
Зебжидовський Миколай 105, 167
Зембович Альберт (Ziembowicz Albertus) ТІ 163, 164
Зигмунд III (Zygmunt III) Ваза, король польський, великий князь литовський 31, 105, 106, 121
Зоммерфогель Кароль (Sommervogel Carlos) ТІ 27
Зухович (Жухович) Йоан (Zuchowicz Ioannes) ТІ 15, 17, 124, 134, 142, 146, 147
Ігнатій Лойола (Ignatius de Loyola) ТІ, св. 12, 13, 17, 19, 20, 24, 26, 32, 35, 42, 43, 45, 46, 51, 62, 63, 68, 69, 78, 79, 85, 93, 98, 164, 176
Ігнатій Лойола ТІ, св., єзуїтська церква св. Ігнатія Лойоли і св. Франциска Ксаверія в Острозі 130
Ісаєвич Ярослав 118, 123
Йоан Євангелист, св., єзуїтська церква святих Йоана Хрестителя і Йоана Євангелиста в Ярославі 109, 110
Йоан Золотоустий, св. 60, 77, 155
Йоан Хреститель, св., єзуїтська церква святих Йоана Хрестителя і Йоана Євангелиста в Ярославі 109, 110
Кабарассі Себастьян ТІ 81
Кадульська Ірена (Kadulska Irena) 37, 83, 85
Калиновський Валентин-Олександр 89, 102, 103, 106, 126, 134
Калиновські 135
Каменецька Ельжбета див. Потоцька (у дівоцтві Каменецька) Ельжбета
Кампано Джованні-Пауло (Campano Ioannes) ТІ 72, 94, 102, 111, 114
Карнковський Станіслав 105
Катон Марк-Порцій 57
Катулл Гай-Валерій 58, 59
Квінтіліян Марк-Фабій (Quintilianus Marcus Fabius) 57, 62, 64
Квіріні-Поплавська Данута (Quirini-Popławska Danuta) 41, 136, 137
Кволькович 136
Кеферлінг Кристина (Kieferling Krystyna) 40, 111, 112
Кирило Олександрійський 44
Кислицький Миколай 117

Кісь Я. П. 120
Клавій Христофор ТІ 61
Клет Ян (Kleth, Klech, Klet Ioannes) ТІ 136, 137
Ключовський Єжи (Kłoczowski Jerzy) 31, 32, 39, 41, 47, 71, 93, 94, 101, 103, 123,
137, 147, 148, 150
Кметь Василь 40
Кодіна Мір Габріель (Codina Mir G.) ТІ 25, 50
Коленда Гавриїл ЧСВВ 151
Колендович Самуїл (Kończałaj Hugo) 110
Коллонтай Гуго 28, 29, 30
Комарницька Анна 105
Коммендоне Джованні-Франческо 93
Конарський Адам 104
Конарський Станіслав SP 30
Конецпольський Станіслав 102, 138
Корева Ян (Kogewa Jan) ТІ 32, 93, 94, 101
Корнелій Валерій 58
Корнякт Костянтин 103
Корсак Рафаїл ЧСВВ 151
Кособудзький Станіслав 107
Костка (Штемберг-Костка, у шлюбі Острозька) Анна
див. Острозька з Костків Анна
Костка (Штемберг-Костка) Софія див. Одровонжівна (з Одровонжів)
зі Спрови (у шлюбі Костка (Штемберг-Костка)) Софія 99, 104, 109
Костка (Штемберг-Костка) Ян (Kostka Jan ze Sztemberku) 99, 104, 109, 110, 111,
129
Костка Станіслав ТІ, св. 114, 129
Костки 102, 109
Кот Станіслав (Kot Stanisław) 33, 35, 161, 162
Коханович Єжи (Kochanowicz Jerzy) 38, 87, 88, 89, 117, 137
Кракер Леонард (Krakierus, Krakerus, Crakerus, Kraker, Krakier Leonardus) ТІ 102,
174
Кракрафт Джон (Cracraft John) 39, 157
Красицький Єронім 102, 147
Криштоф Баторій, князь Семигороддя 104
Кромер Мартін 93
Кроснерівна Анна 118

Ксенофонт 60
Курбський Андрій 154
Курцій Руф-Квінт 59, 62, 71
Кучборський Ян 107
Лайнез Якоб (Laínez G., Lainius Iacobus) ТІ 17, 20, 21, 47, 79, 96
Ламбертенго Памфіл ТІ 72
Лаус Ян ТІ 162
Левін Павліна (Lewin Paulina) 36, 37
Ледесма Дієго де ТІ 53, 59, 80
Лелевель Йоахім 29
Леон (Леуніс) Петер Йоан із Леодіум (Leunis Père Jean) ТІ 81
Ледуховський Влодзімеж ТІ 24
Лень Казимир (Leń Kaziemierz) ТІ 40, 61, 72, 109, 110, 111, 112, 114, 116
Литвинов В. Д. 157
Лівій Тит 58, 59, 62, 71
Ліппомано Алоїзій 93
Ліпський Анджей 128, 135
Літак Станіслав (Litak Stanisław) 31, 32, 47, 67, 71, 83, 92, 93, 94, 101
Літвін Генрик (Litwin Henryk) 141, 144, 155
Лончинський Йоан (Łacynski Ioannes) ТІ 163
Лукаш Ладислав (Lukács Ladislaus) ТІ 12, 25, 26, 45
Лукашевич Юзеф (Łukaszewicz Józef) 30, 38, 60, 62, 64, 112, 148
Люндберг Мабель (Lundberg Mabel) 27
Лянцкоронський Станіслав 111, 125
Маджіо Лаурентіо ТІ 165
Мальдонато Гуан де ТІ 44
Манчіа Аніта (Mancia Anita) 27, 66, 68, 69
Мартін Людовік ТІ 22
Матей, св., езуїтська церква св. Матейя у Кракові 105
Мацейовський Бернард 105, 120
Мацюк О. 132
Меланхтон Філіп 53, 55, 58
Мелецька (у шлюбі Остророгова) Катерина
    див. Остророгова з Мелецьких Катерина
Мелецька (у першому шлюбі Олелькович-Слущька,
    у другому Ходкевич) Софія 103, 104, 105, 115, 116

Ментуаті Камілло 93
Меркуріян Еверардо (Mercurianus Everardus) ТІ 17, 53, 99, 109, 113, 153, 173
Мицько Ігор Зиновійович 132, 154
Міхнеа Раду, волоський господар 103
Млодзяновський Томаш (Młodzianowski Tomasz) ТІ 67, 157
Мнішек Єжи 102, 105, 115
Могила Петро 156
Модзалевский Л. Н. 47
Монтегю, колегія Монтегю в Парижі 51
Мороховський Ілля ЧСВВ 151, 155
Мортенська Магдалена OSB 105
Мясковський Лукаш 138
Нагай Каспар ТІ 102
Надаль Єронім (Nadal Hieronimus) ТІ 12, 13, 46, 52, 56, 57, 63, 80, 94, 160, 164, 176
Натонський Броніслав (Natoński Bronisław) ТІ 8, 32, 33, 45, 48, 51, 58, 59, 61, 64,
70, 71, 76, 92, 93, 94, 110, 113, 124, 151, 152, 160, 165, 166, 168
Несецький Каспар (Niesiecki Casper) ТІ 30, 115, 166
Николаева Н. И. 76, 80
Носковський Анджей 104
Обірек Станіслав (Obirek Stanisław) ТІ 31, 32, 59, 68, 85, 165, 166, 167
Ов'єдо Франсіско де ТІ 157
Овідій 44, 58, 59
Овлучимський Павло ЧСВВ 151
Одровонж Яцек ОР, св. 129
Одровонжівна (з Одровонжів) зі Спрови
(у шлюбі Костка (Штемберг-Костка)) Софія 103, 104, 109, 147
Оконь Ян (Okon Jan) 36, 84, 130
Олелькович-Слуцький Ян-Симеон див. Слуцький Ян-Симеон
О'Меллі Джон (O'Malley John W.) ТІ 8, 26, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 52, 56, 59, 62,
63, 68, 71, 76, 78, 79, 94, 95, 96, 160, 168
Оникевич-Саховський Паїсій ЧСВВ 102
Орландіні Нікколо (Orlandinius Nicolaus) ТІ 20
Орлик Пилип 155
Оссовський Павло 128
Оссолінські, Бібліотека Оссолінських (Оссолінеум) у Вроцлаві (Ossoliński, Zakład
Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu) 13, 112, 113, 114

Острозька (у шлюбі Ходкевич) Анна-Алоїза див. Ходкевич з Острозьких
Анна-Алоїза

Острозька з Костків Анна (Ostrogska Anna) 40, 103, 107, 110, 112, 113

Острозька з Тишкевичів Олександра 104

Острозький Адам-Костянтин 113

Острозький Василь-Костянтин 129, 132

Острозький Костянтин 104, 113

Острозький Олександр 100, 104, 109, 110

Острозький Павло-Януш 113

Острозький Януш 130

Острозькі, князі 132

Остророгова з Мелецьких Катерина 103, 105, 116

Павло V, папа 150

Павло III, папа 9

Павло, св., єзуїтська церква св. Петра і Павла у Кракові 105

Павло, св., єзуїтська церква св. Петра і Павла у Луцьку 121

Павло, св., єзуїтська церква св. Петра і Павла у Львові 116

Павловський Себастьян 118

Паск'є Етьєн 24

Пастерський Мечислав (Pasterski Mieczysław) 40, 111, 112

Пельчар Роман (Pelczar Roman) 38, 40, 41, 86, 96, 110, 111, 112, 113, 114, 137, 148

Перейра Беніто ТІ 44, 67

Петрарка Франческо 42

Петро Канізії ТІ, св. 44, 59, 93

Петро Хризолог, св. 60

Петро, св., єзуїтська церква св. Петра і Павла у Кракові 105

Петро, св., єзуїтська церква св. Петра і Павла у Луцьку 121

Петро, св., єзуїтська церква св. Петра і Павла у Львові 116

Петро, св., церква св. Петра у Перемишлі 147

Петров Николай Иванович 156, 157

Пеньонжек Ян 104

Пехнік Людвік (Piechnik Ludwik) ТІ 33, 34, 39, 45, 47, 49, 51, 52, 53, 54, 59, 60, 61,
64, 65, 68, 70, 76, 82, 93, 94, 96, 123, 150, 156, 160, 161, 162

Пилипюк Наталя (Pylipiuk Natalia) 39, 157

Пій V, папа 67

Пікарський Лаврентій (Pikarski, Piekarski Laurentius) ТІ 174

Піндара 60
Піпкус 104
Пісочинський Олександр 102, 103, 108, 135, 142, 143
Пйотрковчик Мельхіор 110
Плаза Томаш 105
Платон 60
Пліній 58
Плутарх 60
Полгар Ласло (Polgár László) TI 27, 28
Полішенський Йозеф (Polišenský Josef) 32
Полоцький Симеон 155
Полянко Йоан Альфонс де (Polanco Iaonnes Alphonsus de) TI 12, 46, 47
Понечій Ян (Ponecius, Ponecensis Ioannes) TI 174
Поплятек Ян (Poplatek Jan) TI 14, 16, 34, 36, 39, 83, 84, 85, 86, 87, 93, 95, 131, 174
Порфирій 66
Порцій Роберт 136
Посевіно Антоніо TI 86, 102, 151
Потій Іпатій 102
Потоцька (у дівоцтві Каменецька) Ельжбета 125
Потоцький Ревера Станіслав 104
Потоцький Ян 125
Прокопович Феофан 155
Проперцій Секст 58, 59
Протасевич Валер'ян 104
Прухницький Ян-Анджей (Próchnicki Jan Andrzej) 110, 111, 118, 125, 126
Пузина Атанасій 133
Пуховський Казимир (Puchowski Kaziemierz) 35, 48, 49, 50, 71, 85, 161
Раб Юстус TI 162
Радецький 125
Радзивил Альбрехт-Станіслав 103, 107
Радзивил Зигмунд 105
Радзивил Миколай-Криштоф “Сирітка” (Radivilus Nicolaus Christophorus) 105, 123
Радзимський Станіслав (Radzimski Stanislaus) TI 107, 163
Радошовський Богуслав див. Радошовський-Бокша Богуслав
Радошовський-Бокша Богуслав див. Бокша-Радошовський (Радошовський-Бокша,
Радошовський) Богуслав

Рамулт Миколай-Олександр 131
Резанов Владимир див. Резанов Володимир
Резанов Володимир 36, 37
Рихлік Ігнаці (Rychlik Ignacy) 40, 112
Рихловська Ядвіга 107
Рихловський Адам 107
Рібаденейра Педро де (Ribadeneira (Ribadeneira) Petrus de) ТІ 12, 19, 27
Рібера Франсіско де ТІ 44
Рів'єр Ернест (Rivière Ernest) ТІ 27
Роздражевський Єронім 105
Ромерій 156
Ростовський Станіслав (Rostowski Stanislaus) ТІ 22, 28, 30
Руджієрі Джуліо (Ruggieri Julius) 91
Рудницький Премислав (Rudnicki Praemislaus) ТІ 72, 131
Рутський Йосиф-Велямін 67, 102, 122, 123, 150, 151
Са Мануель де ТІ 69
Савич Олександр А. див. Савич Олександр
Савич Олександр 39, 151, 155
Садорський Стефан 107
Саймон Константін (Simon Constantin) ТІ 39, 40
Саккіні Франческо (Sacchinius Franciscus) ТІ 20, 21
Салимова К. И. 76, 80
Сальмерон Альфонс (Salmeron Alphonsus) ТІ 44, 93
Салюстій Гай Крісп 44, 58, 59, 62, 71
Сапєга Лев 103, 106, 128
Сарбєвський Мацей-Казимир (Sarbiewski Maciej Kazimierz) ТІ 34, 45, 156
Селява Антоній ЧСВВ 133
Сенека Луцій Анней 60
Сенявська Анна 103, 105, 116
Сенявська з Гостомських Ельжбета (Sieniawska Elizabetha) 103, 105, 116, 118
Сенявська Софія 118
Сецинський-Рогалє (Сецинський) Станіслав 101, 106, 147
Сиганський Ян (Sygański Jan) ТІ 40, 41, 147
Скадуто Маріо (Scaduto Mario) ТІ 25, 26, 38, 48, 51, 52, 79, 80, 95
Скалігер Юлій ТІ 61, 156
Скальйоне Альдо (Scaglione Aldo) 27, 50, 62, 79

Скарга Петро ТІ 71, 102, 109
Скжинецький Рафал ТІ 28
Слуцький Ян-Симеон 102, 104, 115
Смотрицький Герасим 154
Смотрицький Мелетій 154
Соарез Кіпріяно ТІ 62, 64, 156
Собанська Катерина 104
Соколовський Олександр 89, 102, 143, 144
Соліковський Ян-Дмитро 105, 115, 118
Софокл 60
Спотек Христофор (Spotecus, Spotecius, Spotek Christophorus) ТІ 175
Стадницький Адам 147
Стадницький Станіслав 105, 116
Станск Генрик (Staniek Henryk) 32, 103
Станіслав, св., езуїтська каплиця св. Станіслава у Львові 116
Станіславська з Кренжеловіцьких Агнешка (Stanislawska de Kreszelowice Agnès) 125
Станіславський Міхал 138
Стефан, св., езуїтська церква св. Степана у Кракові 105
Стефан Баторій, король польський, великий князь литовський 72, 94, 105, 128
Стефаник Василь, Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАНУ 28
Стратий Я. М. 157
Стрельський В'ячеслав 41
Стріверіо Деціо ТІ 102
Суарез Франсіско (Suarez Francis) ТІ 67, 157
Сусліга Лаврентій (Susliga, Suslyga Laurentius) ТІ 175
Суша Яків ЧСВВ 151
Сушко Олександр 32
Тазбір Януш (Tazbir Janusz) 31, 32, 64, 75, 91, 92, 93, 94, 154, 166, 167
Таккі Вентурі П'єтро (Tacchi Venturi Pietro) ТІ 23
Тарлові Валентин (Tarłouius Valentinus) ТІ 163
Тарновський Ян-Криштоф 109
Тацит Публій-Корнелій 71
Тереза Авільська 44
Тишкевич Євстахій (Tyszkiewicz Eustachius Ioannes) 128
Тишкевич Януш 102, 103, 108, 146
Тібулл Альбій 58, 59

Тітов Хведір 156
Толедо Франсіско де ТІ 443 65, 67, 157
Тома Аквінський ОР, св. 65, 67, 68, 69
Тома, св. див. Тома Аквінський ОР, св.
Трапчинський Георгій (Trapczynski Georgius) ТІ 163
Трентовський Броніслав (Trentowski Bronisław) 29
Туровський Йоан (Turowski Ioannes) ТІ 175
Турселліні Горацій ТІ 58
Улінська з Тиравських Анна 147
Урбан VIII, папа 132, 133
Урсин Захарія 156
Федр 57
Феррелл Аллан (Farrell Allan P.) ТІ 26, 45, 50, 52, 53, 74, 82
Флоровський Антоній (Florovský Antonín Vasiljevič) 32, 39, 93
Фонсека Педро ТІ 65, 67, 157
Форнарі Мартін ТІ 69
Франко Іван, Бібліотека Львівського університету ім. І. Франка 110, 112, 121, 130,
132, 133, 136, 137, 140, 141, 144, 147
Франсіско Борджія (Franciscus Borgia) ТІ, св. 12, 14, 19, 20, 45, 85, 161
Франциск Ксаверій ТІ, св. 24
Франциск Ксаверій ТІ, св., езуїтська церква св. Ігнатія Лойоли і св. Франциска
Ксаверія в Острозі 130
Фредро Максиміліян 147
Фукідід 71
Фурс Атанасій 151
Фюльоп-Міллер Рене (Fülöp-Miller René) 24
Халковій Мацей 102
Харлампович Константин див. Харлампович Костянтин
Харлампович Костянтин (Charłampowicz Konstanty) 38, 39, 155, 156, 157, 158
Харленський Миколай 144
Хижняк Зоя Іванівна 156, 158
Хмелецька Теофіла 135
Хмелецький Стефан 135
Хмельницький Богдан 155
Ходкевич (з Острозьких) Анна-Алоїза (Chodkiewiczowa z ks. Ostrogskich Anna
Alojza) 103, 107, 110, 129, 130, 132, 133

Хочішевський Ян 106
Цезар Гай-Юлій 42, 58, 62, 71
Цицерон Марк-Туллій (Cicero Marcus Tullius) 44, 52, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 156
Ціхоцький Миколай ТІ 157
Чорторійська 154, 155
Чорторійський Миколай 102, 121
Чорторійський Юрій 102, 135, 138
Чорторійські, князі 122
Швейковська Анна (Szweykowska Anna) 38
Шевченко Ігор (Ševčenko Ihor) 39, 156
Шишковський Мартін 101, 106, 120, 121, 122
Шнайдер Антоній (Schneider) 13, 122, 141
Штурм Йоган 45, 48, 50, 83
Щереч Павло 126
Юлій III, папа 9
Язловецький Єронім 102, 103, 106, 124
Язловецький Миколай 102, 103, 106, 124
Яковенко Наталія 39, 40, 44, 132, 151, 156
Янчинський Рафаїл (Ianczynski Raphael) ТІ 163
Ясіновський Андрій 39, 156
Ястребов Михаїл див. Ястребов Михайло
Ястребов Михайло 38

Alandus Ioannes SI див. Аланд Ян
Aldegheri Adone SI 22
Andrasz Józef SI 67
Angelozzi Giancarlo 69
Anselmi Gian-Mario 81
Aquaviva Claudio SI див. Аквавівіа Клаудіо ТІ
Aguilera Emmanuel SI 21
Argentus Ioannes SI див. Ардженті Джованні ТІ
Aristoteles див. Аристотель
Astrain Antonio SI див. Астраи́н Антоніо ТІ
Augustyniak Urszula 89
Axer Jerzy див. Аксер Єжи

Bandtkie Jerzy Samuel див. Бандтке Єжи-Самуель
Barbara, św., Dom Zakonny OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie 15, 116, 117,
120, 121, 125, 130, 138, 140, 141, 142, 144, 167, 168
Barbera Mario SI див. Барбера Маріо TI
Bargieł Franciszek SI 67
Barrella Giovanni SI 22
Bartoli Daniello SI 22
Basillius Magnus, st. див. Василій Великий, св.
Bednarski Stanisław SI див. Беднарський Станіслав TI
Bednarz Mieczysław SI див. Беднаж Мечислав TI
Bembus Matthaeus SI див. Бемб Матвій
Bentkowski Feliks J. див. Бентковський Фелікс
Bernacki Ludwik 37, 85
Bertrán Quera Miguel SI див. Quera Bertrán Miguel SI
Bieńkowska Barbara 45
Bieńkowski Tadeusz 37, 45
Blažejovskij Dmytro OSBM див. Блажейовський Дмитро ЧСВВ
Bliard Piere SI див. Бліяр П'єр TI
Błażkiewicz Henryk OFM 173
Bober Andrzej SI див. Бобер Анджей TI
Bobrowicz Jan Nepomucen 166
Böhmer Heinrich див. Бьомер Гайнріх
Bolte J. 37
Borowski Andrzej 44, 60, 63
Briano (Briani, Bryan) Iacobus SI 130
Brizzi Gian Paolo 69, 81
Brodrik James SI див. Бродрік Джеймс TI
Broetus Paschasius SI 12
Budzyński Zdisław 112
Burnichon Joseph SI 22
Campano Ioannes SI див. Кампано Джованні-Пауло TI
Carminata Ioannes Baptista SI 86
Carraffa Vincentius SI 141
Charłampowicz Konstanty див. Харлампович Костянтин
Charmot François SI 26
Chodkiewicz Jan Karol 130

Chodkiewiczowa z ks. Ostrogskich Anna Alojza див. Ходкевич
(з Острозьких) Анна-Алоїза

Cicero Marcus Tullius див. Цицерон Марк-Туллій

Cieślak Stanisław SI 94, 115, 116, 118, 120

Codina Mir G. SI див. Кодіна Мір Габріель ТІ

Codurius Ioannes SI 12

Cordara Iulius Cesarus SI 20

Costa Maurizio SI 26

Cracraft John див. Кракрафт Джон

Czerkowski Jan 67, 71

Czubek Jan 167

Dainville François de SI див. Денвілль Франсуа де ТІ

Daniel C. 25

Daniluk M. 50

Darowski Roman SI див. Даровський Роман ТІ

Decorme Gerardo SI 23

Delbrel J. 25

Delattre Pierre SI 23

Deplace Luis SI 22

Dębowski Albertus SI див. Дембовський Альберт ТІ

Dobrowolska Wanda 129, 130

Donohue John W. SI див. Донех'ю Джон ТІ

Duhr Bernhard SI див. Дур Бернгард ТІ

Dunin-Borkowski Jerzy Seweryn 166

Dürr-Durski Jan 38

Dworzaczek Włodzimierz 166

Dziarnowski Adamus 129

Dziechcińska Hanna 37, 83

Dzieduszycki Maurycy 31

Dzięgieliewski Jan 63

Dziuba Andrzej F. 70

Elorriaga Manuel Aguirre SI 23

Erasmus див. Еразм Роттердамський

Fabritius Petrus SI 112, 114

Farrell Allan P. SI див. Феррелл Аллан ТІ

Fichter Joseph SI 67

Filek Otto 173
Florovský Antonín Vasiljevič див. Флоровський Антоній
Flynn Lawrence J. 62
Fouqueray Henri SI 22
Franciscus Borgia SI, st. див. Франсіско Борджіа ТІ, св.
Frías Lesmes SI 22
Fritius Georgius SI 153
Fülöp-Miller René див. Фюльоп-Міллер Рене
G[iżycki] J. M. 155
Galetti Pietro SI 22
Ganss George E. SI див. Гансс Джордж ТІ
Gapski Henryk див. Гапський Генрик
Garbacik Józef 136, 137
García Villoslada Ricardo SI 51
Garraghan Gilbert SI 23
Gawroński Martinus 137
Gębarowicz Mieczysław 111
Gil Czesław OCD 173
Gmiterek Henryk див. Гмітерек Генрик
González Manuel Revuelta SI 23
Gottfried Kazimierz див. Готтфрід Казимир
Grabowski Tadeusz 37
Grafton Anthony 43, 76
Granero J. M. SI 27
Grendler Paul F. 47, 52, 57, 58, 59, 62, 65, 74, 75, 76, 89
Grodzicius (Grodzicki, Groditius) Stanislaus SI див. Гродзицький Станіслав
Grzebień Ludwik SI див. Гжебень Людвік ТІ
Gwiazda Halina 108
Hauzer L. 148
Hengst Karl див. Генгст Карл
Herbestus Benedictus SI див. Гербест Бенедикт ТІ
Herbestus Stanislaus SI див. Гербест Станіслав ТІ
Herman Jean-Baptist SI 27
Hojda Zdeněk див. Гойда Зденек
Holborn Grey H. 62
Horn Maurycu див. Горн Маврицій

Hughes Thomas SI 22, 26
Iaius Claudius SI 12
Ianczynski Raphael SI див. Янчинський Рафаїл ТІ
Iarczewski Albertus SI 138
Ielec Ignatius SI див. Єлець Ігнатій ТІ
Ignatius de Loyola SI див. Ігнатій Лойола ТІ, св.
Ioannes, st., Collegium SI S. Ioannis in Iaroslavia 86, 87, 110, 112
Ioannes, st., Templum SI S. Ioannis in Iaroslavia 114
Iuvencius Iosephus SI 20
Jabłonowski Aleksander 156
Jan, św., kolegium jezuitów św. Jana w Jarosławiu 40, 61, 72, 109, 110
Jan, św., kościół jezuitów św. Jana w Jarosławiu 40, 110, 112, 113, 114
Jankiewicz Władysław SI 82
Jardine Lisa 43, 76
Jobert Ambroise 92
Jonsen Albert R. 78
Kaczmarek Wojciech 36
Kadulski Irena див. Кадульська Ірена
Karbownik Henrk 97
Kardaszewicz S. 130
Karpiński Andrzej 89
Kiędziński Adamus 134
Kieferling Krystyna див. Кеферлінг Кристина
Kleth (Klech, Klet) Ioannes SI див. Клет Ян ТІ
Klinger Witold 37
Kłoczowski Jerzy див. Ключовський Єжи
Koberdowa Irena 92, 93, 94, 154, 166
Kochanowicz Jerzy див. Коханович Єжи
Końtąj Hugo див. Коллонтай Гуго
Korewa Jan SI див. Корева Ян ТІ
Korolko Mirosław 63, 64
Korotaj Władysław 83
Kościelny Robert 63
Kosman Marcelli 92
Kostka Jan ze Sztemberku див. Костка (Штемберг-Костка) Ян
Kot Stanisław див. Кот Станіслав

Kotarski Edmund 49
Kowalska Halina 129
Krakierus (Krakerus, Crakerus, Kraker, Krakier) Leonardus SI див. Кракер Леонард ТІ
Kramkowski Iacobus 139
Kreszelowicz Agnes de див. Станіславська з Кренжеловіцьких Агнешка
Kroess Alois SI 23
Laínez G. SI див. Лайнез Якоб ТІ
Lainius Iacobus SI див. Лайнез Якоб ТІ
Laterna Marcin SI 94, 115, 116, 118, 120
Leanza Antonio SI 22
Lecler Joseph 63
Leite Serafim SI 23
Leites Edmund 78
Leń Kazimierz SI див. Лень Казимир ТІ
Leunis Père Jean SI див. Леон (Леуніс) Петер-Йоан із Леодіум ТІ
Lewański Julian 37, 38
Lewin Paulina див. Левін Павліна
Liberali Giuseppe 47
Litak Stanisław див. Літак Станіслав
Litwin Henryk див. Літвін Генрик
Louis, st. 22, 81
Lukács Ladislaus SI див. Лукаш Ладислав ТІ
Lundberg Mabel див. Люндберг Мабель
Łączynski Ioannes SI див. Лончинський Йоан ТІ
Łukaszewicz Józef див. Лукашевич Юзеф
Łużny Ryszard 156
Małachowski Piotr 166
Mancia Anita див. Манчіа Аніта
McCormick J. J. SI 67
Mercurianus Everardus SI див. Меркуріян Еверардо ТІ
Młodzianowski Tomasz SI див. Млодзяновський Томаш ТІ
Mohyla, Kiev Mohyla Academy 36, 39
Mohyla, Kiev Mohyla School 39
Mohyla Peter 156
Mokrzecki Lech 48, 49, 50
Molli (de Molle, Dimollius, Molle de, Moly) Benedictus SI 130

Monti Alessandro SI 22
More Henry SI 21
Mugica P. SI 67
Mullan Elder SI 81
Nadal Hieronimus SI див. Надаль Єронім ТІ
Nadolski Bronisław 37
Natoński Bronisław SI див. Натонський Броніслав ТІ
Nicolau Miguel SI 160, 164, 176
Niesiecki Casper SI див. Несецький Каспар ТІ
Obirek Stanisław SI див. Обірек Станіслав ТІ
Ogonowski Zbigniew 63
Okolski Szymon 144
Okoń Jan див. Оконь Ян
Olczak Stanisław K. 78, 190
O'Malley John W. SI див. О'Меллі Джон ТІ
Orlandinius Nicolaus SI див. Орландіні Нікколо ТІ
Ossoliński, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu див. Оссолінські,
Бібліотека Оссолінських (Оссолінеум) у Вроцлаві
Ostrogska Anna див. Острозька з Костків Анна
Pacheco Juan Manuel SI 23
Pachtler Georg Michael SI 12
Pasterski Mieczysław див. Пастерський Мечислав
Paszenda Jerzy SI 96, 99, 101, 109, 113, 116, 117, 121, 131
Paulus, b. 44
Pawiak Marian 44, 48, 49, 50, 86
Pawłowski Franciszek 109, 110, 111, 137, 147
Pelc Janusz 8, 152
Pelczar Roman див. Пельчар Роман
Pfülf Otto SI 22
Piaseczynski Alexander див. Пісочинський Олександр
Pidtypczak-Majerowicz M. 155
Piechnik Ludwik SI див. Пехнік Людвік ТІ
Pikarski (Piekarski) Laurentius SI див. Пікарський Лаврентій ТІ
Pitala Adam SP 160
Plazaola Juan SI 26, 42, 43, 62, 63, 68, 78
Podlaszewska Krystyna 47

Polanco Iannes Alphonsus de SI див. Полянко Йоан-Альфонс де ТІ
Polgár László SI див. Полгар Ласло ТІ
Polišenský Josef див. Полішенський Йозеф
Poncelet Alfred SI 22
Ponecius (Ponecensis) Ioannes SI див. Понецій Ян ТІ
Poplatek Jan SI див. Поплятек Ян ТІ
Prat Jean M. SI 22, 25
Próchnicki Jan Andrzej див. Прухницький Ян-Анджей
Puchowski Kazimierz див. Пуховський Казимир
Pułaski Kazimierz 166
Pylypiuk Natalia див. Пилипюк Наталя
Quera Bertrán Miguel SI 27
Quintilianus Marcus Fabius див. Квінтіліян Марк-Фабій
Quirini-Popławska Danuta див. Квіріні-Поплавська Данута
Rabil Albert 43
Raczyński Edward 29
Radivilus Nicolaus Christophorus див. Радзивил Миколай-Криштоф “Сирітка”
Radzimski Stanislaus SI див. Радзимський Станіслав ТІ
Radziszewski Franciszek 111
Rechowicz Marian 33, 70, 173
Reczek Eugeniusz SI 82
Reiffenberg Friedrich SI 22
Reusch Heinrich SI 22
Ribadeneira (Ribadeneira) Petrus de SI див. Рібаденейра Педро де ТІ
Rivière Ernest SI див. Рів’єр Ернест ТІ
Rochemonteix Camille de SI 25
Rodericius Simon SI 12
Rodrigues Francisco SI 23
Rostowski Stanislaus SI див. Ростовський Станіслав ТІ
Rózycki Edward 118
Rubinkowski Nicolaus SI 127
Rudnicki Praemislaus SI див. Рудницький Премислав ТІ
Ruggieri Julius див. Руджієрі Джуліо
Rychlik Ignacy див. Рихлік Ігнаци
Sacchinius Franciscus SI див. Саккіні Франческо ТІ
Salmeron Alphonsus SI див. Сальмерон Альфонс ТІ

Salmonowicz Stanisław 47
Santich Jan Joseph OSB 93
Sarbiewski Maciej Kazimierz SI див. Сарбєвський Мацей-Казимир ТІ
Sarna Władysław 147, 194
Scaduto Mario SI див. Скадуто Маріо ТІ
Scaglione Aldo див. Скальйоне Альдо
Schinosi Francesco SI 21
Schmidl Ioannes SI 22
Schneider див. Шнайдер Антоній
Schütte Josephus Franciscus SI 23
Siarczyński Feliks 31
Sieniawska Elizabetha див. Сенявська з Гостомських Ельжбета
Simon Constantin SI див. Саймон Константін ТІ
Simon Ludwik 37
Siwek Andrzej 29, 31
Skulski Ryszard 37
Skwarczyński P. 64
Sławińska Irena 36
Smereka Władysław 59
Sobieraj Maciej 101, 103, 108
Socherus Antonius SI 22
Sommervogel Carlos SI див. Зоммерфогель Кароль ТІ
Spotecus (Spotecius, Spotek) Christophorus SI див. Спотек Христофор ТІ
Staniek Henryk див. Станек Генрик
Stanislawska de Kreszelowice Agnes див. Станіславська з Кренжеловіцьких
Агнешка
Stasiewicz-Jasiukowa Irena 160
Stecki Tadeusz Jerzy 132
Stender-Petersen Adolf 37
Stępkowski Ludovicus 135
Suarez Francis SI див. Суарез Франсіско ТІ
Sunierus Franciscus SI 113
Susliga (Suslyga) Laurentius SI див. Сусліґа Лаврентій ТІ
Święcicki Andreas 141
Syański Jan SI див. Сиганський Ян ТІ
Szarota Elida Maria 37

Szweykowska Anna див. Швейковська Анна
Świętochowski Robert OP 173
Ševčenko Ihor див. Шевченко Ігор
Tacchi Venturi Pietro SI див. Таккі Вентурі П'єтро TI
Tarłouius Valentinus SI див. Тарловій Валентин TI
Tarnowski Stanisław 31
Tazbir Janusz див. Тазбір Януш
Toffanin Giuseppe 44
Tomasz z Akwinu див. Тома Аквінський OP, св.
Toulmin Stephen 78
Trapczynski Georgius SI див. Трапчинський Георгій TI
Trentowski Bronisław див. Трентовський Броніслав
Turowski Ioannes SI див. Туровський Йоан TI
Tyszkiewicz Eustachius Ioannes див. Тишкевич Євстахій
Ugarte Rubén Vargas SI 23
Velics László SI 22
Vera Ferdinandus SI див. Вера Фердинанд TI
Villoslada Ricardo SI див. García Villoslada Ricardo SI
Vitelleschi Mutio SI див. Вітеллескі Мутіо TI
Vives Giovanni Ludovico див. Вівес Гуан-Людовік
Völker Karl 94
Volpe Michele SI 22
Vries Piet Penning de SI 62
Warszawski Iosephus SI див. Варшавський Юзеф TI
Weintraub Wiktor 64
Welykyj Athanasius OSBM 133, 176
Wenc L. 103, 108
Wielewicki Jan SI див. Велевіцький Ян TI
Wielewicz Matthias SI 15, 116, 117, 118, 119, 120
Williams George Hunston 92
Windakiewicz Stanisław див. Віндакевич Станіслав
Winniczuk Lidia 38
Wittyg Wiktor 166
Wojnar Meletius OSBM 156
Wojtkowski Andrzej див. Войтковський Анджей
Wolański Adam 36

Wołucki Paulus див. Волуцький Павло

Wójcicki Kazimierz W. 37

Załęski A. 36

Załęski Stanisław SI див. Заленський Станіслав ТІ

Zamoisky Thomas див. Замойський Томаш

Zdrójkowski Zbigniew 47

Ziembowicz Albertus SI див. Зембович Альберт ТІ

Zólkiewski Stanislaus див. Жулкевський Станіслав

Zuchowicz Ioannes SI див. Зухович (Жухович) Йоан ТІ

Zwolenski (Zwoliński, Zwolinski) Gaspar SI див. Зволеньський Каспар ТІ

Zygmunt III див. Зигмунд III Ваза, король польський, великий князь литовський

Наукове видання

Тетяна Шевченко

**Єзуїтське шкільництво на українських землях
останньої чверти XVI – середини XVII ст.**

Богословський редактор – *Леся Угрин*

Літературний редактор – *Леся Антонів*

Художній редактор – *Роман Скиба*

Технічний редактор – *Надія Стахур*

Підписано до друку 10.03.2005.

Формат 70x100/16. Папір офс. Офсетний друк.

Гарнітура Times New Roman PS MT. Умовн. друк. арк. 27,3.

Умовн. фарбовідб. 27,9. Обл.-вид арк. 24,7. Зам.

Видавництво «Свічадо»

вул. Винниченка, 22, м. Львів, 79008, а/с 808

тел. (032) 297-81-08, 297-16-33, (0322) 74-23-09

e-mail: post@svichado.com; url: www.svichado.com

ISBN 966-561-383-9

